

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sargon BOYACI

ROMA İMPARATORLUĞU'NUN KÜÇÜK ASYA'DAKİ EGEMENLİĞİ KAPSAMINDA
VASAL KRALLIKLAR VE HANEDAN SOYLU ARİSTOKRASİ

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Sargon BOYACI

ROMA İMPARATORLUĞU'NUN KÜÇÜK ASYA'DAKİ EGEMENLİĞİ KAPSAMINDA
VASAL KRALLIKLAR VE HANEDAN SOYLU ARİSTOKRASİ

Danışman

Doç. Dr. Ebru N. AKDOĞU ARCA

Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2020

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Sargon Boyacı'nın bu çalışması, jürimiz tarafından Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Ferit Baz (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Ebru Nuriye Akdoğru Arca (İmza)

Üye : Doç. Dr. Mehmet Oktan (İmza)

Tez Başlığı: Roma İmparatorluğu'nun Küçük Asya'daki Egemenliği Kapsamında Vasal Krallıklar ve Hanedan Soylu Aristokrasi

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 21/07/2020

Mezuniyet Tarihi : 27/08/2020

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Roma İmparatorluğu’nun Küçük Asya’daki Egemenliği Kapsamında Vasal Krallıklar ve Hanedan Soylu Aristokrasi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Sargon BOYACI

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Sargon Boyacı
Öğrenci Numarası	20185216003
Enstitü Ana Bilim Dalı	Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Ana Bilim Dalı
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Ebru Nuriye Akdoğu Arca
Tez Başlığı	Roma İmparatorluğu'nun Küçük Asya'daki Egemenliği Kapsamında Vasal Krallıklar ve Hanedan Soylu Aristokrasi
Turnitin Ödev Numarası	1363168502

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 203 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 28/07/2020 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç %14

alıntılar dahil %12'dir

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

(imzası)

Danışman Doç. Dr. Ebru N. AKDOĞU ARCA

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
TEŞEKKÜR.....	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GALATIA KRALLIĞI

1.1. AUGUSTUS ÖNCESİ GALATLAR'A GENEL BAKIŞ	6
1.1.1. Küçük Asya'ya Geliş, Siyasal ve Toplumsal Örgütlenme	6
1.1.2. Galatlar'ın Hellenistik Krallıklar ve Roma Cumhuriyeti ile İlişkisi	7
1.1.3. Galat Kökenli Vasal Krallar Deiotaros ile Brogitaros'un Siyasi Konumları	12
1.2. AUGUSTUS DÖNEMİNDE GALATIA KRALLIĞI	19
1.2.1. Kral Amyntas'ın Hâkimiyet Alanı ve Bölgesel Faaliyetleri	19
1.2.2. Tetrarkhes ve Kral Soyundan Gelen Yeni Galat Aristokrasisi.....	26
1.2.3. Krallardan İntikal Eden Arazi ve Mülklerinin Durumu	36

İKİNCİ BÖLÜM

TARKONDIMOTAI KRALLIĞI

2.1. OVALIK KILIKIA'DA YÜKSELEN BİR OTORİTE.....	45
2.1.1. Tarkondimotai Krallığı	45
2.1.2. Tarkondimotai Krallığı'nın Yunan Kentleri ile Siyasi ve Kültürel İlişkisi	49
2.1.2.1. Hierapolis–Kastabala.....	50
2.1.2.2. Anazarbos	53
2.1.2.3. Aigeai	56
2.1.2.4. Soloi (Soli) -Pompeiopolis	57
2.1.3. Cicero'nun Cilicia Eyalet Valiliği ve İç Savaşlar Sırasında I. Tarkondimotos'un Tutumu	59
2.1.4. Marcus Antonius'un Kilikia Düzenlemeleri ve Actium Savaşı Sonrası Krallığın Konumu	61
2.1.5. Tarkondimotai Hanedanlığı'nın Prosopografik Yapısı ve Greko-Romen Kimliğine Entegrasyonu	64
2.1.5.1. Hanedan Sınıfı	64

2.1.5.2. Hanedan Çevresinde Gelişen Eşraf Sınıfı	68
--	----

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAPPADOKIA KRALLIĞI

3.1. AUGUSTUS ÖNCESİ KAPPADOKIA KRALLIĞI'NA GENEL BAKIŞ	75
3.1.1. Roma Egemenliği Öncesi Kappadokia'daki İdari Yapılar	75
3.1.2. Bağımsız Bir Krallık Olarak Kappadokia'da Ariarathes Hanedanlığı	77
3.1.3. Kappadokia Krallığı'nın Toplumsal Dinamikleri.....	78
3.1.4. Augustus Öncesi Kappadokia Krallığı'nın Roma ile Siyasi İlişkileri.....	81
3.2. AUGUSTUS VE TIBERIUS DÖNEMLERİNDE KAPPADOKIA KRALLIĞI	92
3.2.1. I. Arkhelaos'un Siyasi ve Kültürel Konumu	92
3.2.2. I. Arkhelaos'un Siyasi Evlilikler ile Uyguladığı Bölgesel Politika.....	96
3.2.3. I. Arkhelaos'un Mahkeme Süreçleri ve Krallığın Kaderi.....	102
3.2.4. Roma Egemenliğinde Kappadokia Krallığı'nın Kronolojik İktisadi Durumu ...	108

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PONTOS KRALLIĞI

4.1. AUGUSTUS ÖNCESİ PONTOS KRALLIĞI'NA GENEL BAKIŞ	117
4.1.1. Pontos Krallığı'nın Kökeni ve İdari Yapısı	117
4.1.2. Krallık Erkinin Philomithradates'ten Philorhomaio's'a Geçiş Süreci.....	118
4.1.3. Krallık Erkinde Değişim: Laodikeialı Hatip Zenon Ailesi ve I. Polemon	124
4.2. IULII-CLAUDII HANEDANLIĞI DÖNEMİ'NDE PONTOS KRALLIĞI	128
4.2.1. Krallık Erkinde Yeni İktidar Ortağı: Pythodoro'i Ailesi ve Sınıfsal Konumu	128
4.2.2. Kraliçe Pythodoris'in Siyasi Konumu	131
4.2.3. Pythodoris Ailesi'nin Prosopografik Yapısı ve Üstlenilen Görevler	133
4.2.4. Hanedan Soylu Aile Üyelerinin İmparatorluk Bünyesinde Ulaştığı Mevkiler...	144
4.2.4.1. Antonia Tryphania'nın Siyasi ve Manevi Yükümlülüğü	144
4.2.4.2. Aile Üyelerinin Roma İdari Sistemine Evrilmesi: Senatoryal ve Askeri Memuriyetleri	148
4.2.4.3. Aile Üyelerinin Roma İdari Sisteminde Eğitim, Bayram ve Dini Memuriyetleri	149
SONUÇ	156
KAYNAKÇA KISALTMALARI.....	164
KAYNAKÇA.....	166
İNTERNET KAYNAKLARI	178
EK 1 – PONTOS VE TARKONDİMOTAI HANEDANLARININ SOY AĞACI	179

EK 2 – VASAL KRALLIKLARIN KÜÇÜK ASYA'DAKİ İDARİ VE FAALİYET ALANI	182
EK 3 – CAESAREAE URBES	183
ÖZGEÇMİŞ	186

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Galatlar'ın Küçük Asya'ya Geliş Rotası	6
Şekil 1.2 Kral Deiotaros sikkesi	12
Şekil 1.3 Kral Brogitaros idaresi altındaki Tavion'da darp edilen sikke.....	14
Şekil 1.4 Kral Amyntas sikkesi	19
Şekil 1.5 Typallia kentinin Trokondas için onurlandırma yazıtı	23
Şekil 1.6 Augustus Dönemi'nde Ankyra'da darp edilen ANKYPANΩN lejantlı tek sikke.....	27
Şekil 1.7 Augustus'un rahip listesi	28
Şekil 1.8 C Iulius Severus'a ait onurlandırma yazıtı.....	30
Şekil 1.9 Sagalassos – Tymbrianassos arasındaki sınır yazıt	39
Şekil 2.1 Ovalık Kilikia Haritası	46
Şekil 2.2 Hierapolis– Kastabala bronz sikkesi. Ön yüz: taç giyen Tykhe portresi. Arka yüz: elinde meşale ile yüzen Pyramos.....	51
Şekil 2.3 Kral I. Tarkondimotos sikkesi	51
Şekil 2.4 Anazarbos'ta darp edilen ANAZAPBEΩN lejantlı sikke. Ön yüz: Zeus başı. Arka yüz: tahta oturan Zeus Nikephoros sağ elinde Nike'yi, sol elinde asasını tutmakta ve hemen önünde Tarkondimotos monogram'ı	54
Şekil 2.5 Tarkondimotos monogramının yer aldığı Aigeai sikkesi	56
Şekil 2.6 Philopator ve Tarkondimotos monogramlarının yer aldığı Soloi-Pompeiopolis sikkesi	58
Şekil 2.7 Cicero'nun Cilicia Eyaleti valiliği sırasında darp edilen MAPKOΣ TYΛΛIOΣ KIKEPΩN lejantlı sikke	59
Şekil 2.8 Kral II. Philopator'a ait ΒΑΣΙΛΕΩC ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟC lejantlı sikke	65
Şekil 2.9 Tarkondimotos ve Gaius Sosius monogramlarının yer aldığı Aigeai kent sikkesi ...	70
Şekil 3.1 Kral III. Ariarathes sikkesi	77
Şekil 3.2 Kral Orophernes sikkesi	82
Şekil 3.3 Kral III. Ariarathes sikkesi	82
Şekil 3.4 Kral VII. Ariarathes sikkesi.....	84
Şekil 3.5 Kral VIII. Ariarathes sikkesi	84
Şekil 3.6 Kral IX. Ariarathes sikkesi	85
Şekil 3.7 Kral I. Ariobarzanes sikkesi	86
Şekil 3.8 Kral III. Ariobarzanes sikkesi	89
Şekil 3.9 Kral X. Ariarathes sikkesi	90

Şekil 3.10 Kral I. Arkhelaos sikkesi	92
Şekil 3.11 Brutus'un hürriyeti simgeleyen propaganda sikkesi. Ön yüz: Brutus başı. Arka yüz: İki hançer arası pileus ve hürriyeti simgeleyen şapka	110
Şekil 4.1 VI. Mithradates'in egemenliğini simgeleyen krallık yıldızının yer aldığı sikke.....	125
Şekil 4.2 I. Polemon'u simgeleyen ve defne çelengi giyen Apollon'un yer aldığı sikke.....	126
Şekil 4.3 İmparator Tiberius ve Aspurgus'un yer aldığı sikke.....	126
Şekil 4.4 Pythion'un ΠΥΘΙΩΝ ΧΑΙΡΕ lejantlı magistrat sikkesi	130
Şekil 4.5 Kraliçe Gepaipyris sikkesi	133
Şekil 4.6 I. M. Antonius Polemon'a ait ön yüz: Μ ΑΝΤ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ, arka yüz: ΚΟΙΝΟΝ ΛΑΛΑΣΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΝΑΤΩΝ lejantlı sikke	139
Şekil 4.7 I. M. Antonius Polemon adına İ.Ö. 5 yılında Laodikeia bölgesinde magistrat'lık yaptığı süreçte philopatris lejantıyla darp edilen sikke	140
Şekil 4.8 II. M. Antonius Polemon'a ait sikke. Önyüz: Nero başı ve ΑΥΤΟΚΡ ΝΕΡΩΝΑ ΤΟΝ ΕΥΕΡΓΕΤΗ ΚΑΙ ΚΑΙC lejantı, arka yüz: iki yılan arasında kanatlı Hermes asası ve Μ ΑΝΤ ΠΟΛΕΜΩΝ ΒΑΣΙΛΕΥC lejantı	140

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz.	Bakınız
dn.	Dip not
Ed.	Editör
Çev.	Çeviri
İ.Ö.	İsa'dan önce
İ.S.	İsa'dan sonra
no.	Numara
syf.	Sayfa
str.	Satır
v.d.	Ve devamı

ÖZET

İ.Ö. 201 yılı itibariyle Roma henüz bir Cumhuriyet iken Akdeniz dünyasında sözü geçen güçlerden biri olmuştur. Bu süreçte gelişen deniz ticareti ve donanması sayesinde farklı çıkar ve hedeflere yönelmiştir. Bu kaçınılmaz sonuç, Roma Cumhuriyeti'nin Küçük Asya'daki Hellenistik Krallıklar, hanedan aristokrasisi ve Yunan kent devletlerinde önde gelen aristokrat vatandaşlar ile kuracağı siyasi, iktisadi ve kültürel ittifak sürecini başlatacaktır. Pergamon Krallığı ve Rhodos ile dostluk ve müttefiklik ilişkisi kuran Roma, bu iki müttefikinin davetiyle Akdeniz ve Küçük Asya'da mevzi paylaşımına dahil olmuştur. Müttefikleriyle bölgenin büyük gücü olan Seleukos Krallığı'nı Magnesia Savaşıyla askeri ve idari olarak bölgeden tasfiye ederek Apameia Barış Antlaşmasıyla kendi *status quo*'sunu Küçük Asya'da kabul ettirmiştir. Böylece egemenliğini ilan ettikten sonra askeri olarak bölgeden çekilmiş ve bölgenin hâkimiyetini müttefiklerine bırakmıştır. Bu süre zarfında Roma, Küçük Asya'daki yerel krallıklar olan Kappadokia, Pontos, Bithynia, Tarkondimotai (Kilikia) ve Kommagene *etc.* krallıklar ile diplomatik düzeyde *amicus et socius* (dost ve müttefik) olma yönünde ilişkiler kurmuştur. Roma, Küçük Asya'da kurduğu *status quo*'nun sarsılmaması için bu güçler arasında *divide et impera* (böl ve yönet) yöntemiyle pragmatist bir siyaset de izlemiştir. Özellikle Romalı idareciler, İ.Ö. üçüncü yüzyılda Küçük Asya'ya göç eden ve ilkel ve savaşçı kavim özelliğiyle bilenen Galatlar üzerinde danışıklı dövüş bir tutumu izleyeceklerdi.

İ.Ö. birinci yüzyılın son yarısında korsanlık sorunu ve VI. Mithradates isyanıyla meşgul olan Roma, bu sorunları çözdükten sonra bölgenin idaresini müttefikleri olan vasal krallıklara devretmiştir. Geniş coğrafyada kendi idari ve askeri kadrolarıyla denetimi sağlamada zorlanacağını düşünerek, vasal krallıkları Parth ve Armenia Krallıkları'na ve kentleşmemiş ilkel topluluklara karşı ileri karakol olarak kullanmıştır. İşlevselliği son bulan krallıklar lağvedilip Roma eyaleti haline gelse bile hanedan kökenli aristokratlar Roma İmparatorluğu bünyesinde idari, askeri ve dini mevkilere yükselerek senatoryal ve askeri kariyer yapmışlardır.

Bu çalışmada Roma İmparatorluğu'nun Küçük Asya'da uydu devlet konumundaki vasal krallıklardan: Galatia, Tarkondimotai, Kappadokia ve Pontos ile olan siyasi, askeri, iktisadi ve kültürel ilişkileri, krallık erkini elinde tutan hanedan kökenli aristokrasinin Roma idari sistemine evrilmesi ve bu sitemde ulaştığı mevkileri, hanedanlık çevresinde oluşan eşraf sınıfı antik edebi, epigrafik ve nümizmatik kaynaklar ışığında ortaya konularak İ.S. üçüncü yüzyıla kadar krallar ve hanedan soyundan gelen aristokratların Romanizasyon süreçleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Roma, vasal krallıklar, hanedan aristokrasisi, Küçük Asya

SUMMARY

CLIENT KINGDOMS AND DYNASTIC ARISTOCRACY IN THE CONTEXT OF SOVEREIGNTY OF ROMAN EMPIRE IN ASIA MINOR

201 B.C afterwards, when Rome was just a Republic, became one of the influential powers in the Mediterranean world. Thanks to the developing maritime trade and navy she turned towards different interests and goals. This inevitable consequence would initiate the political, economic and cultural alliance process of the Roman Republic with the dynastic aristocrats in the Hellenistic Kingdoms and with leading aristocratic citizens in the Greek city-states of Asia Minor. Having established friendship and alliance with the Kingdom of Pergamon and Rhodes, Rome was involved in the sharing of positions in the Mediterranean and Asia Minor upon the invitation of these two allies. With the Battle of Magnesia she militarily and administratively discharged from the region the Seleucid Kingdom, which was the great power of the region with allies, and with the Apameia Peace Treaty had her status quo accepted in Asia Minor. Thus, after declaring her sovereignty, she withdrew militarily from the region and left the sovereignty of the region to her allies. During this period, Rome has established relations with the local kingdoms of Asia Minor such as Kappadokia, Pontos, Bithynia, Tarkondimotai (Kilikia) and Kommagene etc., at the diplomatic level towards being *amicus et socius* (friend and ally). Among these powers, she followed a pragmatist policy with the method of *divide et impera* (divide and rule) in order not to deteriorate the status quo established in Asia Minor. Roman authorities would especially follow a collusion attitude on the Galatians migrated to Asia Minor in the third century BC. and known with their primitive and warlike tribe character.

Rome engaged with the piracy problems and the rebellion of VI. Mithradates in the last half of the first century BC. and after solving these, transferred the administration of the region to the vassal kingdoms, which were her allies. Considering that she would have difficulty in maintaining control over the vast geography with her own administrative and military staff, she used the vassal kingdoms as an outpost against the Parthian and Armenian Kingdoms and the primitive communities that were not urbanized. Even if the kingdoms after losing their functionality were abolished and became the Roman province, the dynastic aristocrats made a senatorial and military career by rising to administrative, military and religious positions within the Roman Empire.

In this thesis, the political, military, economic and cultural relations of the Roman Empire with the vassal kingdoms *id est* Galatia, Tarkondimotai, Kappadokia and Pontos, which are the satellite states of it in Asia Minor; the evolution of the dynastic aristocrats having the

kingdom power, into the Roman administrative system and the positions they reached in this system, the notables that formed around the dynasty were examined until the third century AD in the light of ancient literary, epigraphic and numismatic sources and it was introduced the romanization processes of kings and aristocrats descended from the dynasty.

Key words: Roma, Client Kingdoms, dynast aristocracy, Asia Minor.

TEŞEKKÜR

Bu Yüksek lisans tez çalışma sürecimde ve özellikle lisans bitirme çalışmamdan beri danışmanım olan, bir bilim insanı olarak çalışmalarındaki muhakeme yeteneğine ve entelektüel bakış açısına hayranlık duyduğum sevgili ve değerli danışmanım Doç. Dr. Ebru Nuriye Akdoğu Arca'ya; tezin zenginleşmesi adına verdiği çabasına ve şahsi olarak teze katmaya çalıştığım fikirlerime destek olduğu için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu tez sürecinde grafiksel anlamadaki çalışmalarımda bana önemli desteği olan ve aynı zamanda bir dönem ev arkadaşlığını da paylaştığım değerli dostum sinema yönetmeni ve grafik tasarımcı Güven Burak Özden'e de şükranlarımı sunarım.

ÖNSÖZ

Bu çalışma Küçük Asya’da yer alan Vasal Krallıklar’dan Galatia, Tarkondimotai, Kappadokia ve Pontos ile bu krallıklarda iktidar olan hanedanların soyundan gelen aristokratların Roma İmparatorluğu’nun egemenliği kapsamında aldıkları konumları ve ilişkilerine odaklanmaktadır. Roma’nın bir kent devleti konumundan imparatorluğa yükselen politik başarısının Küçük Asya’daki yerel otoritelere ve nüfuzlu ailelere yansması çalışmamızın temelini oluşturmaktadır. Özellikle Roma Cumhuriyeti’nin Akdeniz dünyasındaki ve Küçük Asya’daki egemenliğinin doğrudan demir yumrukla vuku bulmaması tartışmaya değerdir. Bizzat bu başarı diplomatik devrim denebilecek bir nitelik taşımaktadır. Bilhassa müttefiklik kurduğu Pergamon Krallığı ve Rhodos’un teşvikiyle güç paylaşımına davet edilmesi önemli bir kırılma noktasıdır.

Söz konusu tez çalışması dört ana bölümden oluşarak sırasıyla Galatia, Tarkondimotai, Kappadokia ve Pontos krallıklarına değinilmiştir. Çalışmada dört krallık dışındaki Pergamon, Bithynia ve Kommagene ve diğer küçük başlı krallıklar tez kapsamına dahil edilmemiştir. Bunun en önemli sebebi Yüksek Lisans kapsamında zamanın kısıtlı olmasına bağlı olarak hepsini değerlendirme imkânının mümkün olamamasıdır. Bununla birlikte çalışma derinliğini salt vasal krallık tarihçesinden değil krallık erkini elinde tutan hanedanın soyundan gelen aristokratlardan da almaktadır. Özellikle Kappadokia hariç üç krallıktaki hanedan kökenli aristokratların Roma idari sistemindeki varlığı daha net biçimde epigrafik, nümizmatik ve bir adetle sınırlı olmak üzere papirüs gibi kaynaklardan takip edebilmektedir. Bu doğrultuda her ne kadar krallıkların işlevselliği Roma İmparatorluğu için bitse bile hanedan üyelerinin İ.S. ikinci yüz yıla kadar Roma idari sisteminde aldıkları konumlar ve Romanizasyon hareketindeki değişimlerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Tez çalışmamızda sıralamayı Galatia’dan başlatmamızın nedeni ilk eyalete dönüşen krallık olmasıdır. Birinci bölümde Galat toplumunun siyasi ve toplumsal örgütlenme biçimi ve Küçük Asya’ya göç süreci incelenmiştir. Augustus öncesi başlıklarda Galatlar’ın Hellenistik Krallıklar ve Roma Cumhuriyeti ile ilişkisi ve *tetrarkhes* altında ilkel siyasi biçimde örgütlenen yapının Hellenistik bir krallığa evrilişi incelenmiştir. İkinci kısımdaki başlıklarda ise Augustus’un mutlak iktidarında Galatia’nın bir vasal krallık olarak konumu ve lağvedilişi incelenmiştir. Geriye kalan bölümlerde ise Kral Amyntas’tan kalan arazi ve mülklerin durumu, tetrarkhes ve kral soyundan gelen Galat aristokratlarının Roma idari sistemine entegre oluş süreçleri özellikle epigrafik veriler aracılığıyla ortaya konulmuştur.

İkinci bölümde ise Ovalık Kililia’da, geçmişine dair pek bir veri olmayan Tarkondimotai Krallığı yer almaktadır. Özellikle Hellenistik krallık yapısı barındıran Tarkondimotai’nın Hierapolis-Kastabala, Anazarbos, Aiegai ve Soloi-Pompeipolis gibi Yunan kentleri ile olan ilişkileri incelenmiştir. Diğer bölümlerde ise krallığın bizzat Romalı ünlü devlet adamları Cicero ve M. Antonius ile olan temasına değinilmiştir. Son bölümde Tarkondimotai hanedanına mensup aristokratların prosopografisi çıkartılarak hem Yunan kent devleti hem de Roma idari sisteminde aldıkları konumlar incelenmiştir. Buna paralel olarak hanedan çevresinde oluşan eşraf sınıfına da elimizdeki epigrafik veriler aracılığıyla değinilmiştir.

Üçüncü bölüm ise Kappadokia Krallığı’na ayrılmıştır. Augustus öncesi ve sonrası olarak ayırdığımız krallığın ilk bölümü Kappadokia’nın bağımsız bir krallık olarak tarih sahnesine çıkışı, krallıkta iktidar olan Ariarathes ve Ariobarzanes hanedanlıklarının Roma ile olan siyasi ilişkilerini kapsamaktadır. Diğer bölümde ise I. Arkhelaos’un siyasi olarak yükselişi bölgesel olarak uygulamaya çalıştığı emperyal siyaset ve bunun sonuncunda maruz kaldığı mahkeme süreçlerine değinilmiştir. Özellikle son bölümde krallığın kronolojik olarak Roma etkisi altındaki iktisadi durumu edebi kaynaklar aracılığıyla incelenmiştir. Kappadokia özelinde yazıt sayısının azlığına bağlı olarak hanedan eşrafına yönelik çok fazla veri elde edilememiştir.

Çalışmamızın dördüncü bölümü ise Pontos Krallığını kapsamaktadır. Pontos Krallığını *philomitradates* ve *philoromaios* olmak üzere iki farklı sürece ayırmak tercih edilmiştir. İdeolojik açıdan önce Roma emperyalizmine muhalif olan bir Pontos Krallığı söz konusu iken, sonradan Roma tarafından tamamen Pontos kökenli erkten arındırılmış ve Roma devletinin dostu iki aristokrat ailenin başında olduğu bir Pontos Krallığı haline geliş söz konusudur. Bu siyasi ve ideolojik dönüşüm Pontos Krallığı’nı ve hanedan ortağı iki ailenin üyelerinin, İ.S. üçüncü yüzyıla kadar imparatorluk bünyesinde idari, askeri ve dini statülerde yer almalarını sağlamıştır. Özellikle epigrafik, nümizmatik ve papirüs kaynakları aracılığıyla: Küçük Asyalı iki aristokrat ailenin üyelerinin Roma idari sistemine evrilimleri, aile üyelerinin Thrakia, Bosporos ve Pontos hanedanlıkları arasında inşa ettikleri ailevi ve politik bağları ve Romalılaşıma süreçleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmaya konu olan diğer hanedanlıklarla karşılaştırıldığında hanedan kökenli aristokrat sınıfa dair en fazla veri Pontos ile Galatia Hanedanlıklarından elde edilmiştir.

GİRİŞ

Çalışma konumuz olan vasal krallıklar ve hanedan soylu aristokrasi temel olarak Roma İmparatorluğu'nun egemenlik süreci ve politikaları kapsamında değerlendirilmiştir. Günümüze kadar Roma İmparatorluğu'nun dış ve egemenlik politikasına ve vasal krallıklara yönelik pek çok çalışma mevcuttur. Bu çalışmalarda konu, genellikle mevcut krallıkların tek tek çalışılması şeklinde, tarihi ve politik yönü, idari sınırları veya aile üyelerini öne çıkaran veya vasal kral kavramını irdelleyen bütüncül çalışmalar olarak ele alınmış ve halen daha da ele alınmaya devam etmektedir. Zira özellikle Hellenistik Dönemden Roma İmparatorluğu'nun parçası olma süreçlerine geçişte gerek hanedan mensuplarının birbirleriyle olan isim benzerliğinden kaynaklı prosopografik ölçekteki pek çok bilinmezlik, gerekse Roma'nın 2. ve 3. yüzyıllarda ulaştığı noktayı bu dönem üzerine inşa ettiği düşünüldüğünde krallık yapıları, hâkimiyet alanları, İmparatorluk hedefleri vb. ile alakalı bilinmezlikler konunun tekrar tekrar ele alınmasını gerekli kılmaktadır.

Tez kapsamımızın birçok çalışmadan farklı konumu ise, Küçük Asya'daki dört vasal krallık olan Galatia, Tarkondimotai, Pontos ve Kappadokia'nın birbirleriyle bağlantılı olarak bir arada değerlendirilmesi ve krallıklarda iktidar olan hanedanlara mensup bireylerin ve sonraki kuşaklarının eyaletleşme sürecinde ve İ.S. üçüncü yüzyıla kadar Roma idari sistemine entegre olmaları ve bu sistem içerisindeki konumlarını kapsamlı şekilde takip etmeye çalışmamızdır.

Latium Bölgesinde bir Latin köyü konumundan bir kent devletine evrilen Roma'nın, dâhiyane egemenlik ve dış politikası bilim camiası için süre gelen bir çalışma konusunu teşkil etmiştir. Buna dair 20. yüzyılın en kapsamlı çalışmaları: David Magie'nin *Roman Rule in Asia Minor* ve Sherwin White'nin *Roman Foreign Policy in the East* adlı eserleri; Roma'nın Küçük Asya ve Doğu'daki egemenlik ve dış politikasına dair en bilindik ve kapsamlı çalışmalar olmuştur. Roma'nın dostu ve müttefikleri olan vasal krallıklara yönelik en kapsamlı çalışmalardan biri olan David Braund'un *Rome and the Friendly King* adlı eseri, vasal krallıkların karakteristik yapısı açısından çalışmamıza önemli katkı sunmuştur. Vasal krallıklara yönelik ülkemizde ise Murat Tozan'ın *Roma'nın Anadolu'daki Egemenlik Politikası: Kentler ve Bağımlı Krallıklar* adlı doktora çalışması mevcuttur. Tozan'ın çalışması her ne kadar 211 yılını müteakip gelişmeler ve Roma politikaları ile başlasa da ağırlıklı olarak Asia Eyaleti'nin kurulma süreçleri ile İ.Ö. 89 arasını kapsamakta ve Roma'nın salt vasal krallık politikalarına odaklanmamaktadır. Tez kapsamında yer alan Galatia Krallığı'na dair Stephen Mitchell'in *Anatolia: The Celts in Anatolia and the impact of Roman Rule* adlı çalışmasından faydalanılmıştır. Özellikle Galat

toplumunun Küçük Asya'ya göçüne, siyasi ve kültürel yapılanmasına dair en kapsamlı çalışmalarından biri olması çalışmamıza büyük katkı sunmaktadır. Aynı şekilde krallığın eyalete dönüşmesi sonrası oluşan kral ve *tetrarkhes* soylu Galat aristokrasisine dair Mitchell ve French'in *Roma Dönemi'nde Ankyra ve The Greek and Latin Inscriptions of Ankara (Ancyra) From Augustus to The End of The Third Century AD* adlı eserlerinden büyük oranda yararlanılmıştır. Tezimiz kapsamındaki diğer bir krallık olan Tarkondimotai hakkında Nicholas L. Wright ve Mustafa Hamdi Sayar'ın önemli çalışmaları mevcuttur. Bilhassa Tarkondimotai hanedan üyelerine ve hanedan eşraf sınıfına yönelik Wright'ın çalışmaları tezimize önemli katkı sunmaktadır. Küçük Asya ve Mezopotamya'daki krallıkların erkini elinde bulunduran hanedanlara ve hanedan soylu aristokrasiye yönelik özellikle Richard D. Sullivan'ın ve özellikle Pontos Hanedanlığı hakkında Thonemann'ın kapsamlı çalışmalarından da faydalanılmıştır. Bununla birlikte tez kapsamının genişliği ve konunun çok uzun bir süredir farklı açılardan ele alınarak incelenmesi neticesinde biriken modern literatürün tümünün bir yıllık süreçte teze yansıtılmasını mümkün olamamıştır.

Tez birincil olarak antik edebi kaynaklar ile epigrafik ve nümizmatik belgeler üzerinden şekillenmiştir. Edebi kaynaklardan ağırlıklı olarak kullandığımız Romalı Tarihçi Titus Livius'un *ab Urbe Condita* ve Amasyalı Coğrafyacı Strabon'un *Geographika* gibi eserlerinin yanı sıra Cassius Dio, Plutarkhos, Polybios, Appianos, Arrianos, Ksenophon, Herodotos, Diodoros, Philostratos, Caesar, Cicero, Velleius Paterculus, Tacitus, Suetonius, Plinius, Sallustius, Horatius, Gellius, Vitruvius, Eutropius, Florus, Josepjs, Iustinus gibi yazarlar çalışmamız için önemli referansları oluşturmaktadır

Roma'nın Yunan kent devletleri (*polis*) ve kentlerin saygın ve zengin vatandaşları ile olan ilişkisi de çalışmamız kapsamında önemli yer tutmaktadır. Hem edebi hem de yararlandığımız IG, IGR, IK, OGIS, SEG, SIG, CIL, ILS *etc* gibi epigrafik *corpus*'lardan ve yazıtların geniş kapsamlı yorumlarından; Roma ve Yunan kent devletleri ilişkisine dair önemli bilgiler edinilmiştir. Özellikle birçok *senatus consultum* ve antlaşma metinlerinden Roma'nın bizzat kentler ve orada görevli olan Roma vatandaşları arasında arabulucu politika izlediğini ve bunun yanında kentlerin kendilerini kendi anayasa ve yasama organlarıyla idare etmesine imkân kıldığını görebilmekteyiz¹. Roma ve kentler arasındaki: *Senatus Consultum de Agro Pergameno*, *Senatus Consultum de Stratonicensibus*, *Romanorum et Cibyratarum foedus*, *lex Antonia de Termessibus* gibi antlaşmalar en bilindik örneklerdendir. Tez kapsamımızı ilgilendiren kısım ise Romalı idarecilerin kent devletlerinin aristokrat vatandaşları ile girdiği dostluk (*amicitia*) ilişkisi idi. Özellikle Romalı devlet adamlarının, Laodikeia vatandaşı Hatip

¹ CIL I: 589; ISmyrna 589; OGIS 762; Sherk, 1969: no. 18, 105-111; SEG 28, 505; Metropolis 1 = SEG LIII, 2.

Zenon ailesi ve Nysa-Tralleis kökenli olan Pythodoroï aileleri ile olan yakın ilişkileri ve bu iki aileyi evlilik yoluyla Pontos Krallığı'na ortak etmeleri önemli bir siyasi deha örneğiydi. Bir başka örnek ise Pontos'ta iktidar olan bu iki ailenin üçüncü kuşak akrabası Sofist Marcus Antonius Polemon ile kralların ve *tetrarkhes*'lerin soyundan gelen Ankyralı Gaius Iulius Severus'un ve akrabalık bağı olan Pergeli meşhur İtali Plancii ailesinin; İmparator Traianus ve Hadrianus ile kurduğu ilişkileri tezimizde önemli bir yer tutmaktadır. Anlaşılan Roma önce Küçük Asya'nın farklı hanedanlıklarını akrabalık yoluyla birbirine bağlamış, daha sonraki süreçte bu kez hanedanlık mensubu kadınların, diğer hanedan üyelerinin yanı sıra İtali ailelerle de evlenmelerini sağlayarak krallıklardan intikal eden toprağın ve zenginliğin bir yandan kraliyet ailesindeki devamını sağlamış, öte yandan ise İtali ailelere geçmesinin önünü açmıştır. Bu çerçevede Romalı idareciler kent devletlerindeki zengin aristokratlar ile iyi ilişkiler kurmayı tercih ettikleri gibi² kentlerin anayasal olarak oligarşi ya da timokrazi gibi yönetim normlarını barındırmasını da hedefliyordu³. Bununla birlikte epigrafik belgeler aracılığıyla Pergamon⁴ ve Metropolis⁵ gibi kentlerdeki mevcut demokratik anayasaların da Roma denetiminde yürütüldüğü görülmektedir.

Çalışma kapsamında göz önünde bulundurmamız gereken durum, bir devlet olarak Roma'nın hem iç hem de dış politikasında taşımış olduğu idari, siyasi ve diplomatik bakış açısidir. Özellikle Roma'nın cumhuriyet ve imparatorluk dönemleri fark etmeksizin temasa geçtiği Yunan kent devletleri, Hellenistik krallıklar ve aristokrat ailelere karşı gayet pragmatik ve uyumlu bir ilişki içinde olmuştur. Özellikle bu ilişkiler: Dost (*amicus*), müttefik (*socius*), misafir (*hostium*), hami (*patronus*) ve bağımlı (*cliens*) kavramları üzerinden resmedilmiştir⁶. Roma Cumhuriyeti Akdeniz'e açılmadan önce İtalya yarımadasında da bu başarılı politikasını uygulamıştır. Öncelikle uzun savaşlar sonrası Latin Birliği'ndeki liderliği konusunda taraflar arasında tam bir uzlaş sağlanmış ve İtalya'nın geriye kalan uluslarını zapt ederek bir federasyon kurmayı başarmıştır. Bu federatif ittifak: Roma vatandaşlığı, Latin vatandaşlığı ve *municipium* temelinde belirli avantajlı ve dezavantajlı siyasi imtiyazlar şeklinde kurulmuştu. Buna dair önemli çalışmalardan biri de E. Badian'ın *Foreign Clientelae* adlı eseridir. Eskiçağ Tarihçisi Tim Cornell'a göre ise Roma'nın bu siyasi düzeni, himayesi altına aldıklarının tahribatlarını;

² Livius XXXV, 34:

³ Bowersock, 1965: 7.

⁴ SEG L, 1211, str. 11: μεταπεσόντων τε τῶν πραγμάτων εἰς δημοκρατίαν... (siyasi düzenin demokrasiye dönüştüğü sırada...) str. 13: κατὰ τὴν Ῥωμαικὴν νομοθεσίαν... (Roma kanun tüzüğü çerçevesinde).

⁵ Metropolis 1 = SEG LIII, 2.

⁶ Nicols, 2001, 99.

onları çeteye kabul ederek ve gelecek soygunların hasılatlarını paylaşmaya çağırarak telafi eden bir sömürü teşkilatlanmasıydı⁷.

Tez kapsamında incelediğimiz vasal krallıklar, Latince *cliens* olarak nitelendirilip yüksek bir otoritenin himayesinde bağımlı kişi ya da kurum anlamına gelmektedir. Orta çağ feodal Avrupa'sındaki vasallara kısmi olarak benzetebileceğimiz bu krallıklara, sahip oldukları topraklar dışında; idare etmeleri için Roma tarafından geniş araziler tahsis edildiğini de gözlemlemekteyiz. Her ne kadar *cliens* konumunda olsalar da Roma için bu krallıklar *amicus et socius* idi. Diğer taraftan Roma ve krallıklar arasındaki ilişkiler sıradan bir fetihçi-fethedilen ilişkisi değil, aynı zamanda bahsi geçen diğer kavramlarla da belirlenen eskiçağa özgü bir diplomasi ilişkisi idi⁸.

Roma'nın bu dostluk ve müttefiklik çerçevesinde krallarla kurduğu bir başka ilişki ise eğitim üzerinden gerçekleşmiştir. Özellikle kralların eğitimleri için çocuklarını Roma'ya gönderdiklerini antik kaynaklardan öğrenmekteyiz. Buna dair Livius'tan Kappadokia Kralı IV. Ariarathes'in oğlu Ariarathes'i eğitim için Roma'ya gönderdiğini bilmekteyiz⁹. Lakin görüldüğü gibi bu eğitimin akademik olmadığı düşünülmektedir. Pydna Savaşı'ndan sonra bazı gelişmeler de söz konusu olmuştur. İ.Ö. 167 yılında Bithynia Kralı II. Prusias, oğlu olan gelecekteki II. Nicomedes'i ve beraberindeki birkaç kişiyi Roma'ya götürmüştür. Prusias'ın oğlunu ziyarete gittiğinde kendisine muhtemelen Nicomedes ile Romalı arkadaşlarının eşlik ettiği ve bu şahıslarla arkadaşlık kurduğu düşünülmektedir¹⁰. Benzer bir şekilde İ.Ö. 153/52 civarlarında gelecek yıllarda kral olacak olan III. Attalos hala genç iken senatoya resmen tanıtıldığı ve Roma'da II. Attalos'un arkadaşlarıyla bağlantı kurulduğu bilinmektedir¹¹. Aynı zamanda gelecekteki Syria Kralı II. Demetrios da Roma'ya aynı gaye için gelmiş olmalıdır. Roma'da ikamet eden prensler özellikle Cumhuriyet'in himayesinde eğitilmeleri için gönderilmişti. Krallar tarafından yapılan ziyaretler konusunda daha az çalışma vardır. Roma'ya gelen hanedan çocuklarının bağlantı biçimi *senatus* ve başlıca Romalılar ile ilişki kurmak idi. Sadece Augustus ile özel bir geleneğin başladığı bilinmektedir. Bilhassa Suetonius *De vita Caesarum* adlı eserinde: İmparator tarafından *rector* atanarak müttefik kralların çocuklarının

⁷ Cornell ve Matthews, 1982: 41.

⁸ Braund, 1984: 5.

⁹ Livius, XLV, 18, 29.

¹⁰ Braund, 1984: 5-6.

¹¹ Braund, 1984: 5-6.

terbiye edildiğinden ve birçoğunun çocuklarının kendininkilerle aynı şekilde eğitildiğinden ve yetiştirildiğinden bahsetmektedir¹².

Bu uygulanan gelenekten yola çıkarak, Roma'nın dostluk ve müttefiklik kurduğu kralların gelecekteki varisleri olacak olan çocuklarını; Roma örf ve adetleri altında aldıkları eğitimle Roma ideolojisiyle bütünleşmelerini hedeflediği gözlemlenebilir. Genel itibariyle Roma'nın müttefik ve dost olarak gördüğü krallar ve hanedan üyesi şahıslara yönelik sadece ekonomik, siyasi temelli değil, ideolojik olarak da kendine bağlı kılma politikası izlediğini gözlemlemekteyiz.

¹² Suetonius, *Augustus*, 48.

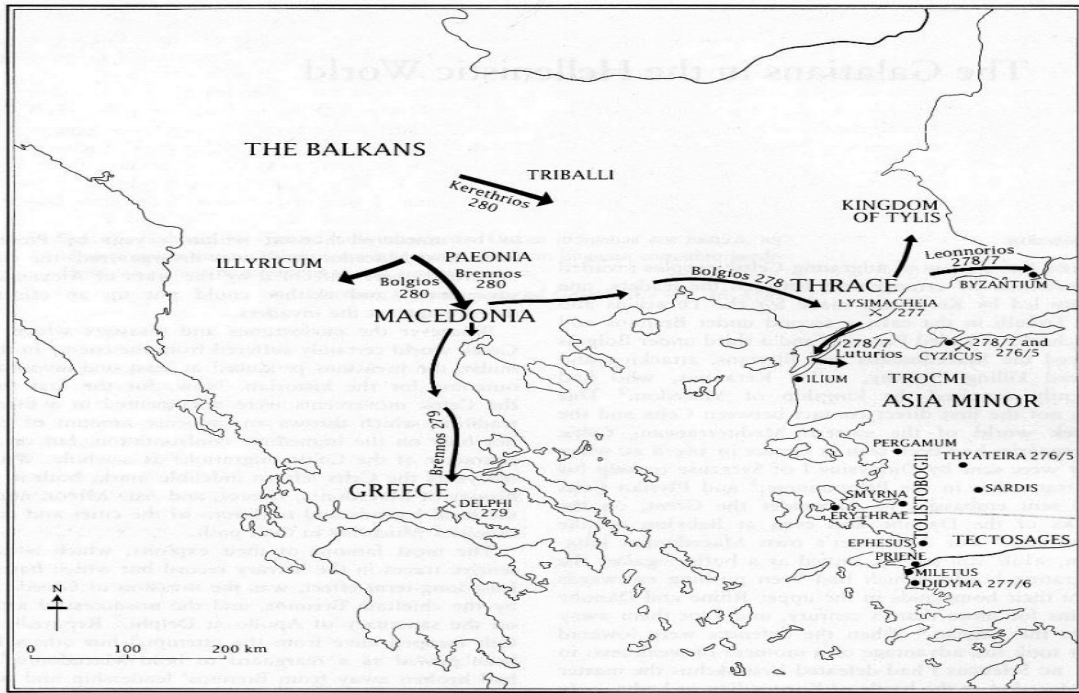
BİRİNCİ BÖLÜM

GALATIA KRALLIĞI

1.1. Augustus Öncesi Galatlar’a Genel Bakış

1.1.1. Küçük Asya’ya Geliş, Siyasal ve Toplumsal Örgütlenme

Kuzey Avrupa'daki Kelt kavimlerinden biri olan Galatlar, İ.Ö. 280-278 civarlarında farklı şeflerin liderliğinde dalga dalga Balkanlar üzerinden Hellas’a, oradan Küçük Asya'ya göç etmişlerdir¹³. İ.Ö. 278/277 yılında ise Bithynia Kralı I. Nikomedes’in tarafında 20 bin Galat savaşı Asya’ya geçirilmiştir. İlk savaşlarını Nikomedes’in isyancı kardeşine karşı verip zaferle ayrılmışlardır. Bu süreçten sonra savaşı, tüccar, silahsız aileler başta Hellespontos olmak üzere Küçük Asya’ya yayılmışlardır¹⁴. Galatlar’ın topraklara yerleşmenin yanında bölgedeki para ve ganimetleri yağmalama umuduyla da geldikleri bilinmektedir¹⁵. Bunun yanında bu göçten önce de Galatlar, Doğu Akdeniz’deki Hellen dünyası ile temas kurmuştu¹⁶.

Şekil 1.1 Galatlar’ın Küçük Asya’ya Geliş Rotası (Mitchell, 1993: 14.)

¹³ Sartre, 1993: 39.

¹⁴ Mitchell, 1993: 15. Livius, *ab Urbe Condita* XXXVIII: 16.

¹⁵ Livius, XXXVIII, 16. 1: *Galli, magna hominum vis, seu inopia agri seu praedae spe, nullam gentem, per quas ituri essent, parem armis rati.*

¹⁶ Mitchell, 1993: 13.

İ.Ö. 369/8 yılı civarlarında Syrakusai Tiranı I. Dionysos tarafından müttelikleri Sparta'ya yardım için Pelononnesos'a gönderildiği sırada Kelt tüccarlar'ın Hellas'ta görüldüğü de bilinmektedir¹⁷. Galatlar'ın siyasi örgütlenmesi ise aristokratik bir şeflik temelinde gevşek bir federatif yapıya dayanır. Bu yapılanmaya göre Kambaules, Kerethrios, Akikehorios, Bolgios, Kiderios, Kommontorios, Leonnorios, Luturios gibi liderlerle belli çıkarlar çerçevesinde yönetiliyorlardı¹⁸.

Strabon'un¹⁹ aktardığına göre Galatlar; *Trokmi*, *Tolistobogii* ve *Tektosages* olmak üzere üç kabileye ayrılır. Aynı dili konuşan bu göçebe kabileler, *tetrarkhes* (τετράρχης) olarak adlandırdıkları aristokratik bir şeflik yönetimine tabidirler. Yürütme düzeni *tetrarkhes* tarafından atanan yargıç ve komutanlar tarafından gerçekleştirilirdi. On iki *Tetrarkhes* meclisinde ise üç yüz üye mevcut olup *drynemeton* olarak adlandırdıkları yerde toplanırlardı. Bu meclis sadece cinayetlere hüküm verir, ceza hükümleri ise yargıçlar ve *tetrarkhes* tarafından gerçekleştirilirdi. Galatlar iktisadi anlamda tarım ve hayvancılık üzerine örgütlenmişlerdi. Genel olarak krallıklara ait olan kentleri yağmalayıp yerleşmelerine rağmen yerleşik yapıyı tam benimseyemeyen göçebe bir toplumdur²⁰. Bununla birlikte kendilerine yetecek kadar tarım yapan ve savaşçı bir yapıya sahip olan Galatlar, özellikle mülkiyet birikimlerini, Yunan kent devletlerinin ve Hellenistik Krallıkların ordularında paralı askerlik yaparak da sağlıyorlardı²¹.

1.1.2. Galatlar'ın Hellenistik Krallıklar ve Roma Cumhuriyeti ile İlişkisi

Galat kabileleri *Trokmi*, *Tolistobogii* ve *Tektosages*'in Küçük Asya'ya yerleştikten sonra özellikle kendi aralarında pay edilen Aiolia, Ionia, Hellespontos ve Asia kıyılarındaki

¹⁷ Ksenophon *Hellenica*, 7, 1, 20: ἄμα τε δὴ πεπραγμένων τούτων καταπλεῖ Λακεδαιμονίοις ἢ παρὰ Διονυσίου βοήθεια, τριήρεις πλέον ἢ εἴκοσιν: ἦγον δὲ Κελτούς τε καὶ Ἰβηρας καὶ ἱππέας ὥς πεντήκοντα.” Diodoros, 15: 70, 1. ἐκ δὲ τῆς Σικελίας Κελτοὶ καὶ Ἰβηρες δισχίλιοι κατέπλευσαν εἰς Κόρινθον, ἐκπεμφθέντες ὑπὸ Διονυσίου τοῦ τυράννου συμμαχεῖσαι Λακεδαιμονίοις, εἰς μῆνας πέντε τοὺς μισθοὺς εἰληφότες.; Mitchell, 1993: 13.

¹⁸ Mitchell, 1993: 15; Sartre, 1993: 41; Sullivan, 1990: 48.

¹⁹ Strabon, *Geographica* XII: 5, 1: πρὸς νότον τοίνυν εἰσὶ τοῖς Παφλαγόσι Γαλάται: τούτων δ' ἐστὶν ἔθνη τρία, δύο μὲν τῶν ἡγεμόνων ἐπώνυμα, Τροκμοὶ καὶ Τολιστοβόγιοι, τὸ τρίτον δ' ἀπὸ τοῦ ἐν Κελτικῇ ἔθνους Τεκτόσαγες. τριῶν δὲ ὄντων ἔθνων ὁμογλώττων καὶ κατ' ἄλλο οὐδὲν ἐξηλλαγμένων, ἕκαστον διελόντες εἰς τέτταρας μερίδας τετραρχίαν ἐκάστην ἐκάλεσαν, τετράρχην ἔχουσιν ἴδιον καὶ δικαστὴν ἓνα καὶ στρατοφύλακα ἓνα ὑπὸ τῷ τετράρχῃ τεταγμένους, ὑποστρατοφύλακας δὲ δύο. ἡ δὲ τῶν δώδεκα τετραρχῶν βουλὴ ἄνδρες ἦσαν τριακόσιοι, συνήγοντο δὲ εἰς τὸν καλούμενον Δρυνέμετον. τὰ μὲν οὖν φονικὰ ἢ βουλὴ ἐκρίνε, τὰ δὲ ἄλλα οἱ τετράρχαι καὶ οἱ δικασταί.

²⁰ Polybios, *Historia* II, 17 8-1 2; Strabon, IV, 4, 3.

²¹ Aslan, 2000: 230.

yağma girişimleri bölgede terör ortamı yaratmış, kentlerde²² ve köylerde korkuya sebep olmuştur. Bu sebeple tarihçi Livius'un "*terror eorum nominis erat*" deyiimiyle adları terör ile anılmaya başlanmıştır²³. Bu yağma ve terör girişimleri karşısında bölgenin etkin gücü Seleukos Kralı I. Antiokhos tarafından ilk askeri müdahale gerçekleştirilmiştir. Galatlar'a karşı yapılan askeri müdahaleler her ne kadar başarılı olsa da Galat kabilelerinin Phrygia bölgesinde yerleşmelerine göz yumularak mutabakata varılmıştır.²⁴ Bilhassa Livius'un aktardığına göre Küçük Asya'daki kent devletleri ve otoriteler tarafından Galatlar'a kendi aralarında paylaştıkları vergiler ödenmiştir²⁵. Bu durumu teyit eder nitelikteki Erythrai kentinde bulunan yazıtta Kral I. Antiokhos'un, Galatlar'a verilmek üzere kentlerden özel vergi (τὰ Γαλατικὰ) toplandığını görmekteyiz²⁶.

Galatlar'ın sıcak temasa geçtiği diğer Hellenistik krallık ise Pergamon idi. İ.Ö. 262 yılında Kral Antiokhos'a karşı kazandığı savaştan sonra bölgede etkin güç olan I. Eumenes'in krallığı²⁷, Galatlar ile sınır komşusu olmuştur. Genel itibariyle Galatlara karşı barışçıl bir politika izlemeyi tercih eden I. Eumenes, bunun yanında Galatlar'a yüklü vergi de ödemiştir²⁸. I. Eumenes'in ölümünden sonra başa geçen yeğeni I. Attalos ise Galatlar'a vergi vermeyi reddetmiştir²⁹. Bu tutumun sonucunda Galatlar'ın vergiden mahrum kalması bir savaş zemini yaratmıştı³⁰. *Tolistobogii*'nin ilk saldırısı karşısında Pergamon Kralı I. Attalos zaferle

²² Yağma ve terörden etkilenen kent ve köyler hakkındaki yazıtlar için bkz: *SIG*, I: 410; *IErythrai*, 24; *SIG*, II: 226; *OGIS*, 765; *SEG*, 47, 1739; *ILampsakos*, 6, 4.

²³ Livius, XXXVIII: 16: *Trocmis Hellesponti ora data; Tolostobogii Aeolida atque Ioniam, Tectosages mediterranea Asiae sortiti sunt. Et stipendium tota cis Taurum Asia exigebant, sedem autem ipsi sibi circa Halyn flumen cepere. Tantisque terror eorum nominis erat.*

²⁴ Arslan, 2000: 73.

²⁵ Livius, XXXVIII: 16: *Postremo cum tres essent gentes, Tolostobogii Trocmi Tectosages, in tris partis, qua cuique populorum suorum vectigalis Asia esset, diviserunt.* Çev.: "Akabinde üç kabileye (*gens*'e) ayrıldıktan sonra Tolostobogii, Trokmi ve Tektosages Halkı, (geldikleri coğrafyayı) Asya'nın, kendi halklarının her birine vergi ödediği üç bölgeye böldüler."

²⁶ Welles, 1934: 78; Magie, 1950: 731; *IErythrai* 31; *SEG*, 37, 924; *OGIS*, 223. "Str. 24-28: θεωροῦν<v>τες τούτους τε κρί[ναν]τας δικαίως καὶ αὐτοὶ βουλόμενοι μὴ λείπεσθαι ταῖς εὐερ[γες]ταῖς, τὴν τε αὐτονομίαν ὑμῖν συνδιατηρήσομεν καὶ ἀφορο[λογ]ήτους εἶναι συγχωροῦμεν τῶν τε ἄλλων ἀπάντων καὶ [τῶν εἰς] τὰ Γαλατικὰ συναγομένων.

²⁷ Iustinus, *Historiarum Philippicarum.*, XXVII: 3, 6: *Victo Antiocho cum Eumenes maiorem partem Asiae occupasset.*

²⁸ Arslan, 2000: 80.

²⁹ Livius, XXXVIII: 16: *multitudine etiam magna subole aucta, ut Syriae quoque ad postremum reges stipendium dare non abnuerent. Primus Asiam incolentium abnuat Attalus, pater regis Eumenis.*

³⁰ Magie, 1950: 734.

ayrılmıştı. İkinci saldırı girişiminde ise *Tektosages* kabilesinden destek isteyen *Tolistobogii* Pergamon Krallığı'nın topraklarını istila etmiştir. Bu girişimler üzerine I. Attalos, krallığının tehlikeye düşmesi yüzünden tekrar harekât düzenlemiştir. Aphrodite Tapınağı civarında yaşanan çarpışmayı Galatlar'a karşı kesin zaferle³¹ Pergamon Krallığı kazanmış ve I. Attalos σωτήρ (kurtarıcı) ve βασιλεύς³² (kral) unvanlarını almıştır.

Galatlar Küçük Asya'nın kaderini belirleyen Magnesia Muhaberesi ve Apameia Barış antlaşması süreçlerinde de belirgin bir rol oynamıştır. Makedonia Kralı V. Philippos ve III. Antiokhos'un bölgesel faaliyetlerinden dolayı ticari ve politik çıkarları tehlikeye giren Pergamon Krallığı ve Rodos Cumhuriyeti ister istemez uzlaşmaya mecbur kalmış³³ ve iki devlet, bölgesel güç olmaya aday Roma'ya elçi göndererek *senatus*'tan Makedonia ve Seleukos Krallığı'na karşı yardım istemiş ve talepleri kabul edilerek diplomasi başarısı göstermişlerdir³⁴. İlerleyen süreçte Roma Cumhuriyeti ile savaşı kaçınılmaz olarak düşünen III. Antiokhos, bölgenin savaşçı kavmine karşı iyi bir tutum izleyecek şekilde ya ikna ederek ya da paralı asker olarak yanında saf tutmalarını sağlamış³⁵, böylece Galatlar Magnesia Muharebesi'nde Seleukos'ların müttefiki olmuştur³⁶. Bölgenin kaderini belirleyen bu çarpışmada *Trokmi*, *Tolistobogii* ve *Tektosages* kabileleri ise, III. Antiokhos ordusunun sol kanadını oluşturmuşlardır³⁷. Magnesia Muharebesinin Roma lehine sonuçlanmasıyla birlikte Seleukos Krallığı'nın bölgeden kesin olarak tasfiyesi sağlanmıştır³⁸. Bunun üzerine Roma tarafından ilk diplomatik temas gerçekleşmiş ve dönemin *consul*'ü ve *decem legati* (on kişilik delege) aracılığıyla savaşçı Galatlar ile iyi ilişki kurulmaya çalışılmıştır³⁹.

³¹ OGIS, 269; *IPerge*, Nr. 21. 1. Str: [βασιλεύς Ἀτταλος, νικήσας μ]άχηι Τολιστο[αγίους Γαλάτ]ας π[ερὶ πηγὰς] Καίικ[ου ποταμοῦ, χ]αριστήρ[ιον Ἀ]θην[ᾶι]. Muharebe alanına yakın tapınak üstündeki yazıt: OGIS 275; *IPerge*, Nr. 24: [ἀπὸ τῆς παρὰ τὸ] Ἀφροδίσιον πρὸς Τολιστοαγίους | [καὶ Τεκτοσά<γ>ας Γαλ<λ>άτας καὶ Ἀντίοχον μάχης.

³² OGIS, 268.

³³ Mcshane, 1964: 96; Tozan, 2012: 21; Hansen, 1971: 53; Eckstein, 2008: 195.

³⁴ Eckstein, 2008: 181 v.d; 230 v.d; Tozan, 2012: 21.

³⁵ Magie, 1950: 20.

³⁶ Livius, XXXVII: 40, 5: *ad latus dextrum phalangitarum mille et quingentos Gallograecorum pedites opposuit. his tria milia equitum loricatorum — cataphractos ipsi appellant — adiunxit. addita his ala mille ferme equitum.* Mcshane, 1964: 145; Grainger, 1995: 30; Tozan, 2012: 26; Arslan, 2000: 93.

³⁷ Appianos, *Syriaca* 6, 32: “τὸ δὲ λαὶὸν Γαλατῶν τ' ἔθνη, Τεκτοσάγαι τε καὶ Τρόκμοι καὶ Τολιστόβοιοι,”

³⁸ Magie, 1950: 19.

³⁹ Sartre, 1993: 40; Livius, XXXVII, 8: *ipse in Phrygia hibernavit undique auxilia accersens. etiam in Gallograeciam miserat; bellicosiores ea tempestate erant, Gallicos adhuc, nondum exoleta stirpe gentis, servantes animos.*

İ.Ö. 189 senesinde M. Fulvius Nobilior ile *consul* seçilen Gneaus Manlius Vulso, görev alanı Küçük Asya olarak belirlenerek P. Scipio'dan görevi devraldı.⁴⁰ Manlius Vulso görevi devraldıktan sonra ilk hamlesini Galatlar'a karşı düzenlemiştir⁴¹. Antiokhos'a karşı verilen destekten dolayı bir cezalandırma⁴² girişimi olan bu seferi herhangi bir *senatus consultum* ya da halkın onayı olmadan gerçekleştirmiştir⁴³. Genel itibariyle Galatlar'a karşı Manlius ve askerlerinin yaptığı bu cezalandırma seferinin açgözlü bir nitelik taşıdığı, yağma ve talan girişimi ile ganimet elde etmeye yönelik olduğu konusunda birçok bilim insanı hemfikirdir⁴⁴. Bunun yanında Manlius için Küçük Asya'da Antiokhos ile yapılan barış görüşmelerinde delegeleriyle uzun ve esaslı bir çalışma yürüttüğüne dair görüş de mevcuttur⁴⁵. Bir başka öneri ise seferin amacının belirgin olmamakla birlikte, Manlius'un mütareke altında bile III. Antiokhos'a karşı savaşı devam ettirdiğinin ve toplanan ganimetin askerlerin beslenmesi ve barınması için bir para kaynağı sağlama hamlesi olduğu yönündedir⁴⁶. Livius, Manlius Vulso'nun kendi inisiyatifi karşısında, bunun Roma halkının savaşı olduğuna şüphe ile yaklaşarak bir nevi "şahsi korsan seferine" (*privatum latrocinium*) benzeten ifadeler kullanmıştır⁴⁷. Manlius'un bu cezalandırma girişimi ile Galatlar'a Roma'nın Küçük Asya'nın tek efendisi olduğunu göstermek istemesinin yanında, yağma ve gasp amaçlı hareket ederek kendini tatmin ettiği ve Galatlar'ı andıran bu yöntemi, siyasi çıkarları⁴⁸ açısından ve Roma'ya layık olmak için yaptığı da ifade edilir⁴⁹.

⁴⁰ Livius, XXXVII: 7: *petebant cum eo M. Fulvius Nobilior Cn. Manlius Vulso M. Valerius Messalla*. Broughton, 1951: 360; Mitchell, 1993, 23; Tozan, 2012: 27.

⁴¹ Livius, XXXVIII: 12: *consul alter Cn. Manlius in Gallograecia bellum gessit*.

⁴² White, 1984: 21; Magie, 1950: 20.

⁴³ Livius, XXXVIII: 45: *Cum ibi nullam belli causam inueniret quiescentibus regiis, circumegisse exercitum ad Gallograecos; cui nationi non ex senatus auctoritate, non populi iussu bellum illatum*. Çev: "O zaman krallıkların tarafsız kalmasıyla (Manlius) savaşın hiçbir amacını tezahür edemediğinden, senatonun hükmünden ve halkın kararından bağımsız savaş açılmış olarak orduyu Greko-Galat olan kabilelere yöneltmişti."

⁴⁴ Magie, 1950: 21; Mitchell, 1993: 23; White, 1984: 21; Scullard, 1973: 139; Errington, 1989: 288.

⁴⁵ Badian, 1958: 88.

⁴⁶ Grainger, 1995: 24; Manlius Vulso'nun cezalandırma seferi hakkında daha detaylı bilgi için bkz: Grainger, 1995: 23-42.

⁴⁷ Livius, XXXVIII, 45,7: *Quid eorum, Cn. Manli, factum est, ut istud publicum populi Romani bellum et non tuum privatum latrocinium ducamus?*". Grainger, 1995: 23.

⁴⁸ White, 1984: 21.

⁴⁹ Mitchell, 1993: 23; White, 1984: 21; Magie, 1950: 20.

Galatlar'a yönelik sorun hem Pergamon Krallığı hem de Roma Cumhuriyeti tarafından kazanılan zaferlere rağmen çözülememiş ve karşılıklı yağma ve talan devam etmiştir. Küçük Asya düzenlemeleri süresince Manlius Vulso, bölgeyi terk etmeden önce Roma barış *decem legati* ile Galat şefleri arasında görüşme düzenleyip Galatlar'ın yağma alışkanlıklarını bırakmalarını, sınır komşuları ile, bilhassa Pergamon Krallığı ile iyi geçinmelerini ve bölgedeki sükûneti korumalarını istemiştir.⁵⁰ Apameia Barışı ile Seleukos Krallığı Toros Dağları'nın ve Halys Nehri'nin gerisine kadar tasfiye edilmiş, Galatlar bölgede dizginlenmişti. Bilhassa Roma'nın Pydna zaferinden sonra oluşan durum karşısında bölgede siyasi ve askeri olarak etkin konuma gelen müttefikleri Pergamon Krallığı ve Rodos'un faaliyetleri Roma'yı endişelendirmiştir⁵¹. Roma Cumhuriyeti, Apameia Antlaşması nezdinde oluşturduğu bölgedeki denge biçimi *status quo*'yu muhafaza etmek adına hem müttefiklerine hem de Galatlar'a karşı *divide et impera* (böl ve yönet) siyasetini izlemiştir⁵².

Bunun ilk örneği ise kendisi hakkındaki iddialara karşı kendini savunmak için Roma'ya giden II. Eumenes *senatus* tarafından görüşmeye bile tenezzül edilmemiş, bunun yanında Galatlar'ın saldırılarını şikâyet etmek için Roma'da bulunan kardeşi II. Attalos'a yönetimde pay teklif edilmiş olmasıdır⁵³. Bu durumu takiben Galatlar'a karşı yapılan şikâyet ciddiye alınmamış, hatta İ.Ö. 171. yılı *consul*'ü P. Licinius⁵⁴ asayışı sağlamak üzere gittiği bölgede Galat şefleriyle Synnada'da görüşmüş, fakat uyarmak yerine Pergamon Krallığı'na karşı daha da kışkırtmıştır⁵⁵. Roma'nın bu tutumuna rağmen uzlaşmacı yaklaşmayan II. Attalos, Galatlar'a karşı bir sefer düzenleyerek Synnada Kenti civarlarındaki savaştan zaferle ayrılmıştır⁵⁶. Bu zaferi takiben Pergamon Krallığı'nın Galatia Bölgesi'nde rahatça hareket edip Galatlar'ı dizginleyebileceğinden endişelenen Roma hemen müdahale ederek İ.Ö. 165 yılında bir *senatus* kararname ile Galatlar'ın kendi bölgelerinde huzuru bozmadan ve komşu bölgeleri talan ve

⁵⁰ Livius, XXXVIII, 40: *His foederibus decretisque datis Manlius cum decem legatis omniq[ue] exercitu ad Hellespontum profectus, evocatis eo regulis Gallorum, leges, quibus pacem cum Eumene servarent, dixit, denuntiavit, ut morem vagandi cum armis finirent agrorumque suorum terminis se continerent*. White, 1984: 22; Magie, 1950: 21; Tozan, 2012: 31; Aslan, 2000: 112.

⁵¹ White, 1984: 27.

⁵² White, 1977: 64.

⁵³ Mitchell, 1993: 25.

⁵⁴ Broughton, 1951: 416.

⁵⁵ Livius XLV: 20-34; Polybios, 29, 22, 30. Broughton, 1951: 435; Mitchell, 1993: 26; Tozan, 2012: 41.

⁵⁶ Kazanılan zafere dair yazıt: *IPergamon*, Nr. 165; *OGIS*, 298: [Α]τταλος βασιλ[έως Ἀττάλου] | [Δ]ι καὶ Ἀθηνᾶι Νικ[ηφόροι] | [ἅ]πὸ τῆς πρὸς Βιθ[υνοῦς] κ[αὶ] Γαλάτας | [π]ερὶ τὸ Λύπεδρον [μάχης]. Mitchell, 1993: 27; Aslan, 2000: 116.

yağmaya girişmeden durmaları şartıyla bölgede güvenli olarak otonom bir şekilde yaşayabilme garantisi vermiştir. Sonraki süreçlerde Galatlar'ın müttefiki Bithynia Krallığı, Pergamon'un Galatlar'a karşı olan girişimlerini Roma'ya şikâyet etse de Roma güvenliklerinin kendi teminatları altında olduğunu beyan etmekle yetinmiştir⁵⁷.

II. yüzyılın geri kalanı boyunca Galatlar'ın, Roma'nın Küçük Asya'daki *status quo*'yu muhafaza etmesinde önemli bir unsur ve müttefik olduğu görülmektedir. Her ne kadar Pergamon kralı II. Eumenes'in Galatlar'a karşı rahatsızlık duysa da Pessinus'taki Kybele Kültü'nün ve Tapınağı'nın büyük rahibi, Tolistobogii şefi Aioioriks'in kardeşi Attis'e yazdığı mektuptan⁵⁸ bölgede artık Roma'nın izni olmadan kendi başına faaliyet yürütemeyeceği anlaşılmaktadır⁵⁹. Bu politikalar doğrultusunda Roma Cumhuriyeti'nin *amicus et socius* (dost ve müttefik) olarak gördüğü Pergamon Krallığı'nı potansiyel müttefik olarak gördüğü Galatlar ile terbiye eden bir siyaset ile ölümü gösterip sıtmaya razı ettiğini görüyoruz. Bunun yanında Galat bölgesinin *senatus* tarafından bağımsızlığı tanınmış olsa bile, III. Attalos'un, krallığını vasiyet olarak Roma'ya bırakmasına kadar Pergamon ve Pontos Krallıkları'nın etkisi altında olduğu görülmektedir.

1.1.3. Galat Kökenli Vasal Krallar Deiotaros ile Brogitaros'un Siyasi Konumları

Mithradates Savaşları sırasında da Roma ve Galatlar özellikle stratejik olarak ilişki içinde olmuştur. I. savaşta Romalılar'a karşı galip gelse de sonraki savaşta VI. Mithradates Hellas'ta Sulla'ya karşı bozguna uğramıştı. Ordusunun yenilmesinden sonra VI. Mithradates Galat şeflerini Pergamon'daki şölene davet etmiştir. Şölende pusuya düşürülen şeflerden üç tanesi dışında katledilmişlerdir⁶⁰. VI. Mithradates'in Galat liderlerine karşı yapmış olduğu bu suikast girişimi Galatlar'ın anayasal biçimi olan

Şekil 1.2 Kral Deiotaros sikkesi (SNG von Aulock 6099-6100.)

⁵⁷ Polybios *Historiai*, *Res Italiae* XXX, 28: ὅτι τοῖς παρὰ τῶν ἐκ τῆς Ἀσίας Γαλατῶν πρεσβευταῖς συνεχώρησαν τὴν αὐτονομίαν μένουσιν ἐν ταῖς ἰδίαις κατοικίαις καὶ μὴ στρατευόμενοις ἐκτὸς τῶν ἰδίων ὅρων. Diodoros, XXXI, 14: οὐ μόνον ἐκ μεγάλων κινδύνων ἐρύσατο τὴν βασιλείαν ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ μόνον ἐκ μεγάλων τῶν Γαλατῶν ἔθνος ὑποχείριον ἐποίησατο. İlgili yazıt için bkz: OGIS, 299. Sartre, 1993: 168; Arslan, 2000: 123; White, 1984: 37; Magie, 1950: 766.

⁵⁸ II. Eumenes'in rahip Attis'e yazdığı mektup için bkz: Welles 242, 56; OGIS 315. Mitchell, 1993: 26.

⁵⁹ White, 1977: 64.

⁶⁰ Mitchell, 1993: 29.

tetrakhia'nın dağılmasına, idari ve ekonomik örgütlenmenin değişmesine sebep olmuştur⁶¹. Diğer taraftan pusudan sağ olarak kurtulan *tetrakhes* 'lerden Deiotaros, Galatia ve Roma için önemli bir figür olacaktı.

Galat prensi Deiotaros, İ.Ö. 73 yılı *consul*'ü L. Lucullus'un bölgedeki VI. Mithradates ile mücadelesinde önemli bir rol oynamıştır⁶². Özellikle askeri olarak vur kaç taktiğiyle gerilla savaşı vererek Pontos Krallığı'nı yıpratmıştır⁶³. Bunun yanında Deiotaros 30.000 kişilik asker sağlayarak ve bunların her biri omuzlarında 1 *modius* hububat tedarik ederek Roma'ya destek olmuştur⁶⁴. İ.Ö. 71-70 arasında Karadeniz kıyılarında Pontos Krallığı'nı Roma hâkimiyetine ve idaresine almayı başaran Lucullus'tan sonra İ.Ö. 67 yılında bölgede Roma siyasetinde yükselen Gneaus Pompeius Magnus görevlendirilmiştir. Pompeius da Deiotaros ile dost ve müttefiklik ilişkisini sürdürmüş ve onun desteğiyle VI. Mithradates ile olan savaşta yerini almıştır. İki ordunun çarpışması Lykos Irmağı yakınlarındaki Dasteira'da gerçekleşmiş ve Roma'nın kesin zaferiyle sonlanmıştır⁶⁵. Pompeius, Mithradates'in ölmesini beklemeden *senatus* 'tan bağımsız düzenlemelerini yerine getirmek istiyordu⁶⁶. Genel olarak Galatia ve çevresinin düzenlenmesi Küçük Asya'nın doğu kısmının idare ve muhafazası için gerekli olan kapsamlı bir karardı⁶⁷. Bu sırada Galatia'daki *tetrakhes*'lerden *Tolistobogii*'nin lideri Deiotaros, *Trokmi*'nin lideri Brogitaros ve *Tektosages*'in adı bilinmeyen lideri yönetimi elinde tutuyordu. Deiotaros uzun süreli iktidarının verdiği tecrübeyle öne çıkıyordu.

Pompeius'un düzenlemeleri ile Deiotaros'a emanet edilen bölgelerin, ki bunlar Strabo'na göre⁶⁸ Pharnakeia ve Trapezusia Bölgeleri'nin Kolkhis ve *Armenia Minor*'a kadar, Eutroprius'a göre⁶⁹ ise VI. Mithradates'e karşı yardımından dolayı *Armenia Minor* dahil olmak üzere Küçük Asya'nın (doğu) büyük bölümünü kapsadığı ifade edilmektedir⁷⁰. Pompeius'un

⁶¹ Mitchell, 1993: 29.

⁶² Plutharkos, XXVIII: 8.

⁶³ Aslan, 2000: 143.

⁶⁴ Plutharkos, XIV: 1: πολλῶν δὲ Λουκούλλῳ παραινούντων ἀναβάλλεσθαι τὸν πόλεμον, οὐ φροντίσας ἐνέβαλε διὰ Βιθυνίας καὶ Γαλατίας εἰς τὴν βασιλικήν, ἐν ἀρχῇ μὲν ἐνδεῆς τῶν ἀναγκαίων, ὥστε Γαλάτας ἔπεσθαι τρισμυρίους ἕκαστον ἐπὶ τῶν ὤμων κομίζοντα σίτου μέδιμνον. Sullivan, 1990: 51.

⁶⁵ Plutharkos, *Pompeius* XXX: 2.

⁶⁶ Mitchell, 1993: 33.

⁶⁷ Mitchell, 1993: 31.

⁶⁸ Strabon, XXII: 3, 13: τὴν δ' ἔδωκε Διοτάρῳ Πομπήιος, καθάπερ καὶ τὰ περὶ Φαρνακίαν καὶ τὴν Τραπεζουσίαν μέχρι Κολχίδος καὶ τῆς μικρᾶς Ἀρμενίας.

⁶⁹ Eutropius, *Breviarium Historiae Romanae* VI: 14: *Armeniam minorem Deiotaro, Galatiae regi, donavit, quia socius belli Mithridatici fuerat.*

⁷⁰ Strabon, XXII: 3, 13. Magie, 1950: 1237; Mitchell, 1993: 33.

onayı ve güvencesiyle bölgeyi kontrol eden Deiotaros’a bu toprak bağışlarının yanında *senatus*’un da tasdikiyle Pompeius tarafından kral unvanı verilmiştir⁷¹. Bunun yanında *Trokmi*’nin lideri Brogitaros da daha az cömert bir tavırla benzer şekilde kral kabul edilerek ona da VI. Mithradates Krallığı’nın büyük bir bölümü devredilmiştir. Bu sebeple özellikle adına

Şekil 1.3 Kral Brogitaros idaresi altındaki Tavion’da darp edilen sikke (SNG von Aulock 6237.)

basılan gümüş sikkelerden yola çıkarak ona küçük kral unvanı verildiği söylenebilir⁷².

Roma ve merkezi Küçük Asya aristokrat sınıfı arasında gelişen ilişkilerin müşterek bir kültürde buluştuğu görülmektedir. Birinci yüzyılın ortalarında Galat aristokrasisinin uzun soluklu süreçte Hellenleştiği açıktır⁷³. Muhtemelen İ.Ö. 50 senesi sırasında Deiotaros’un, iletişim halinde olduğu Atina’da⁷⁴ olmak üzere, diğer doğu Küçük Asya kentleri

Nikaia, Laodikeia ve Ephesos’da heykellerinin dikildiği bilinmektedir. Bunun yanında Küçük Asya’nın batısında bilinmeyen bir toplum tarafında Brogitaros⁷⁵ ve benzer şekilde kız kardeşi Adobogiana Lesbos’un doğusunda bulunan bir yazıtta onurlandırılmıştır. Bu yazıtın Aiolia ana karasından oraya taşındığı tahmin edilmektedir⁷⁶. Galatia aristokrasisinin kısa zaman zarfında Roma idaresi altında aristokratik doğu Akdeniz Yunan kültürü altında asimile olduğu görülmektedir. Brogitaros’un muhtemelen İ.Ö. 50 civarında ölümü Deiotaros’un, onun *Trokmi tetrarkhia*’sını ilhak etmesi için bir fırsat doğurmuştu. Böylelikle Galatia bölgesinde iktidar gücü Strabon’un da belirttiği gibi çift başlı olmuştur. Bunun yanında Deiotaros hanedanlık politikası çerçevesinde bölgede egemenliğini koruyabilmek için oğlunu Armenia Kralı V. Artavasdes’in kızıyla evlendirmiştir⁷⁷.

⁷¹ Cicero, *Philippics* XI: 31; Cicero, *ad Atticum*, V, XVII, 3. “*Cicerones nostros Deiotarus filius, qui rex ab senatu appellatus est*”; OGIS, 347. Magie, 1950: 1237; Mitchell, 1993: 33.

⁷² Brogitaros yazıtları için bkz: OGIS, 349; IDidyma, 475; *IKyme*, 15: ὁ δῆμος Βρογίταρον Δηϊοτάρου, Γαλατῶν Τρόκμων τετράρχην, ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας τῆς εἰς ἑαυτόν; Wroth, 1899: 17: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΒΡΟΓΙΤΑΡΟΥ ΦΙΛΟΠΩΜΑΙΟΥ. Mitchell, 1993: 33.

⁷³ Mitchell 1993, 35.

⁷⁴ IG II²; 3429: ὁ δῆμος | Δηϊόταρον Σινόριγος | Γαλ[ατ]ῶν Τολισ[τ]οβωγίων | β[ασιλέα]; Cicero’nun Deiotaros’un Yunanca konuşması hakkında bkz. Cicero, *Pro Rege Deiotaro*, 25.

⁷⁵ OGIS, 349.

⁷⁶ OGIS, 348.

⁷⁷ Cicero *Att.* V, 21. Mitchell, 1993: 36.

Pompeius'un düzenlemelerdeki temel amaç ise bölgede Roma egemenliğinin askeri olarak muhafazasını sağlamaktı. Bu süreçlerde doğuda oluşan mevcut düşmanlara karşı yerleştirilen yerel hükümdarlar askeri kaynak yardımı yapmış olacaktı. Bu ilişkide karşılıklı çıkar çerçevesinde, hem yerel hükümdarlar zenginleşmiş olacak, hem de Roma, bölgenin asayişini güç aktarmadan sağlayabilecekti. Bunun fiili olarak ilk yansıması Cilicia Eyaleti'ne vali olarak atanan dönemin ünlü hatip, hukukçu ve devlet adamı olan Marcus Tilius Cicero zamanında yaşanacaktı. Parthlar'ın Fırat'ın doğusundan gelen saldırılarına karşı kral Deiotaros Cicero'ya mektup yazarak askeri destek sağlayacağını taahhüt etmiştir⁷⁸. Her ne kadar Parth saldırılarına karşı yeterli bir birlik desteği olmasa bile⁷⁹ Deiotaros bütün kuvvetlerini yollayarak samimi bir dostluk ve müttefiklik örneği göstermiş, bunun karşılığında da Cicero, Caesar'ı öldürmeye teşebbüsten davalık olduğunda Deiotaros'un yardımına ithafen Roma'da savunuculuğunu yapmıştır⁸⁰.

İ.Ö. 63 yılı sonrasında Küçük Asya'da daha sakin ilişkiler ve sükûnet hakimdi. Pontos Krallığı'nın bölgesel gücü kırılmıştı ve Parth tehdidi henüz belirgin değildi⁸¹. Tüm bu süreçlerden sonra Roma Cumhuriyeti'ndeki liderler arasındaki ilk iç savaş İ.Ö. 10 Ocak 49 yılında Gaius Iulius Caesar'ın Rubicon'u geçmesiyle Roma'da Pompeius ve Caesar arasında başlamıştı. *Senatus* Pompeius'u desteklerken, halkın desteğini Caesar almıştı. Bu iç savaş Küçük Asya'ya da yansımış ve bağımlı krallıkları taraf tutmaya itmişti. Pompeius ile olan iyi ilişkileri dolayısıyla Kral Deiotaros, Pharsalos'ta Pompeius tarafında saf tutmuştur⁸². Fakat bu iç savaş Deiotaros'un bütün Galat kabilelerini birleştirip tek bir krallık haline getirme hedefini askıya almıştı. Pompeius'un yenilgisinin kaçınılmaz olduğu süreçte ise Deiotaros bir an önce kendi krallığının muallak geleceği için Caesar'ın Küçük Asya'daki ordusuna yardım etmek amacıyla toplandı⁸³. Savaşın Caesar lehine sonuçlanmasından sonra durumu elinde tuttu. Aleksandreia Muharebesi'nden de zaferle ayrıldıktan sonra Caesar, Syria üzerinden Tarsos'a yürüdü ve Pontos ile Galatia sınırına yakın bir yerde iç savaşta yanlış tarafı desteklemekten

⁷⁸ Cicero, *Att.* V, 20, 9: *Deiotarus cuius auxiliis magnis usus sum ad me, ut scripsit, cum Ciceronibus Laodiceam venturus erat.*

⁷⁹ Magie, 1950: 396; White, 1986: 291; Tozan, 2016: 112.

⁸⁰ Cicero'nun Kral Deiotaros savunması için bkz: *Pro Rege Deiotaro*, Kral Deiotaros Savunması, Akdoğu Arca 2017.

⁸¹ Mitchell, 1993: 34.

⁸² Caesar, Deiotaros'un 300 Galat Savaşçı temin ettiğinden bahseder: *de Bello Civili*, III, 4: *Ex quibus DC Gallos Deiotarus adduxerat.*

⁸³ Mitchell, 1993: 36.

pişman olan Deiotaros ile görüştü⁸⁴. Deiotaros görüşmeye hanedan arması olmaksızın gelerek Caesar'a, Pompeius'un davasına katıldığı için af diledi⁸⁵. Akabinde Deiotaros yaşından, önceki hizmetlerinden ve Roma ile olan uzun dostluk ilişkilerinden dolayı bağışlandı, ancak Caesar, muhalif eğilimli diğer Galat *tetrakhes*'lerinin, Deiotaros'un gelecekteki statüsüne ve yasalarına karşı hareket edeceklerinden kaygılıydı⁸⁶. Lakin her ne kadar Pontos'u doğudan gelen saldırılara karşı koruyacak kişi olsa bile gözden düşmüştü, bu sebeple birleşik Galat Krallığı'nı Caesar ölene kadar kuramayacaktı⁸⁷.

İ.Ö. 47 yılındaki Zela zaferi sonrası Caesar, özellikle Bithynia Eyaleti'ndeki düzenlemeleri⁸⁸ yapmadan önce Galatia'ya geçerek Cicero ve Strabon'un⁸⁹ da belirttiği Deiotaros'un kalelerinin ve hazinesinin bulunduğu Bloukion ve Peion'da konaklamıştı⁹⁰. Caesar'ın düzenlemelerinden nasibini alan Deiotaros, Armenia Minor'daki başarısızlıklarına ek olarak kendi bölgesindeki takipçisi olan *tetrakhes*'in eleştirisine maruz kaldığı gibi Armenia Minor'un yarısı elinden alınarak Kappadokia kralı III. Ariobarzanes'e verildi⁹¹.

Caesar'ın muhalifleri olan Brustus ve Cassius önderliğindeki cumhuriyetçiler tarafından suikaste uğramasından sonra ise M. Antonius ile olan ilişkiler pek iyi konumda değildi. İ.Ö. 44 Nisan'ında, Deiotaros'un *Trokmi*'nin girişimleri için on milyon *sestertii* ödemesi gerekmişti⁹². 44 ve 43 yılındaki çetrefilli siyasi manzarada, kral açıkça herhangi bir siyasi mücadele içinde

⁸⁴ Bell. Alex, 67: *Cum propius Pontum finisque Gallograeciae accessisset, Deiotarus, tetrarches Gallograeciae.*

⁸⁵ Magie 1950, 411.

⁸⁶ Bell. Alex. 67: *Deiotarus, tetrarches Gallograeciae tum quidem paene totius, quod ei neque legibus neque moribus concessum esse ceteri tetrarchae contendebant.*

⁸⁷ Magie, 1950: 411; Mitchell, 1993: 36.

⁸⁸ Bell. Alex. 78: *Ita per Gallograeciam Bithyniamque in Asiam iter facit omniumque earum provinciarum de controversiis cognoscit et statuit; iura in tetrarchas, reges, civitates distribuit.* Çev: "Buna binaen Galatia ve Bithynia üzerinden Asya'ya yolculuk yaptı, bütün o bölgelerin tartışmalarına dair inceleme yaptı ve hüküm verdi; tetrarkhes'e hakları, krallıkları ve kentleri paylaştırdı."

⁸⁹ Strabon, XII: 5, 2: *φρούρια δ' αὐτῶν ἐστὶ τὸ τε Βλούκιον καὶ τὸ Πήιον, ὃν τὸ μὲν ἦν βασιλείον Δηιοτάρου, τὸ δὲ γαζοφυλάκιον.*

⁹⁰ Deiotaros'un Galatia'da bulunan kaleleri Peion ve Bluokion, savunma açısından son derece işlevsel ve bilgece kurgulanmıştı. Deiotaros'un tasarladığı bu Hellenistik mimarinin kendisi için yapıldığı ön görülmektedir. Kulelerin girişi koruduğu surlar, nehirден uzak mesafede yapısal olarak son derece sağlamdı, Geç Roma Dönemi'nde yeniden inşa edildiklerinde sağlamlıklarını korumaktaydılar. Bluokion ve Peion kaleleri hakkında daha detaylı bilgi için bkz: Mitchell, 1974: 61-75.

⁹¹ Cassius Dio, *Historiae Romanae* 41: 63, 3: *μέρος μὲν γάρ τι τῆς Ἀρμενίας τῆς τοῦ Δηιοτάρου γενομένης Ἀριοβαρζάνει τῷ τῆς Καππαδοκίας βασιλεῖ ἔδωκεν.* Mitchell, 1993: 36.

⁹² Magie, 1950: 426.

bulunmaya hazır değildi⁹³. Antonius ve Octavianus'a karşı Brutus ve Cassius'un ikinci iç savaş süreci daha belirgin halde yükselmeye başladığında, Deiotaros ilkin Cassius'a yardım etmeyi reddetti. Lakin eski dostu Brutus'un onu kandırması sonucu davasına dahil olmak istememesine rağmen, Philippi'deki muharebede yazmanı (γραμματεὺς) Amyntas'ın emri altında ordu ve erzak yardımında bulundu⁹⁴. Fakat Amyntas ileri görüşlü bir strateji izleyerek Deiotaros'un talimatından bağımsız inisiyatif kullanarak saf değiştirmiştir⁹⁵. Antonius'un safına geçme durumuna dair çok şaşırtıcı olmadığı yönünde görüş hakimdir⁹⁶. Deiotaros ise savaşın *triumviri* lehine sonuçlanmasından dolayı ceza almaktan kurtulmuştur. Bu süreçten sonra zafer anısına ön yüzde Antonius ve Octavianus'u Dioskyroi kılığında, arka yüzde ise Nike kıyafeti giyen Fulvia'yı tasvir eden sikke basılarak tedavüle sokulmuştur⁹⁷. II. *triumviri* üyeleri M. Antonius, Octavianus ve Lepidus, Roma devlet erkine hâkim olduktan sonra imparatorluk bünyesindeki bölgeleri paylaşmış, bunun sonucunda Doğu'nun yönetimi M. Antonius'a devredilmiştir. Appianos'un da aktardığı üzere Mysia, Phrygia, Galatia, Kappadokia, Kilikia ve Syria gibi birçok bölgeden βαρὺς εἰσφορά (yükli vergi) toplamıştır⁹⁸. Bu ağır vergilere Galatia Krallığı'nın da dahil olduğunu görmekteyiz.

İ.Ö. 40 civarlarında Deiotaros'un ölümden sonra damadı Kastor Tarkondarios'un başa geçirilip net olarak kral unvanı ile değilse bile⁹⁹ *lex Falcia* (ὁ νόμος ὁ Φαλκίδιος) yasası ile iktidarın ona verildiğini ve Paphlagonia ile Galatia Krallıklarıyla onurlandırıldığını Cassius Dio'dan biliyoruz¹⁰⁰. Bununla birlikte ne Deiotaros ile karşılaştırıldığında Kastor, ne de Kappadokia Kralı stratejik açıdan bölgede gerekli muhafazayı sağlayamamış ve Parthlar savunma hattından açıkça sıyrılmışlardı¹⁰¹. Parth tehdidi uzun süreçte ciddi bir durum teşkil etmiyordu. İstila girişimi 43 yılının *consul*'ü P. Ventidius tarafından Amanos girişinde geri püskürtülerek alt edildi. Antonius ise istila girişimini güvence altına almak için gerekli adımları yerine getirmişti. 39 senesinde Hatip Zenon oğlu Laodikeialı I. Polemon ve *triumviri*'yi terk

⁹³ Mitchell, 1993: 37.

⁹⁴ Cas. Dio, XLVII: 24, 3. Mitchell, 1993: 37; Magie, 1950: 427.

⁹⁵ Cas. Dio, XLVII: 48; Appianos, *Bellum Civile*, IV, 88. Levick, 1967: 26.

⁹⁶ Appianos, IV: 88; Cas. Dio, XLVII: 48, 2. Levick, 1967: 26; Mitchell, 1993: 37.

⁹⁷ BMC Galatia: 18.

⁹⁸ Appianos, V: 7.

⁹⁹ Magie, 1950: 373.

¹⁰⁰ Cas. Dio, XLVIII: 33, 5: Κάστορί τέ τινη ἢ τε τοῦ Ἀττάλου καὶ ἡ τοῦ Διοτάρου ἀρχὴ ἐν τῇ Γαλατία τελευτησάντων ἐδόθη καὶ ὁ νόμος ὁ Φαλκίδιος ὠνομασμένος, πλείστην καὶ νῦν ἐτι ἰσχὴν ἐς τὰς τῶν κλήρων διαδοχάς, ὥστε τινὰ τὸ τέταρτον τῆς καταλειφθείσης οἱ οὐσίας. Bowersock, 1965: 51.

¹⁰¹ Mitchell, 1993: 37.

eden Amyntas sınır cephesinde görevlendirildi¹⁰² ve I. Polemon'a Kilikia'ya bağlı olan krallığı, Lykaonia'nın bir bölümü Ikonion dahil olmak üzere eklendi. Bu sırada Deiotaros'un sağ kolu Amyntas'a Pisidia, Phrygia Paroreia, Antiokheia ve Apollonia dahil olmak üzere verilmişti.¹⁰³ Fakat Kastor 37 yılında öldüğünde krallık ikiye bölünmüş, Paphlagonia Actium'dan önce Octavianus'u terk eden Kastor'un oğlu Deiotaros Philadelphos'a geçmişti¹⁰⁴. Antonius ise Galatia'yı Pamphylia'nın büyük kısmı dahil olmak üzere Amyntas'a teslim ederek¹⁰⁵ Galatia krallığının sınırlarının güney Akdeniz'e kadar genişlemesini sağlamıştır. Amyntas, özellikle Side gibi Pamphylia kentlerinin kendi simgeleriyle sikke basmalarına son vererek gümüş *tetradrahmi*'deki nar simgesi yerine kendi adına sikke darp ettirmiştir.¹⁰⁶ 19. yüzyıl nümizmatlarından H. P. Borrell, Amyntas'ın, bölgenin nihai liderini vurgulamak amacıyla bu sikkeleri darp etmiş olabileceğini belirtir¹⁰⁷. Cassius Dio'dan bildiğimiz kadarıyla Amyntas'ın Antonius tarafından Lykaonia ve Pamphylia dahil olmak üzere Galatia'daki egemenliğini onaylandığı açıktır. Bilhassa bu bölgelerin krallığa dahil olma sebebi Roma'nın diğer müttefik krallıkları ile de iletişim halinde olması ve hem kara hem de denizde (özellikle sahil kenti Side üzerinde) egemenliği stabil hale getirmek, bölgesel *status quo*'nun sürekliliği adına Amyntas ile iyi bir dayanışma sağlamaktı¹⁰⁸.

Amyntas'ın Krallığı'nın bölgesel gücünü ve etkinliğini arttırmaya çalıştığı süreçte Roma siyasetinde *triumviri* ortakları olan Antonius ve Octavianus'un arası açılarak yine bir iç savaş süreci başlamış ve cumhuriyet rejiminin tamamen yıkılma süreci belirlemiştir¹⁰⁹. Galatia Kralı Amyntas ise diğer birçok vasal (*cliens*) krallıklar gibi iyi ilişkilerinden dolayı Antonius'un yanında saf tutmuştu. İki taraf Nikopolis kenti açıklarındaki Actium'da karşı karşıya gelmiştir. Fakat çarpışma başlamadan Antonius'un kara gücünü oluşturan Amyntas, Phillippi

¹⁰² Magie, 1993: 433.

¹⁰³ Strabon XII: 6, 4: τὴν γὰρ Ἀντιόχειαν ἔχων τὴν πρὸς τῇ Πισιδίᾳ μέχρι Ἀπολλωνιάδος τῆς πρὸς Ἀπαμείᾳ τῇ Κίβωτῳ καὶ τῆς Παρωρείου τινὰ καὶ τὴν Λυκαονίαν ἐπειρᾶτο τοὺς ἐκ τοῦ Ταύρου κατατρέχοντας Κίλικας καὶ Πισίδας τὴν χώραν ταύτην Φρυγῶν οὖσαν¹ ἐξαίρειν. Magie, 1993: 433; Mitchell, 1993: 37.

¹⁰⁴ Strabon'dan bildiğimiz kadarıyla bu bölge Paphlagonia idi: XII, 3, 41: ὕστατος δὲ τῆς Παφλαγονίας ἦρξε Δηϊόταρος, Κάστορος υἱὸς ὁ προσαγορευθεὶς φιλάδελφος, τὸ Μορζέου βασιλείον ἔχων τὰ Γάγγρα πολισμάτων ἅμα καὶ φρούριον. Çev: "Philadelphos olarak adlandırılan Kastor'un en büyük oğlu Deiotaros, Morzeos'un krallığını, Gangra kasabasını aynı zamanda kalesini elinde tutarak Paphlagonia'yı idare etti." Daha detaylı bilgi için bkz: Magie 1950, 433-434.

¹⁰⁵ Cass. Dio, 49. 32. 3; Strabon, 671; BMC Galatia: 18-19. Akerman, 1956: 69-71; Bowersock, 1965: 51.

¹⁰⁶ BMC Galatia: 18: ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΜΥΝΤΟΥ. Erol, 2009: 149.

¹⁰⁷ Akerman, 1956: 70.

¹⁰⁸ Akerman, 1956: 71; Levick, 1967: 26.

¹⁰⁹ Aslan, 2000: 178.

Muharebesi'ndeki stratejiyi uygulayarak Octavianus'un tarafına geçmiştir. Horatius'dan bildiğimiz kadarıyla Galatlar'ın iki bin süvari ile Octavianus'u safına geçtiğini öğreniyoruz¹¹⁰. İ.Ö. 31 yılında Eylül ayının ikinci günü gerçekleşen deniz savaşında Octavianus, Antonius'a karşı mutlak zafer kazanmıştır. Muharebeyi kaybeden Antonius ise Mısır'a kaçmıştır. Bu mutlak yenilgi karşısında Antonius ve Kleopatra'nın intihar etmeleri ise bilindik tarihi bir durumdur. Bu zaferden sonra Roma Devleti'nin mutlak hâkimi tartışmasız Octavianus olmuş, Kral Amyntas ise Philippi ve Actium'daki akıllıca hamleleriyle hem kendisinin hem de krallığının devamlılığını ve güvencesini sağlamıştır.

1.2. Augustus Döneminde Galatia Krallığı

1.2.1. Kral Amyntas'ın Hâkimiyet Alanı ve Bölgesel Faaliyetleri

Devlet erkini tek başına elinde tutan Octavianus, Küçük Asya düzenlemelerinde büyük bir değişikliğe gitmeyerek Antonius'un vasal krallık düzenini devam ettirmiştir. Bunun yanında kendisine karşı savaşmış kent devletleri ve onların vatandaşlarını mülk ve paralarına vergiyle el koyup cezalandırmış, meclisteki yürütmelerine müdahale etmiştir. Bunun yanında Galat krallarından Amyntas ve Deiotaros Philadelphos'un meşruluklarını tasdik etmiş ve hâkimiyet alanlarını genişleterek bölgesel çıkarları adına yaptıkları faaliyetlere göz yummuştur¹¹¹.

Genel itibarıyla Küçük Asya'yı iskân etmelerinden bölgedeki kent ve otoriterler ile ilişkilerine baktığımızda (bkz. EK 2), Galatlar'ın bölgesel anlamda siyasi, ekonomik ve askeri olarak istikrarlı bir biçimde etkin rol oynadığını görüyoruz. Hem Küçük Asya'daki hem Roma'daki dengelerin değişimindeki rolleri Galatlar açısından siyasi statülerini hep tanınır kılmıştır. Augustus Dönemi'nde de Hellenistik hanedan karakterini sürdürerek hem kendi krallığının hem de Roma'nın çıkarlarına müşterek şekilde hizmet edip

Şekil 1.4 Kral Amyntas sikkesi (BMC Galatia, 344.)

Roma'ya tabi bir vasal krallık olarak bir süre daha varlığını sürdürmüştür. Özellikle Amyntas'ın gücü eline aldığı süreçteki faaliyetleri Roma ve Galatia Krallığı açısından önemli bir unsur olmuştur. Kültürel anlamda Amyntas'a

¹¹⁰ Horatius, *Epodes* IX: 17: *ad hunc frementis verterunt bis mille equos Galli canentes Caesarem hostiliumque navium portu latent puppes sinistrorsum citae.*

¹¹¹ Cas. Dio, LI: 2, 1: *καὶ ὁς τὰς μὲν πόλεις χρημάτων τε ἐσπράξει καὶ τῆς λοιπῆς ἐς τοὺς πολίτας σφῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐξουσίας παραιρέσει μετῆλθε, τοὺς δὲ δὴ δυνάστας τοὺς τε βασιλέας τὰ μὲν χωρία, ὅσα παρὰ τοῦ Αντωνίου εἰλήφεσαν, πάντας πλὴν τοῦ τε Ἀμύντου.*

değinecek olursak; kendisi bir Kelt ismi taşımamasının yanında soylu normlar da barındırmayan bir Galat lideriydi. Buna mukabil Kelt soyundan geldiğine hiç şüphe yoktur. Önceki *tetrakhes* ile bağı olmasa da İ.S. 140 yılına tarihlenen Ankyralı bir Roma vatandaşı olan Gaius Iulius Severus'un kendisi ve soy ağacını *tetrarhkes* 'ler ve Amyntas'ın soyuna dayandırdığı yazıt mevcuttur¹¹².

Amyntas'ın bölgesel faaliyetlerine geçmeden önce elinde tuttuğu alanları belirtmekte fayda vardır. Bu bölgeleri daha önceden Strabon ve Cassius Dio gibi antik yazarlardan öğrendiğimiz üzere belirtmiştik. Bunun yanında günümüz tarihçileri ile nümizmatik ve epigrafik veriler ışığında bu alanları teyit ederek faaliyet alanlarını ve hamlelerini daha net görebiliriz. Amyntas'ın elinde tuttuğu merkezi Galatia'nın yanında, edebi kaynaklar vasıtasıyla; Cassius Dio'dan Lykaonia ve Pamphylia'nın bir bölümü, Appianos'dan Pisidia, Strabon'dan Antiokheia, Apollonia, Lykaonia, Kremna, Derbe, Laranda, Isauria (Selge ve Sagalassos'u da ima ederek) ve Augustus tarafından krallığı onaylandıktan sonra Kilikia Trakheia'nın dahil olması ile Amyntas'ın hakimiyet sınırlarının net bir şekilde belirdiğini görmekteyiz¹¹³.

Amyntas'ın hâkimiyet sınırlarının tartışmalı noktası ise Pamphylia bölgesi ve Side kentidir. R. Syme Strabon'u referans alarak Pamphylia Kentleri'nin Amyntas'ın krallığına dahil olmadığı takdirde, Strabon'un gerçekleri söylemekten uzak olduğunu ve şayet dahil ise, Amyntas'ın krallık sınırlarına sağlanan böylesi muazzam bir alanın söz konusu olmasının zayıf bir ihtimal olduğunu ileri sürmüştür¹¹⁴. Bunun yanında Strabon'un kentlerin statüleri hakkında bilgi vermeyerek Pamphylia kentleri (Παμφυλικαὶ πόλεις) olarak adlandırdığı Selge ve Side ile Aspendos arasında bir tezat ima ettiğini de eklemiştir¹¹⁵. Tüm bunların yanında her ne kadar Pamphylia'nın sadece bir bölümünün krallığa bağlı olduğunu belirtse de A. Meadows, Syme'in nümizmatik veriye aldanarak Side'nin Amyntas'a bağlı olduğunu düşündüğünü ve Syme'in hataya düştüğünü belirtmiştir¹¹⁶. Ona göre Amyntas'ın Side için olan sikke atribüsyonunun mevcudiyeti yanında, Side'nin Pamphylia'nın alanıyla birlikte Galatia Krallığı'na bağlı olduğu sonucu çıkarılması hatalıdır. Çünkü Side'ye atfedilen Amyntas gümüş sikkelerinin atribüsyonunun kesinliği net değildir. Bu doğrultuda Meadows'a göre 39 senesinde Antonius

¹¹² OGIS 544; IGRom III 173, Str. 1-6: [Γ. Ἰούλιον] Σεου]ήρον, | [ἀπόγονον βασιλ]έως | [Δηιοτάρου καὶ Α]μύν[τ]ο[υ] | [τοῦ Βριγάτου καὶ Α]μύν[του] | [τοῦ Δυριαλοῦ τετρα]ρχῶ[ν] | [καὶ βασιλέως Ἀττάλο[υ]. Magie, 1950: 1276; Mitchell, 1993: 38.

¹¹³ Cas. Dio, XLIX. 32; Appianos, V: 75; Strabon, XII: 5. 4; XII. 6. 3; XII, 7. 3.

¹¹⁴ Syme, 1934: 123.

¹¹⁵ Syme, 1934: 124.

¹¹⁶ Meadows, 2006: 153.

tarafından Amyntas'ın krallığı tasdik edildikten sonra muhtemelen kolluk kuvvetlerine ödeme yapabilmek için gümüş sikke darp etme ihtiyacı duyulmuştu¹¹⁷.

Genel itibariyle Amyntas'ın hâkim olduğu alanlara dair yorumlara baktığımızda Galatia Krallığı'nın güneye kadar uzanarak Akdeniz ve Torosları kapsayan geniş bir alanı elinde tuttuğunu görüyoruz¹¹⁸. Amyntas'ın elinde tuttuğu alanlar çerçevesinde hem kendi çıkarları açısından hem de Roma'ya karşı olan yükümlüğü açısından uyguladığı faaliyetler birbirine paralel ilerlemektedir. Roma'nın çıkarları açısından durumu değerlendirdiğimizde, Strabon'un da belirttiği gibi bölgenin asayişini sağlamak için Roma'nın doğrudan ordusuyla müdahalesi yeterince verimli olmayacağından, güç aktarmak yerine vasal krallıklar ile bölgenin asayişini sağlamak Romalılar için daha mantıklıydı¹¹⁹. Roma için temel olarak bölgede asayişin ve sükûnetin korunması öncelikti, aynı şekilde Amyntas için ona devredilen bölgelerdeki kentlerin ve yerel halkların kendisine tabi olup sorun çıkarmamaları öncelikli hedefti.

Bu bölgelere kültürel ve toplumsal açıdan kısaca değinecek olursak; bu dağlık ve haydut yatağı coğrafyada Pisidialılar, Isaurialılar, Kilikialılar ile Homanadeis, Oroandeis, Sandaliotai gibi uzlaşmaya pek meyilli olmayan, boyun eğdirilmesi zor ilkel ve savaşçı kabilelerin¹²⁰ yoğunluğu göze çarpılmaktadır. Roma Devleti'nin bilhassa Pisidia ve Isauria Halklarına karşı bir türlü otorite kuramamasından ve Küçük Asya'ya doğudan gelecek olan Parth tehdidinden dolayı bu yükümlülüğü bölgeye daha hâkim olan Amyntas'a devretmiştir. Keza Amyntas, Antonius döneminden beri Side ve Aspendos'un dahil olduğu Doğu Pamphylia olmak üzere Pisidialı ve Isaurialı eşkıya ve haydutları etkisiz hale getirme görevini yerine getiriyordu¹²¹. Kentleşmeden uzak olan bu bölge halkları genel itibariyle yarı göçebe pastoral yaşam biçimini benimseyen ilkel kabileler şeklinde örgütlenmişti. Özellikle kısıtlı kaynaklardan mümkün olduğunca iyi faydalanmaları bu yaşam biçimini yansıtır¹²². Hellenistik Dönem'den beri kent devletlerine ve hanedanlıklara zorluk çıkaran haydut faaliyetlerinin başını Isauria ve Pisidia halkları çekiyordu¹²³. Isaurialılar şaşırmayacak düzeyde dış otoritenin dayatmasına karşı her

¹¹⁷ Meadows, 2006: 173.

¹¹⁸ Magie, 1950: 434.

¹¹⁹ Strabon, XIV: 5, 6: ἐδόκει πρὸς ἅπαν τὸ τοιοῦτο βασιλεύεσθαι μᾶλλον τοὺς τόπους ἢ ὑπὸ τοῖς Ῥωμαίοις ἡγεμόσιν εἶναι τοῖς ἐπὶ τὰς κρίσεις πεμπομένοις, οἱ μὲν ἂν παρῆναι ἔμελλον μῆτε μεθ' ὅπων.

¹²⁰ Ramsay, 1917: 234; Mitchell, 1993: 70; Jones, 1998: 137; Robinson, 2002: 102.

¹²¹ Jones, 1998: 133; Öztürk, 2006: 68. Isauria ve Pisidia halkları hakkında detaylı bilgi için bkz: Lenski, 1999: 413-465; Robinson, 2002: 52.

¹²² Robinson, 2002: 52.

¹²³ Adak, 2006: 117.

zaman ciddi direniş sergilemişlerdir¹²⁴. Isauria halkının bu otorite tanımaz tavrından payını alanlardan biri de Roma olmuştur¹²⁵.

Antik yazarlar Livius, Strabon ve Festus, Isaurialılar'ı “*praedo* ve *ληστής*” (haydut) olarak tanımlarken¹²⁶, Sallustius “*hostis*” (hasım/düşman) demekle yetinmiş, Diodoros ise “*ἄλκιμος, ὁχρὸς*” (yiğit, imanlı) gibi sıfatlarla tanımlamıştır¹²⁷. Doğal olarak Amyntas'ın temel yükümlüğü olan yerel halkların direnişlerini kırıp etkisiz hale getirmede en çok zorlayanlar da Isauria ve Homonadeis toplulukları olmuştur. Homonadeis'in de Strabon'dan öğrendiğimiz kadarıyla Kilikia kökenli olup Doğu Pisidia ve Isauria sınırlarına kadar konuşlandıklarını bilmekteyiz¹²⁸. İ.Ö. 30–25 yılları civarında ise Amyntas, eşkiya şefi Antipater'in elinde tuttuğu Isauria kentleri Derbe ve Laranda'ya harekât düzenlemiştir. Amyntas kentleri ele geçirdikten sonra Trogitis Gölü çevresinde Homanadeis'e karşı olan savaşında Isauria Nova (Zengibar Kalesi) güney cephesinde savunma kaleleri inşa etmişti¹²⁹. Burası ise bir nevi Amyntas'ın merkezi karargâh üssü haline gelmiştir¹³⁰. Amyntas titizlik içinde askeri operasyonlarını devam ettirerek daha önce otorite kurmayı başardığı Phrygia Paroreia bölgesi ve Lykaonia'dan¹³¹ sonra elinde tuttuğu batı Pisidia'daki Apameia, Apollonia ve Antiokheia Kentleri'nin güneyine yönelmiş ve 30 yılı civarında Kremna Kenti'ni başarıyla ele geçirmiştir¹³². Sonuç itibarıyla hem askerî harekât hem de anlaşma yoluyla zapt edilmesi zor olan Pisidia halklarının da direnişi kırılmıştı¹³³.

Amyntas'ın askeri harekâtlarında dikkat çeken nokta ise Sandaliotai (Sandalion halkı) idi. Strabon pasajında Amyntas için doğrudan “*Sagalassos'un ve Kremna'nın ortasında yer alan Sandalion'a harekât düzenlemek için hiçbir şekilde cebir/çaba göstermedi*”¹³⁴ şeklinde bir ifade kullanır. Lakin 25 Kasım 1990 yılında Antalya bölgesinin kuzey batısında yüzey

¹²⁴ Lenski, 1999: 419.

¹²⁵ Arslan ve Bahçe ve Bulut, 2016: 50.

¹²⁶ Strabon, XII: 6, 2; Livius, *Perioch*: 93; Festus, XII: 3.

¹²⁷ Diodorus, XVIII: 22; Sallustius, *Hist*. II: 69.

¹²⁸ Strabon, XV: 5, 1: μέχρι καὶ τῶν προσβόρρων πλευρῶν τῶν περὶ Ἰσαυρα καὶ τοὺς Ὀμοναδέας μέχρι τῆς Πισιδίας.

¹²⁹ Strabon, XII, 6, 3. Broughton, 1933: 134; Jones, 1998: 137; Lenski, 1999: 419; Öztürk, 2006: 69.

¹³⁰ Mitchell, 1994: 104.

¹³¹ Strabon, XII: 6, 4: τὴν γὰρ Ἀντιόχειαν ἔχων τὴν πρὸς τῇ Πισιδίᾳ μέχρι Ἀπολλωνιάδος τῆς πρὸς Ἀπαμείᾳ τῇ Κιβωτῇ καὶ τῆς Παρωρείου τινὰ καὶ τὴν Λυκαονίαν ἐπειρᾶτο.

¹³² Strabon, XII: 6, 4; Broughton, 1933: 137; Jones, 1998: 133; Robinson, 2002: 102.

¹³³ Levick, 1967: 25; Mitchell, 1993: 72; Öztürk, 2006: 68.

¹³⁴ Strabon, XII: 6, 4: τὸ δὲ Σανδάλιον οὐδ' ἐνεχείρησε βίᾳ προσάγεσθαι, μεταξὺ κείμενον τῆς τε Κρήμνης καὶ Σαγαλασσοῦ.

araştırması sırasında bulunan önemli bir yazıt¹³⁵ Strabon'un bu ifadesine farklı bir boyut getirmiştir. En kapsamlı şekilde S. Mitchell tarafından yorumlanan yazıtın Türkçesi şu şekildedir:

“Ey Kahraman! Typallialılar'ın kenti, müttefiklik çerçevesinde Termessoslular'ın Halk Meclisi tarafından Galatlar'ın *tetrarkhes*'i Dyitalos oğlu kral Amyntas'a, Sandaliotai'a karşı savaşmak için gönderilen, anısına birçok şeye layık olan ve savaşta cesur bir şekilde vefat eden ve erdeminden dolayı kral tarafından yüce onurlarla ve altın heykelle onurlandırılan kendi kurtarıcısı ve hayırseveri olan Obrimotes oğlu Trokondas'ı onurlandırdı”¹³⁶.

Yazıttan anlaşılacağı gibi her ne kadar Amyntas'ın tek başına müdahalesi olmasa da kentlerle ittifak çerçevesinde ortak kolluk kuvvetleri ile Sandalion Kenti'ne bir askeri müdahalede bulunulduğu kesindir. Yazıtın başka önemli noktası ise birden fazla sorunun çözülmesine vesile olmasıdır. Öncelikle Sandalion, muhtemelen taarruzla ele geçirilmesi zor bir yer idi ve şayet soyutlanmış bir bölgeyse aynı zamanda az da olsa stratejik önem taşıyordu. Muhtemelen Kremna'nın büyük bölümünün Amyntas'ın hâkimiyetine geçmesinden sonra, Sandalion'un kontrol edilebilir yerel bir tehdit olarak düşünülmesinden dolayı buraya aşırı güç aktarılmamış olabilir¹³⁷. Bu durumun Amyntas'ın Homonadeis ile meşgul olmasından kaynaklanmış olabileceği¹³⁸ ve bu kuşatmanın muhtemelen direnen son inatçı Pisidia mevziindeki kuşatma olduğu şeklinde yorumlanabilmektedir¹³⁹. Diğer bir nokta ise kentler ve kral Amyntas arasındaki uyumlu ilişki ve göze çarpan ittifaktır.

Şekil 1.5 Typallia kentinin Trokondas için onurlandırma yazıtı

¹³⁵ S. Mitchell, Korkuteli'nin yaklaşık 10 km doğusunda yer alan Bayat Köyü'ndeki bir evin duvarında bulunan yazıtta bahsi geçen Sandalion Kenti'ni, Sagalossos'a 20 km uzaklıktaki Harmancık Köyü'nün yanında Sandal Asar diye adlandırılan yere lokalize etmiştir: Mitchell, 1994: 97.

¹³⁶ SEG 44:1113: ἤρωα | Τυπαλλιωτῶν ἡ πόλις ἐτείμησεν | [Τ]ροκόνδαν Ὀβριμότου, τὸν ἑαυτῶν σωτῆρα καὶ εὐεργέτην, | [τ]ὸν πεμφθ<έ>ντα κατὰ συμμαχίαν ὑπὸ τοῦ δήμου τοῦ Τερμησσεύ[ν] | [πρ]ὸς βασιλέα Ἀμύνταν Δυιτάλου υἱὸν καὶ Γαλατῶν τετράρχην ἐπὶ [τὸν] | [κ]ατὰ Σανδαλιωτῶν πόλεμον, πολλὰ καὶ ἄξια μνήμης διαπραξάμενόν [τε] | [κ]αὶ ἐν τοῖς τοῦ πολέμου ἀριστείοις ἀποθανόντα καὶ τειμηθέντα ὑ[πὸ] | [τ]οῦ βασιλέως ἐπὶ τῇ ἀρετῇ τοῖς μεγίστοις ἀριστείοις κα[ὶ] ἀνδριάντι | ἐπιχρύσω. Yazıtın kapsamlı yorumu ve diğer kaynaklar için bkz: Mitchell, 1994: 95-105; Sartre, 1995: 103; İplikçioglu ve Çelgin ve Çelgin, 1999: 241-245.

¹³⁷ Robinson, 2002: 102.

¹³⁸ Aslan, 2000: 184.

¹³⁹ Mitchell, 1994: 97.

Yazıtta geçen “κατὰ συμμαχίαν” ifadesini “ittifak çerçevesinde” diye çevirirsek yerel kabilelere karşı Typallia ve Termessos Kentleri ve Amyntas arasındaki askeri ortaklığın söz konusu olduğunu düşünmek gerekir. Bu bağlamda Sagalassos’ta sivil huzursuzluk ve harp halinin ortaya çıkması ve söz konusu anlaşmazlıkların Amyntas’ın bölgesel iktidarını kabul etmeye meyilli yerel kentler ve karşı koymayı tercih edenler arasında olması muhtemel gözükmektedir¹⁴⁰.

Yazıttaki diğer bir önemli unsur ise Typallia Kenti’ne destek için gönderilen Trokondas ve Termessos Kenti’nin siyasi statüsü üzerinedir. Yazıtta belirtildiği gibi onurlandırılan kişi Termessos kent meclisi tarafından Amyntas’a askeri destek amaçlı gönderilmiştir. Termessos Meclisi’nin ise başka kentlerin vatandaşları üzerinde karar verme yetkisi olmayacağından Trokondas’ın bizzat kendisi Termessos vatandaşı olmalıdır. Bunun yanında hem kendi kenti hem de diğer toplum tarafından kabul görmüştür¹⁴¹. Trokondas yazıtının aynı zamanda Termessos Kenti’nin statüsüne ilişkin bir sorunu daha çözdüğü görülmektedir. Bu da kentin Amyntas’a destek olarak Trokondas’ı göndermesinin kültürel bir bağdan kaynaklı değil, daha önce yapılan antlaşma neticesinde yerine getirildiğidir. Mithradates İsyanı’ndaki desteklerinden dolayı İ.Ö. 68 yılında Roma’da yürürlüğe giren *lex Antonia de Termessibus* (Termessoslular hakkında Antonia Yasası)¹⁴² ile Termessos’un özgür bir kent olarak imtiyaz sahibi olması sağlanmıştır. Kent, İ.Ö. 72 yılında önce özgürlüğünü kazanmış ardından 68 yılında geçen tasarı ile kendi idari organlarını ve yasalarını uygulayabilme, kendi bölgesini kontrol edebilme imtiyazı ve Romalı vergi şirketleri ile mültezimleri (*publicani aut societas vectigalis*) tarafından toplanan vergiden muaf olmaları sağlanmıştır¹⁴³. Bu bağlamda Termessos Kenti’nin bu siyasi inisiyatifi, Amyntas’ın Pisidia’yı zapt etme harekâtları sırasında da özerk statüsünü koruduğu anlamına gelmektedir¹⁴⁴.

Trokondas’a gelecek olursak, Typallialılar tarafından kurtarıcı ve hayırsever unvanlarıyla anılan biri olarak Amyntas tarafından kabul görmesi ve kahraman özelliğine atfen altın büst dikilerek onurlandırılması göze çarpan bir durumdur¹⁴⁵. Bu türde ittifak örnekleri erken Hellenistik Dönem’de yaygın olmasına rağmen, onurlandırma heykellerinin bir kral tarafından dikilmesi nadir görülen bir imtiyazdır. Bu imtiyaz özellikle savaşlarda, sıklıkla yerel

¹⁴⁰ Mitchell, 1994: 97.

¹⁴¹ Mitchell, 1994: 97. Bu tür kentler arası askeri destek örneği Sagalassos Meclisi tarafından onurlandırılan Termessos vatandaşı Manesas’tır. Bu anlaşmazlık ve iç savaş hakkındaki yazıt için bkz: TAM III, 1.7.

¹⁴² CIL I: 589.

¹⁴³ Mitchell, 1994: 102.

¹⁴⁴ Mitchell, 1994: 102; Çelgin, 1997: 96; Aslan, 2000: 185.

¹⁴⁵ Mitchell, 1994: 100.

kuvvetlerin askeri bir komutanı gibi kilit rol oynayan şahıslar için tanınan mükâfatlandırmadır. Burada Trokondas'ın Sandalion Savaşı'ndaki muhtemel rolünü Typallialılar tarafından σωτήρ olarak adlandırılmasından yola çıkarak kendisinin komutanlıkla ilişkilendirebiliriz. Kral Amyntas tarafından altın heykelle mükâfatlandırılması, askeri yönden idareyi eline almış olabileceği ihtimalini doğurmaktadır. Bunun yanında Strabon'dan Amyntas'ın Sandalion'a karşı olan harekâtının hem net bir şekilde sonuçlanmadığını hem de yazıttan harekâta tek başına girişmediğini görebiliyoruz.¹⁴⁶ Sonuç olarak krallığın içinde bulunduğu kaçınılmaz tehlike ortamında Termessos Kenti'nin ve kolluk kuvvetlerinin Amyntas'ın müttefikleri olduğunu ve bu iki kentin eşgüdümlü olarak davasına dahil olduğunu görüyoruz.

Amyntas'ın Kremna'yı ele geçirdikten sonraki süreçte ise onu en çok zorlayacak vahşi Homonadeis Halkı'na yöneldiğini biliyoruz. Küçük şehirlere ve köylere bölünmüş, siyasi birlikten yoksun Homonadeis Halkı, Trogitis (Seydişehir) Gölü'nün doğu ve kuzeyindeki dağlık araziye yurt edinen bir kabile toplumdur. Homonadeis'e ait hiçbir sikke mevcut olmadığından bu kabile toplumunun bir takım küçük parçalara ayrılmış olduğu düşünülmektedir¹⁴⁷. Yine Strabon'dan bildiğimiz kadarıyla aşılması imkânsız görülen Toros Dağları'nın tepelerinin ortasında verimli düzlükleri işleyerek ve hayvancılık yaparak geçimlerini sağlarlardı. Dağların yamaçlarında ve mağaralarda yaşayan bu halk daima silahlıydı¹⁴⁸. Amyntas ise, Isauria ve Selge arasında yerleşik olan ve ele geçirilmesi son derece zor olarak düşünülen Homonadeis'e askerî harekâtını sürdürmüştü ve bölgenin otoritesini tesis ederek tiranlarını alt etmiştir. Fakat bu üstünlüğü çok sürmeden bir Homonadeis liderlerinin karısı tarafından hile yoluyla ele geçirilerek öldürülmüştür¹⁴⁹. Amyntas'ın ölümü hakkındaki diğer ilginç durum ise, Strabon'un iki pasajında olay örgüsünü farklı yansıtmasıdır. İlkinde “*fakat Homonades'i ele geçirmeye çalışırken Kilikialılar onu (Amyntas'ı) pusuda ele geçirip öldürdüler*”¹⁵⁰ şeklinde belirtirken, az önce de bahsettiğimiz pasajında; Homonadeis tarafından öldürüldüğünü belirtmiştir.

Bu tanımlama ile ilgili olarak Homonadeis'i Pisidialılar'dan ayırmak için Kilikialı olarak adlandırdığı öne sürülür. Coğrafyacının açıkça Kilikialı kavramını Homonadeis ile eş

¹⁴⁶ Mitchell, 1994: 101.

¹⁴⁷ Ramsay, 1890: 335; Jones, 1998: 137.

¹⁴⁸ Strabon, XII: 7, 1.

¹⁴⁹ Strabon, XII: 6, 5: εἰς δὲ τοὺς Ὀμοναδεῖας παρελθόν, οἱ ἐνομιζόντο ἀληπτότατοι, καὶ καταστὰς ἡδὴ κύριος τῶν πλείστων χωρίων ἀνελών καὶ τὸν τύραννον αὐτῶν ἐξ ἀπάτης ἐλήφθη διὰ τῆς τοῦ τυράννου γυναίκας. Magie, 1950: 433; Levick, 1967: 25.

¹⁵⁰ Strabon, XII: 6, 3: ἀλλὰ διέφθειραν αὐτὸν οἱ Κίλικες ἐμβαλόντα εἰς τοὺς Ὀμοναδεῖς καὶ ἐξ ἐνέδρας ληφθέντα.

değer şeklinde düşündüğü görülmektedir¹⁵¹. Genel olarak baktığımızda Amyntas İ.Ö. 39–25 yılları arasında elinde tuttuğu bölgelerdeki eşkıyalık ve haydutluk faaliyetlerine karşı mücadele edip ilkel kabile toplumlarını etkisiz hale getirmede ve Toroslardaki ticareti mümkün kılabilmek için sükûneti sağlamada özverili bir mücadele vermiş olsa bile, kendisinin bu harekâtların sonunu getiremeden hayatını kaybettiği anlaşılmaktadır. Amyntas’ın on dört yıl boyunca bölgedeki sükûneti sağlama politikasının bir anda kesilmesiyle bölge tekrardan güvenden yoksun haline dönmüştü¹⁵².

Bu sürece paralel şekilde İ.Ö. 27 yılında Roma’da tek başına iktidarı elinde tutan Octavianus’a *senatus* tarafından “Augustus” unvanı verilerek Roma’da cumhuriyet sistemi tamamen yıkılıp “*principatus*” olarak adlandırılan imparatorluk dönemi ve Küçük Asya’da “*pax Romana*” olarak bilinen istikrarlı barış dönemi başlamıştır. Amyntas’ın ölüm haberi ise Hispania’da yerel kabileler çarpıştığı sırada Augustus’a ulaşmıştır. Amyntas’ın varis adayları olan oğlu Pylaimenes’in Toroslardaki vahşi kabilelerle mücadele edemeyeceğine inanan Augustus, yeni bir kral adayını atamak yerine Galatia’yı eyalet haline getirmiştir¹⁵³.

1.2.2. Tetrarkhes ve Kral Soyundan Gelen Yeni Galat Aristokrasisi

İ.Ö. 25 yılında Kral Amyntas’ın Homonadeis kabilesi tarafından öldürülmesiyle krallık Roma İmparatorluğu’na miras olarak kalmıştır. Özellikle Ankyra kenti başta olmak üzere Galatia Bölgesi genelinde Roma tarafından askeri bir harekât söz konusu olmamıştır. Augustus’un *pro praetore*’si M. Lollius’un bizzat yer aldığı Galatia’nın eyalet düzenlemeleri sırasında, Kral Amyntas’ın oğlu olan halefi Pylaimenes dahil olmak üzere *tetrarkhes* kökenli ve toprak sahibi yerel aristokratlar tarafından herhangi bir direniş gerçekleştirmemiştir. Bilakis Roma İmparatorluğu’nun egemenliğine gönüllü bir şekilde destek vermişlerdir¹⁵⁴. Galatia Eyaleti kurulduktan sonra özellikle Iulius-Claudius Hanedanlığı’nın iktidar olduğu 27-14 arası dönemden Vespasianus’un iktidarda olduğu döneme kadar, Ankyra genelinde Roma ordu

¹⁵¹ Ramsay, 1917: 232; Broughton, 1933: 142.

¹⁵² Öztürk, 2006: 69.

¹⁵³ Dio Cass., LIII: 26. 3: τοῦ δ’ Ἀμόντου τελευτήσαντος οὐ τοῖς παισὶν αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν ἐπέτρεψεν, ἀλλ’ ἐς τὴν ὑπὲρκοον ἐσήγαγε, καὶ οὕτω καὶ ἡ Γαλατία μετὰ τῆς Λυκαονίας Ῥωμαίων ἄρχοντα ἔσχε, τὰ τε χωρία τὰ ἐκ τῆς Παμφυλίας πρότερον τῷ Ἀμόντῳ προσνεμηθέντα. Eutropius, VII, 10: *Scythae et Indi, quibus antea Romanorum nomen incognitum fuerat, munera et legatos ad eum miserunt. Galatia quoque sub hoc provincia facta est, cum antea regnum fuisset, primusque eam M. Lollius pro praetore administravit.* Magie, 1950: 453; Bowersock, 1966: 52; Mitchell, 1993: 41; Jones, 1998: 134; Aslan, 2000: 186; Öztürk 2006: 70.

¹⁵⁴ Mitchell, 2011: 25.

birliklerinin konuşlandığına yönelik bir veri bulunmamaktadır. Bu doğrultuda imparatorluk ve Galat aristokrasisi arasında makul bir uyum olduğu söylenebilir¹⁵⁵.

Tetrarkhes ya da kralların soyundan gelen yeni Galat aristokratlarının, bizzat Roma imparatorlarıyla ve *senatus* sınıfı ile kurduğu ilişki dikkate değerdir. Özellikle imparatorluk kültürleri aracılığıyla imparatorluğa olan sadakatlerini göstermeleri gayet başarılı politik bir hamleydi. Bu uyumlu ilişkiler İ.S. birinci ve ikinci yüzyıllar boyunca nizamlı bir şekilde devam ederek yeni Galat aristokratlarını imparatorluk bünyesinde saygın mevkilere ulaştırmıştır. Epigrafik belgeler aracılığıyla ulaşabildiğimiz bu yeni aristokratların özellikle sahip oldukları maddi imkânlarla, yerel düzeyde ve imparatorluk bünyesinde tırandıkları *cursus honorum* basamaklarına, bunların yanında Romalı ve İtalic aileler ile olan akrabalık ilişkilerine şahit olabilmekteyiz.

Galat eşrafı, eyalet başkenti Ankyra merkezli olmak üzere Pessinus ve Tavion gibi kentlerde faal olmuştur. Lakin Ankyra Kenti'nin tipik Yunan kentleri düzeyinde olduğu söylenemez. Livius her ne kadar Ankyra'dan soylu bir kent olarak bahsetse de¹⁵⁶ kentte Augustus Tapınağı dışında kamu binalarına dair bir buluntu yoktur¹⁵⁷. Galatia Eyaleti'ndeki imparator ve kentler arasındaki ilişkilerin, imparator kültü temelli olduğu bilinmektedir. İmparatorluk kültürleri hem soylu sınıfın hem sıradan vatandaşların imparatorluğa olan sadakatini

Şekil 1.6 Augustus Dönemi'nde Ankyra'da darp edilen ANKYPANΩN lejantlı tek sikke (SNG von Aulock, 3424.)

temsil etmekteydi. Bunun yanında mülk sahibi soylu sınıfın maddi olarak başını çektiği ve yerel halkın da iştirak ettiği yıldönümü festivalleri düzenlenerek bu sadakat ifa edilmekteydi. Bilhassa maddi yükümlülüğü üstüne alan Galat aristokratları askeri ve siyasi olarak önemli statüler elde etmekteydi¹⁵⁸. Bu saygın memuriyetlerden biri ise imparator kültürünün *arkhiereus*'liğini (başrahiplik) üstlenmekti. *Tetrarkhes* ve kralların soyundan gelmekte olan birçok mülk sahibi Galat bu görevi üstlenmiştir. Nizamlı şekilde işlediği görülen bu politik düzeni Ankyra'daki Augustus Tapınağı'nın *anta* duvarının ön yüzünde yazılmış olan yazıttan

¹⁵⁵ Mitchell, 1993: 5-6.

¹⁵⁶ Livius, XXXVIII: 24: *Ad eos profectus consul tertiis castris Ancyram, nobilem in illis locis urbem, peruenit.*

¹⁵⁷ Bennet, 2006: 189-190.

¹⁵⁸ Mitchell, 2011: 25.

da görmekteyiz¹⁵⁹. Tapınakta aynı zamanda Augustus'un başarılarının yer aldığı *Res Gestae Divi Augusti* metni de bulunmaktadır. Yazıtın baş satırlarından gördüğümüz üzere Augustus ve Tanrıça Roma'nın Galat rahipleri ve birkaç Romalı idareci liste halinde sıralanmıştı¹⁶⁰.

Listede dikkat çeken isimler ise *tetrarkhes* ve kral ailesine mensup rahiplerin yer

Şekil 1.7 Augustus'un rahip listesi
(Mitchell – French, 2012: 236.)

almasıydı. Bu şahıslar arasında: Kral Amyntas'ın oğlu Pylaemenes, Kral Brigatos'un oğlu Tarkodarios Kastor, İ.Ö. 3-2 yıllarından ölümüne kadar Zela Tapınağı ve çevresinde rahip olarak hâkimiyet süren Ateporiks'in¹⁶¹ oğlu Albioriks ve Albioriks'in oğlu Aristokles yer almaktaydı. Özellikle Brigatos oğlu Tarkondarios Kastor ve Amyntas oğlu Pylaimenes Roma İmparatorluğu ve Galat halk tabanı nezdinde büyük saygı görmekteydiler. Bununla birlikte muhtemelen kraliyet hazinesinin önemli bir bölümünü elde ettikleri, gerçekleştirdikleri birçok cömert finansörlüklerden anlaşılabilir¹⁶². Her biri birer yıl olmak üzere görev yapan bu rahipler, görev aldıkları süre boyunca birçok hayır işlerinden sorumluydu. Oldukça külfetli olan bu maddi yükümlüler arasında, zeytinyağı tedariki, ziyafetler için kurbanların kesilmesi, şenlikler için gladyatör dövüşleri, hayvan güreşleri ve avcılık gibi yarışmaların organize edilmesi

yer almaktaydı¹⁶³. Yazıtı incelediğimizde Kral Amyntas'ın oğlu Pylaemenes'in iki kere kamusal şenlik (δημοθοιμία) düzenlediğini, kurban keserek kente ziyafet verdiğini ve boğa güreşi, avcılık ve at yarışı gibi oyunları düzenlediğini görmekteyiz. Bunun yanında kutsal alanda yer alan binalara yönelik bilgiler de mevcuttur. Özellikle Pylaimenes'in *Sebasteion*

¹⁵⁹ OGIS 2, 533; IGR 3.157.

¹⁶⁰ OGIS 2, 533; IGR 3.157: [Γα]λατῶν οἱ | [ιε]ρασάμενοι | θεῶι Σεβαστῶι | καὶ θεᾷ Ῥώμῃ.

¹⁶¹ Strabon'dan bildiğimiz kadarıyla Romalı idareciler tarafından belli ölçüde Tavion ve Megalopolis'i de kapsayan krallık arazileri Ateporiks'e bahşedilmişti: Strabon, XII, 3, 37: οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἡγεμόνες τῶν Ῥωμαίων τῶν δεῖν πολιτευμάτων τούτων τὰ μὲν τοῖς Κομάνων ἱερεῦσι προσένευον, τὰ δὲ τῶ Ζήλων ἱερεῖ, τὰ δ' Ἀτεπόριγι, δυνάστητι τινὶ τοῦ τετραρχικοῦ γένους τῶν Γαλατῶν ἀνδρί. Çev: "Bundan sonra ise Romalı idareciler, bu iki yerel yönetimlerden birini Komana'nın rahiplerine; birini ise Zelalılar'ın rahibi olan Ateporiks'e ve Galatlar'ın tetrarkhes soyundan gelen kişilere paylaştırdılar."

¹⁶² Coşkun, 2019: 160.

¹⁶³ Mitchell, 2011: 25.

olarak bilinen ve içinde pazarların kurulduğu, şenliklerin ve at yarışlarının düzenlendiği arazisini tahsis ettiğini görmekteyiz¹⁶⁴.

Şenlik düzenleyen rahipler arasındaki diğer *tetrarkhes* kökenli kişi Kral Brigatos'un oğlu Tarkodarios Kastor ise aynı şekilde zeytinyağı tedarikinde bulunmuş, bunların yanında gladyatörlerin otuz teçhizatını, boğaların ve avcılarının araç gereçlerini temin etmiştir¹⁶⁵. Listedeki diğer kamusal şenlik düzenlemiş olan *tetrarkhes* kökenli Albioriks¹⁶⁶ ve oğlu Aristokles¹⁶⁷ de zeytinyağı tedarik etmişlerdir. Özellikle Aristokles, Basila'nın döneminde yıl boyunca zeytinyağı tedarik etmiştir. Bunun yanında Albioriks, Augustus ve eşi Iulia Augusta (Livia) için heykel diktirmiştir. Bu heykellerin ise imparatorluk kültü heykelleri olduğu bilinmektedir¹⁶⁸. Rahiplerin yer aldığı bu liste doğrultusunda mevcut kutsal alanlar imparatorları ve ailelerini onurlandırmak için düzenlenen kamusal şenliklerin ve kurban törenlerinin ve oyunların ana merkezi haline gelmişti. Bunları takiben, *tetrarkhes* kökenli olmak üzere birçok toprak sahibi Galat aristokrat arazilerini bu tür faaliyetler için bağışlamışlardı. Bu organizasyonlarda ise Romalı valilerin gözlemci, rahiplerin finansör olarak yer aldığı, yerel halkın ise katılımcı olarak faydalandığı gözükmemektedir¹⁶⁹.

Tetrarkhes ve kralların soyundan gelen rahipleri göz önünde bulundurduğumuzda, Galatia'nın eyalet haline getirilmesi akabinde bu soydan gelenlerin imparatorla uyum içinde olduklarını görmekteyiz. İmparatorluk kültü temelli başlayan bu ilişki biçimi, Augustus'un ölümü sonrası 250 yıl boyunca ulusal şenlikler ve bu tarz dini kutlamalarla kesintisiz bir şekilde süre gelmiştir. Ankyra merkezli bir eşraf oluştuğunu görsek de *Tolistobogii* kabilesinin merkezi Pessinus'da da yüksek rahip sınıfına mensup Galat aristokratlar mevcuttu¹⁷⁰. Yazıtlar ışığında, imparator Traianus'dan Antonius Pius'a kadar olan İ.S. 2. yüzyıl zarfında *tetrarkhes* ve kralların soyundan gelen ikinci kuşak toprak sahibi Galat eşrafının varlığı da bilinmektedir.

¹⁶⁴ OGIS 2.533; IGR 3.157, str. 20-29: [Πυ]λαιμένης βασιλέως Ἀμύ[ν]του υἱός· δημοθoin[ίαν] | δις ἔδωκεν, θέας δις | ἔδωκεν, ἀγῶνα γυμνικὸν | καὶ ἀρμάτων καὶ κελήτων ἔδωκεν, ὁμοίως δὲ ταυρομαχίαν καὶ κυνήγιον, ἤλιπεν τὴν | πόλιν, τόπους ἀνῆκε, ὅπου | τὸ Σεβαστήϊόν ἐστιν καὶ ἡ πανήγυρις γαίνεται καὶ ὁ ἵπποδρόμος.

¹⁶⁵ OGIS 2.533; IGR 3.157, str. 7-15: [— — Ταρκοδάριος Κάσ]τω[ρ] βασιλέ[ω]ς Βριγάτο[υ] | υἱὸς[ς]· δημ[οθ]οινίαν ἔδωκε[ν], ἔλαιον ἔθηκεν | μῆνας τέσσαρας, θέ[ας] ἔδωκεν καὶ μον[ο]μάχων[ν] ζεύγη τριάκο[ντα] | καὶ κυνήγιον ἔδωκε[ν] | ταύρων καὶ θηρίων.

¹⁶⁶ OGIS 2, 533; IGR 3.157, str. 30-33: Ἀλβίρις Ἀτεπόρειος· δημ[οθ]οινίαν ἔδωκεν, ἀνδριάντας ἀνέθηκε Καίσαρος καὶ Ἰουλίας | Σεβαστῆς.

¹⁶⁷ OGIS 2, 533; IGR 3.157, str. 70-72: Ἀριστοκλ<η>ς Ἀλ[βιόριος] δημ[οθ]οινίαν | [ἔδω]κεν, ἔλαιον ἔθη[κ]εν δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυ[τοῦ] | ἐπὶ [Β]ασιλᾶ·

¹⁶⁸ Mitchell, 2011: 27.

¹⁶⁹ Mitchell, 2011: 28.

¹⁷⁰ Mitchell, 2011: 29.

Özellikle bu şahısların yazıtlarda *tetrarkhes* ve kral soyuna vurgu yapılarak onurlandırıldıklarını görmekteyiz¹⁷¹. *Tetrarkhes* ve kral soylu yeni Galat aristokrasisine mensup kişilerden biri ise Ankyra vatandaşı olan Gaius Iulius Severus ve ailesidir. C. Iulius Severus'a ait onurlandırma yazıtlarında Severus bizzat kral Dyitalos oğlu Kral Amyntas, Kral Deiotaros ve Brigatos oğlu Amyntas'ın yanında, neslini Pergamon Kralı Attalos'a da dayandırmaktadır¹⁷².

İ.S. 114 yılına tarihlenen yazıttaki şahsın soyunun yanında, üstlendiği görevler ve konumu itibariyle de Ankyra'nın önemli bir vatandaşı olduğunu görmekteyiz. *Agonothetes* ve *agoranomos* 'luk gibi memuriyetleri yerine getirmesinin yanında Galatia *Koinon*'unun (Galatia Birliği) *arkhiereus*'i olmuştur. Bu görevini ifa ettiği sırada, kentteki yapı işleri için mali yardımda (σεβαστοφαντικὰ χρήματα) bulunduğunu ve bunu bir kereye mahsus değil sürekli yaptığını görmekteyiz¹⁷³. Bunu takiben *gymnasion* için dahil olmak üzere kesintisiz bir şekilde zeytinyağı temininde bulunmuştur. Yazıtın 29-31. satırlarına göre Severus, Traianus'un ordularını Ankyra'dan geçtiği sırada konaklamaları için ağırlamıştır. Bu doğrultuda yazıtın 24. satırındaki “εἰς τὸ ἔλαιον τοῦτω τῷ πόρῳ” ifadesi ile olağan dışı bir sebeple tedarik edilen zeytinyağının söz konusu olduğu belirtilmektedir. Bu olağan dışı sebep ise tedarik için konaklamaya gelen Roma orduları için gerçekleşmesinden kaynaklanmaktaydı¹⁷⁴.

C. Iulius Severus bu hazırlıklar süresince geleceğin imparatoru olacağı tahmin edilen Hadrianus ile de kişisel ilişki kurmuştur. Diğer onurlandırma yazıtını incelediğimizde¹⁷⁵, Severus'un bu yakın ilişki doğrultusunda Hadrianus'un talimatıyla *inter tribunicios*'a dahil

Şekil 1.8 C Iulius Severus'a ait onurlandırma yazıtı (Mitchell ve French, 2012: 236.)

¹⁷¹ Mitchell, 2011: 35.

¹⁷² OGIS 544; Bosch, 1967: 122 nr. 55: [Γ. Ἰούλ(ιον) Σεου]ῆρον, | [ἀπόγονον βασιλ]έως | [Δηιοτάρου και Ἀ]μύν[τ]ο[υ] | [τοῦ Βριγάτου και Ἀ]μύν[του] | [τοῦ Δυριαλοῦ τετρα]ρχῶ[ν] | [καὶ βασιλέως Ἀττάλο]υ.

¹⁷³ OGIS 544; Bosch 1967, 122 nr. 55: μόνον] | [πρῶτον τὰ ἀπ' αἰῶνος σεβαστοφαν]τικὰ χρήματα εἰς ἔργον τῇ πόλει] | [χαρισάμενον.

¹⁷⁴ Mitchell ve French, 2012: 229.

¹⁷⁵ OGIS 2, 543; IGR 3, 174; ILS 8826: μετὰ πάσας τὰς ἐν | τῷ ἔθνει φιλοτιμίας | καταταγέντα εἰς τοὺς | δημάρχους ὑπὸ θεοῦ | Ἀδριανοῦ πρεσβεύσαν| τα ἐν Ἀσίαι ἐξ ἐπιστολῆς κέ | κωδικίλλων θεοῦ Ἀδριανοῦ.

olarak *senatus*'a girmek için ilk adımı attığı görülmektedir¹⁷⁶. C. Iulius Severus'un senato kariyerine yönelik bu onurlandırma yazıtında ayrıca Hadrianus ile olan ilişkisinin, kişisel kariyerine yansımaya devam ettiğini de görmekteyiz. Bunun en somut belirtisi önemli bir eyalet olan Gemanian Inferior'da valilik ve İ.S. 152 yılında ise Asya Eyaleti *proconsul*'lüğüne ulaşmasıdır¹⁷⁷. Bu bilgiler doğrultusunda ikinci kuşak *tetrakhes* ve kral soylu olan C. Iulius Severus'un, Ankyra'da toprak sahibi bir aristokrat olması dışında, Roma'da *ordo senatorius*'a (senato sınıfı) mensup olma başarısı göstererek imparatorluk bünyesinde de önemli bir şahsiyet olduğunu öğrenmekteyiz.

Severus Claudia Aquillia isimli bir eş, kendisi ile aynı isme sahip bir oğul (C. Iulius Severus) ve Plancia Magna Aquillia adında bir kız evlada sahip idi¹⁷⁸. C. Iulius Severus, yine yazıtlar aracılığıyla hakkında bilgi sahibi olduğumuz aile üyelerinden kendi hayırseveri olan Trebius Coccesius Aleksandros tarafından onurlandırılmıştır. Yazıtta Severus'un kariyerini incelediğimizde sırasıyla: *senatus*'taki on kişilik yargı komisyonu olan *decemviri stlitibus iudicandis* üyesi olduğunu, III. Cyrenaica lejyonunda *tribunus militum* görevini üstlendiğini, *quaestor* ve *senator* adayı olduğunu, *praetor urbanus*'luk (Roma'da yargıçlık) ve XXX. Ulpia Victrix Lejyonu'nda *legatus*'luk yaptığını, *via Appia*'nın (Roma-Capua-Brundisium arası yol) bakımından sorumlu *curator*'luk ve son olarak da Syria-Palaestina Eyaleti'nde *legatus pro praetore* olarak görev yaptığını görmekteyiz.

Severus'un sonraki kariyerleri belirgin değildir. Bunun yanında kamu atı (*equus publicus*) ile ödüllendirildiği için gönüllü olarak askeri kariyer yaptığı gözükmemektedir. III. Cyrenaica Lejyonu'nda *tribunus militum* görevini üstlenen Severus'un tahminen İ.S. 132 yılındaki Iudaia savaşlarında yer aldığı düşünülmektedir. G. Iulius Severus'un kariyerini göz önünde bulundurduğumuzda büyük kısmını Ankyra ve Küçük Asya dışında geçirdiğini görmekteyiz. Kariyerinin sonunda İ.S. 155 yılında *consul suffectus* (vekâleten *consul*) mertebesinde görev yapmıştır¹⁷⁹.

İulii Severii aile üyelerinin Nero Dönemi'nde Pamphylia Bölgesi'ndeki Perge Kenti'nde yerleşik olan İtalik kökenli Plancii ailesi akrabalık ilişkileri kurduğu görülmektedir.

¹⁷⁶ Mitchell, 2011: 37; Mitchell ve French, 2012: 228-229.

¹⁷⁷ Mitchell, 2011: 37; Mitchell ve French, 2012: 232.

¹⁷⁸ RECAM II 416: Πλανκίαν Μάγναν | Ακυλλίαν θυγατέρα Ιουλίου Σεουήρου καὶ Κλαυ. | Ακυλλίας, τὴν ἐγ βασιλέων, ἡρώϊδα, ὁ δῆμος ὁ Ἀν|κυρανῶν τὴν θυγατέρα τῆς | μητροπόλεως.

¹⁷⁹ Mitchell ve French, 2012: 237.

Bundan başka Traianus Dönemi'nde ise *consul* rütbesine ulaşmış kişilerle de yakın ilişkiler kurduğu belgelenmiştir¹⁸⁰.

C. Iulius Severus'un eşi Claudia Aquillia önemli bir şahsiyet olarak ön plana çıkmaktadır. Yazıtlarda “kral soylu ve *metropolis*'in kızı” gibi unvanlarla anılan Claudia Aquillia, ikinci *Pakalene phyle*'si tarafından, Logios oğlu Varus'un *phylarkhes* olduğu süreçte onurlandırılmıştır¹⁸¹. Yazıttan da anlaşılacağı üzere Claudia Aquillia *arkhiereia* idi. Geldiği soy ve ona atfedilen unvanlar itibari ile toplum nezdinde faal olan politik ve önemli biri olduğu düşünülmektedir. Kızının isminin Plancia olmasından kaynaklı ise Perge kentinin meşhur İtalic Plancii ailesi (bkz. EK 1) ile yakın ilişkileri olduğu düşünülmektedir. Bilhassa Perge Kenti'nin önemli siyasi simgesi olan Plancia Magna¹⁸² ile yakın ilişki içinde olduğu bilinmektedir¹⁸³. Özellikle Plancia Magna Aquillia'ya ait onurlandırma yazıtı¹⁸⁴ ile Galat ve İtalic kökenli bu iki önemli ailenin bağlantısı açığa kavuşmuştur. Lakin yazıtta açıkça aileler arasında bir ilişki olduğuna dair belirti yoktur. Bunun yanında isimlerden anlaşıldığı kadarıyla iki aile arasında belli düzeyde akrabalık ilişkisinden kaynaklı etkileşim söz konusuydu¹⁸⁵.

Bir başka kral soylu Galat aristokrasisine mensup kişi ise Iulius Severus'un akrabası aynı zamanda *senator* Porcius Calpurnius Proculus Cornelianus'un eşi ve Antonius Severianus Pius'un da kızı olan Servenia Cornuta Domna idi. İ.S. 150-175 arasına tarihlenen yazıtta gördüğümüz kadarıyla Domna saflığından ve iffetinden dolayı halk ve danışma meclisleri tarafından *ekklesia*'da onurlandırılmıştır. Yedinci *phyle* tarafından ise heykel bir kaideyle onurlandırılmıştır¹⁸⁶. Domna taşıdığı isimler itibari ile Galat kökeninden çok İ.S. 2. ve 3.

¹⁸⁰ Halfmann, 1968: 48-49; Mitchell, 2011: 38.

¹⁸¹ French, 2003: 136, no.35; Mitchell ve French, 2012: 239: Κλ(αυδίαν) Ἀκυλλίαν | ἀρχιερείαν, | ἀπόγονον βασιλέων, θυγατ[έ]ρα τῆς μητροπόλεως, γυναῖκα | Ἰουλίου Σεουήρου τοῦ πρώτου | τῶν Ἑλλήνων, | ὑπερβαλοῦσαν | [έ]πιδόσεσι καὶ φι[λ]οτεμίαις, φυλῇ | [Π]ακαληνῇ β' τὴν ἰδίαν | [εὐ]εργέτιν ἐτίμησεν· φυ[λ]αρχοῦντος Οὐάρου | Λογίου.

¹⁸² Marcus Plancius Varus'un kızı olan Plancia Magna, baba tarafından İtalic kökenliydi. Tanrıça Artemis'in rahibeliğini yapan Plancia aynı zamanda *demiourgos* (belediye başkanı) olarak Traianus ve Hadrianus Dönemleri'ndeki Perge'de aktif siyasetin içinde yer almıştır. Plancia'nın ailesi muhtemelen Pollia *tribus*'una kayıtlı ve Roma aristokrasisine mensuptu. Ailenin imparatorluk bünyesinde faal olan yedi üyesi mevcuttu: SEG 26, 1409; AÉ, 1958: 78, 1965, 209. Şahin, 1996: 47-48.

¹⁸³ Mitchell ve French, 2012: 239.

¹⁸⁴ RECAM II, 416: Πλανκίαν Μάγναν | Ἀκυλλίαν θυγατέρα Ἰουλίου Σεουήρου καὶ Κλαυ. | Ἀκυλλίας, τὴν ἐγ βασιλέων, ἡρώϊδα, ὁ δῆμος ὁ Ἀν|κυρανῶν τὴν θυγατέρα τῆς | μητροπόλεως.

¹⁸⁵ Mitchell, 1974: 34.

¹⁸⁶ IGR 3, 192: ἀγαθῇ τύχῃ | τὴν ἐκ βασιλέων Σερουήν|αν Κο[ρν]οῦταν | Κορνηλίαν Καλ|πουρνίαν Οὐαλερ[ί]αν Σεκοῦνδαν Κο[τί]αν Πρόκιλλαν Πορ[κ]ίαν Λου[κ]οῦλλαν Δό[μν]αν τ[ῆ]ν Ἀν[των]ίου >[η]ριανοῦ

yüzyıldaki Roma aristokratları arasında meşhur olan isimlere sahipti. Bu doğrultuda Servenia Cornuta Domna'nın ailesinin bölgede yerleşik yaşayan İtalik aileler ile yakın ilişki içinde olduğu düşünülmektedir¹⁸⁷.

Bir diğer kral soylu şahıslar arasında Hadrianus döneminde yaşamış olan Latinus Aleksandros ve kızı Latinia Kleopatra vardı. On iki *phylarkhes* tarafından onurlandırılan Latinia Kleopatra yazıtında, baba Latinus Aleksandros'un görev aldığı mevkileri ve hizmetlerini de görmekteyiz. İmparatorluk kültürünün *arkhiereus* ve *sebastophantes*'i olan Latinus Aleksandros, bütün bir yıl boyunca kendi kesesinden zeytinyağı tedarik etmiştir. Aynı yıl İmparator Hadrianus ordularıyla Ankyra'dan geçtiği sırada zeytinyağını kente eşit şekilde tanzim etmiştir. Yazıtta belirtildiği üzere bilgece ve dürüst bir şekilde *eirenarkhes* (asayiş şefi) görevini yerine getirmiş ve tahsili (*paideia*) ve hitabetiyle (*logos*) kenti düzene sokmuştur¹⁸⁸.

Latinia Kleopatra muhtemelen kendi kariyerinden ziyade babasının başarılı geçmişinden dolayı onurlandırılmıştı. Oldukça ilginç isimlere sahip olan aile bireylerinin üstlendikleri memuriyetler imparatorluğun Galatia Eyaleti'ndeki mevcut memuriyetler ile özleştirilemezdi. Bu onurlandırma muhtemelen bir *philoromaioi* olan aileye iyi niyet göstergesiydi¹⁸⁹. İ.S. 117 yılına tarihlenen yazıtın 8-11 satırlarında Hadrianus ordularının geçişi belirtilmektedir. Ankyra kenti muhtemelen Hadrianus Syria'dan İtalya'ya olan rotasındaki uğrak noktasıydı. Ankyra'dan ise Nikaea kentine geçecekti. Latinus Aleksandros muhtemelen C. Iulius Severus'un *gymnasium*'a zeytinyağı tedarik etme başarısına özenmişti. Hadrianus ve ordularının kısa bir süre konaklayacak olmasına rağmen aynı tutumu sergilemeyi tercih etmişti¹⁹⁰.

Hakkında bilgi edinebildiğimiz diğer *tetrarkhes* ve kral soylu Galat aristokratları ise sırasıyla; *senator* Claudius Arrianus'un eşi Claudia Babina, Ti. Claudius Sacerdos oğlu Tiberius Claudius Gentianus, Ti. Claudius Aleksandros oğlu Tiberius Claudius Bakkhos ve torunu

Πείου θυγατέρα {ς} κ[αί] Κορ[ν]η[λ]ί[ο]υ <v> Κλαυδίου [ἑ]κγονον, | γυνα[ῖ]κ[α] δὲ γε<v>ο[μέ]νην | Π.
[Κα]λπου<v>ίου [Πρόκ]λ[ου](?) | Κορ[ν]ηλιανοῦ [ύ] <π>[α] <τ>[ι]κοῦ [τ]ειμηθεῖσαν ἐν [ἐκ]κλησίᾳ ὑπό τε
βουλῆς [κὲ] [δ]ή[μ]ου, [τ]ῆς ἀγ[ν]ότη[τ]ος | [ἔ]νε<κ>ε<v>, φυλῇ ζ' τῷ ἀγάλ<μ>[α]τι ἐτ[ε]ίμη[σεν]
φυλαρχο[ῦ]ντος Σεουηριανοῦ, | ἐ[π]ι[μ]ε[λ]ου[μένου] — — —].

¹⁸⁷ Mitchell ve French, 2012: 281.

¹⁸⁸ IGR 3, 208: str. 3-15: Λατεινίου Ἀλεξάνδρου, β' | ἀρχιερέ[ως] σεβαστοφάν[του] ἀλείφαντος ἐκ τῶν ιδίων |
λαμπρότατα [τῶ]ν πρὸ αὐτοῦ | δι' ὅλου τοῦ ἔτους, ἐπὶ <τ>ῇ τοῦ μεγίστου | Αὐτοκράτορος Καίσαρος Τραιανοῦ
| Ἀδριανοῦ Σεβαστοῦ παρόδῳ καὶ τῶν | ἱερῶν αὐτοῦ στρατευμάτων δόντος | διανομὰς τῇ πόλει ἄρξαντος ὁμοῦ
| καὶ εἰρηναρχήσαντος ἀγνῶς καὶ ἐπιστήμως, παιδείᾳ καὶ λόγῳ κοσμοῦν[τος] τὴν μητρόπολιν.

¹⁸⁹ Mitchell ve French, 2012: 242.

¹⁹⁰ Mitchell ve French, 2012: 242.

Tiberius Claudius Procilliaonius idi. İ.S. 115-130'a tarihlenen yazıtta Claudia Babina'nın kraliçe soyundan geldiğine vurgu yapılmıştır. Bunun yanında eyaletin önde gelen kadını, kentin annesi ve vatanına olan onur severliğinde birçok kişiden ayrıldığından dolayı onurlandırılmıştır¹⁹¹. Claudia Babina muhtemelen Antoninus Pius döneminde imparator kültü *arkhiereia* ve *sebastophantes*'i genç Claudia Babina'nın annesiydi¹⁹². Bir kadın olarak konumunu elbette sahip olduğu servete borçluydu. Bununla birlikte *senatus* sınıfına mensup Claudius Arrianus ile evliydi. Tüm bunlarla birlikte Claudia Babina'nın başarılarına ve yaptığı hayırlara dair net bir veri ile belirtilmese de bu yönüyle birçok kişiden sıyrılarak farkını ortaya koyduğu açıktı. C. Iulius Severus'tan daha önce doğan Claudia Babina'nın, Severus'a nazaran daha mütevazı olduğu belirtilmektedir¹⁹³.

Bir başka öne çıkan isim ise *tetrarkhes* ve Asklepiades'in soyundan gelen ve Tiberius Claudius Sacerdos'un oğlu Tiberius Claudius Gentianus idi¹⁹⁴. Kendisine ait onurlandırma yazıtından da anlayacağımız üzere Gentianus güzel konuşma sanatında usta olduğundan *philologos* (φιλόλογος) olarak anılıyordu. Doğu'daki Yunan kentlerinde yaşayan varlıklı aileler gibi yüksek edebi kültürü benimsediğinin göstergesiydi. Bu türdeki Hellenistik erdemlilik bir sonraki Galat takipçileri tarafından örnek alınacaktı. Tiberius Claudius Bakkhos ve Latinius Aleksandros buna dair güzel örneklerdir. Gentianus genç yaşta öldüğünden kariyerinde kayda değer bir başarı gözükmemektedir. Lakin *tetrarkhes* kökenli olmasından kaynaklı Ankyra aristokrasisine mensuptu. Soyundan geldiği Asklepiades ise muhtemelen İmparator Claudius tarafından Roma vatandaşlığı elde etmişti¹⁹⁵.

Son değineceğimiz *tetrarkhes* kökenli aile ise bir *galatarkhon* olan T. Claudius Aleksandros oğlu Tiberius Claudius Bakkhos ve torunu Tiberius Claudius Procillianus'tur. Mevcut yazıtlar ise Bokkhos¹⁹⁶ ve oğlu Procillianus'a¹⁹⁷ aittir. Bokkhos'a ait onurlandırma

¹⁹¹ IGR 3, 191.

¹⁹² PIR² C, 1080. Mitchell ve French, 2012: 240.

¹⁹³ Mitchell ve French, 2012: 240.

¹⁹⁴ IGR 3, 200: ΤΙ. ΚΛ(αύδιον) Γεντια[νόν], | ΤΙ. ΚΛ(αυδίου) Σακέρδω[τος] | υἱόν, ἀπόγον[ον] | Ἀσκληπιάδου [καὶ τε]τραρχῶν, ἀν[δρα φι]λόλογον, κ[αὶ πάση] | ἀρετῇ κεκο[σμημ] | [έ]νον, εὐδαί[μονα ἥ]ρωα γενόμε[νον] | ἐτῶν κζ' Ἀ[λέ]ξανδρος — — | τοῦ φιλο[τείου] | ἔνεκεν κα[ὶ τῆς εἰς] | αὐτὸν εὐ[νοίας] | ἀνδρίαν[τα ἀνέστη]σεν.

¹⁹⁵ Mitchell ve French, 2012: 248.

¹⁹⁶ Bosch, 1967: 155, no. 100: 86: ΤΙΒ. ΚΛ(αύδιον) Βόκχον, ΤΙΒ. | ΚΛ(αυδίου) Ἀλεξάνδρου γαλα|τάρχου υἱόν, ἔκγονον | τετράρχων, χιλιαρχή|σαντα ἐν λεγιῶνι γ' Κυ|ρηναϊκῇ ἀρχιερησά|μενον τῷ κοινῷ τῆς | Γαλατείας, ἀλείψαντα | μεγαλοπρεπῶς, πολλὰς | διανομὰς ἐπιδόντα τῇ πα|τρίδι, ἄρξαντα ἐπισήμως, | σεβαστοφάντην, εἰρηνά|ρχην, {²vac.} ² παι|δεία κ[αὶ λόγῳ καὶ] μετριό|τητι δι[απρέψ]|αντα, ἐτίμησε | φυλὴ ἡ'.

¹⁹⁷ OGIS 2, 542; IGR 3, 194: ΤΙ. ΚΛ(αύδιον) Προκίλλια|νὸν γαλατάρχη|ν, | ΤΙ. ΚΛ(αυδίου) Βόκχου γαλα|τάρχου υἱόν, χεili|αρχήσαντος ζ', ἀρχι|ερέως β', σεβαστοφάνι|του ἀγωνοθέτου, | πάσας ἀρχὰς καὶ λειτουργί|ας καὶ

yazıtı muhtemelen kariyerinin ortalarına işaret eden Antoninus Pius Dönemi'ne denk gelmekteydi. Çünkü oğluna ait onurlandırma yazıtında Galatia *Koinon*'unda yedi kez *arkhiereus* görevini üstlendiği belirtilmiştir. Bokkhos muhtemelen Claudius Dönemi'nde Roma vatandaşlığı elde eden Galat aristokratları arasında yer alıyordu. İ.S. 90 senesi civarında doğduğu düşünülen Bokkhos'un geriye kalan kariyerini incelediğimizde atlı sınıfının askeri kariyerini de yaptığı görülmektedir. Gençlik yıllarında Mısır Eyaleti'nde konuşlanan III. *Cyrenaeca* Lejyon'unda *tribunus militum* görevini üstlenmişti¹⁹⁸. *Arkhiereus* olduğu dönemde her başrahip gibi halka zeytinyağı tedariki gerçekleştirmiştir. Bilhassa haleflerinden daha cömert hayırlarda (ἐπιδόσεις) bulunmasından dolayı birçok kişiden sıyrılarak ön plana (ἄρξαντα ἐπισήμως) çıkmıştır. Bununla birlikte son olarak imparatorluk kültürüne yönelik *sebastophantes* ve *agonothetes* ile asayiş kurumunda ise *eirenarkhes*'lik yaparak yerel memuriyetler de üstlenmiştir¹⁹⁹.

Bokkhos'un oğlu Procillianus'un da diğer aile üyeleri gibi *galatarkhon* olduğunu görmekteyiz. Bunun dışında kişisel kariyerine dair bir ibare yoktur. Lakin yazıtta Marurgene *Phyle*'si tarafından hakkında “vatanın yeni umudu” (νέαν ἐλπίδα τῆς πατρίδος) olarak onurlandırılması onun hanesindeki bir artı olarak görülebilir. Tüm bunların yanında Procillianus'un, Pergamon'daki 129 yılına tarihlenen bir yazıtta imparatorun ve Tanrıça Roma'nın *hymnodoi* (şarkıcılar ve besteciler grubu) listesinde yer almaktadır²⁰⁰. Genç Tiberius Claudius Procillianus 2. yüzyıldaki Galat toplumunda kültürel olarak yerleşmiş Greko-Romen akımının sanatçı yönünü temsil etmekteydi. Özellikle Hadrianus ve Antoninus Pius dönemlerinde *mystikos agon* gibi şenliklerde sahne alarak bu akımın bir üyesi olmuştu²⁰¹.

Genel itibarıyla Kral Deiotaros ve Kral Amyntas ile başlayan kültürel entegrasyon, kral ve *tetrarkhes* soylu Galat aristokratları ile farklı bir boyut kazanmıştı. Ankyra kenti temelli başlayan bu dönüşümün Pessinus ve Tavion kentlerinde de sürdüğünü gözlemlemekteyiz. İ.S. 2. yüzyılda, kral ve *tetrarkhes* soylu Galat aristokrasisi dışında alt mevkideki kabile liderleri de memurlar olarak aileleriyle birlikte Ankyra Kenti'nin çekirdeğini oluşturuyorlardı²⁰². Yazıtlar aracılığıyla Galat Kentleri'nin, Yunan Kent Devletleri'nde var olan halk ve danışma meclisleri

ἐπιδόσεις ἐκτελέ|σαντος τῇ πατρίδι ὥστε τοὺς | ἀπ' αἰῶνος ὑπερβαλέσθαι, | νέαν ἐλπίδα τῆς πατρίδος, ἐτεί|μησε
φυλὴ α' Μαρουραγηνή, | τὸν αὐτοῦς εὐεργέτην.

¹⁹⁸ Mitchell, 2011: 37; Mitchell ve French, 2012: 244.

¹⁹⁹ Mitchell, 2011: 29; Mitchell ve French, 2012: 244.

²⁰⁰ IPergamon I, 2; IGR 4, 353, str. 4-5: ὑμνωδοὶ θεοῦ | Σεβαστοῦ καὶ θεᾶς Ῥώμης... str. 28: Τῷ Κλαύδιος Προκιλλιανός.

²⁰¹ Mitchell, 2011: 51-52; Mitchell ve French, 2012: 246.

²⁰² Mitchell, 2011: 45.

gibi yasama organları kurarak anayasal bir tüzüğe kavuştuklarını görmekteyiz. Yürütme ve yargıda ise *galatarkhon*, *phylarkhes*, *eirenarkhes* *agoranomos*, *agonothetes* gibi memuriyetlerle örgütlenmişlerdi²⁰³.

Sonuç olarak Roma İmparatorluğu'na siyasi anlamda tabi olmanın net bir şekilde imparator kültürleri ile gerçekleştiğini görmekteyiz. İmparatorluk kültürlerinin yapılması bizzat kral ve *tetrarkhes* soylu Galat aristokratlarının başını çektiği Galatia *Koinon*'u merkezli idari bir organ ile gerçekleşmişti. Bununla birlikte İ.S. 2. yüzyıl itibarıyla Galat toplumunun, kültürel anlamda Kelt ve Greko-Romen kimliklerini bir arada yaşayarak ortak kültür inşa etmede başarılı oldukları söylenebilir.

1.2.3. Krallardan İntikal Eden Arazi ve Mülklerinin Durumu

Galatia Krallığı'nın eyalet haline getirilmesinin ardından bir başka önemli husus ise Kral Amyntas ve diğer krallara ait olan mülk ve arazilerin ya da kendi inisiyatifleri doğrultusunda düzenleme yapabildikleri arazilerin durumuydu. Göz önünde bulundurmak istediğimiz durum ise krallara ait arazi ya da mülklerin imparatorun şahsına (*patrimonium*), yerel veya koloni kentlerine ve Roma halkına (*ager publicus*) geçip geçmediğidir. Eldeki mevcut veriler doğrultusunda konuya dair belli başlı görüşler bulunmaktadır. Daha önceki örneklerde olduğu gibi vasal krallıklardan kalan araziler, yeni kurulacak kentlere ve imparatorların şahsi mülkiyetine geçirilebiliyordu. İmparatorluk mülküne geçen arazilerin genişlemesi municipal düzenin genişlemesine paralel bir yöntem izlenerek dengelenmiş olabilirdi. Örneğin Pogla'daki imparatorluk arazilerinden biri üzerindeki bir köyün municipal mevkiye²⁰⁴ kavuştuğunu gösteren bir sınır antlaşması bulunmaktadır²⁰⁵. Roma Cumhuriyeti

²⁰³ Mitchell, 2011: 41.

²⁰⁴ Yazıtta adı geçen şahıs Publius Caelius Lucianus, Pogla'nın *polis* (ἑτεσιν πολιτείας) statüsü taşıdığı dönemde Danışma Meclisi ve Ekklesia Üyeleri'ne ve bütün vatandaşlara başışta bulunmuştur. Bunun yanında Pogla'nın *koinon* (birlik) statüsü taşıdığı dönemlerde (ἑτεσιν κοινωνίας) ise kent için kamusal yapılar inşa ettirmiş, mahkeme olarak kullanılacak yerlere (τοπικὰ δικαστήρια) karar vermiş ve kent için yargıçlık yapmış ve bununla birlikte Aleksandreia Kenti'ne hububat tedarik etmiştir. Lucianus muhtemelen saygın bir *conductor* (kiracı) idi. İmparatorluk arazisi olarak belirtilen *topika* alanını hukuki işlemlerini gerçekleştirmek için kiralamıştı. Bu veriler doğrultusunda Pogla'nın birlik statüsünden *polis* statüsüne geçişini takip edebilmekteyiz: Broughton, 1934: 229.

²⁰⁵ IGR III, nr: 409; SEG 19, 835: [Πόπλιον Καίλ[ι]ον Λουκα[νόν ἀγῶν][νοθε]τήσαντα ἀγῶνα πεντα[ετηρικόν ἐ][πι α]νδριᾶσιν καὶ βραβείοις καὶ τειμη[μα]σ[ιν, ἐ][πιδ]εδωκότα διανομάς ἑτεσιν πολει[τείας] [β]ουλευταῖς τε καὶ ἐκλησιασταῖς κ[αὶ πᾶ][σι] πολεῖταις, κτίζοντα ἔργα τῇ πόλει, κρε[ί]ν[οντα] τοπικὰ δικαστήρια ἑτεσιν κ[οινῶν][νίας], πέμψαντα ἄννωναν εἰς τὸ Ἀλε[ξαν]δ[ρ]έων ἔθνος, προηγορή[σαν]τα καὶ | [σ]υν[δικήσ]αντα ὑπὲρ τῆς πόλ[εω]ς, | γέν[ους] τοῦ πρω[τεύον]τος ἐν | τῇ πατρίδι.

Küçük Asya'daki egemenlik politikasını hissettirmeye başladığı andan itibaren, eyaletlerin sınırlarını belirlemede, yerel ve koloni kentlerinin kurulmasında, krallıklara yapılan toprak bağışları ve krallardan vasiyet aracılığıyla kalan bölgelerde belirleyici bir rol üstlenmekteydi. Bunlar sınır yazıtları vasıtasıyla izlenebilmektedir²⁰⁶.

Eldeki iki sınır yazıtı doğrultusunda daha önceden Amyntas'a ait olup olmadığı belirsiz bölgelerde toprak hareketi mevcuttur. Pisidia Bölgesi'ndeki Apollonia Kenti'nde bulunan birinci yazıt, Tymbriada ile Apollonia Kentleri arasındaki sınırları çizen kişiye dair onurlandırmadır. Yazıtı göre bu kişi kralın Tymbriada kentine yönelik düzenlemesini değiştiren, Ourammas arazisini, Yılanın Başı ("Ὀφεως Κεφαλῆν) denilen bölgeyi ve Misyllos'a karşı akan kanalı kendilerine eklediği ve güvenilir bir şekilde sınırları belirlediği için yüce gönüllülüğü sebebiyle onurlandırılmıştır²⁰⁷. Anlaşılabacağı üzere hem kralın hem de onurlandırılan şahsın iki kentin sınırlarına yönelik düzenlemede yasal yetkisi vardı. İki kent arasında uzun zamandır var olan münakaşanın çözüme kavuşturulması için sınırlar düzenlemiştir.²⁰⁸ Yazıtı dair görüşlerden biri, düzenlemesi değiştirilen kralın II. Eumenes olduğudur. Tarihlemesi ise II. Eumenes'in Apollonia Kenti'ni kurduğu İ.Ö. 189 yılı sonrasına yapılmıştır. Aksi yönde olan görüş ise bu şahsın II. Eumenes olmadığına yöneliktir. Çünkü onurlandırılan kişinin unvanı Pergamon Krallığı ile özdeşleştirilemezdi. Ek olarak Pergamon Krallığı'nın idari yetkisi Tymbriada kentine uzanmamıştı²⁰⁹.

Apollonia Kenti Pergamon Krallığı tarafından değil muhtemelen bir Seleukos kolonisi olarak Kral Nikator tarafından kurulmuştu. Yazıtın tarihlemesine yönelik ise Galatia'nın eyalet düzenlemeleri sonrasında dikildiği önerilmektedir. Bu doğrultuda yazıtın "τοῦ βασιλεως διατάξιν" ifadesindeki arazi yasağı değiştirilen kişi Kral Amyntas idi. Romalı idarecilerin her iki kente yönelik hüküm verme yetkisi vardı. Bu durumda Kral Amyntas'ın önceki düzenlemelerinin değiştirildiğini görmekteyiz. Düzenlemeyi yapan kişi halk nezdinde soylu düşünceye sahip olduğundan μεγαλοφροσύνη ile öne çıkmıştır. Lakin bu nitelikli yönü Cumhuriyet Dönemi'nin bir kent yurttaşına değil, Roma'nın yüksek bir memuruna yönelikti. Arazilerin *territorium*'unu değiştirmede ve sınır taşlarını dikme konusunda tam yetkiyi elinde tutan bu kişinin Roma valisi olması mümkün görünmektedir. Galatia Eyaleti'nin düzenlemeleri

²⁰⁶ Akdoğan Arca, 2008: 70.

²⁰⁷ Sterret, 1888: nr. 548; Hirschfeld, 1888: 590; Wilhelm, 1897: 85, Ramsay, 1918: 140–141; Akdoğan Arca, 2008, 189: Τὸν μεταστήσαν|τα τὴν τοῦ βασιλε|ως διατάξιν πρὸς | Τυμβριαδέσ[ι] τ' Ὀ[υ]|ραμμα χώραν καὶ Ὀ|φεως Κεφαλῆν λε|γομένην καὶ Αὐλῶ|να τὸν κατὰγον|τα πρὸς Μισυλῶι | καὶ προσνείμ[α]ν[ι]τ[α] αὐτοῖς καὶ [ό]||ρ[ο]θ[ε]τήσαντα | [π]ί[σ]τεως [ἔ]νε|κεν καὶ μ[ε]γ[α]λο φροσύνης.

²⁰⁸ Ramsay, 1918: 143.

²⁰⁹ Ramsay, 1918: 143.

için görevlendirilen valinin ise Gaius Lollius olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda onurlandırılan kişinin o olduğunu göz önünde bulundurabiliriz. Gaius Lollius'un onurlandırılması muhtemelen güven kaynaklıydı. Bilhassa daha önceki Romalı idarecilerin Apollonia kentinin haklarını onaylayarak verdiği bir sözü yerine getirmişti. Galatia Eyaleti'nin erken dönemlerindeki Roma politikası, hiç şüphesiz ki kendi düzeniyle uzlaşmayan ilkel Pisidia Halkları'na karşı Yunan Kentleri'nde var olan düzen ve uygarlaşmayı desteklemeye yönelikti. Bu ilke Apollonia'nın Tymbriada'ya olan üstünlüğünün temelini oluşturmaktaydı²¹⁰.

Pax Romana sürecini takiben İmparator Augustus, özellikle Galatia'nın kuzey batısı ve Pisidia Bölgeleri'ndeki kentleşmeden uzak ilkel topluluklara yönelik askeri harekâtlar için koloni kentleri kurmuştur. Harekâta katılan Latin-İtalik askerler emekliye ayrıldıktan sonra toprak sahibi olabildiğinden tercihen bölgeye de yerleşmekteydi. Emekli askerlerin (*veterani*) koloni kentleri dışında, daha önce kurulmuş Attaleia, Isaura, Apollonia ve Neapolis gibi kentlere de yerleştikleri görülmektedir. Emekli askerler *ius Italicum*'a sahip olmayan bu kentlerde yerel siyasi yapıya uyum sağlamışlardı. Bu doğrultuda Apollonia Kenti'nde yaşayan *veterani*'nin, Roma vatandaşı olmalarından kaynaklı oluşan toplumsal ve siyasi statü sayesinde, bu tür sınır antlaşmalarında etkili olabilme ihtimali mümkündür²¹¹. Mitchell, P. Servilius'un seferleri sırasında, Augustus'un kolonları yerleştirmek için Attaleia, Isaura ve Neapolis Kentleri dolaylarındaki arazileri *ager publicus*'a kazandırmış olabilme ihtimalini göz önünde tutmaktadır. Bu doğrultuda güvenli bir *territorium* sağlayabilme adına Galatia Krallığı inisiyatifinde olup daha sonradan Apollonia'ya geçmiş olan bu arazilerin; önceden Amyntas'ın inisiyatifinde ya da bizzat kendine ait olabilmesi ihtimal dahilindedir. Amyntas'ın son dönemde elde ettiği topraklar Roma vatandaşlarına, özellikle emekli askerler olan *veterani*'ye tarıma elverişli arazileri tahsis etme fırsatını sağlamıştı. Galatia Krallığı'nın eyaletleştirilmesindeki temel sebeplerden birinin bu durum olduğu belirtilir.²¹²

İkinci bir yazıt ise Sagalassos Kenti ve Tymbrianassos Köyü sınırlarının belirlenmesine dairdir. Tymbrianassos ile Sagalassos sınır hükmüne dair ise toplam 6 adet yazıt farklı yerlerde ele geçmiştir. Yazıtın Türkçesi şu şekildedir:

“Tanrısız Augustus Germanicus Caesar'ın mektubu doğrultusunda, *legatus propraetore*'si Quintus Petronius Ueber ve Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus'un *procurator*'u Lucius Pupius Praeses; sağ istikamet (territorium'un) Sagalassoslular'ın olmasına, sol istikamet (territorium'un) ise 1/5'i

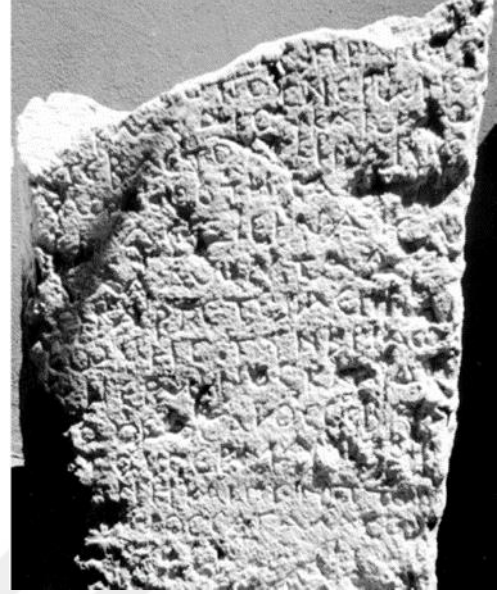
²¹⁰ Ramsay, 1918: 144.

²¹¹ Mitchell, 1979: 411.

²¹² Coşkun, 2019: 160.

Sagalassos'a ait olan Nero Claudius Augustus Germanicus'un köyü Tymbrianassoslular'ın olması için sınırları belirlendiler²¹³.

Bahsi geçen Tymbrianassos Köyü'nün *terrorium*'u Yaraşlı Gölü ve Burdur Gölü arasında belirlenmiştir²¹⁴. Yazıttan anlaşılacağı üzere Galatia Eyaleti *legatus Augusti propraetore*'si ve Nero'nun *procurator*'unun Sagalassos Kenti ile Nero'ya ait olan arazinin sınırını belirlemede birlikte hareket ettiğini görmekteyiz. Sınırların belirlenmesinde görev alan vali ve *procurator* imparatorluk arazisi söz konusu olmasından kaynaklı ortak hareket etmektedirler²¹⁵. Yazıttaki kanun hükmü gereğince, Tymbrianassos'un 1/5'i Sagalassos Kenti'ne ait olmalıdır. Böylelikle arazi yasası tartışmalı bölgedeki bir iktisadi antlaşmanın yitirilmesini ve kazanılmasını ortaya koymaktadır²¹⁶. Sonuç olarak Tymbrianasos da tıpkı Pogla ve Tymbriada gibi Augustus'un Pisidia'ya yönelik uyguladığı askerî harekât politikaları kapsamında *patrimonium*'a dahil edilmiştir²¹⁷. Pogla ile sınır oluşturacak şekilde Pergeli Plancii ailesinin de toprakları bulunmaktadır.

Şekil 1.9 Sagalassos – Tymbrianassos arasındaki sınır yazıt

Krallık arazilerine dair bir başka değineceğimiz konu Plancii ailesi ve Gaius Iulius Severus'a yöneliktir. Tembris'in (Porsuk Çayı) kuzeyi ile Sangarios'un (Sakarya Nehri) güneyi arasında herhangi bir antik kent bulunmamaktadır ve bu bölgede İ.S. I. yüzyılda Küçük Asya'nın aristokrat ailelerinin geniş topraklarının bulunduğu bilinmektedir. Aynı durum Ankyra ile Ikonion arasında uzanan plato için de söz konusudur. Bu bölgelerin ortak özelliği geniş arazi parçalarına bölünmüş olmaları ve buralarda Ankyra, Pisidia Antiokheia'sı, Ikonion ve başka kentlerden eşraf ailelere ait geniş arazilerin var olmasıdır. Bu aileler arasında sadece

²¹³ IGR 3: 335, OGIS 538: ἐξ ἐπιστολῆς θεοῦ Σεβαστοῦ | Γερμανικοῦ Καίσαρος, | Κοίντος [Π]ετρόνιος Οὔμβερ πρεσβευτῆς | καὶ ἀντιστράτηγος Νέρωνος Κλαυδίῳ Καίσαρος | Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ καὶ | Λοῦκιος Ποῦπιος Πραΐσης [ἐπὶ] τροπος Ν[έρ]ωνος | Κλαυδίου [Κ]αίσαρος Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ ὁροθέτης α]ν τὰ μὲν | δεξιά εἶναι Σαγαλασσέων, | τὰ [δ]ὲ ἐν ἀριστερᾷ κόμης [Τ]υμβριανασσέων Νέρωνος Κλαυδίου Καίσαρος | [Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ, [ἐν ἧ] | [καὶ πέμπο]ν Σαγαλασσέων].

²¹⁴ Horsley – Kearsley, 1998: 27, ve resim 1.

²¹⁵ Akdoğan Arca, 2008: 92.

²¹⁶ Horsley – Kearsley, 1998; Akdoğan Arca, 2008: 198.

²¹⁷ Horsley – Kearsley, 1998: 126.

Galatia Eyaleti mensupları değil orta Anadolu Platosu'ndan olanlar da bulunmaktadır. Bu arazilerden *choria Considiana*'nın da dahil olduğu birçoğu 1. ve 2. yüzyıllarda imparatorluk arazisi haline gelmişlerdir²¹⁸. Considii ailesinin topraklarının kuzey doğusunda Akreina ve Phyle'de Pergeli İtalik bir aile olan Plancii'nin arazilerinin olduğu da bilinmektedir²¹⁹. Kusura'dan (=Esen) ele geçen bir yazıta göre ise adı bilinmeyen bir aileye ait olup sonradan Hadrianus Dönemi'nde imparator arazisine dönüştürülmüş olan arazinin ilk sahibinin Plancii olma ihtimali yüksek görünmektedir²²⁰. Bu ve Aslanapa-Gökçeler civarından bir başka yazıttan Plancii'nin Aslanapa Ovası'nda da arazisinin olduğu ve bunun Hadrianus tarafından imparator arazisine dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Ancak Plancii Ailesi'nin Perge Kenti'ndeki ve imparatorlar nezdindeki konumlarını incelediğimizde gerek Traianus ve gerekse Hadrianus ile iyi ilişkiler içinde oldukları görülmektedir²²¹. Hadrianus'un Asia Eyaleti'ndeki Plancii arazisine ne gerekçe ile el koyduğu anlaşılamamaktadır. Considii arazisine ise muhtemelen Tiberius'un son yılında el konulmuştur²²². Plancii'nin iyi ilişki içinde olduğu imparatora arazilerini hediye etmiş olması da akla çok uygun gelmemektedir. Aile üyelerinden M. Plancius Varus ayrıca Andeda ve Pogla ile sınır oluşturacak şekilde Pisidia'nın güneyinde de arazilere sahipti. Pergeli bu ailenin her ne kadar Pisidia daha yakın olsa da zengin Pamphylia Ovası yerine Perge'nin çok uzağında Asia'da ve hatta kuzey batı Galatia'da arazi sahibi olması düşündürücü bir durumdur. Acaba bu araziler satın alma yoluyla mı yoksa başka bir vesile ile mi aileye intikal etmiştir?

Pergeli Plancii ailesinin Galatia'nın Traianus ve Hadrianus Dönemi önde geleni Galat soylu C. Iulius Severus ailesiyle de akrabalığı olduğunu bir önceki bölümde belirtmiştik. M. Plancius Varus'un kızı Plancia Magna'nın annesi ise Kral Aleksandros'un²²³ kız kardeşidir. C.

²¹⁸ Mitchell, 1974: 33.

²¹⁹ Mitchell, 1974: 27-39; Belke, 1984: 120; 175-176; 215; Güney, 2016: 129; Güney, 2018: 56, dn. 11; Takmer, 2018: 432 ve dn. 63.

²²⁰ MAMA X 1993: nr. 255: *Imp(eratoris) Caesaris Traiani Hadriani Aug(usti) termini [Plan?] cianorum per Papirium Paullinum procur(ante) Septembre Aug(usti) lib(erto)*. Aslanapa-Gökçeler civarından bir diğer yazıt için bkz: CIL III, 7004, MAMA X 1993: nr. 259.

²²¹ Plancia Magna hem Traianus ve ailesi (kız kardeşi ve karısı) hem de Hadrianus ve Sabina'ya ithafen yazıtlar diktirmiştir: I.Perge I, nr. 93-99.

²²² Her ne kadar bu arazinin imparator arazisi olduğuna ilişkin tüm veriler Hadrianus Dönemi'ni işaret etse de, bunun 30'lu yıllarda imparator arazisi haline dönüştürülmüş olabileceğine dair: Mitchell, 1980: 1074-75 ve 1078.

²²³ Galat Kralları'yla da akrabalığı olan Armenia Kralı Tigranes V'in oğlu ve Kietis Kralı olan Iulius Aleksandros için bkz: Sullivan 1978, 935-37; Plancii ailesinin soyağacı için ayrıca bkz: I.Perge I, 115.

Iulius Severus da Kral Aleksandros'un kuzenidir (veya yeğeni). C. Iulius Severus ile Claudia Aquillia'nın kızının adı ise Plancia Magna Aquillia'dır. Annesinden gelen ismi *cognomen* olarak taşıyan Aquillia Pergeli Plancia Magna'nın ise *nomen* ve *cognomen*'ini almış görünmektedir. Kendisinin Plancia Magna tarafından evlat edinilmiş olma olasılığı çok yüksektir. Mitchell-French bu *adoptio*'nun Plancia Magna'nın Perge'de en aktif olduğu 121-126 arasında olmuş olabileceğini düşünmektedir²²⁴. Öte taraftan C. Iulius Severus'un²²⁵ Kral Deiotaros, *tetrarkhes*'ler Brigatos oğlu Amyntas, Dyitalos oğlu Amyntas ve Pergamon Kralı Attalos'un soyundan geldiğine bir önceki bölümde değinmiştik. Dyitalos oğlu Amyntas muhtemelen son Kral Dyitalos oğlu Amyntas'ın büyükbabasıdır. Kendisi Pisidia Kralı ve bütün Galatların son *tetrarkhes*'idir. C. Iulius Severus'un soyundan geldiği Asya Kralı olarak belirtilen Attalos ise Pergamon Kralı II. Attalos olmalıdır²²⁶.

Plancii arazileri acaba bu aileye Galat veya Pergamon krallarından veraset yoluyla intikal etmiş olabilir miydi? Doğrudan Kral Aleksandros'un kız kardeşi olan Plancia Magna'nın annesinin Iulius Severus ailesi ile olan akrabalığı göz önüne alındığında dolaylı olarak Galat kralları ve dynastlarıyla da akrabalık ilişkisi içinde görünmesi Plancia Magna'nın annesi üzerinden intikal eden bir varislik durumunun söz konusu olabileceğini düşündürmektedir. Plancii örneğine çok benzer bir şekilde toprakları *patrimonium*'a eklenen bir diğer aile ise Quadratus *cognomen*'ine sahip bir ailedir. Bu ailenin *praedia Quadratina* adı verilen arazileri güneydoğu Phrygia'daki Laodikeia Katakekaumene'de belgelenmiştir²²⁷. Mitchell burada söz konusu olan kişinin C. Iulius Quadratus Bassus²²⁸ olduğunu ileri sürmektedir. C. Iulius Severus Pergamon'dan bilinen ve Traianus'un yakın arkadaşı olan C. Antius A. Iulius Quadratus'un²²⁹ yakın akrabasıdır. C. Antius A. Iulius Quadratus ile onun yakın akrabası ve Traianus'un önemli bir generali C. Iulius Quadratus Bassus Pergamon Kralları'nın soyundan gelmektedir. C. Iulius Severus'un bir başka bağlantısı A. Iulius Amyntas²³⁰ ise C. Antius A. Iulius Quadratus ile akrabadır²³¹. Kısacası burada söz konusu olan *praedia Quadratina* Pergamon ve Galat krallarıyla akrabalık ilişkisi içinde olan bu aileye ait olmalıdır.

²²⁴ Mitchell ve French, 2012: 239.

²²⁵ Halfmann, 1979: 47-49; 151-152, nr. 62; PIR² I 573.

²²⁶ Strobel, 2009: 136.

²²⁷ MAMA I, 24; Mitchell, 1980: 1078-79.

²²⁸ Halfmann, 1979: 119 vd., nr. 26.

²²⁹ PIR² I 507; Halfmann, 1979: 112-115, nr. 17.

²³⁰ Halfmann, 1979: 114.

²³¹ C. Iulius Severus ve bağlantıları için bk. Strobel, 2009: 136-137 ve dn. 125.

Görünen o ki Roma kral soylu kadınların bir taraftan kral soylu erkeklerle, öte taraftan ise İtalik kökenli ailelerle evlenmelerini teşvik ederek vasal kralların varislerini belirlemiş, böylece de krallıklardan intikal eden toprağın ve zenginliğin bir yandan kraliyet ailesindeki devamını sağlamış, öte yandan ise İtalik ailelere geçmesinin önünü açmıştır. C. Iulius Severus'un karısı Claudia Aquillia da kral soylu olarak anılmaktadır. C. Iulius Quadratus da muhtemelen Armenia Kralı Tigranes V'in kızı ile evlenmiştir. Bu kral soylu kadınlara ve erkeklere kral olan atalarından birtakım arazilerin kalmış olması muhtemeldir. Bu da imparatorların bu ailelere ait arazileri *patrimonium*'a dahil etmelerinin gerekçesi olabileceğini düşündürse de şu anki verilerimizle bu sorunun cevabı belirsiz kalmaktadır.

Elimizdeki diğer yazıtlar doğrultusunda ise Amyntas'ın şahsi mülklerine yönelik bazı görüşlere varılmaktadır. Bunlardan iki tanesi Roma kentinde ele geçen mezar yazıtlarıydı. Birinci yazıtta Augusta'nın (Livia) azatlısı Marcus Livius Anteros tarafından ev hizmetçilerinden Amyntia için mezar taşı dikilmişti²³². İkinci yazıtta ise yine Amyntianus (ya da Amyntia) isimli bir şahıs ve birkaç Yunan ismi yer almaktadır²³³. Maalesef bu yazıtlardaki şahısların imparator hanesine (*familia Caesaris*) ait olduğuna dair bir ibare yoktur²³⁴. Braund'a göre bu tipteki yazıtlar, aslında Amyntianus *agnomen*'ine sahip köle ve azatlıların imparatorluk hanesinin bir üyesi olduğu yönünde değerlendirilmelidir. Yani bu kral *agnomen*'ine sahip olan köle ya da azatlılar, Kral Amyntas tarafından Augustus'a miras olarak bırakılmış olmalıdırlar. Kölelerin ve azatlıların imparator ailesine vasiyet yoluyla bırakılması bilinen bir durumdur. Bilhassa Herodes'in yeğeni Berenike'nin azatlısının Antonia'ya bırakılması örneklerden biridir.²³⁵ Bunun yanında başka kralların *agnomina*'sını taşıyan Herodianus, Arkhelaianus ve Iubatianus²³⁶ gibi kölelerin imparatorluk hanesinin bir üyesi oldukları da bilinen başka örneklerdir²³⁷.

Weaver tarafından imparatorluk kölelerinin iktidar değişimiyle birlikte bir sonraki imparatora miras olarak kaldığı ve *patrimonium*'a dahil olduğu belirtilmektedir. Bunun yanında köleler mirasın yanı sıra hediye ve satın alma yoluyla da elde edilebilirdi.²³⁸

²³² CIL 6: 04035: M(arcus) Livius Aug(ustae) l(ibertus) Anteros / Amyntian ab(!) supel(l)ectile.

²³³ CIL 06, 04715: Isocr(h)ysus argentarius / Ga{a} Amynt().

²³⁴ Magie, 1950: 1304.

²³⁵ Josephus, *Antiquitates Judaicae* xviii: 156: καὶ ὁ Μαρσῦας Πρῶτον κελεύει Βερενίκης ὄντα ἀπελεύθερον τῆς Ἀγρίππου μητρός, διαθήκης δὲ τῆς ἐκείνου δικαίῳ ὑποτελοῦντα τῆς Ἀντωνίας.

²³⁶ ILS 1795: Herodianus; CIL VI 4776: Archelaianus; CIL VI 9046: Iubatianus.

²³⁷ Magie, 1950: 1304; Braund, 1984: 143.

²³⁸ Weaver, 1972: 46. Ayrıca bkz. Levick, 1967: 219-20; Weaver 1972, 199.

Amyntianus ya da Amyntia *agnomina*'sına sahip köle ve azatlılarının nereden geldiğine yönelik antik kaynaklar bir nebze fikir verebilir. Strabon'un pasajlarında belirttiği üzere kutsal arazilerin ve tapınak kölelerinin çok olduğu Pisidia Antiokheia'da Tanrı Men Askaenos'un rahipliği vardı. Amyntas'ın öldürülmesi ile, gönderilen kişiler tarafından miras olan köle ya da azatlılar (*kleronomia*) götürülmüştü²³⁹. *Kleronomia* olarak bahsedilen kişilerin miras olarak Amyntas'tan Augustus'a geçmesi mümkündü. Ancak ne Cassius Dio ne de Strabon'dan Amyntas'tan *kleronomia* olarak köle ve azatlılar dışında ne türde bir miras kaldığına dair bilgi edinilememektedir²⁴⁰.

Genel itibariyle kralların *agnomen*'ini taşıyan, imparatora ait köle ya da azatlıların isimlendirmelerinin *familia Caesaris*'e geçiş durumunda meydana gelmediği düşünülmektedir. Hatta bu nadir görülen bir uygulamadır. Çünkü bir Romalı efendinin her kölesi, imparatorun mülkiyetine düzenli olarak devredildiğinde eski sahibinden aldığı *agnomen*'i taşımaya devam ederdi. Örneğin Neronianus, Galbianus, Othonianus, Domitianianus gibi kölelerin miras olarak elde edildiğine işaret eden örnekler mevcuttur. Şayet kölelerin bir önceki sahibinde kullandığı *agnomina* imparatorlar tarafından düzenli şekilde değiştirilseydi, elimizdeki kral isimli köle örnekleri de inanılmaz derecede az olurdu. Bundan dolayı *agnomina*'nın değişimi, yasal konum açısından zorunlu değildir²⁴¹.

Elimizde bulunan diğer epigrafik örnek ise Karalar'dan ele geçmiştir. Yazıtta Aurellianoı olarak adlandırılan *phyle*, efendilerinin ve kendi zaferleri uğruna sığır ganimetlerini (*idion tetrapodon*) Tanrı Masphalato'ya adamıştır²⁴². Yazıtı dair bu yönde kapsamlı bir çalışma yapılmamakla birlikte belli başlı yorumlar öne sürülmektedir. Yazıtın bulunduğu kırsal kesime dair Strabon'dan bilgi sahibi olunabilmektedir. Strabon: Orkaorkos ve Pitnissos ve Lykaonia'nın yaylalarından bahsederken bölgede suyun nadir bulunmasına rağmen muazzam şekilde küçükbaş hayvan yetiştirildiğine değinir. Yünleri sert olan bu küçükbaş hayvanların sahiplerinden kimileri büyük zenginlik elde etmişti. Amyntas ise bölgede 300'den fazla sürüye sahipti²⁴³. Crawford'a göre bu kırsal zenginlik imparatorluğa geçmişti. Galatia Bölgesi'ndeki Karalar'da bulunan adak yazıtındaki bahsi geçen sığır ganimetleri Aurellianoı denen *phyle*'ye

²³⁹ Strabon, XII: 8, 14. ἦν δὲ ἐνταῦθα καὶ ἱερωσύνη τις Μηνὸς Ἀρκαίου, πλῆθος ἔχουσα ἱεροδούλων καὶ χωρίων ἱερῶν: κατελύθη δὲ μετὰ τὴν Ἀμύντου τελευτὴν ὑπὸ τῶν πεμφθέντων ἐπὶ τὴν ἐκείνου κληρονομίαν.

²⁴⁰ Braund, 1984: 143.

²⁴¹ Weaver, 1972: 212-213.

²⁴² CIG 4120; IGR 3.153: Ἀὐρ[η]λι[α]|νοῖ| ὑπὲρ | νείκη[ς] | τῶν κυρίων [κὲ] | ὑπὲρ ἑαυτῶν κὲ | τῶν ἰδίων τ[ε]τραπόδων Δ[ι]ὶ Μα|[σφαλατη]ν[ῶ] (?) εὐχὴν | ἐπιμελησαμέ|νων Ὁ[φ]φ[ι]α[ν]οῦ | Ἐπιχάρμου κὲ Φιλονείκου | [—]B[—]O[—] κὲ] Τειμοθέου β'.

²⁴³ Strabon, XII: 6, 1.

ait idi. Bu *pyhle*'nin ismiden dolayı İmparator Marcus Aurelius ile bağlantılı olduğu önerilmektedir²⁴⁴. Crawford'a göre bu pastoral servet ikinci yüzyılda hala varlığını devam ettirmekteydi²⁴⁵. Bu türde yazıta benzer şekilde Galatia'da ele geçen Yunanca ve Latince iki yazıttan yola çıkarak Anderson da bu bölgenin imparatorluk arazisi olduğu yönünde sav ileri sürmüştür. Yukarı İğde Ağacı Köyü'nde ele geçen Yunanca yazıt İ.S. 160-180 arasına tarihlenmektedir.²⁴⁶ Arazinin ismi ise *praedia* Considiana idi. Araziyi idare eden kişi şüphesiz imparatorun kölesiydi. Bu şahıslar Latince *vilicus* unvanıyla anılırdı. Yazıtta Yunanca “Σεβ(αστῶν) οἰκόνω{v}” olarak belirtilen şahıs muhtemelen imparatorun *vilicus*'u idi. Bu türde küçük ölçekli arazilerin genel idaresiyle imparatorların azatlı *procurator*'ları ilgilenirdi²⁴⁷. Yazıtı incelediğimizde, imparatorun arazilerinden sorumlu Eutykhes isimli kişi, imparator kültü için oğulları Faustinus ve Neikerotianos ile tapınak inşa ettirmiştir. *Procurator* Claudius Valerius ise dini vecibeleri yerine getirmede yardım etmiştir. Muhtemelen bu bölge *procurator*'un görev alanına dahildi. Özellikle Galatia Eyaleti'nde yer alan imparator arazileri oldukça geniş olduğundan idare ve teftiş için *procurator* ataması gerektirmekteydi. Galatia Krallığı'na ait olabilme ihtimali olan bu arazi, Küçük Asya'daki birçok arazi gibi vasiyet, mahlûl veya müsadere yoluyla imparatorluğa geçmiştir. Birçok Hellenistik krallıktan bu tarz yöntemler ile *ager publicus* ve *patrimonium*'a arazi geçişi olduğu için²⁴⁸ bu araziye de çok emin olmamakla bu açıdan değerlendirmek önemlidir²⁴⁹.

İmparatorluğa ait aynı bölgede bulunan Latince bir yazıt Hadrianus Dönemine aittir²⁵⁰. Yazıtta adı geçen Fortunatus isimli şahıs Hadrianus'un azatlısı idi. Herhangi bir unvan taşımamasına rağmen muhtemelen bu arazinin idaresiyle bağlantılı olduğu düşünülmektedir.

²⁴⁴ CIG 4120: 109.

²⁴⁵ Crawford, 1976: 43.

²⁴⁶ RECAM II, 34: τὸν ναὸν σὺ[v] | τοῖς ἀγάλμ[α]σιν κατεσ[κεύ]ασεν Ε[ὐτ]ύχη[ς] Σεβ(αστῶν) οἰκόνω{v}μος χωρίων | Κωνσταντιανῶ[v] | [σὺν Φα]υστε[ί]νῳ καὶ Νεικε[ρ]ωτιανῶ ῥή[ε]ρναίς [v]ιοῖς | αὐτοῦ, ἀπο[ι] [ε]ροῦντος Κ[λ]α[v]δίου Οὐαλερια[νοῦ] το[ῦ] κρατί[σ]τοῦ ἐπιτρόπ[ου].

²⁴⁷ Anderson, 1937: 20.

²⁴⁸ Broughton, 1934: 207; Anderson, 1937: 20.

²⁴⁹ Anderson, 1937: 21.

²⁵⁰ RECAM II, 35: P. Aelius · Aug(usti) lib(ertus) | Fortunatus e[t] | Kyri[ll]a uxor ei[us] | Paulinae filli[ae] | vix(it) mens(es) X.

İKİNCİ BÖLÜM

TARKONDIMOTAI KRALLIĞI

2.1. Ovalık Kilikia’da Yükselen Bir Otorite

2.1.1. Tarkondimotai Krallığı

İ.Ö 1. yüzyıl itibariyle Kilikia olarak adlandırılan bölge (bkz. EK 2), Kilikia Pedias (Ovalık Kilikia) ve Kilikia Trakheia (Dağlık Kilikia) olarak adlandırılan coğrafya içerisinde; özgür Yunan kentlerini, Ptolemaioslar’ın hâkim olduğu alanı, tapınak devletlerini, dağlık bölgelerde yaşan yerli kabileleri, korsanları ve Roma’nın Cilicia Eyaleti’ni kapsamaktadır²⁵¹. Bölgede yerel bir krallık olarak ortaya çıkan Tarkondimotai Hanedanlığı’nın hâkimiyet alanı ise Kilikia Trakheia’dan Amanos dağlarına kadar uzanmaktadır²⁵².

Tarkondimotos adı ile bilinen kralın, kökenine ve iktidara nasıl geldiğine dair kaynaklar kısıtlıdır. Siyasi açıdan baktığımızda Tarkondimotai Krallığı Seleukos Krallığı’nın çöküşüyle küllerinden doğan bir Hellenistik krallık izlenimi vermektedir. Bunun en büyük göstergesi eldeki epigrafik belgelerdir. Yazıtlarda geçen *toparkhes* (τοπάρχης), *phylarkhes* (φυλακάρχης), *arkhyperetes* (ἀρχυπερέτης), *strategos* (στρατηγός), *demiourgos* (δημιουργός) gibi Yunan toplumuna ve kent devletine (*polis*) özgü unvan ve memuriyetler bu durumun en iyi göstergesidir²⁵³. Her ne kadar Tarkondimotos ismi köken itibari ile Luvi toplumunun fırtına tanrısı Tarhun’dan gelse de I. Tarkondimotos’un babasının isminin Strato²⁵⁴ olması ve oğlunun Philopator²⁵⁵ ismi ile anılması Hellenistik hanedanlık etkisini ön plana çıkarmaktadır. Krallığın daha önceki geçmişine dair bilgiler daha da kısıtlıdır. Baba Strato’nun kral olduğuna ya da krallığına dair edebi kaynak, epigrafik ve nümizmatik belge mevcut değildir. Bu doğrultuda, Tarkondimotai Krallığı’nın Ovalık Kilikia Bölgesi’ndeki yerel kabileler arasında yükselen bir hanedanlık olduğu düşünülmektedir²⁵⁶.

Bu süreç zarfında, Seleukos Krallığı’nın yıkılmasıyla birlikte bölgede otorite boşluğundan doğan anarşi, yalnız kent devletlerine değil yerel hanedanlıklara da bölgesel anlamda iktidar fırsatı sağlamıştır²⁵⁷. Bu doğrultuda Tarkondimotai Krallığı’nın doğuşunu İ.Ö.

²⁵¹ Wright, 2012: 71. Kilikia’nın eyaletleşme süreçleri için bkz. Oktan 2011, 267-286.

²⁵² Strabon, XIV, 5, 18; Cass. Dio., 54, 9, 2.

²⁵³ Heberdey ve Wilhelm, 1896: 28; Tobin, 2001: 382.

²⁵⁴ IGR 3: 901.63: Ταρκονδίδωτον Στράτω[voç] | υἱὸν. Heberdey – Wilhelm, 1896: 28; Tobin, 2001: 382.

²⁵⁵ IGR 3: 901.65: [Φιλοπάτωρ καὶ] | Τουλί[α] οἱ Ταρκονδιδότου.

²⁵⁶ Sayar, 1999: 374.

²⁵⁷ Jones, 1937: 202-203; Tobin, 2001: 381.

100 civarına, yükselişini ise Seleukos Krallığı'nın çöküşüne paralel şekilde İ.Ö. 70 yılların geç dönemlerine tarihleyebiliriz²⁵⁸. Bunun yanında krallığın yükseliş süreci Armenia Kralı Tigranes'in İÖ 69 yılında L. Licinius Lucullus tarafından defedilmesine de şahit olmuştur²⁵⁹.

Tarkondimotai Krallığı ile Roma Cumhuriyeti arasındaki ilk temasın, bölgesel otorite boşluğu, korsanlık sorunu ve aynı zamanda Parth tehdidi temelli kurulduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan en önemlisi Roma Cumhuriyeti açısından da Kilikia Bölgesi'ndeki en büyük sorun olan korsanlık ve haydutluk faaliyetleriydi. İ.Ö. 2000 yıldan itibaren Akdeniz coğrafyası deniz ticaretinin en işlevsel bölgelerinden biri olmuştur. Bunun sonucunda hukuki olarak gelişen deniz yasaları paralelinde bölgede korsanlık ve haydutluk faaliyetleri de meydana gelmiştir. Roma Cumhuriyeti Akdeniz'de söz sahibi olmaya başladığı İ.Ö. birinci yüzyıl itibarı ile bu sorunla ilgilenmek durumunda kalmıştır. Akdeniz sahillerindeki korsan ve haydut faaliyetlerinin Roma'ya yarattığı tahribat büyüktü. Özellikle Kilikalı korsanların Akdeniz havzasındaki hâkimiyeti yalnız Roma için problem teşkil etmekle kalmamış, bölge civarındaki kentlerin ve limanların yağmalanmasının önünü açmış, yağmalanan kentler fidye vermeye

Şekil 2.1 Ovalık Kilikia Haritası (Wright, 2009: 73.)

²⁵⁸ Wright, 2009: 74.

²⁵⁹ Wright, 2009: 74.

mecbur edilmiş²⁶⁰ ve yağmalanan kentlerin birçok yurttaşı yakalanarak Delos ve Rhodos'daki köle pazarlarında satılmıştır²⁶¹.

Roma Cumhuriyeti açısından en büyük tehlike deniz ticaretine yöneliktir. Bilhassa Kilikialı korsanlar karadan çok denizi haraca bağlamışlardı. Bu hamle ile hububat ticareti ilga edilerek denizde mutlak hâkimiyet kurulmuştu²⁶². Büyük ihtimalle Mısır'dan Roma halkı için ithal edilen hububat tedarikini de kapsayan bu faaliyetler, kalabalık Roma kentinde kıtlığa sebep olmuştu²⁶³. Bu manzara karşısında Romalı otoriteler, otuz yıllık süre zarfında Kilikialı korsanlara karşı mücadele etmek için *lex de provinciis praetoriis* yasasıyla kronolojik olarak Marcus Antonius, Lucius Cornelius Sulla, Lucius Licinius Murena, Gnaeus Cornelius Dolabella, Publius Servilius Vatia ve Lucius Octavius'u görevlendirmiştir. Belli başlı başarılar elde edilse de korsanların bölgeden tamamen tasfiyesi gerçekleşmemiştir.

Korsan faaliyetlerinin zirvede olduğu süreçte, *tribunus plebis* (halk tribunu'su) Aulus Gabinius tarafından çıkarılan *lex Gabinia de piratis persequendis* yasa tasarısı, *senatus* tarafından da tasdik edilerek²⁶⁴ korsanları bölgeden temizleme görevi Akdeniz sahilleri boyunca 400 *stadion*'u kapsayan²⁶⁵ *imperium infinitum* (sınırsız yetki) ile Gnaeus Pompeius Magnus'a verilmiştir²⁶⁶. 40 günlük süre zarfında korsanları bölgeden tasfiye etme başarısı gösteren Pompeius, Kilikia'da yalnız kötü koşullardan değil savaş dolayısı ile yaşamın çaresizliğinden korsanlık yapanları affederek²⁶⁷ teslim olmayı kabul eden korsanları yeni kurduğu köylere ve kentlere (Appianos'a göre Mallos, Adana ve Epiphaneia dahil)

²⁶⁰ Plutarchos, *Pompeius*, XXIV, 4: καὶ σωμάτων ἡγεμονικῶν ἀρπαγαὶ καὶ πόλεων αἰχμαλώτων ἀπολυτρώσεις ὄνειδος ἦσαν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας, ἐγένοντο δ' οὗν αἱ μὲν ληστρίδες νῆες ὑπὲρ χιλίας, αἱ δὲ ἀλοῦσαι πόλεις ὑπ' αὐτῶν τετρακόσιαι.

²⁶¹ Strabon, XIV. 5. 2: ὁρῶντες δὲ τὴν εὐπέτειαν οἱ λησταὶ ταύτην ἐξήνθησαν ἀθρόως, αὐτοὶ καὶ ληζόμενοι καὶ σωματεμποροῦντες.

²⁶² Livius, *Perioch.* XCIX: Cn. Pompeius lege ad populum lata persequi piratas iussus qui **commercium annonae** intercluserant; Florus, *Epit.*, I. 41. 2-3: Interim dum populus Romanus per diversa terrarum districtus est, Cilices invaserat **maria sublatisque commerciis**, rupto foedere generis humani, sic maria bello quasi tempestate praecluserant.

²⁶³ Appianos. *Mithr.* 93: ἡ τε πόλις ἡ Ῥωμαίων ἦσθετο μάλιστα τοῦ κακοῦ, τῶν τε ὑπηκόων σφίσι καμνόντων, καὶ αὐτοὶ διὰ πληθὸς ἴδιον ἐπιτόνως λιμώττοντες.

²⁶⁴ Cicero, *Leg. Man.*, XVII. 52, Livius, *Perioch.* XCIX; Plutarchos, *Pompeius*, XXV, 2.

²⁶⁵ Livius *Perioch.* XCIX: *intra quadragesimum*.

²⁶⁶ Cicero, *Leg. Man.*, 15, 44; Cassius Dio, XXXVI, 21-22.

²⁶⁷ Appianos, *Mith.* 14, 96: τοὺς δὲ πειρατὰς οἱ μάλιστα ἐδόκουν οὐχ ὑπὸ μοχθηρίας ἀλλ' ἀπορία βίου διὰ τὸν πόλεμον ἐπὶ ταῦτα ἐλθεῖν, ἐς Μαλλὸν καὶ Ἀδανα καὶ Ἐπιφάνειαν.

yerleřtirdi²⁶⁸. Pompeius tarafından Kilikia’da yapılan sosyoekonomik düzenlemelerden sonra Strabon’dan da bildiğimiz kadarıyla, bölgenin hem karadan hem denizden korsanlığa karşı güvenliği için yerel kralların idaresine bırakılması Roma otoriteleri için en uygun çözümdü²⁶⁹. Özellikle hâkimiyetini Kilikia Trakheia ve Kilikia Pedias’ı kapsayacak şekilde pekiştiren Roma, bölgedeki iktidar boşluğunu doldurmak ve aynı şekilde bölgesel otoritenin istikrarsız bir hal almaması için Kilikia’nın doğu bölümlerinin kontrolünü tıpkı ileri karakol görevi yüklenen Galatia Kralı Deiotaros, Kappadokia Kralı I. Ariobarnazes ve Kommagene Kralı I. Antiokhos gibi yerel krallardan biri olan I. Tarkondimotos’u tercih etti²⁷⁰. Bu göreve uygun görölme sebeplerinden biri eski bir korsan olarak bölgeyi daha iyi tanıyor olması²⁷¹ ve Strabon’un deyimiyle cesareti sebebiyleydi (διὰ τὰς ἀνδραγαθίας)²⁷².

I. Tarkondimotos İ.Ö. 66 – 64 yılları arasında Pompeius’un onayı doğrultusunda hâkim olduğu Amanos ve Ovalık Kilikia Bölgesi’nde küçük krallığını inşa etmişti²⁷³. Edebi ve epigrafik kaynaklarda I. Tarkondimotos’un kral unvanı taşıdığına dair bir ibare mevcut olmasa da βασιλεύς ibaresinin geçtiği I. Tarkondimotos’a ait sikkeler darp edilmiştir. Lakin Zeus Nikephoros’un tahta oturduğu sikkenin arka yüzündeki “ΦΙΛΑΑΝΤΩΝΙΟΥ” (Antonius’un dostu) lejantı daha geç bir tarihe ait olduğundan İ.Ö. 39 yılından önce I. Tarkondimotos’un kral unvanı taşıdığı net değildir²⁷⁴. Krallığın başkenti olan Hierapolis’de (Kastabala) ele geçen yazıtta ise I. Tarkondimotos’un idari kimliğine yönelik *toparkhes* (τοπάρχης)²⁷⁵ unvanı taşıdığı görölmektedir²⁷⁶. Bu veriler ışığında Tarkondimotai Hanedanlığı’nın bölgedeki otorite boşluğunu iyi değerlendiren yerel bir güç olarak başarılı şekilde ön plana çıktığı ve Romalı otoritelerin güvenini kazanarak bölgesel anlamda Roma’nın asayiş kalelerinden biri olduğu görölmektedir.

²⁶⁸ Livius, Perioch. XCIX: *intra quadragesimum diem toto mari eos expulit, belloque cum his in Cilicia confecto acceptis in deditionem piratis agros et urbes dedit.*

²⁶⁹ Strabon, XII, 5, 6.

²⁷⁰ Cass. Dio, 41, 63; Florus, II, 13, 5.

²⁷¹ Sayar, 1999: 374.

²⁷² Strabon, XIV, 5, 18: καθ’ ἡμᾶς δὲ κατέστη κύριος πάντων ἀνὴρ ἀξιόλογος καὶ βασιλεὺς ὑπὸ Ῥωμαίων ὀνομάσθη διὰ τὰς ἀνδραγαθίας Ταρκονδῖμος

²⁷³ Jones, 1937: 202; Sullivan, 1990: 188; Tobin, 2001: 381; Wright, 2009: 74.

²⁷⁴ Wright, 2008: 118.

²⁷⁵ Yunanca τόπος ve ἀρχη kelimelerinden oluşan τοπάρχης, bölgesel yönetimi elinde tutan anlamına gelir.

²⁷⁶ Heberdey ve Wilhelm 1896, 28; IGR 3: 901.63: Ὁ δῆμος ὁ Ἱεροπολιτῶν τῶ[ν] | πρὸς τῶι Πυράμωι τῆς ἱερᾶς κα[ί] | ἀσύλου Ταρκονδῖμωτον Στράτῶ[νος] | υἱὸν τοπάρχην, τὸν εὐεργέτη[ν] | καὶ κηδεμόνα τοῦ δήμου.

2.1.2. Tarkondimotai Krallığı'nın Yunan Kentleri ile Siyasi ve Kültürel İlişkisi

Klasik Dönem'de hem Hellas hem de Küçük Asya'da yükselişinin zirvesinde olan *polis* statüsündeki bağımsız Yunan kent devletleri, Pers hâkimiyeti ve sonrasında Büyük İskender'in egemenliği ile birlikte tam bağımsız ve demokratik özelliklerini yitirmişlerdi. Hellenistik Dönem'de radikal demokrasinin çökmesiyle birçok kentte siyasi idareyi mali açıdan zengin aristokratlar ve kral yanlısı oligarkhlar almıştı. Yunan kentlerinin siyasi özgürlükten yoksun olduğu ve monarşi zihniyetinde şekillenmiş siyasi ortamda söz sahibi olamadıkları açıktı. Bununla birlikte Büyük İskender'in ardından kent devletlerinin sayısının artmış olabilmemesi ve ekonomik açıdan gelişebilmelerine rağmen artık tam bağımsız olmadıkları da tartışmasız bir durumdu. Krallık-kent ilişkisine dair önemli durum ise kentlerin krallıklara hizmet eden birer kurum haline gelip gelmedikleri sorusuydu²⁷⁷.

Hellenistik krallıkların, kent devletlerine yönelik ilişki dinamiklerinin kendi egemen dürtüleriyle paralel olduğu belirtilmektedir. Esas olarak iki tarafın da bu ilişkiyi arzuladığı birçok sebep bulunmaktadır. Kralların kentleri hâkimiyeti altına alma arzularının yanında, bu hâkimiyetin kamuoyunu da gözeterek anayasal çerçevede uygulandığına dair bir iddiaları da bulunmamaktadır. Bunun karşısında özgür olma iradesi gösterememiş kentler, özsaygılarından hareketle en azından özgürmüş gibi davranmaya kalkışırlar. Bir kral, imtiyazlı birkaç toplumun olduğu karmaşık bir bölgede egemenliğini gözetme eğilimindedir. Kentler ise, kralların Makedonlar ve fethettikleri barbarlar üzerindeki egemenliğini tartışmasa bile, kendilerini kral ile müttefiklik halinde olan egemen devletler gibi görmekten hoşlandılar²⁷⁸.

Kent devletleri için özyönetim doğal bir yönetim biçimidir. Birçok kent yasama organları olan halk ve danışma meclisleri tarafından atanan yerel memurlar tarafından idare edilirdi²⁷⁹. Makul görünen demokratik yönetimler ise Makedon krallar tarafından bastırılmaktan ziyade desteklenmiştir. Yunan kent devletlerinin imparatorluklardan ya da krallıklardan bağımsız bir dış politika yürütememe düşüncesi ise pek gerçeği yansıtmamaktadır. Krallarla iletişime geçme gereksinimi, komşu kent devletleri ile olağan bir şekilde anlaşma gibi önemli bir diplomasiyi meydana getirmişti. Böylece kentler arası savaşa ve dalaşmaya net bir şekilde son verilmekteydi²⁸⁰.

Genel olarak Pers Satrapları, Büyük İskender ve ardından gelen Hellenistik Krallıkların kent devletleri ile olan ilişkilerine baktığımızda, kentlerin ne bağımsız bir iradesi ne de kentleri

²⁷⁷ Strootman, 2011: 142.

²⁷⁸ Jones, 1940: 40.

²⁷⁹ Strootman, 2011: 143.

²⁸⁰ Strootman, 2011: 144.

doğrudan idare edecek öznel bir iktidar gücü olduğu söylenebilir. Buna paralel krallar, kent liderlerinin iradelerine karşı dışardan bir vali atamaya çalışmaktan ziyade, yerel siyasi grupları ya da aristokrat aileleri rakiplerine karşı destekler ve oligarşi yönetiminin yapısını korumaya çalışırdı. Epigrafik kanıtlar Hellenistik kralların doğrudan kent siyasetine müdahale etmediğini göstermektedir. Bununla birlikte krallar kararlarının, sivil hukuka dahil edilmesini gözeterek bunu genelde arabulucu vasıtasıyla yaparlardı²⁸¹.

Böylece, Romalı otoriteler tarafından bölgesel hâkimiyeti tasdik edilen Tarkondimotai Krallığı'nın, Yunan kentleri ile siyasi ve kültürel açıdan sıcak temas geliştirdiğini görmekteyiz. Pompeius'un Ovalık Kilikia'daki düzenlemeleri çerçevesinde, bölgede idari anlamda meşruluğu tanınan I. Tarkondimotos'un, krallığın merkezi olarak belirlediği Hierapolis-Kastabala ve Anazarbos başta olmak üzere Aigeai, Soloi-Pompeiopolis vb. gibi kentlerle olan mevcut ilişkilerine değinmek önemlidir. Özellikle hem kentlerin hem hanedanlığın paralel şekilde Hellenleşme sürecindeki karşılıklı etkileşimi ve bölgede meydana gelen siyasi gelişmeler çerçevesindeki dirsek temasları önemli yer tutmaktadır. Başkent niteliği taşıyan Hierapolis-Kastabala dini açıdan ön plan çıkarken, Anazarbos kentinin siyasi olarak ön plana çıktığını söyleyebiliriz.

2.1.2.1. Hierapolis–Kastabala

I. Tarkondimotos'un hâkim olduğu dönemden çok eskiye dayanan Kastabala kent tarihinin, Kartepe Bölgesi'nde bulunan Aramice yazıtlar sayesinde İ.Ö. 5-4. yüzyıla kadar dayandığı görülmektedir²⁸². Yazıtların içeriği itibarıyla kentte tanrıça Kubaba (ya da Kybele) Kültü tapınım görmektedir²⁸³. Kent Seleukos Krallığı altında ismi Hierapolis olarak değiştirilerek hızlıca Hellenleşme sürecine girmiştir. Kral IV. Antiokhos'un kente verdiği Ἱεροπολιτῶν τῶν πρὸς τῷ Πυράμῳ ismine ve kentin Yunan *polis* devleti şeklinde örgütlenmesine rağmen yazıtlardan da anlaşılacağı gibi Kastabala ismi kullanılmaya devam edilerek²⁸⁴ Hellenistik ve Roma Dönemleri'nde de geçmişe sadık kaldığı görülmektedir²⁸⁵. Yine mevcut yazıtlar açısından değerlendirdiğimizde, Hierapolis-Kastabala Kenti'nin yasama

²⁸¹ Strootman, 2011: 144.

²⁸² Dupont ve Sommer ve Robert, 1964: 11-13; Tobin, 2001: 382.

²⁸³ Dupont ve Sommer ve Robert, 1964: 11-13; Tobin, 2001: 382.

²⁸⁴ IGR III, 901.66, 5. Str: τῆς Κασταβ[α]λίδος,| τεταγμένον.

²⁸⁵ Sayar, 1999: 200; Andrade, 2011: 128.

Şekil 2.2 Hierapolis– Kastabala bronz sikkesi. Ön yüz: taç giyen Tykhe portresi. Arka yüz: elinde meşale ile yüzen Pyramos (Andrade, 2011: 128.)

ve yürütme organlarının kısmi özerkliğini koruyacak şekilde işlevsel olduğunu gözlemlemekteyiz²⁸⁶.

Seleukos Krallığı'nın bölgede tamamen etkisini yitirmesiyle yükselişe geçen Tarkondimotai Krallığı, Ovalık Kilikia hâkimiyetini pekiştirerek Yunan kentlerinden biri olan Hierapolis-Kastabala kentiyle *patronus*'luk çerçevesinde ilişki kurmuştur.

Özellikle Romalı idarecilerin korsan, barbar, haydut olarak adlandırdığı Kilikia'nın yerel halklarından gözle görülür farklılığı kente Roma Cumhuriyeti'nin desteğini ve Yunan kentlerinin saygısını kazandırmıştır²⁸⁷. I. Tarkondimotos konumu itibarıyla sosyoekonomik açıdan ilişki kurma özelliğini; Romalı yöneticiler, yerli Yunanlar ve Kilikalılar'ın beklentilerini Hierapolis ile kurduğu *patronus*'luk ilişkisi çerçevesinde geliştirmişti. Yazıtlardan anlaşılacağı üzere I. Tarkondimotos köken olarak barbar normlar barındırmasına ve toplumsal yaşama müdahale etme imkânı taşımasına rağmen, kentlerin koruyuculuğunu üstlenmiş ve Yunan *polis* geleneğini dağlı ilkel Kilikalılar'dan koruduğu için κηδεμών τοῦ δήμου (halkın koruyucusu) ve εὐεργέτης (hayırsever) olarak adlandırılmıştır. Özellikle askeri başarılarından ötürü Yunan kent toplumunun sükûnetini sağlaması Strabon'un öne sürdüğü ἀνδραγαθία (erkeklik erdemi, yiğitlik) özelliğinden bağımsız değildi²⁸⁸.

Strabon'nun I. Tarkondimotos hakkındaki ἀνδραγαθία tanımlaması dikkate değer olmakla birlikte, buna ek olarak ἀνὴρ (yiğit) ve ἀξιόλογος (övgüye değer) sıfatları ve onurlandırma yazıtlarındaki κηδεμών τοῦ δήμου ve εὐεργέτης epithetleri I. Tarkondimotos'un kentlere yönelik başarılı hizmetlerde

Şekil 2.3 Kral I. Tarkondimotos sikkesi (Wright, 2009: 76.)

bulunduğunu ve haydut lider ya da tiran kimliğini aştığını gösterir. Hem imparatorluk hem de yerel toplum nezdinde bu şekilde anılması I. Tarkondimotos'un haydut ya da korsan kimliğinden tamamen soyutlandığını göstermektedir. Bu durum onu medeniyetin yasal

²⁸⁶ IGR III, 901, 63; IGR III, 901, 66; Sayar, et al. 1989: 13, nr. 4. Jones, 1937: 204.

²⁸⁷ Andrade, 2011: 123; Borgia, 2019: 161.

²⁸⁸ IGR III, 901.63; Andrade, 2011: 124; Borgia, 2019: 161.

muhafızı haline getirmiştir. Bu doğrultuda kent ve toplum nezdindeki bu ününün Strabon’a da referans olduğunu belirtebiliriz²⁸⁹.

Hierapolis’in I. Tarkondimotos’un himayesi altında yaşadığı kültürel ve siyasi dönüşüm Seleukos Krallığı’nın çöküşüyle Roma İmparatorluğu ile de iyi ilişkiler kurmasına vesile olmuştur. Bu doğrultuda I. Tarkondimotos’un reformist konumu Yunan kolonizasyonu ve Roma emperyalizmi arasında köprü görevi görmüştür²⁹⁰. Örneğin dini açıdan, Tarkondimotai Krallığı’nın egemenliği altında *Hierapolitai*’ı (Hierapolis Halkı) Hitit uygarlığının tanrıça Kubaba’sını andıracak şekilde Artemis Perasia tapınım kültü ile özdeşleştirmiştir²⁹¹. Bu durumda Hierapolis-Kastabala Kenti’nin Yunan kent toplumuyla uyum içinde olduğu görülmektedir. Bunun yanında Hellenistik ve Roma Dönemlerinde darp edilen sikkelerin ön yüzünde Tykhe, arka yüzünde Perasia’nın görünmesi de kentin Hellenleştiğine ek bir göstergedir. I. Tarkondimotos’un hamisi olduğu Hierapolis sıradan bir kentten ziyade *ἱερά καὶ ἄσύλος* (kutsal ve dokunulmaz) unvanıyla da ön plana çıkmaktadır. I. Tarkondimotos yerel tanrıça Perasia’ya tapınması ile birlikte, Yunan kültürünün yerelleşmesine olanak sağlamıştır. Bu doğrultuda Anadolu kültürünün Yunan kültürleriyle kaynaşması, kültürel sirkülasyonun ne derece uyumlu olduğunu göstermektedir²⁹². Eski ve yeni geleneklerin harmanlamasına örnek olarak Strabon bizzat “*rahibelerin çıplak ayaklarla yanan kömürlerin üstünde hissetmeden yürüdüklerinin söylendiğini*” aktarır²⁹³. Bu kültürel sirkülasyon, Hierapolis halkının bir Yunan kent devleti *polites*’i (yurttaşı) niteliğinde kendini Yunan dünyasına adapte ettiğini göstermektedir²⁹⁴.

Sikkelerden gördüğümüz kadarıyla Perasia kentin Tykhe’si olarak anılmıştır. Darp edilen bronz sikkelerin arka yüzünde başı örtülü taç giyen tanrıça Tykhe, arka tarafında elinde meşale ile yüzen Pyramos resmedilmiştir. Bir diğer örnekte arka yüzde oturan Perasia ve ön yüzde Tykhe resmedilmiştir²⁹⁵. Genel itibariyle baktığımızda Hierapolis-Kastabala kenti ile I. Tarkondimotos arasında başlayan siyasi temas, hanedanlık ile kent arasında kültürel olarak ortak bir yaşamda buluşma olanağı sağlamıştır. Bilhassa I. Tarkondimotos kentin yasal bir *patronus*’u rolünü (kentin tabiriyle *κηδεμών τοῦ δήμου*) üstlenmesiyle birlikte, korsan ve haydutların Artemis Perasia Kültü’nü yıpratmasını önleyerek tanrıça için *asylos* (dokunulmaz)

²⁸⁹ Andrade, 2011: 124.

²⁹⁰ Andrade, 2011: 124.

²⁹¹ Strabon, XII, 2, 7: ὅν ἐν τοῖς Κασταβάλοις ἐστὶ τὸ τῆς Περασίας Ἀρτέμιδος ἱερόν.

²⁹² Andrade, 2011: 127.

²⁹³ Strabon, XII, 2, 7: ὅπου φασι τὰς ἱερείας γυμνοῖς τοῖς ποσὶ δι’ ἀνθρακιᾶς βαδίζειν ἀπαθεῖς.

²⁹⁴ Andrade, 2011: 124.

²⁹⁵ Meyer, 1999: 517.

statüsünü muhafaza etmiştir. Bu doğrultuda bölgesel iktidarın Seleukos Krallığı'ndan Roma İmparatorluğu'na geçtiği süreçte, I. Tarkondimotos'un konjonktürel açıdan bir *homo novus* olarak hem Yunan hem Kilikialı kimliklerini kültürel ve siyasi açıdan kaynaştırmada etkili rol oynadığını söyleyebiliriz²⁹⁶.

2.1.2.2. Anazarbos

Anazarbos kenti hakkındaki mevcut edebi kaynaklar kısıtlı olduğundan kente yönelik bilgiler mevcut epigrafik ve nümizmatik belgeler doğrultusunda ortaya konulmuştur. Kentin isminden yola çıktığımızda, Yunan kökenli değil kendine özgü yerel bir kent izlenimi vermektedir²⁹⁷. Anazarbos isminin Pers dilinde yenilmek anlamındaki “nazarba” kelimesinden türeyerek yenilmez anlamında Anazarbos'a dönüşmesi mümkün görülmektedir²⁹⁸.

Anazarbos Kenti'nin, epigrafik kaynaklar açısından incelediğimizde, Tarkondimotai Krallığı'na tabi olduğu açıktır²⁹⁹. Mevcut iki yazıttan birinde *accusativus* halde olan II. Philopator βασιλεύς unvanıyla,³⁰⁰ diğerinde I. Tarkondimotos torunu rahip Diophantos tarafından diğer yazıttaki epitetleri yanı sıra *euergetes* (εὐεργέτης) unvanı ile onurlandırılmıştır³⁰¹. Kentin Actium sonrası konumunu değerlendirdiğimizde, net olmamakla birlikte I. Tarkondimos'un varisleri tarafından krallığın başkenti yapılma ihtimali öne sürülür.³⁰² Plinius Maior'a göre Anazarbos olarak adlandırılan kentin ismi o dönem Kaisareia olmuştu³⁰³. Aynı şekilde Suetonius da birçok dost ve müttefik kralın, krallıklarında yer alan kentleri Kaisareia/Caesarea adı altından düzenlediklerini aktarır³⁰⁴. Muhtemelen Anazarbos kentinin ismi de Augustus'un Ovalık Kilikia'yı ziyaret ettiği İ.Ö. 19 yılında, bir hürmet göstergesi olarak değiştirilmiş ve bu süreçten sonra kentin Hierapolis'in ardından ikinci merkezi bir rol üstlenebilmesi söz konusu olmuş olabilir³⁰⁵. Bu çerçevede krallıkta, Hierapolis-Kastabala kenti dini faaliyetleri ile ön plana çıkarken, Anazarbos Kenti'nin siyasi odak olarak

²⁹⁶ Andrade, 2011: 128; Borgia, 2019: 161.

²⁹⁷ Gough, 1952: 89-92.

²⁹⁸ Gough, 1952: 92.

²⁹⁹ Gough, 1952: 85-86; Tobin, 2001: 382.

³⁰⁰ Sayar, 2001: 377: [Βα]σιλέα Ταρκονίμοτον | Φιλοπάτορα.

³⁰¹ Sayar, 2001: 377: [...] Βασιλέα Ταρκον[δ]ιμότον Φιλο[πά]τορα τὸν Εὐ[ε]ργέτη[ν] | [...] Ταρκονδ[ι]μότον Διόφαντος | ἱερεὺς κτλ.

³⁰² Borgia, 2019: 162.

³⁰³ Plinius V, 91: *intus autem dicendi Anazarbeni, qui nunc Caesarea.*

³⁰⁴ Suetonius, Augustus, 60: *Reges amici atque socii et singuli in suo quisque regno Caesareas urbes condiderunt.*

³⁰⁵ Sayar, 1999: 376; Sayar, 2019: 342.

ön plana çıktığı söylenebilir³⁰⁶. İ.S. 2. yüzyıla ait yazıtları incelediğimizde, Anazarbos Kenti'nin “Καيسάρεια ἡ πρὸς τῷ Ἀναζάρβω” olarak belirtildiğini de görebilmekteyiz³⁰⁷. Bu doğrultuda Anazarbos Kenti'nin *era*'sı İ.Ö. 19 yılı ile başlatılmakla birlikte, krallığın Anazarbos Kenti nezdindeki kentsel dönüşüm ve yapılanma politikasını, Roma İmparatorluğuna yönelik dalkavukça bir tavır olarak nitelendiren bir *communis opinio* mevcuttur³⁰⁸. Lakin kentin bu erken döneminde mimari yapılanmasına dair arkeolojik bir veri henüz ortaya çıkmamıştır³⁰⁹.

Şekil 2.4 Anazarbos'ta darp edilen ANAZAPBEΩN lejantlı sikke. Ön yüz: Zeus başı. Arka yüz: tahta oturan Zeus Nikephoros sağ elinde Nike'yi, sol elinde asasını tutmakta ve hemen önünde Tarkondimotos monogram'ı (Wright, 2008: 124.)

Anazarbos Kenti'nin krallığın başkenti olduğuna dair yorumlar I. Tarkondimotos sonrası darp edilen sikkeler üzerinden de değerlendirilmiştir. Actium Savaşı sonrası krallığın tekrardan işlevsel hale gelmesi İ.Ö. 20 yılını bulmuştur. Augustus'un tasdik etmesiyle tahta geçen II. Philopator'un (III. Tarkondimotos) darphaneyi başkent olarak belirlediği Anazarbos'a taşınması tartışma konusu olmuştur. Anazarbos Kenti'nin ismi Kaisareia olarak değiştirilmeden önce üç farklı

türde sikke darp ettiği görülmektedir. Bu bağlamda Philopator *monogram*'ları farklı bağlar içermektedir³¹⁰. Bunun akabinde krallığın lağvedildikten sonra Anazarbos'un Syria eyaletine bağlanmasıyla İmparator Claudius dönemine kadar sikke basamadığı bilinmektedir³¹¹. N. L. Wright, Augustus'un I. Philopator'un krallığını lağvettiği sırada I. Philopator'un Ovalık Kilikia'da hükümdar statüsünde bölgeyi idare ettiğini belirtir. Bu savında, Cassius Dio'nun Roma ile olan münasebeti I. Philopator'un Antonius'un gladyatörlerine karşı yürüttüğü savaş olarak göstermesine dayanır³¹². Devam eden süreçte Anazarbos sikkeleri krallığın eski unvanlarıyla hâkim olduğu eski bölgelerinde etkin olduğunu gösterir. W. Sayles'i referans alarak mevcut Anazarbos sikkeleri arasından ön yüzünde Zeus arka yüzünde oturan Tykhe

³⁰⁶ Sayar, 1999: 376; Sayar, 2019: 342.

³⁰⁷ IK Anazarbos 6; IK Anazarbos 11; SEG 12: 516; I.Cilicie 101.

³⁰⁸ Jones, 1937: 204-05; Tobin, 2001: 385; Wright, 2008: 119; Borgia, 2019: 162.

³⁰⁹ Borgia, 2019: 162.

³¹⁰ Wright, 2008: 199.

³¹¹ Wright, 2008: 120; Jones, 1998: 205.

³¹² Cass. Dio., 51, 7. Wright, 2008: 120.

figürünün kulaklarında taşıdığı tahıl ve bereket simgesi olan sikkelerin, gladyatörlere karşı kazanılan zafer hatırasına atfen betimlendiği ileri sürülmektedir³¹³.

Anazarbos Kenti mevcut krallık *monogram*'ları olmaksızın sikke darp etmemiştir. Bu da kentin iktisadi anlamda doğrudan hanedanlıktan bağımsız hareket etmediği sonucunu doğurmaktadır. Bu doğrultuda sikkelerin yarı özerk şekilde isimlendirildiği ön görülür. Devrik lider I. Philopator sonrasında başa geçen II. Tarkondimotos'un etkin olduğu yıllar ise İ.Ö. 30-20 arasına tekabül etmektedir³¹⁴. Anazarbos Kenti'nin, Tarkondimotai Hanedanlığı'nın bölgedeki hâkimiyeti eline aldığı süre zarfına kadar kayda değer bir öneminin bilinmediği durumunu da göz önünde tutarsak³¹⁵, iktisadi anlamda bir önemi olmayan bu kentin, aniden *interregnum* (iktidar boşluğu) sürecindeyken hanedanlık *monogram*'ları taşıyan sikkeler darp etmeye başlaması ve krallığın yeniden kuruluşu akabinde darp etmeyi durdurması olası gözüküyordu³¹⁶. Bu bilgiler ışığında krallığın merkezi darphanesinin Anazarbos'a taşınma durumunun I. Tarkondimotos'un krallığının Antonius tarafından tasdik edildiği dönemde söz konusu olmadığı söylenebilir³¹⁷. İ.Ö. 20 yılı civarında ise Roma ve Parth imparatorlukları arasındaki ilişkilerin olağan duruma gelmesine ve büyük ihtimalle askeri ödemeler için mali ihtiyacın azalmasına rağmen, krallığın çözüldüğü İ.S. 17 yılına kadar olan 37 yıllık süreçte, Tarkondimotai Krallığı'nın sikke tedavülüne ihtiyaç duymamasının mantıksız olduğu ön görülür. En mantıklı sav ise Anazarbos'da darp edilen Philopator krallık sikkelerinin II. Philopator'a ait olduğu görüşüdür³¹⁸.

Genel itibariyle dini ve iktisadi anlamda önemli bir yere sahip olduğu anlaşılan Hierapolis Kenti'nin, Anazarobos'dan daha fazla verisi olduğu yönünde kullanışlı kanıtları da göz önünde bulundurursak kentin, krallığın başkenti konumunu koruduğu söylenebilir. Bunun yanında Anazarobos Kenti'nin ise siyasi yönüyle, ikinci büyük konumda olduğu öne sürülebilir³¹⁹.

³¹³ Wright, 2008: 120.

³¹⁴ Cassius Dio, 54, 9, 2. Wright, 2008: 120.

³¹⁵ Gough, 1952: 85; Sayles, 2000: 124; Wright, 2008: 120.

³¹⁶ Wright, 2008: 120.

³¹⁷ Wright, 2008: 120.

³¹⁸ Wright, 2008: 221.

³¹⁹ Wright, 2008: 222.

2.1.2.3. Aigeai

Günümüz Adana İli'nin Yumurtalık İlçesi'nde yer alan Aigeai (Αἰγέαι) Kenti'nin adının, Yunanca keçi anlamına gelen αἴξ veya αἰγέα kelimelerinden geldiği bilinir. Strabon, Mallos'un ardından gelen bu kentin sakinlerinin (Aigeai) küçük bir liman kasabasına sahip olduğunu belirtmiştir. Sınırları Tarsos Kenti'nden Amanos Dağları'na kadar uzanan Aigeai Kenti birçok yerel iktidarın (πλειόνων δυναστευόμενον τυράννων) hâkimiyeti altında idare edilmişti³²⁰.

Şekil 2.5 Tarkondimotos monogramının yer aldığı Aigeai sikkesi (Wright, 2008: 125.)

M. H. Sayar'ın bizzat yüzey araştırmasını yürüttüğü süreçte, Aigeai çevresinde bulunan Ayvalık Köyü'ndeki bir evin bahçesinde Aramice yazıların bulunduğu bir blok ele geçmiştir. 5 satırlık mezar yazıtı kentte İ.Ö. 4. yüzyıla kadar yerleşim olduğunu göstermektedir³²¹. Askeri bir Makedonia Kolonisi olduğu düşünülen kent İ.Ö. erken 3. yüzyılda I. Seleukos (Nikator) döneminde kurulmuştur. Kentin ismi için büyük ihtimalle Makedonia İmparatorluğu'nun başkentinden esinlenilmiştir³²². Kent tamamen Seleukos Krallığı'nın hâkimiyetine geçmesiyle birlikte Hellenleşme sürecine adapte olmuştur.

Tarkondimotai Krallığı ve Aigeai Kenti arasındaki ilişkiye değinecek olursak: Yaygın görüşe göre kentin İ.Ö. I. yüzyıla kadar müttefikliği dahilinde I. Tarkondimotos'un denetiminde olduğu varsayılrsa da buna yönelik edebi ve epigrafik kaynak mevcut değildir³²³. İki tarafın ilişkisine dair öne sürülen argüman ise Aigeai'nin bir liman kenti olması dolayısıyla, Tarkondimotai Krallığı için ticari ve stratejik amaçlı kullanılan bir kent işlevi görmüş olmasıdır. Somut olarak örneklandırmek gerekirse Caesar ve Pompeius arasında yaşanan iç savaşta, I. Tarkondimotos'un Pompeius'a yaptığı filo desteğini³²⁴ Aigeai Limanları yoluyla gerçekleştirdiği ihtimal dahilindedir.³²⁵ Bir başka öneri ise, iç savaştan galip ayrılan Caesar, Kilikia'ya yolculuk ettiği sırada bütün eyalet kentlerini ve son derece soylu kasabaları Tarsos'a davet etmişti³²⁶. Bu süre zarfında eyalet ve kentlerle ilgili açık olmayan konularla ilgilenen

³²⁰ Strabon XIV, 5, 18.

³²¹ Sayar, 2002: 158.

³²² Jones, 1998: 197-98; Wright, 2009: 78.

³²³ Jones, 1998: 203; Wright, 2009: 78.

³²⁴ Cassius Dio, 41, 63, 1.

³²⁵ Wright, 2009: 78; Borgia, 2019: 161.

³²⁶ *de Bello Alexandrino*, 66.

Caesar, İÖ 47 yılında Aigeai'a *civitas libera* (özgür kent) statüsü vermiştir³²⁷. I. Tarkondimotos'un Pompeius yanlısı olmasından kaynaklı, kentin denetiminin elinden alınmış olması muhtemeldir³²⁸. Aigeai'ın siyasi özerkliğine dair en net belge darp edilen gümüş sikkelerdir. Arka yüzde belirtilen ΑΙΓΕΑΙΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝΟΜΟΥ lejantı bunun en belirgin göstergesidir. Lejantlar göz önünde bulundurulduğunda kent *era*'sını özerk yönetime sahip olduğu 47 yılına tarihlemek mantıklı görülmüştür³²⁹. Aigeai'ın 47 yılına kadar I. Tarkondimotos'un denetiminde olduğu kentte darp edilen sikkelerde II. Philopator'un ΦΙΛΑ - ΤΑΡ (Ⲫⲗⲣ) *monogram*'ını kullanması³³⁰ ile de teyit edilmektedir³³¹.

Gerek I. Tarkondimotos'un Aigeai üzerinde 47 yılına kadar hâkimiyetini sürdürme ihtimalinin bulunduğu, gerek Caesar'ın Aigeai'a *civitas libera* statüsü bahsettiği süre zarfında krallık ve kent arasında bir sorun olduğuna dair net bir veri yoktur³³². Doğu'nun denetiminin Antonius'a geçtiği dönemde, I. Tarkondimotos'un Antonius ile yakın ilişkisini de göz önünde bulundurursak, Antonius'un *civitas libera* statüsüne sahip bu liman kentinde onursal bir yetkiye sahip olduğunu varsaymak mümkündür³³³.

2.1.2.4. Soloi (Soli) -Pompeipolis

Strabon'un da aktardığı gibi Kilika'nın başından Issos dolaylarına kadar uzanan Soloi, Lindos'dan gelen Rhodoslu ve Akhaialılar'ın kurduğu bir koloni kentidir³³⁴. Tahminen İ.Ö. 700'lü yıllarda gerçekleşen kolonizasyon süreci İ.Ö. 6-4. yüzyıllar arasındaki Pers hâkimiyeti altında özerk yapısını koruyarak devam etmiştir. Bununla beraber Soloi Liman Kenti sikke darp etme yetkisiyle öz yönetim hakkını elinde tuttuğunu göstermiştir. Büyük İskender hâkimiyeti döneminde ise kent, Pers sempatizanı soylu sınıfın egemenliğinde demokratik anayasa çerçevesinde mutabakata teşvik edilmiştir³³⁵.

³²⁷ Plinius, V, 91: *Sed redeamus ad... oppidum Aegaeae liberum*. (Yaşlı Plinius ziyaret ettiği kentler arasında saydığı Aiegeai'dan özgür kent olarak bahseder.)

³²⁸ Sayar, 1999: 205.

³²⁹ Morkholm, 1987: 58-59; Houghton ve Simon, 1988: 78; Jones, 1998: 203.

³³⁰ Jones, 1998: 203-204.

³³¹ BMC Lycaonia, 1990: 21-23. Bloesch, 1982: 53-96; Wright, 2008: 123.

³³² Wright, 2009: 78.

³³³ Wright, 2009: 78.

³³⁴ Strabon, XIV, 5, 8:

³³⁵ Arrianos. *An.* 2, 5, 8. Magie, 1950: 273; Jones, 1998: 198.

Seleukos Krallığı'nın çöküşü ve Roma Cumhuriyeti'nin hâkimiyeti sürecinde ise Armenia Kralı Tigranes tarafından yağma girişimleri³³⁶ ve korsanlık faaliyetleri gibi nedenlerle çöküşe geçen Soloi Kenti, Pompeius'un bölgedeki mutlak galibiyeti ile yeniden yapılanma sürecine girmiş ve ismi Pompeiopolis olarak değiştirilmiştir³³⁷. Pompeius

Şekil 2.6 Philopator ve Tarkondimotos monogramlarının yer aldığı Soloi-Pompeiopolis sikkesi (Wright, 2009: 77.)

66 veya 65 yılında teslim olmayı kabul eden korsanların yanında korsanlara karşı mücadele eden kıdemli, önde gelen askerlerini de bu kente yerleştirmiş³³⁸ ve Soloi-Pompeiopolis'e *civitas libera* statüsünü bahşetmiştir³³⁹.

Soloi-Pompeiopolis ve Tarkondimotai Krallığı arasındaki ilişkiyi incelediğimizde ise iki önemli durum öne çıkmaktadır. Bunlardan biri, bağımsız bir şekilde sikke darp etme hakkını sürdüren Soloi-Pompeiopolis Kenti'nin, mevcut sikke rezervlerinde yer alan ΦΙΛ ve ΤΑΡ (⌘) *monogram*'larının, I. Philopator ve II. Philopator'u (III. Tarkondimotos) simgelemesidir³⁴⁰. Bu doğrultuda Ovalık Kilikia'dan uzak olduğu halde kentin krallığa entegre olmuş bir bileşen olduğu izlenimi vermektedir. Bu kent-krallık arasındaki ilişkinin yanı sıra, Wright'a göre hanedan yöneticilerinin kente yönelik *euergetes* tutumu kentin *demos*'u tarafından net bir epigrafik kanıt olamamakla birlikte onurlandırılmış olabilme ihtimali de vardır³⁴¹. Elde epigrafik belge olmadığından bu onurlandırmanın tarihini net olarak ortaya koymak zordur. Lakin İ.Ö. 30 yılında I. Philopator ve II. Tarkondimotos tarafından Antonius'un gladyatörlerine yönelik düzenlenen sefer ve kentin yurttaşlarını düşman kolluk kuvvetlerinden koruma girişimi krallık için güzel bir *euergesia* olarak değerlendirilebilir³⁴². Bununla birlikte I. Philopator'un tahtan indirilmesinden sonraki süreçlerde Soloi'un krallığa dahil olduğunu düşünmek için net kanıtlar yoktur³⁴³. Buna karşın Cassius Dio'nun bahsettiği "*babasının sahip olduğu Kilikia sahilindeki bazı yerler hariç teslim etti.*" sözündeki kentlerden biri de Soloi olabilir.

³³⁶ Plutarkhos, *Pomp.* 28, 4.

³³⁷ Strabon, XIV, 5, 8.

³³⁸ Strabon, XIV, 5, 8.

³³⁹ Sayar, 1999: 204; Sayar, 2019: 339.

³⁴⁰ BMC, Lycaonia: 144-150.

³⁴¹ Wright, 2009: 77.

³⁴² Wright, 2009: 78.

³⁴³ Wright, 2012: 78.

2.1.3. Cicero'nun Cilicia Eyalet Valiliği ve İç Savaşlar Sırasında I. Tarkondimotos'un Tutumu

Roma Cumhuriyeti ile Tarkondimotai Krallığı arasındaki başka bir yakın siyasi ve askeri temas İ.Ö. 51 yılında ünlü Romalı hatip, hukukçu ve siyasetçi Cicero'nun Cilicia Eyaleti *proconsul*'ü olduğu dönemde gerçekleşmiştir. Özellikle coğrafi açıdan çok kritik bir eyalette valilik yapan Cicero, aynı şekilde Galatia Kralı Deiotaros, Kappadokia Kralı III. Ariobarzanes, Kommagene Kralı I. Antiokhos'un yanı sıra I. Tarkondimotos ile de iş birliği halindeydi. Görev sırasındayken *imperator* olarak adlandırıldığını belirten³⁴⁴ Cicero'nun görevi sırasında karşılaştığı sorunlar, Parth tehdidi, Yerli Kilikialılar'a karşı mücadele ve müttefik kralların iç sorunlarıydı.

Şekil 2.7 Cicero'nun Cilicia Eyaleti valiliği sırasında darp edilen MAPKOC TYAAIOΣ KIKEPQN lejantlı sikke (Mionnet IV, 385.)

Cicero'nun mektuplarında da belirttiği üzere I. Tarkondimotos, Roma Halkı'nın Toros Dağları'nın ötesindeki son derece sadık dostu ve müttefiki (*fidelissimus socius amicissimusque populi Romani*) idi. Yine mektuplarından yola çıkarak ordusunu Kilikia'ya yönelttiği sırada, Kappadokia ve Lykaonia sınırında bulunan Cicero'nun, Parth kralı Ordos'un oğlu Pakoros'un ordusunun büyük süvari birliğiyle Fırat'ı geçtiğini I. Tarkondimotos tarafından yollanan mektup ile öğrendiğini bilmekteyiz³⁴⁵. Özellikle Parthlar'ın ittifak kurduğu Armenia Kralı II. Artavasdes ile birlikte Kappadokia'da birleşip Syria üzerinden Kilikia'ya saldırabilme ihtimali I. Tarkondimotos için de tehlike teşkil ediyordu³⁴⁶. Cicero ilk aşamada Parthlar'a karşı önden gönderdiği süvari birliklerinin Kilikia'yı geçtiği süreçte Parth birliklerini bozguna uğratmıştı. Bunun yanında *quaestor* Gaius Cassius Longus'un da desteğiyle Parth ordusu pusuya düşürülüp bozguna uğratılmıştı. Cicero'nun aktardığına göre Parthlar'ın lideri Osakes harp sırasında yaralanmış ve günler sonra ölmüştü³⁴⁷.

³⁴⁴ Cicero, Att. V, 20, 3: *imperatores appellati sumus*.

³⁴⁵ Cicero, *ad Familiares* XV, "cum exercitum in Ciliciam ducerem, in finibus Lycaoniae et Cappadociae mihi litterae redditae sunt a Tarcondimoto, qui fidelissimus socius trans Taurum amicissimusque populi Romani existimatur, Pacorum Orodii regis Parthorum filium cum permagno equitatu Parthico transisse Euphratem et castra posuisse Tybae magnumque tumultum esse in provincia Syria excitatum"

³⁴⁶ Tozan, 2016: 114.

³⁴⁷ Cicero, Att. V, 20, 3.

Belli bir süre Parth tehdidi ortadan kalksa da Cicero Parthlar dışında dağlık bölgede yaşayan Kilikialı yerliler ile de mücadele etme ihtiyacı duymuştur. Bu mücadele sırasında I. Tarkondimotos'un desteğinin yanı sıra bölgesel etkisinden ve bölgeye hâkim bir kral olduğuna dair herhangi bir şey belirtmemesi dikkat çekicidir³⁴⁸. Cicero *Eleutherocilices*³⁴⁹ (Özgür Kilikialılar) olarak adlandırdığı bu topluluğun yaşadığı Pindenisson Kenti'ne ordusunu sevk etmiştir³⁵⁰. Büyük ihtimalle Roma otoritesi ve yerel idareden bağımsız olarak yaşayan bu topluluklar Cicero için tehlike teşkil etmekteydi. Bunun sebebi ise Cicero'nun *Eleutherocilices*'in kaçakları bünyesinde barındırdıkları ve Parthlar'ın gelişini dört gözle beklediklerini düşünmesidir³⁵¹. Cicero'nun yazdıkları doğrultusunda; *Eleutherocilices*'in yerleşkesi olan Pindenisson'un harekât hazırlığı yaparak birçok vahşi olarak belirttiği yerlileri ve akrabalarını püskürtmek için hazırlık yaptığını öğrenmekteyiz³⁵². Cicero mektuplarında Amanos Dağları'nda yaşayan bu Özgür Kilikyalılar adı verilen 20 kadar yerleşimi imha ettiğini söylemektedir³⁵³. Zorlu geçen harekâtı Saturnalia Bayramı'nın ilk gününde tamamlayabilen Cicero, askeri işlerini kardeşi Quintus'a devrederek idari işler için Laodikeia'ya gitmiştir³⁵⁴.

Tarkondimotai Krallığı yaşanan iç savaşlarda da önemli roller almıştır. Caesar ve Pompeius arasındaki ilk iç savaşta, yakın ilişki kurduğu Pompeius'un yanında saf tutmuştur. Her ne kadar doğrudan savaşta yer almasa da Cassius Dio'dan bildiğimiz kadarıyla Pharsalos Muharebesi'nde Pompeius'a savaş gemisi tedarik etmiştir³⁵⁵. Önceden de belirttiğimiz gibi I. Tarkondimotos'un filoları Pharsalos'a ulaştırmak için Soloi-Pompeïopolis ve Aigeai limanlarını kullanmış olması muhtemeldir. Fakat Pompeius'un savaşı kaybetmesi ve Mısır'da öldürülmesinin ardından, Pompeius taraftarlarını tuzağa düşürüp Caesar'a teslim etmiştir. Bu sebepten Caesar'ın güvenini kazanıp ceza almaktan kurtulduğu öne sürülür³⁵⁶. Bunun yanında I. Tarkondimotos'un neden affedildiği yönünde detaylı bir bilgi olmadığı görüşü de

³⁴⁸ Jones, 1998: 203; Tobin, 2001: 381.

³⁴⁹ Diodoros da bu topluluktan Yunanca “Ελευθεροκίλικας” olarak bahsetmiştir: III, 55, 4.

³⁵⁰ Cicero, Fam. XV, 4, 10: *ad oppidum Eleutherocilicum Pindenissum exercitum adduxi*.

³⁵¹ Cicero, Fam. XV, 4, 10: *quod cum esset altissimo et munitissimo loco ab iisque incoletur qui ne regibus quidem umquam paruisent, cum et fugitivos reciperent et Parthorum adventum acerrime exspectarent*.

³⁵² Cicero, Att. V, 20, 5.

³⁵³ Sayar 2019: 341.

³⁵⁴ Cicero, Att. V, 20, 5.

³⁵⁵ Cassius Dio, XLI, 63: *καὶ ἐν τῇ μάχῃ γενομένων, Ταρκονδιμότου τε ἐν μέρει μὲν τινὶ τῆς Κιλικίας δυναστεύοντος, πλεῖστον δὲ αὐτῷ πρὸς τὰ ναυτικὰ βοηθήσαντος*.

³⁵⁶ Sayar, 1999: 374.

mevcuttur³⁵⁷. Caesar iç savaştan muzaffer bir şekilde ayrıldıktan sonra Tarsos'da bütün kent temsilcilerini toplamış ve bölgenin idaresini düzene bağlamıştır. Toplantıya katılanlar arasında olduğu düşünülen I. Tarkondimotos'a Caesar tarafından Roma vatandaşlığı (*civis Romanus*) da verildiği öne sürülmektedir³⁵⁸. Bunun yanı sıra ele geçen epigrafik belgelerde I. Tarkondimotos'un kızına Iulia³⁵⁹ ismini verdiği ve torununa da Gaius Iulius Strato³⁶⁰ isminin verildiği görülmektedir. Bu durum I. Tarkondimotos'un hem zafere atfen hem de bir minnet göstergesi olarak yorumlanır³⁶¹. Her ne kadar *praenomen* ve *nomen* taşıyan Strato için tam Roma vatandaşlığına sahip olduğu fikri öne sürülebilse de aynı durumu Iulia için kesin olarak belirtmek zordur³⁶².

Caesar'ın 44 yılında Cumhuriyetçiler tarafından suikast girişimine maruz kalmasının ardından Roma'da ikinci iç savaş başlamış oldu. Brutus ve Cassius İtalya'dan çekildikten sonra Küçük Asya'da yerel otoritelerden savaş için teçhizat temin etmeye başladılar. Yardım istenilen yerel güçlerden I. Tarkondimotos ilk aşamada bunu reddetse bile, uygulanan baskı sonunda yardım etmiştir³⁶³. Philippi Muharebesi'nden galip çıkan II. *triumviri* üyeleri M. Antonius, Octavianus ve Lepidus, Roma Devleti'nin hâkim olduğu bölgeleri paylaşmış, bunun sonucunda Doğu'nun yönetimi M. Antonius'a devredilmiştir. Küçük Asya'daki hâkimiyet politikasına daha önceki şekilde bağımlı krallıklar ile iş birliği yaparak devam eden M. Antonius, I. Tarkondimotos'un iç savaşta zorla karşı tarafa yardım etmeye mecbur edildiğine inanarak onunla müttefik olmuş ona cesaretinden dolayı βασιλεύς unvanını vermiştir³⁶⁴.

2.1.4. Marcus Antonius'un Kilikia Düzenlemeleri ve Actium Savaşı Sonrası Krallığın Konumu

Doğu'daki hâkimiyet politikasına daha önce Roma otoritelerinin yürüttüğü gibi bağımlı krallıklar ile iş birliği yaparak devam eden M. Antonius, Doğu düzenlemelerinde özellikle Kilikia Bölgesi'nde yer alan kent devletleri ve yerel krallıkların idari ve iktisadi düzenlemelerine müdahale etmiştir. Appianos'un da aktardığı üzere Mysia, Phrygia, Galatia,

³⁵⁷ Tobin 2001, 383.

³⁵⁸ Sullivan 1990, 190.

³⁵⁹ IGR III, 901.65: Τουλ[ι]α οἱ Ταρκονδιμότου.

³⁶⁰ Calder 1912: 108: *Regis Tarcondi|moti Philopatoris f(ilio) | Stratoni*.

³⁶¹ Braund, 1984:42; Tobin 2001, 383.

³⁶² Braund, 1984:42; Tobin 2001, 383.

³⁶³ Cassius Dio, XLVII, 26. Ramsay, 2000: 112; Tobin, 2001: 383.

³⁶⁴ BMC Lycaonia, 237: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΑΡΚΟΝΔΙΜΟΤΟΥ. Levick, 1996: 647.

Kappadokia, Kilikia ve Syria gibi birçok bölgeden βαρύς εισφορά (yükü vergi) alınmıştır. Bu bölgelere Kilikia da dahil edilse de bizzat Tarkondimotai Krallığı'nın adı belirtilmemiştir³⁶⁵.

İ.Ö. 40 yılında gerçekleşen ikinci Parth istilasını Syria Eyaleti'ni bölerken, birçok yerel hanedanlığı Roma karşıtı konuma getirmiştir. Buna karşın hanedanlığını sürdüren I. Tarkondimotos'un, bu süreçte kendi adına “ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΑΡΚΟΝΔΙΜΟΤΟΥ” lejantıyla sikkeler darp etme imtiyazı elde ettiği görülmektedir³⁶⁶. Bununda yanında sikkelerde yer alan “ΦΙΛΑΝΤΩΝΙΟΥ” (Antonius'un dostu) lejanti I. Tarkondimotos'un M. Antonius ile kişisel anlamda da dostluk geliştirdiğini göstermektedir³⁶⁷. M. Antonius'un da tasdik etmesiyle bölgede yasal βασιλεύς konumuna gelen I. Tarkondimotos, bunu darp ettirdiği sikkelere de yansıtmıştır. Özellikle sikkelerde kullanılan Zeus Nikephoros figürü geç Seleukos Krallığı dönemindeki, hatta Hellenistik krallık sikkelerini andırmaktadır. Bu durum Hellenistik krallık yapısını benimseyen Tarkondimotai Krallığı'nın, yasal olarak Seleukos Krallığı'nın yerini alan yeni krallık olduğu mesajını verebilir. Bunun yanında Tarkondimotai Krallığı, bir Hellenistik krallık yapısı barındırsa da Roma ile olan dostluğuna itibar göstererek bir Romalı erdemi ve siyasi duruşunu da örnek almıştır. Bilhassa sikkelerde yer alan profilde Roma türü saç ve kıyafet görüntüsü bu durumu kanıtlar niteliktedir³⁶⁸.

Roma'nın yaşadığı M. Antonius-Octavianus arasındaki iç savaşa gelindiğinde, I. Tarkondimotos doğal olarak dostluk ilişkisi kurduğu Antonius'un tarafında saf tutarak sadakatini göstermişti³⁶⁹. Lakin bu sefer Pompeius ile olan savaştaki gibi değil, bizzat kendi Antonius'un yanında savaşa katılmıştır. Fakat I. Tarkondimotos, Agrippa ile savaş gemileriyle girişilen Actium muharebesinden önce öldürüldü³⁷⁰. Octavianus'un zaferi sonrası ise oğlu I. Philopator Cassius Dio'nun aktardığı gibi tahttan indirilerek krallığı sonlandırıldı³⁷¹. Bunun yanında Kastabala'da bulunan onurlandırma yazıtlarında, kardeşlerden I. Philopator'un isminin silinmesi belki görevden alındıktan sonraki *damnatio memoriae* (hafızadan silinme) durumunu yansıtabilir³⁷². Cassius Dio pasajlarında yeni kral II. Philopator'un unvanını βασιλεύς olarak

³⁶⁵ Appianos, V, 7.

³⁶⁶ BMC Lycaonia, 237. Levick, 1996: 647; Wring 2009, 75.

³⁶⁷ Sullivan, 1990: 190; Wring, 2009: 75.

³⁶⁸ Tobin, 2001: 383; Wring, 2009: 7.

³⁶⁹ Tobin, 2001: 384.

³⁷⁰ Cass. Dio L, 14, 2: τοῦ γὰρ Ἀγρίππου κατὰ τύχην ἀπαντήσαντός οἱ οὐ μόνον οὐδὲν τῆς νίκης ἀπώνητο, ἀλλὰ καὶ προσδιεφθάρη μετὰ τε τοῦ Ταρκονδιμότου καὶ μετ' ἄλλων πολλῶν.

³⁷¹ Cassius Dio, LI, 2, 2: Φιλοπάτορα δὲ τὸν Ταρκονδιμότου καὶ ... τῶν δυναστειῶν ἔπαυσε.

³⁷² Heberdey ve Wilhelm 1896: 28; IGR III, 901.65. Tobin, 2001: 384.

belirtmemesine rağmen³⁷³, II. Philopator tarafından Hierapolis Kastabala’da ve Anazarbos kentlerinde “ΒΑCΙΑΕΩC ΦΙΛΟΠΑΤΟΡΟC” lejantının yer aldığı sikke darp ettirmesi³⁷⁴ ve Antiokheia ad Pisidium kentinde bulunan II. Philopator’un oğluna ait olan yazıtta, kendisinin “rex” olarak belirtilmesi II. Philopator’un kral unvanına sahip olduğuna dair önemli bir referanstır³⁷⁵.

Kral II. Philopator görevden alınmasından on yıl sonra tahtını geri kazandı. Özellikle bu gecikme nedeninin babasının Antonius ile dostluğu ve Antonius lehinde oluşacak kamplaşmadan çekinmesi olduğu düşünülmektedir³⁷⁶. II. Philopator’dan gelecek bir tehlike olmadığına ikna olan Augustus, Parth tehlikesine yönelik güvenli bir tampon bölge oluşturmak amacıyla babasından kalan bölgenin idaresi ve kıyı bölgelerini³⁷⁷ yönetmesine izin vermiştir³⁷⁸. II. Philopator hakkında az bilgiye sahip olsak bile Roma ile iyi ilişkilerini sürdürdüğü açıktır. Bir anlamda dalkavukluk göstergesi olarak görülse de tahtını geri alma adına krallığının büyük kentlerinden biri olan Anazarbos İ.Ö. 19 yılında Kaesareia ismini almıştır. Bunun yanında Kastabala Hierapolis’de bulunan bir yazıtta kral II. Philopator’un azatlısı olarak belirtilen Helenos tarafından Tiberius’un oğlu Drusus’un heykelinin dikilmesi Roma adına belirtilen bir hassaslığın ön plana çıkması olarak yorumlanmaktadır³⁷⁹.

II. Philopator görünüşe göre olaysız bir şekilde uzun yaşamıştır. Tacitus’a göre kralın İ.S. 17’deki ölümünden sonra toplum içinde hanedanlık ve Roma yanlısı iki grup meydana gelmiş ve bu yüzden Syria ya da Iudaia Eyaleti’nin bir parçası olma umulmuştu³⁸⁰. Krallığın doğrudan Roma’nın egemenliğine girdiğine dair açık bir veri ise yoktur. Tarkondimotos II. Philopator’un ölümü üzerine onun yönetimindeki topraklar, imparator Tiberius zamanında Germanicus tarafından Roma’nın Syria Eyaleti’ne bağlanmıştır³⁸¹. İ.S. 38 yılına gelindiğinde ise Caligula, Kilikia’nın batı kesimlerini ve Tarkondimotai’nin hakimiyeti altında olan Amanoslar bölgesi dahil Kommagene Kralı IV. Antiokhos’a bırakmıştır. IV. Antiokhos ise

³⁷³ Cassius Dio, LI, 2, 2: Φιλοπάτορα δὲ τὸν Ταρκονδιμότου καὶ ... τῶν δυναστεϊῶν ἔπαυσε.

³⁷⁴ BMC, Lycaonia: 237.

³⁷⁵ Calder, 1912: 108: *regis Tarcondimoti Philopatoris*.

³⁷⁶ Magie, 1950: 1950: 445.

³⁷⁷ Jones’a göre Korykos ve daha sonradan I. Arkhelaos’a devredilecek olan Elaiussa dahil: Jones 1998:204.

³⁷⁸ Cassius Dio LIV, 9, 2.

³⁷⁹ IGR 3: 895. “Δροῦ[σον] Καίσαρα Τιβερίου [Σεβα]στοῦ υἱόν, [Θεοῦ Σεβα]στοῦ υἱόνον Ἐλενος βασι[ι]λέως Φιλοπάτορος ἀπελεύθερος”.

³⁸⁰ Tacitus, II, 42: *Philopatore Cilicum regibus defunctis turbabantur nationes, plerisque Romanum, aliis regium imperium cupientibus; et provinciae Syria atque Iudaia*.

³⁸¹ Sayar, 2001a: 378; Tobin, 2004: 6.

Vespasianus Dönemi'ne denk gelen İ.S. 72-73'e kadar bölgenin denetimini Tarsos Kenti de dahil olmak üzere elinde tutmuştur³⁸².

Sonuç itibariyle Roma ile ilişkiye geçtiğinden beri Tarkondimotai Krallığı her ne kadar bazı Romalı yöneticilerin tam güvenini kazanmasa da daima Roma halkı için bölgenin coğrafi konumundan ötürü stratejik anlamda önemli roller üstlenerek son derece sadık dost ve müttefik olmuştur. Roma otoritelerinin Küçük Asya'daki süregelen politikası olan idari ve askerî açıdan bölgede doğrudan yer almama politikası devam etmiş ve birçok bağımlı krallık gibi Tarkondimotai Krallığı'nı da bölgede ileri karakol görevi görecektir. Partlar'a karşı kullanmıştır. Tarkondimotai Krallığı da Roma'ya olan güven ve sadakatini ispatlayarak bölgede yaşayan yerel kabilelere karşı otorite kurmuş ve Parth tehdidine karşı önemli görevler üstlenmiştir. Böylece politik anlamda olduğu gibi kültürel anlamda da sikkelerde görüldüğü üzere hem giyim tarzı ile hem Hellenistik yönü hem de kısa saç, çatık kaş ve sakalsız figürlerle de Greko-Romen kimliğini benimseyen Tarkondimotai Krallığı, yönetim olgusu açısından kişisel olarak en çok sıcak ve güvenilir temas kurulan bağımlı krallık olarak ön plana çıkmıştır.

2.1.5. Tarkondimotai Hanedanlığı'nın Prosopografik Yapısı ve Greko-Romen Kimliğine Entegrasyonu

Tarkondimotai Hanedanlığı'nın siyasi ve kültürel konumunun yanında bir diğer önemli husus hanedanlığın prosopografik yapısıdır. Veriler ışığında geniş bir soy ağacı ve eşraf çevresi barındıran hanedanlık: kral, kralın ailesi ve hanedan mensuplarının maiyetindeki şahıslar olan; kent soylu aristokrasi, üst düzey memurlar, dini liderler ve azatlı konumundaki kişilerden oluşmaktadır. Tarkondimotai Hanedanlığı'nın bu geniş soy ağacı ve yakın çevresine dair edebi kaynaklar, hemen hemen birçoğuna ait epigrafik belgeler ve darp edilen sikkeler yararlı bilgiler sunmaktadır. Hanedanlığın prosopografik yapısını hanedan sınıfı ve hanedan çevresinde gelişen eşraf sınıfı olarak iki grup halinde incelenmiştir.

2.1.5.1. Hanedan Sınıfı

Tarkondimotai Hanedanlığı'nın en eski üyesinin elimizdeki belgeler ışığında I. Tarkondimotos'un babası Strato olduğunu bilmekteyiz. Strato ile ilgili olarak, Hierapolis'te bulunan onurlandırma yazıtında³⁸³ I. Tarkondimotos'un babası olduğu dışında herhangi bir bilgi sahibi değiliz. Bunun yanında her ne kadar Strato Yunan kökenli bir isme sahip olsa da

³⁸² Sayar, 2004: 28.

³⁸³ IGR 3: 901.63: 'Ο δῆμος ὁ Ἱεροπολιτῶν τῷ[v] | πρὸς τῷ Πυράμῳ τῆς ἱερᾶς κα[i] | ἀσύλου Ταρκονδῖμωντος
Στράτῳ[vos] | υἱὸν τοπάρχην, τὸν εὐεργέτη[v] | καὶ κηδεμόνα τοῦ δήμου.

oğluna verdiği ismin Greko-Luvi etkisinde olması dolayısıyla Hellenleşmiş Kilikialı bir soydan geldiği görüşüne şüpheli bakılır³⁸⁴. Hanedan soyunun diğer önemli üyeleri ise I. Tarkondimotos'un çocukları olan I. Philopator, Iulia, Laios ve II. Tarkondimotos'tur. İlk olarak I. Tarkondimotos'un varisleri olarak tahmin edilen I. Philopator ve II. Tarkondimotos'u incelediğimizde, edebi, epigrafik ve nümizmatik belgeler iki kardeşin konumlarına ışık tutmaktadır.

I. Tarkondimotos'un ikinci çocuğu olan I. Philopator, abisi Laios'un tahmini İ.Ö. 48-39 civarındaki ölümünden dolayı tahtın en yakın varisiydi. Baba I. Tarkondimotos'un Actium Savaşı'nda ölmesinden sonra Octavianus'un tarafına geçen I. Philopator ve II. Tarkondimotos kardeşler, Antonius'un Kyzikos'da eğitim gören gladyatörlerine karşı başarılı bir sefer gerçekleştirmişlerdir³⁸⁵. Kardeşlerin bu tutumuna rağmen krallık İ.Ö. 20 yılına kadar

Augustus'un yasal onayından geçemeyecekti. Bu süre zarfında iki kardeş yerel düzeyde etkinliğini sürdürmüşlerdir³⁸⁶. I. Philopator meşru bir varis olduğunu babasının krallık sikkelerine ilave bir işaret (countermark) koyarak onları yeniden tedavüle sokmuştur³⁸⁷. Bunun yanında krallığın merkezi kentlerinden biri olan Anazarbos'da yarı özerk sikke basma fırsatı bularak Ⲡ (ΦΙΑ) *monogram*'ının yer aldığı sikke darp ettirmiştir. Sikkede yer alan tanrıça figürünün Antonius'a karşı olan zaferi simgelediğini yukarıda belirtmiştik.

Diğer bir varis olan II. Tarkondimotos ise I. Tarkondimotos'un üçüncü çocuğudur. Kardeşlerin bir arada yer aldığı Laios adına dikilen anıtta, I. Philopator ve Iulia yer alırken II. Tarkondimotos anıtı diken kardeşler arasında yer almamıştır³⁸⁸. Bu durumda II. Tarkondimotos abisi Laios vefat ettiği sırada ya doğmamış ya da çok küçük bir yaşta olmalıdır³⁸⁹. Cassius Dio'ya göre Augustus'un İ.Ö. 20 yılında, I. Tarkondimotos'un oğlu II. Tarkondimotos'a babasının daha önceden sahip olduğu deniz kıyısındaki bazı yerleri yani Ovalık Kilikia'yı

³⁸⁴ Wright, 2012: 82.

³⁸⁵ Cassius Dio, 51.2–5; Plutarchos, Antonius, 71.1.

³⁸⁶ Jacobson, 2000: 76–79.

³⁸⁷ Wright, 2012: 77.

³⁸⁸ IGR III, 901.65.

³⁸⁹ Wright, 2012: 77.

vererek krallığını tasdik ettiğini görmekteyiz³⁹⁰. Bu süreç sonrası bir minnet gösterisi ya da dalkavukluk olduğu düşünülerek II. Tarkondimotos tarafından Anazarbos Kenti'nin ismi Kaisareia olarak değiştirilmiştir³⁹¹. II. Tarkondimotos'un tahmini olarak İ.Ö. 19 ve İ.S. 14 arasında öldüğü tahmin edilmektedir. Bu süreçten sonra varis olarak oğlu II. Philopator tahta geçmiştir.

Krallık erkinin son temsilcisi II. Philopator (III. Tarkondimotos) ise İ.S. 17 yılına kadar tahtta kalmıştır. I. Tarkondimotos'un torunu II. Tarkondimotos'un oğlu olarak düşünülen II. Philopator'un Tarsos ve Antiokheia ad Pisidium Kentleri'nde ele geçen yazıtlardan öğrendiğimiz kadarıyla Gaius Iulius Strato³⁹² ve II. Iulia Neotera³⁹³ adında iki çocuğu vardı. II. Philopator'un ikisi Anazarbos'dan biri Tarsos'dan olmak üzere üç farklı epigrafik belge³⁹⁴ ve nümizmatik kaynaklarda³⁹⁵ βασιλεύς/*rex* unvanına sahip olduğunu belirtmiştik. Bunun yanında dedesinin ve babasının kullandığı TAP “ $\overline{\text{A}}$ ” *monogram*'ını da Anazarbos'da darp ettirdiğini sikkelerden görebilmekteyiz.

Krallık erkini elinde tutanların yanında diğer önemli şahıslar ise hanedan soyunun geriye kalan üyeleridir. En büyükleri I. Tarkondimotos'un büyük oğlu Laios ve kızı Iulia'dır. Tamamen epigrafik belgelerden bilgi sahibi olduğumuz bu şahıslardan Laios, muhtemelen en büyük kardeş olarak tahtın olası varisi iken tahmini 48-39 arası erken ölümü sebebiyle bu şansı elde edememiş olabilir. Hierapolis-Kastabala'da bulunan mevcut yazıtlardan birinden I. Philopator'un kardeşi Iulia ile vasiyet doğrultusunda abileri Laios için anıt diktirdiğini öğrenmekteyiz³⁹⁶. Hierapolis-Kastabala'da bulunan bir başka yazıttan ise Laios'un Athenodoros adında bir oğlunun olduğu anlaşılmaktadır³⁹⁷. Yazıtta Hierapolis Halk Meclisi tarafından erdemi ve iyi niyetinden dolayı, iyi bir insan ve vatansever olarak *demiourgos*'luk³⁹⁸

³⁹⁰ Cassius Dio 54, 9, 2: καὶ Ταρκονδιμότῳ τῷ Ταρκονδιμότου τὴν τῆς Κιλικίας, ἣν ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἔσχε, πλὴν παραθαλασσιδίων τινῶν ἔδωκεν.

³⁹¹ Jones, 1937: 204-05; Tobin, 1999: 385; Wright, 2008: 119; Wright, 2012: 78; Borgia, 2019: 162.

³⁹² Calder, 1912: 108.

³⁹³ Dagron ve Feissel, 1987: 67.

³⁹⁴ Calder, 1912: 108; Dagron ve Feissel 1987: 67; Sayar, 2001: 377: [Ba]σιλέα Ταρκονίμοτον Φιλοπάτορα.

³⁹⁵ BMC, Lycaonia: 237: ΒΑCΙΑΕΩC ΦΙΛΑΠΙΑΤ-ΟΡΟC

³⁹⁶ IGR III, 901.65: Λάιον Ταρκο(ν)διμότου | [Φιλοπάτωρ καὶ] | Ίουλί[α] οἱ Ταρκονδιμότου | [οἱ] ἀδελφοὶ | κατὰ διαθήκην.

³⁹⁷ Sayar et al., 1989: 13, no. 4: Ὁ δῆμος ὁ Ἱεροπολιτ[ῶν] | Αἰηνόδορον Α[αίου] τὸν | δημιουργὸν ἄνδρα ἀγαθὸν | γεγενημένον καὶ φιλόπα | τριν ἀρετῆς ἕνεκεν καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτόν.

³⁹⁸ Klasik Dönemde demokrasi yönetiminin yükselmesiyle birlikte, kamusal yükümlülükler açısından toplumsal arka plandaki gündelik hizmetleri ifa etmek için belediye hizmeti gören memurlara ihtiyaç duyulmuştur. *Demiourgoi*'a yönelik daha detaylı bilgi bkz: Jeffery, 1973: 319-330; Dmitriev, 2005: 54, 98-99, 220-223.

görevini yerine getiren Athenodoros onurlandırılmıştır. Böylece Hierapolis Kenti'nde yerel bir memuriyet üstlenen Athenodoros'un kent ve krallık arasındaki iyi ilişkide önemli bir yerinin olduğunu söyleyebiliriz³⁹⁹. Kardeşler arasında tek kadın olan Iulia hakkında tek bilğimiz Laios anısına dikilen yazıttır. Yazıttan yola çıkılarak I. Tarkondimotos'un kızına Iulia ismini koymasıyla Caesar tarafından kendisine *civis Romanus* (Roma vatandaşlığı) verildiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda Pompeius'un ölümü ve Caesar'ın I. Tarkondimotos'u affettiği süreç baz alınacak olursa yazıt İ.Ö. 48 sonrasına tarihlendirilebilecektir⁴⁰⁰.

Hanedanın geriye kalan üyeleri ise II. Philopator'un çocukları ve aynı zamanda Athenodoros'un da kuzenleri olan Gaius Iulius Strato ve II. Iulia'dır. Gaius Iulius Strato hanedanın diğer üyelerine nazaran birçok açıdan farklı konumdadır. Gaius Iulius Strato, Tarkondimotai Hanedanı'nda *tria nomina*'ya⁴⁰¹ sahip tek Roma vatandaşı olan hanedan üyesidir. Bu doğrultuda Augustus tarafından verildiği düşünülen vatandaşlığa sahip biri olarak Roma kimliğine tamamen adapte olmuş tek üye olduğu söylenebilir⁴⁰². Gaius Iulius Strato'nun bir diğer önemli özelliği ise Augustus'un *ius Italicum*'a⁴⁰³ sahip askeri bir koloni olarak kurduğu Antiokheia ad Pisidium⁴⁰⁴ Kenti'nde imparatorluk memuriyeti üstlenmesidir. Kentte ele geçen yazıtta Kral Tarkondimotos Philopator'un oğlu Strato *duum/duovir*'lik⁴⁰⁵ görevini

³⁹⁹ Wright, 2012: 81.

⁴⁰⁰ Wright, 2012: 81.

⁴⁰¹ Roma/Latin *gens* 'ine mensup her sıradan bireyin ya da soylunun *praenomen*, *nomen* ve *cognomen* olmak üzere *tria nomina*'sı (üç ad) vardı. Bunlardan *praenomen* şahsın ilk ismini, *nomen* şahsın mensup olduğu *gens*'i (*gentilicium*) belirtiyordu. Üçüncü isim olan *cognomen* ise lakap olarak kullanılmasının yanında mülkiyet düzenini oluşturan *familia*'yı da temsil ediyordu. Roma vatandaşlığına geçen her birey de aynı şekilde *tria nomina*'ya sahip olurdu: Thomson, 1995: 103-109.

⁴⁰² Wright, 2012: 81.

⁴⁰³ Cumhuriyet Dönemi'nin son çeyreğinde, İtalik olmayan bölgelerde kurulan koloni kent ve toplulukları imparator (bilhassa Augustus) tarafından özel hukuki statüyle birlikte İtalik kent statüsü elde etmişlerdir. *Ius Italicum* hem kamusal hem bireysel düzeyde birçok hakkı saklamakla birlikte kente öz yönetim ve vergi muafiyeti gibi haklar sağlıyordu: Berger 1958: 530. *Ius Italicum* hakkında daha detaylı bilgi için bkz: Thomas, 1983: 319-336.

⁴⁰⁴ Antiokheia ad Pisidium, Augustus tarafından Pisidia Bölgesi'ndeki yerli kabileler ile mücadele etmek için askeri bir koloni kenti olarak kurulmuştur. Roma Hukuku'nun önemli külliyatı olan *Corpus Iuris Civilis*'in Digesta bölümünde de Asya Eyaleti'ndeki Troas ve Parion Kentleri'nin yanında Pisidia'daki Antiokheia Kentinin de *ius Italicum* hakkına sahip olduğu belirtilmiştir: Digesta, 50, 15, 8, 9: *In provincia Asia duae sunt iuris Italici, Troas et Parium*; Digesta, 50, 15, 8, 9: *In Pisidia eiusdem iuris est colonia Antiochensium*.

⁴⁰⁵ İtalya'daki *municipium* statüsündeki kentlerde ve eyaletlerdeki Latin/İtalik koloni kentlerindeki yerel memurlar olan *duoviri*, Roma'daki çift *consul* sistemine benzer şekilde iki idareci olarak yürütme organında yer alırlar.

üstlendiği için onurlandırılmıştır⁴⁰⁶. Yazıttan anlaşılacağı gibi bir hanedanlık üyesinin koloni kentinde imparatorluk memuriyeti üstlenerek Romanizasyon hareketinin içerisinde yer aldığını görmekteyiz⁴⁰⁷. Yazıtın İ.S. erken birinci yüzyıla tarihlenmesi, bu sürecin özellikle Tiberius iktidarının ilk dönemlerine denk geldiğini göstermektedir⁴⁰⁸. Tacitus'un da bahsettiği: “Toplumsal bünyesinde oluşan krallık yanlısı ve Roma yanlısı iki tarafın söz konusu olduğunu” göz önünde bulundurursak, Gaius Iulius Strato'nun Roma yanlısı bir tutum izlediği söylenebilir⁴⁰⁹. Önerilen bir başka sava göre, imparatorluk bünyesinde onursal bir memuriyeti temsil eden *duovir*'lik görevi Gaius Iulius Strato'ya basit bir mükâfatlandırma niteliğinde verilerek krallık hedefinden feragat etmesi sağlanmıştır⁴¹⁰.

Hanedan soyunun son üyesi ise II. Philopator'un kızı ve Gaius Iulius Strato'nun kız kardeşi olan II. Iulia'dır. II. Iulia hakkında Tarsos ve Anazarbos-Kaisareia kentlerinde bulunan İ.S. birinci yüzyıla ait yazıtlardan bilgi sahibi olmaktayız. Söz konusu yazıtlarda II. Iulia *comparativus* halde 'Ιουλίας νεωτέρας olarak belirtilmiştir. Bu doğrultuda I. Tarkondimotos'un kızından ayrı olarak genç Iulia olarak sıfatlandırılmıştır. Tarsos yazıtında ise II. Iulia, *tria nomina*'lı Roma vatandaşı olan Tiberius Claudius Sosandros tarafından onurlandırılmıştır. Yazıtta geçen “[Ιουλίαν βα]σιλέως Ταρκ[ονδιμότου] [Φιλοπάτο]ρος θυγατέρα τὴν [νεωτέραν]” ifadesi II. Iulia'nın kral II. Philopator'un kızı olduğunu kanıtlar niteliktedir⁴¹¹. Bunun yanı sıra yazıtta II. Iulia'nın bir Tarsos vatandaşının hayırseveri olduğunu da öğrenmekteyiz. Yazıtta II. Iulia'nın Kilikia Trakheia'daki tapınak devleti Olba'nın rahip liderlerinden biriyle yakın bir ilişkisi olduğu ve bu ilişkinin evlilik niteliği taşıdığı şeklinde yorumlanmaktadır⁴¹². Bir diğer yazıt ise II. Iulia'nın hadım edilmiş eğitmeni ya da yetiştirenine ait mezar yazıtıdır⁴¹³. Yazıtta dikkat çekici başka nokta ise II. Iulia'dan hadımı tarafından “βασιλίδος 'Ιουλίας νεωτέρας” genç kraliçe Iulia olarak bahsedilmiş olmasıdır.

2.1.5.2. Hanedan Çevresinde Gelişen Eşraf Sınıfı

Hanedanlık soyundan gelenler dışında saray çevresinde bir eşraf zümrenin oluştuğu izlenmektedir. Özellikle yönetim biçimi *monarkhia* olan devletlerde erki elinde tutanların

⁴⁰⁶ Calder, 1912: 108; [C. Iul]io regis Tarcondi[moti Philopatoris f(ilio) | **Stratoni** duo[v]i[ro].

⁴⁰⁷ Calder, 1912: 109; Wright, 2012: 81.

⁴⁰⁸ Tobin, 2001: 385.

⁴⁰⁹ Wright, 2012: 81.

⁴¹⁰ Wright, 2012: 81.

⁴¹¹ Dagron ve Feissel, 1987: 67.

⁴¹² Dagron ve Feissel 1987: 67; Tobin, 2001: 385; Wright, 2012: 81.

⁴¹³ IK Anazarbos 73.

çevresinde görülen bu sınıf, müşterek çıkarlar doğrultusunda iktidarla hareket etmektedirler. Mevcut soylu sınıf haricinde kentsel rantiyelerden faydalanarak iktidar sayesinde zenginleşen kent yurttaşları, önemli mevkilerde yer alan memurlar, dini statüsü olanlar ve sarayda efendileri tarafından azat edilen köleler de bu eşrafa dahil olmaktadır. Tarkondimotai Hanedanlığı çevresinde belli siyasi, dini ve evlilik ittifakları doğrultusunda oluşan bu eşraf tabakaya dair bilgileri ise epigrafik ve nümizmatik belgelerden öğrenebilmekteyiz.

Saray içinden başlayacak olursak; Anazarbos'ta bulunan yazıttan Kral II. Philopator'un Helenos adında bir azatlısı olduğunu görmekteyiz⁴¹⁴. Yazıt Helenos tarafından tanrısal Augustus'un torunu, İmparator Tiberius'un oğlu Drusus Caesar adına dikilmiştir. Helenos'un siyasi konumuna dair net bir bilgi olmasa da Romanist bir tavır sergilediği anlaşılmaktadır⁴¹⁵. Hierapolis-Kastabala'da bulunan bir başka önemli yazıtta saray içi eşrafa dahil olabilecek iki şahıs göze çarpmaktadır. Yazıtta Marcus Cercenius Teres adındaki şahıs "kralların babası" (πατήρ τῶν βασιλέων) olarak belirttiği Styraks'ı onurlandırmıştır⁴¹⁶. Kralların babası ifadesi ile hangi hanedan üyesi kadınla evli olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır. Styraks'ın, I. Iulia ile evli olduğu ve şayet II. Tarkondimotos çocuğa sahip olmadan öldüyse, bunların öz çocuklarının yasal mirasçılar olacağı öne sürülmektedir. Bu durumda Jones tarafından önerilen sav; II. Philopator ve II. Iulia'nın kardeş olduğunu gösterir⁴¹⁷. Lakin Wright'a göre Tarsos Kenti'ndeki tarihsel süreçten kaynaklı hesaba katılmamış yazıtta görüldüğü üzere Jones'un fikri doğru değildir⁴¹⁸. Çünkü bizzat II. Iulia'nın, II. Philopator'un kızı olduğunu belirtmiştik. Syme ise II. Iulia'nın Styraks'ın kızı ve II. Philopator'un kardeşi olduğu fikrini sürdürmüştür⁴¹⁹. Styraks hakkında belirsiz kalan durum ise τὸν πατέρα τῶν βασιλέων unvanının başka bir anlamı olabilme ihtimali üzerinedir. Önerilen görüş ise bu ifadenin manevi bir anlam taşımakta olduğu yönündedir. Bu doğrultuda Styraks'a onursal olarak kraliyet meclis üyeliği tahsis edildiği öne sürülmektedir. Böylece "kralların babası" sıfatı ile Hellenistik krallıklarda sık kullanılan "kralların dostu" (φίλον τῶν βασιλέων) sıfatının benzer nitelik taşıyabilme ihtimali düşünülmektedir⁴²⁰. Styraks'ı onurlandıran Marcus Cercenius Teres hakkında net bilgi olmasa

⁴¹⁴ Hicks, 1890: 242; IGR III, 895; IK Anazarbos 1; Δροῦ[σον] Καίσαρα | Τιβερίου [Σεβα]στοῦ υἱὸν, [Θεοῦ Σεβα]στοῦ υἱὸν Ἑλενος βασιλέως Φιλοπάτορος | ἀπελεύθερος.

⁴¹⁵ Tobin, 2001: 385.

⁴¹⁶ IGR III, 901, 64: Μάρκος Κερκίνιος Τήρης | Στύρακα, τὸν πατέρα τῶν | βασιλέων.

⁴¹⁷ Jones, 1937: 437.

⁴¹⁸ Wright, 2012: 81.

⁴¹⁹ Syme, 1995: 163, n.22.

⁴²⁰ Wright, 2012: 81.

da *tria nomina*'ya sahip bir Roma vatandaşı olarak Hierapolis-Kastabala Kenti'nin soylu eşrafına mensup ve krallık ile yakın ilişki içinde olduğu söylenebilir.

Hanedanlığa yakın siyasi kimliğe sahip biri olarak ise Gaius Sosius ön plana çıkmaktadır. Lakin Gaius Sosius doğrudan kraliyet üyesi olarak değil, Romalı bir siyasetçi ve asker kimliğiyle bilinmektedir.

M. Antonius'un da yakın dostu olan Gaius Sosius, İ.Ö. 38 yılında Syria ve Cilicia Eyaletleri'ne vali olarak atanmıştır. Görev alanını göz önünde bulundurduğumuzda

Şekil 2.9 Tarkondimotos ve Gaius Sosius monogramlarının yer aldığı Aigeai kent sikkesi (Wright, 2009: 79.)

Tarkondimotai Krallığı ile komşuluktan kaynaklı yakın temas söz konusudur. Özellikle Actium savaşında I. Tarkondimotos ve Gaius Sosius stratejik iş birliği kurmuştur. Cassius Dio'dan öğrendiğimiz kadarıyla Gaius Sosius Antonius'a deniz savaşı için gemi temin etmişti⁴²¹. Bilhassa I. Tarkondimotos'un da deniz yoluyla yardım ettiğini göz önünde bulduğumuzda, ikili arasında limanları ortak kullanma zemininin oluşmuş olması muhtemeldi. Bu iş birliğinin yansımaları nümizmatik kaynaklar vasıtasıyla görülmektedir. Aigeai kentinde darp edilen sikkelere göz attığımızda Gaius Sosius ve I. Tarkondimotos'u simgeleyen “ΣΩ” monogram'ları (ΣΩ – TAP⁴²²) bu duruma dair eşsiz bir örnektir⁴²³.

Hanedanlık eşrafına yakın son üç şahıs ise önemli statü ve memuriyete sahip kişilerdir. Yine yazıtlar aracılığıyla hakkında bilgi sahibi olduğumuz şahıslardan biri Hierapolis-Kastabala vatandaşı olarak düşünülen Isidoros idi. Hierapolis-Kastabala'da ele geçen yazıtta, Isidoros, kentin halk meclisi tarafından onurlandırılmaktadır⁴²⁴. Nikias isimli şahsın oğlu olan Isidoros'un, yazıtta belirtildiği üzere krallık boyunca yer alan birliklerin *arkhyperetes*'liği⁴²⁵,

⁴²¹ Cassius Dio, 50, 14.

⁴²² Bloesch, 1982: 66.

⁴²³ Wright, 2012: 81.

⁴²⁴ IGR III, 901.66: Ὁ δῆμος ὁ Ἱεροπολιτῶν | Ἰσίδωρον Νικίου τὸν δημιουργὸν | καὶ τῷ[v] πρώτῳ[v] καὶ | προ[τ]ιμωμένῳ[v] φ[ι]λῶν | τοῦ [β]ασιλέως, [τὸ]ν στρ[α]τηγ[ὸ]ν τῆς πόλεως | καὶ φυλακ[α]ρχ[ὸ]ν τῆς | Κασταβ[α]λίδος, | τεταγμένον δὲ [καὶ] ἀρχυπ[ε]ρέτην | τῶν κατὰ τὴν β[α]σιλείαν δυνάμεων, | [ἄ]νδρ[α] ἀγαθὸν γεγε[ν]ημένο[v]. Çev: “Hierapolis Halk Meclisi, kralın hem önde gelen hem tercih edilen dostları arasından gelen demiourgos, kentin strategos'u ve Kastabalis'in phylarkhes'i, baştan aşağı krallığın askeri güçlerinin arkhyperetes'i ve iyi bir insan olan Nikias oğlu Isidoros'u onurlandırdı.”

⁴²⁵ Yunanca'da ὑπ[ε]ρέτης “kürekçi”, ὑπ[ε]ρετέω ise “kürekçi olarak çalışmak, hizmet etmek” anlamına gelmektedir. Yunan Kentleri'nde ise nadir görünen bir memuriyet olan *arkhyperetes* için Magie ve Jones tarafından, krallığın

Kastabalis *phylarkhia*'sı⁴²⁶ ve kentin *strategia* memuriyetini üstlendiği ve en son olarak iyi/ahlaklı bir insan olarak *demiourgia* görevini yerine getirdiği belirtilmiştir. Yazıtta dikkat çeken nokta ise Isidoros için kullanılan πρώτῳ[ν καὶ] προ[τ]ιμωμένῳ[ν φ]ίλῳν | τοῦ [β]ασιλέως (kralın önde gelen ve tercih edilen dostlarından) ifadesidir. Unvan niteliği taşıyan *philos* özellikle Mekondonia Krallığı ve *Diadokhoi* Dönemi'nde görülen Hellenistik krallık hiyerarşisinde yer alan, bilhassa Seleukos Krallığı yönetiminde sivil ve askeri idareci ya da diplomatlar için kullanılan bir unvandı⁴²⁷.

Yazıtta geçen *demiourgia* ve *strategia* memuriyetlerinin bir arada olması çelişkili bir durum olarak yorumlanır. *Demiourgos*'luk görevini ifa edecek şahıslar düzen itibarıyla kent yetkilileri tarafından seçilirdi. *Stratego*i ise kralın askeri vekilleri olarak güvenliğini kontrol eden ve kolluk kuvveti sağlayan kişilerdi⁴²⁸. Bu durumda kent ve krallık arası ilişkide Isidoros ilginç bir örnek konumundaydı⁴²⁹. Bu doğrultuda net olarak Isidoros'un kraliyetin üst düzey yetkilisi konumunda olduğu söylenebilir. Lakin *strategos*'luk Klasik döneme nazaran Hellenistik Dönemde farklı bir boyut kazanmış ve askeri bir rütbeden çok kent memuriyeti konumuna evrilmiştir⁴³⁰. Epigrafik belgeler doğrultusunda, Hellenistik Dönemdeki *stratēgos*'lar kent

sınırları boyunca askeri işlerin maliyeti ile ilgilenen bir finans müdürü olduğu önerilmiştir. Bu doğrultuda I. Tarkondimotos'un kentlerde bu alanda şirket kurmuş olabileceği savı sunulmaktadır. Somut olarak kent limanlarının kullanımını elinde bulunduran I. Tarkondimotos'un, iç savaşta Pompeius'a tedarik ettiği savaş gemilerinin mali durumlarını ve filo tedariklerini *arkhiperetes* görevini yürüten memurlar aracılığıyla gerçekleştirdiği çıkarımı yapılmaktadır: Jones 1940; 40; Magie 1950, 1240-41.

⁴²⁶ Tek örneği Hirepolis-Kastabala'da görülen φυλακάρχης memuriyetini, Türkçe'ye emniyet amirliği olarak çevirebiliriz. Özellikle Akdeniz Sahilleri boyunca görülen korsanlık ve haydutluk faaliyetleri ve kentlerdeki sosyal hayatın güvenliği için kurulan ὀροφύλαξ, νυκτοφύλαξ, παραφύλαξ, ἀστυνόμος, εἰρηνάρχης gibi emniyet teşkilatlarından biri olabilir. Palestina'da ele geçen bir papirüs'de aynı görevdeki (Μιλτιάδης φυλακάρχης) Miltiades isimli bir kişi için bkz. P.Cair.Zen. 6, 23.

⁴²⁷ Grainger, 1997: 805.

⁴²⁸ Wright, 2012: 83.

⁴²⁹ Jones, 1937: 204.

⁴³⁰ Klasik Dönemde fiili olarak bir ordunun komutanı ve lideri olarak görev yapan *strategos*'ların öncelikli yükümlülüğü askeriydi. Vatandaş oldukları kentte bir devlet adamı kimliğiyle görev alan *stratego*i, askeri dış politika dahil her türlü askeri meseleden (savaş, vatanın savunması vs.) sorumluydu. Özellikle başta Atina olmak üzere birçok kentte *strategos*'lar demokratik yöntemle seçilerek atanırdı. *Strategos*'ların konumu Hellenistik Dönemde farklı bir konuma evrilmiştir. Özellikle Makedonia Kralı II. Philippos'un emperyalist politikası çerçevesinde, fethedilen yerleri idare etmesi için vali olarak atanmışlardır. Bu uygulama *diadokh*'lar Dönemi'nde de Hellenistik Krallar'ın vekili gibi idari anlamda bir memuriyet olarak ifa edilmiştir. Askeri bir yöneticiden kent memuruna evrilen *strategos*'lar birçok alanda faaliyet yürütmüştür. Bunlar; halk ve danışma meclislerine önerge sunmak ve bu önergeleri karara bağlamak (Syll³, 1012, str. 2), mecliste kayıt tutmak ve

idaresinde üst düzey bir heyet olarak gözükmektedir. Bu heyetin yasa tasarısında “στρατηγῶν γνῶμη” (*stratēgos*’ların önerisiyle) ya da “οἱ στρατηγοὶ τῆς πόλεως (kentin *strategos*’ları) gibi ifadelerle *pluralis* halde görülmesi bir heyet düzeyinde hareket ettiklerinin göstergesidir⁴³¹. Lakin Isodoros yazıtta *singularis* halde “στρ[ατ]ηγ[ὸν] τῆς πόλεως” olarak geçmektedir. Bu nedenle kendisinin heyet üyesi olup olmadığı anlaşılamamaktadır. Bunun yanında Isodoros her ne kadar kralın yakın dostu olsa bile, kralın Hierapolis Kenti’nin özerk yapısına ve bağımsız karar vermesine saygı duyarak kendi memurlarını seçebilmesini sağladığı da anlaşılmaktadır⁴³².

Isidoros’un Hierapolis’in halk meclisi tarafından demokratik bir şekilde seçildiğine yönelik bir kanıt yoktur. Bunu takiben Andrade ve Wright, Kentin resmi özerk organları tarafından dolaylı biçimde hanedan eşrafının ve yandaşların; kent kurumları dahilinde yüksek memur olarak müşterek destek ve karşılıklı mükafatın bir parçası olarak atandığını belirtirler⁴³³. Kent özerk yapısının hanedan tarafından tanınması, hanedan temsilcilerinin yürütme organları tarafından yüksek memuriyetlere atanmasına yol açmıştır. Böylece temelde bir istibdat yönetimi düzenine dahil olan “özerk yönetim” yanılsamasının sürdüğü düşünülmektedir.

Hanedan eşrafına dahil olan son iki şahıs ise Tiberius Claudius Sosandros ve Diophantos’dur. Tiberius Claudius Sosandros hakkında tek bilğimiz Tarsos’ta bulunan yazıttır⁴³⁴. Tahminen Tarsos vatandaşı olan Tiberius Claudius Sosandros, aynı zamanda *tria nomina*’ya sahip olduğundan Roma vatandaşlığını da elde ettiğini söyleyebiliriz. İ.S. 1. yüzyıla tarihlenen yazıtta Tiberius Claudius Sosandros kendi hayırseverlerini ve II. Philopator’un kızı kraliçe II. Iulia’yı onurlandırmıştır. Yazıtta adı geçen diğer bir hayırseverin adı okunmamak ile birlikte *genetivus pluralis* haldeki Λαλασσέων ve Κεννατῶν (Lalasseis ve Kennatai) halk

davaları kovuşturmak (Syll³, 953), stel dikimiyle ilgilenmek ve yasama organlarının yaptırdığı onurlandırma stelleri için para tahsis etmek (SEG, 44, 1108: str. 16–1), devlet cenazelerine (IPriene 99: str. 21; 104: str. 11; 108: str. 369.) ve kurban törenlerine iştirak etmek (Illion 32, 29–30), resmi anlaşmalarda yer almak (OGIS 229: str. 13. 19; 58; 88.), vatandaşlara hububat ve gıda tedarikiyle görevli memurlar ile ortak çalışmada bulunmak (IEphesos, IV. 1452; OGIS 9) ve eğitime yönelik maddi ve manevi destek vermek (Syll³ 956.) gibi çok kapsamlı sosyoekonomik sorumluluklar üstlenmişlerdir: Magie 1950, 60; Seufert, 2012: 6-7; Çağ, 2018: 4-23.

⁴³¹ Çağ, 2018: 11.

⁴³² Wright, 2012: 83.

⁴³³ Andrade, 2011: 127; Wright, 2012: 83.

⁴³⁴ Dagron ve Feissel, 1987: 67: [...] | [...] Λα[λασσέων (?) ...] | [... Κε]ννατῶν ... καὶ | [Ιουλίαν βα]σιλέως Ταρκ[ονδιμότου] | [Φιλοπάτο]ρος θυγατέρα τὴν [νεωτέραν] | [Τι. Κλα]ύδιος Σώσανδ[ρος τοὺς] | [ἐαυτο]ῦ εὐεργέτας τε[ιμῆς χάριν] | [ἀνέθη]κεν. Çev.: “Lalasseis halkının ... Kennatai halkının ... Tiberius Claudius Sosandros kendi hayırseverleri falanca ve kral Tarkondimotos Philopator’un kızı kraliçe Iulia için onurlandırma vesilesiyle dikti.”

isimlerinin Olba Tapınak Devleti ile bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bu süre zarfında Olba Dynast'lığında iki farklı yerel iktidar bulunmaktaydı. Bunlardan biri rahip-kral soyundan gelen Teukros oğlu Aias (İ.S. 10-17) ve Pontos Kralı I. Polemon'un oğlu Marcus Antonius Polemon I (İ.S. 17-36) idi. İki yerel topluluktan biri olan Kennatai Olba ve Diokaisareia ile bağlantılıydı. Lalasseis ise Kilikia Trakheia'daki Klaudiopolis ile bağlantılıydı. Lakin Kilikia Trakheia'da Kladiopolis isimli iki kent vardı. Muhtemelen Lalasseis, Olba ve Diokaisareia'ya yakın olduğu için Kalykadnos Nehri civarındaki Klaudiopolis tarafındaydı⁴³⁵. Bu doğrultuda her iki halk adı da Kilikia Trakheia'daki Olba Tapınak Devleti ile bağlantılı olmalıdır⁴³⁶. Lalasseis'in Tarsos kentine yakın olduğunu göz önünde bulundurursak, Sosandros ile olan yakın teması bu açıdan yorumlayabiliriz. Bununla birlikte mevcut yazıtta Sosandros'un hayırseverlerinden biri II. Iulia Neotera'dır. Kesin olmamakla birlikte diğer hayırseverin ise II. Iulia'nın eşi olma ihtimali yüksektir. II. Iulia'nın eşi olabilecek iki kişi söz konusudur: Bunlardan biri Olba ile Lalasseis ve Kennatai dynast'ı M. Antonius Polemon ve ikincisi ise Lalasseis ve Kennatai'nın *toparkhes*'i Aias'tır. Bir önceki başlıkta Iulia Neotera'nın kraliçe unvanıyla anıldığını belirtmiştik. Evli olabileceği düşünülen şahıslardan biri olan Aias'ın, mevcut sikkeler aracılığıyla Lalasseis ve Kennatai'nın *toparkhes*'i olarak bir kraldan ziyade yerel bir idareci mevkiinde görev aldığı anlaşılmaktadır⁴³⁷. Bununla birlikte, şimdiye kadar kiminle evli olduğu bilinmeyen M. Antonius Polemon I'in dynast unvanına sahip olması dolayısıyla Iulia Neotera'nın eşi olabilme ihtimali daha olası gözükmektedir.

Son olarak değineceğimiz Diophantos'u ise, Anazarbos Kenti'nin 20 km kuzeyinde bulunan bir yazıttan bilmekteyiz⁴³⁸. Yazıtta kendini rahip olarak belirten Diophantos, hayırsever Kral Tarkondimotos Philopator'u onurlandırmıştır. Diophantos yazıtında birçok kelime okunaksız olmasına rağmen, yazıt dini idarenin Tarkondimotai Krallığı denetiminde olduğunu gösteren tek kanıttır. Bölgesel olarak birçok çağdaşının aksine, Tarkondimotai Hanedanlığı'nın dini idareyi kendi laik eşrafına kıyasla belirgin şekilde elinde tutamadığı yönünde yorumlansa da⁴³⁹ bu durum yazıt azlığından kaynaklı da olabilir.

Genel itibariyle Tarkondimotai Krallığı'nın hem kendi hanedan üyelerinin hem de saray çevresinde yarattığı eşraf sınıfı arasında siyasi, dini ve iktisadi anlamda uyum içinde olduğu

⁴³⁵ Houwink, 1961: 39-40; Jones, 1998: 210-211; Wright, 2012: 82.

⁴³⁶ Rigsby, 1996: 479.

⁴³⁷ *Toparkhes* olan Aias'ın, bölgede Kappadokia Kralı I. Arkhelaos'un valisi konumunda görev yaptığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda Aias'ın bölgesel rütbesi alt bir düzeyde idi: Pilhofer, 2020: 83, dn. 62.

⁴³⁸ Sayar, 2001: 377: [...] Βασιλέα Ταρκων | [δμύ]τον Φιλο[πά]τορα τὸν Εὐ[ε]ργέτη[ν] | [...] Ταρκονδιμότον Διόφαντος | ἱερεὺς κτλ.

⁴³⁹ Wright, 2012: 82.

gözlemlenmektedir. Bilhassa hanedan üyelerinin, krallıkla iyi ilişkide olan birçok kentin önde gelen soylu sınıfı ile hem dostluk hem ailevi bağları kurduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanında hanedanlığa yakın olan eşraf sınıfının kentler ve krallık arasında politik ve kültürel anlamda Greko-Romen kimliğe bürünerek işlevsel bir köprü görevi gördüğü ifade edilebilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAPPADOKIA KRALLIĞI

3.1. Augustus Öncesi Kappadokia Krallığı'na Genel Bakış

3.1.1. Roma Egemenliği Öncesi Kappadokia'daki İdari Yapılar

Orta Anadolu'nun merkezini oluşturan Kappadokia yüzyıllarca birçok medeniyetin egemenlik kurduğu bir bölge olmuştur. Kappadokia'da var olmuş bu otoritelere kısaca değinecek olursak; bölgede İ.Ö. 2000 yılları başlarında *Kaneş* merkezli Asur Ticaret Kolonileri göze çarpmaktadır. Asur'da tarımın gelişmemiş olmasından kaynaklı belli ara mal ve ham madde ithali gereği duyulmuş ve belli aile şirketleri çerçevesinde tüccar sınıfı ortaya çıkmıştır. Anadolu'da tarımın verimliliği ve çiftçiliğin gelişmesinden kaynaklı Asurlu tüccarlar bu zenginliği Mezopotamya'ya aktarmak için bölgeyi ticari bir üs merkezi haline getirmiştir. Böylece Anadolu halkları ve Asurlu tüccarlar arasında ticari ilişki gelişmiştir. Her ne kadar Asur ticaret kolonilerinin bölgede ticari etkinliği olsa da siyasi anlamda etkinlikleri olmaksızın yerel idarelerinin ticari hukuku çerçevesinde hareket edip belli başlı vergiler (*nishatum*, *Tatum*, *Qaqqadatum E/İsratum*,) ödemekle yükümlü olmuşlardı⁴⁴⁰. Bu doğrultuda yerel şehir devletlerinin Asur Devleti'nin vasalı olduğu görüşü değil belli karşılıklı anlaşmalar çerçevesinde ticari etkinliğin sürdürüldüğü görüşü ön plana çıkmaktadır⁴⁴¹.

İ.Ö. 1780 tarihinden itibaren Anadolu-Mezopotamya arasında nizamlı bir şekilde işleyen koloni ticaret devrinin belli siyasi ve etnik unsurlardan kaynaklı son bulmasıyla bölgenin siyasi birliğini sağlayarak merkezi idarisini kontrol eden otorite olarak Pithana ve oğlu Anitta liderliğinde Hitit Uygarlığı ön plana çıkmaktadır. İ.Ö. 1450-1200 yılları arasında Ege'den Kappadokia'yı kapsayarak Karadeniz ve Suriye'ye kadar uzanan büyük bir hâkimiyet alanı kuran Hititler, önemli bir imparatorluk erki haline gelmiştir. Hitit İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla otorite boşluğundan kaynaklı parsellenmiş küçük beylik devletleri olan Tabal, Kaška ve Muški bölgede etkili olmuştur.

İ.Ö. VI. yüzyılından itibaren ise bölgede Lydia kralı Kroisos ve Pers kralı Kyros arasındaki mücadele Kappadokia tarihi açısından önemli bir yer tutmuştur. Daha önce Med'lerin hâkim olduğu Kappadokia İ.Ö. 550 yılında Pers İmparatorluğu'nun hâkimiyetine geçmiş bu durum Persler'in batıya yönelmesinin yolunu açmıştır. Kyroisos açısından Persler'in

⁴⁴⁰ Orlin 1993, 50; Bayram, 1993: 1; Koçak, 2009: 211. Asur Ticaret Kolonileri'nin Anadolu'da ödediği vergilere dair bkz: Gökçek, 2009: 147-155.

⁴⁴¹ Orlin, 1970: 90.

bölgesel olarak en büyük erk olma girişimi endişe yaratmış ve kendisi bunu önlemi gereği duymuştur⁴⁴². Savaşın sonucunda İ.Ö. 546 yılında Pers Kralı Kyros Lydia kralı Kyroisos’a üstün gelerek Küçük Asya ve Kappadokia’da mutlak hâkimiyet kurmuştur⁴⁴³.

Küçük Asya’nın Pers Egemenliği’ne geçmesiyle Kappadokia dahil olmak üzere birçok bölge merkezi otoriteye bağlı satraplıklara (σατραπεία) bölünmüştür. Ksenophon’a göre Kyros tarafından Kappadokia Satraplığı’na Artabates atanmıştır⁴⁴⁴. Atanan satrapların başlıca temel yükümlülükleri, görevlendirildikleri bölgeyi ve kent devletlerini idare etmeleri ve düzenli şekilde vergi teminini sağlamalarıdır. Strabon’dan öğrendiğimiz kadarıyla özellikle satrapların isyanından sonra “Büyük Kappadokia” (μεγάλη Καππαδοκία) ve “Pontos Kappadokia’sı” (Καππαδοκία Πόντικη) olarak ayrılan Kappadokia Satraplığı, Persler’e senelik temin ettiği gümüş vergilerin dışında; 1500 at, 500 katır, 500 civarı da küçükbaş hayvanı vergi olarak ödemiştir⁴⁴⁵. Edebi kaynaklardan Strabon’u referans alarak bölgede çift başlı satrap yönetimi olduğunu öğrenek de Appianos’un Kappadokia’nın idari yapısının bağımsız mı yoksa Dareios’a bağlı mı olduğu konusunda kararsız olduğu anlaşılmaktadır⁴⁴⁶. Fakat nümizmatik kaynaklardan öğrendiğimiz üzere Datamaes’in Tarsos’dan Sinope’ye kadar tek hâkim güç olarak sikke darp ettiği görülmektedir⁴⁴⁷.

İ.Ö. 343 yılında Büyük İskender’in ordusuyla Persler’i Anadolu’dan tasfiye etmesiyle Kappadokia’da Pers Egemenliği son bulmuştur. Yine Strabon’dan öğrendiğimiz kadarıyla Makedonlar’ın Persler tarafından iki satraplığa ayrılan Kappadokia’yı ele geçirdiğinde, satraplık idaresi yerine, isteyerek ya da istemeyerek krallığa dahil etmeyi uygun görmüşlerdir⁴⁴⁸. Kappadokia Yunan Egemenliği’ne geçtikten sonra bu egemenliği reddeden bölgenin soylu sınıfına mensup I. Ariarathes, Kuzey Kappadokia’da kısmi bağımsız krallık ilan ederken⁴⁴⁹, güneyde ise İskender tarafından Sabiktas satrap olarak (Curtius Rufus’a göre

⁴⁴² Herodotos, I, 46: τὰ τῶν Περσέων πρήγματα αὐξανόμενα πένθεος μὲν Κροῖσον ἀπέπαυσε, ἐνέβησε δὲ ἐς φροντίδα, εἴ πως δύναιτο, πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐτῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν.

⁴⁴³ Herodotos, I, 86.

⁴⁴⁴ Ksenophon, Κύρου Παιδείας VIII, 6, 7: εἰς Καππαδοκίαν δὲ Ἀρταβάταν.

⁴⁴⁵ Strabon, XI.13.8: τῷ δὲ μεγέθει καὶ τῇ δυνάμει τῆς χώρας ὁμολογεῖ καὶ ἡ περὶ τῶν φόρων ἱστορία: τῆς γὰρ Καππαδοκίας παρεχούσης τοῖς Πέρσαις κατ’ ἐνιαυτὸν πρὸς τῷ ἀργυρικῷ τέλει ἵππους χιλίους καὶ πεντακοσίους, ἡμιόνους δὲ δισχιλίους, προβάτων δὲ πέντε μυριάδας.

⁴⁴⁶ Appianos, *Mith.* 12. 8: Καππαδοκίας δὲ πρὸ μὲν Μακεδόνων οἵτινες ἦρχον, οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, εἴτε ἰδίαν ἀρχὴν, εἴτε Δαρείου κατήκουον.

⁴⁴⁷ Simonetta, 1961: 11; Ghita, 2010: 59.

⁴⁴⁸ Strabon, XII, 1, 4: τὴν δὲ Καππαδοκίαν εἰς δύο σατραπείας μερισθεῖσαν ὑπὸ τῶν Περσῶν παραλαβόντες Μακεδόνες περιεῖδον τὰ μὲν ἐκόντες τὰ δ’ ἄκοντες εἰς βασιλείας ἀντὶ σατραπειῶν περιστᾶσαν.

⁴⁴⁹ Plutarkhos, *Eum.*, 3, 4.

Abistamenes) görevlendirildi⁴⁵⁰. İskender'in ölümü sonrası Babylon'da gerçekleşen toplantıda idare Perdikkas'a bırakılmıştır. Perdikkas egemenliğini kabullenmeyip vergi ödemeyi reddeden I. Ariarathes'i ve hanedanlığını ortadan kaldırmış, yönetim şeklini ise satraplıklara ayırarak Kappadokia ve civarındaki bölgeleri Eumenes'e teslim etmiştir⁴⁵¹. Pers yönetim biçimini benimseyen Eumenes ise 320-311 arasında İskender'in generalleri arasında gerçekleşen Diadokh Savaşları sürecinde hayatını kaybetmiş yerine geçirilen Nikano ise İ.Ö. 312 yılında generali olduğu Antigonos ve Seleukos arasında Tigris'te (Dicle) geçen savaşta hayatını kaybetmiştir⁴⁵². Hem İ.Ö. 301 yılında Antigonos'a karşı İskender'in diğer generalleri Seleukos, Lysimakhos, Ptolemaios arasındaki Ipsos Savaşı'nı hem de Eumenes ve Nikano'nun ölümünden kaynaklı otorite boşluğunu iyi değerlendiren II. Ariarathes, Armenia Kralı Ardoates'in temin ettiği bir ordu ile Kappadokia'yı işgal ederek Yunan generali Amyntas'ı öldürmüş ve iktidarı ele geçirerek Kappadokia'yı ilk defa bağımsız bir krallık olarak tarih sahnesine çıkartmıştır⁴⁵³.

3.1.2. Bağımsız Bir Krallık Olarak Kappadokia'da Ariarathes Hanedanlığı

II. Ariarathes ile bağımsız bir krallık olarak tarih sahnesine çıkan Kappadokia Krallığı'nın, siyasi açıdan etkinlik sürecinin II. Ariaramnes'in oğlu III. Ariarathes ile başladığı görülmektedir. Bunun somut yansıması ise, baba II. Ariaramnes tarafından III. Ariarathes'in bölgenin önemli güçlerinden Seleukos Kralı II. Antiokhos Theos'un kızı Stratonike ile evlendirilmesi ve siyasi evlilik aracılığıyla ittifak kurulmasıdır⁴⁵⁴. Böylesi güçlü bir krallıkla kurulan ittifakın Kappadokia'ya yansıması ise Strabon'un değindiği Katonia Bölgesi'nin krallığa dahil olmasıdır⁴⁵⁵. Bizzat III. Ariarathes ilhakı ile ya da

Şekil 3.1 Kral III. Ariarathes sikkesi (Simonetta, 1961: no. 7, 51.)

Seleukos Krallığı tarafından ittifaka yönelik jest maiyetinde verildiği⁴⁵⁶ düşünülen bölgedeki

⁴⁵⁰ Curtius Rufus, III, 4.

⁴⁵¹ Plutarkhos, Eum., 3, 3-4.

⁴⁵² Plutarkhos, Eum., 19.

⁴⁵³ Diodoros, XXXI, 19, 4.

⁴⁵⁴ Diodoros, XXXI, 19: ὃς ἐπιγαμίαν πρὸς Ἀντίοχον ποιησάμενος τὸν ἐπονομασθέντα Θεόν, τὴν τούτου θυγατέρα Στρατονίκην συνῶκισε τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν υἱῶν Ἀριαράθῃ. White, 1984: 40; Magie, 1950: 201.

⁴⁵⁵ Strabon, XII, 1, 2-3.

⁴⁵⁶ Koyuncu, 2015: 47.

Komana Kenti'nde ise Kappadokia'nın ana tanrıçası Ma'nın kültü de bulunmaktadır⁴⁵⁷. Bu bilgilerin ışığında Kappadokia Krallığı'nın hâkimiyeti, III. Ariarathes'in ilk bronz sikke⁴⁵⁸ basan Kappadokia Kralı olarak ön plana çıkmasıyla kanıtlanmış; Yunanca ve Aramice harflerle darp ettiği sikkelerde tanrıçanın yansıtıldığı düşünülmüştür⁴⁵⁹. Bunların yanında İ.Ö. II. yüzyıla kadar Pers kültürü etkisi altında olan Kappadokia Krallığı üzerinde, Seleukos'lar ile kurulan ittifak neticesinde Hellenleşmeye teşvik edilmesine rağmen başkent Mazaka ve iki ya da üç büyük kent dışında Yunan kültürünün bir etkisi olmamıştır⁴⁶⁰.

Magnesia Savaşı'na kadar ise Roma Cumhuriyeti ve Kappadokia Krallığı arasında sıcak temas yaşanmadı. Kappadokia Krallığının savaşta aldığı konum doğal olarak siyasi evlilikten doğan bağdan kaynaklı III. Antiokhos'un tarafında saf tutmak olmuştur. Muharebe için ise bizzat IV. Ariarathes tarafından III. Antiokhos'a iki bin kolluk kuvveti temin edilmiştir⁴⁶¹. Her ne kadar savaş Roma ve müttefikleri lehine sonuçlansa da Kappadokia Krallığı Küçük Asya'daki diğer Hellenistik Krallıklar'a nazaran Roma nezdinde farklı bir imtiyaza erişecekti. Bu gelişme Manlius Vulso ile ekibi "*decem legati*" ve kral II. Eumenes'in politikası aracılığıyla gerçekleşecekti⁴⁶². Galatlar'a karşı sunulan şartlar IV. Ariarathes için de sağlanarak önce 600 *talanta* karşılığında affedildi. Lakin IV. Ariarathes'in, kızı Stratonike'yi II. Eumenes ile servetinin bir bölümü dahilinde nişanlamasından kaynaklı akraba ilişkisi gelişmiş ve 300 *talanta* tazminat ile sonuçlandırılarak⁴⁶³ Kappadokia, Roma'nın dostu ilan edilmiştir⁴⁶⁴. Bu gelişmeler doğrultusunda Roma Cumhuriyeti'nin *divide et impera* siyasetini sadece kendi müttefikleri arasında değil, düşman müttefikleri arasında da başarıyla uyguladığını görüyoruz.

3.1.3. Kappadokia Krallığı'nın Toplumsal Dinamikleri

Antik kaynaklardan öğrendiklerimiz doğrultusunda Kappadokia Krallığı'nın, Roma Cumhuriyeti'ni açısından diğer Hellenistik Krallıklar'dan farklı bir imtiyaza sahip olduğunu ve

⁴⁵⁷ Magie, 1950: 201. Kentten ele geçen iki sikke ve tanrıçanın bölgesel bir karaktere sahip olmasına dair bkz. Baz 2009, 65-70.

⁴⁵⁸ Wroth, 1899: 26: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΙΑΡΑΘΟΥ.

⁴⁵⁹ Simonetta, 1961: 12.

⁴⁶⁰ White, 1984: 40; Spidel, 2019: 120.

⁴⁶¹ Livius, XXXII, 34: *similiter his armati duo milia Cappadocum—ab Ariarathe missi erant regi—*.

⁴⁶² Grandier, 1995: 39.

⁴⁶³ Polybios, XXI, 45, 1: Μάλιος ὁ ἀνθύπατος τριακόσια τάλαντα πραξάμενος παρ' Ἀριαράθου φίλον αὐτὸν ἐποίησατο Ῥωμαίων.

⁴⁶⁴ Livius, XXXVIII, 39: *Et Ariarathes rex parte dimidia pecuniae imperatae beneficio Eumenis, cui desponderat per eos dies filiam, remissa in amicitiam est acceptus.*

bu imtiyazı sadece hanedan soyunun elde etmediğini görmekteyiz. Bu çerçevede Kappadokia Krallığı'nın toplumsal dinamiğine de değinmek önemlidir. Pontos'ta olduğu gibi Kappadokia'da da bölgesel ve iktidara ilişkin teşkilatlanma dini ve laik gruplar olan kraliyet hanedanı, toprak sahibi aristokrasi ve ruhban sınıfı arasında dağılmıştır⁴⁶⁵. Bu hiyerarşik dengede hanedanlık, temsili olarak öndeydi⁴⁶⁶. Dini gruplardan rahip ve tapınak şefleri Kappadokia Kült Merkezleri'nden Komana gibi bölgelerde hakimken, laik karakterdeki sınıf olan toprak sahibi aristokratlar ve hanedan soyu, krallığın geriye kalan birçok bölgesinde nüfuzunu sürdürmekteydi⁴⁶⁷. Kappadokia Hanedan Üyeleri köken itibarıyla Pers normları taşımasına rağmen hem siyasi hem de kültürel anlamda Hellenistik Krallık biçiminde örgütlenmişlerdi. Yönetimsel anlamda Seleukos Krallığı'nı örnek alan hanedanlığın saray dili Yunanca idi. İktidarda olan krallar özellikle *eusebes*, *philopator*, *philometor* veya *ktistes* gibi unvanları kullanmaktaydı. Ariarathes Hanedanlığıyla birlikte darp edilen sikkelerin arka yüzlerindeki Yunan tanrıları bu kültürel entegrasyonun güzel bir örneğiydi⁴⁶⁸.

İkinci bir güç olan toprak sahibi aristokrasiyi edebi kaynaklardan bilmekteyiz. Strabon Romalılar'ın Küçük Asya genelinde III. Antiokhos'a karşı zafer kazandıktan sonra hem yerel halkları hem de krallıkları dost ve müttefiki ilan ettiğini, kendi nezdinde diğer krallıklara nazaran bu onuru hem Kappadokia Krallığı'na hem de ἔθνος'a (halka) bahsettiğini, hanedan soyunun düşmesinden sonra Romalılar'ın, özerk yönetilmeleri için dostluk ve müttefiklik çerçevesinde halkla uzlaştığından bahsetmektedir⁴⁶⁹. Yine Strabon'a göre toprak sahibi aristokrasi idari düzeni Kappadokia'yı on bölgeye (*strategia*) bölerek belirlemişti. Bu bölgeler; Miletene, Kataonia, Tyanitis, Garsauria, Laviansene, Sargarausene, Saravene, Khammanene, Morimene, Kilikia ve Kilikia Trakheia idi. Her bir bölge toprak sahibi aristokratlar içerisinde belirlenen *strategos* tarafından idare edilmekteydi. Ariarathes Hanedanlığı bu sınıf ile uzlaşma içinde idarede yer almaktaydı⁴⁷⁰. Iustinus ise Kappadokia Krallığı'nın iç meselelerine

⁴⁶⁵ Magie, 1950: 201; Sullivan, 1990: 55; Gabelko, 2017: 324; Spidel, 2019: 120.

⁴⁶⁶ Spidel, 2019: 120.

⁴⁶⁷ Magie, 1950: 201; Spidel, 2019: 120.

⁴⁶⁸ Spidel, 2019: 120.

⁴⁶⁹ Strabon, XII, 2, 11: συνέβη δέ, ἥνίκα πρῶτον Ῥωμαῖοι τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν διώκουν νικήσαντες Ἀντίοχον, καὶ φιλίας καὶ συμμαχίας ἐποιοῦντο πρὸς τε τὰ ἔθνη καὶ τοὺς βασιλέας, τοῖς μὲν ἄλλοις βασιλεῦσιν αὐτοῖς καθ' ἑαυτοὺς δοθῆναι τὴν τιμὴν ταύτην, τῷ δὲ **Καππάδοκι καὶ αὐτῷ δὲ τῷ ἔθνει κοινῇ**. ἐκλιπόντος δὲ τοῦ βασιλικοῦ γένους οἱ μὲν Ῥωμαῖοι συνεχώρουν αὐτοῖς αὐτονομεῖσθαι κατὰ τὴν συγκεκριμένην φιλίαν τε καὶ συμμαχίαν πρὸς τὸ ἔθνος.

⁴⁷⁰ Strabon XII, 1, 2.

değirirken *populus* (halk) olarak değindiği zümreyi vurgular⁴⁷¹. Pastor'a göre *populus* olarak adlandırılan bu imtiyazlı zümre, aynı zamanda yönetici vasfına sahip olarak antlaşmalara imza atmak zorundaydı⁴⁷². Iustinus bunun yanında *senatus*'un özgürlükten mahrum bırakılan birçok soylara nazaran bu hakkı Kappadokia *populus*'una bahsettiğinden, fakat onların özgürlük yerine kral atanmasını talep ettiklerinden bahseder⁴⁷³. Nitekim Kappadokialılar bahsedilen özgürlüğü kabul etmeyip kral olmaksızın yaşamayı reddedince Ariobarzanes'in *senatus* tarafından kral tayin edildiğini ekler⁴⁷⁴. Bu bilgiler doğrultusunda Kappadokia Krallığı'nın idaresinde kuvvetler ayrığından söz edebiliriz. Toprak sahibi soylu sınıfın kendine ait bölgenin yanısıra, kendi denetiminde bir tebaa ve muhtemelen kalelere ve Polybios'dan öğrendiğimiz kadarıyla kolluk kuvvete sahip olduğunu öngörmek zor değildir⁴⁷⁵. Pastor bu manzara karşısında ise Kappadokia kraliyet soyunun, salt istibdat yapısına sahip olmaksızın, iktidarı bir grup Pers kökenli soylu ile paylaştığı üstünde durmuştur⁴⁷⁶. Magie ise toprak sahibi soylu sınıfı konumlarından kaynaklı, orta çağ feodal Avrupa'sındaki baronlara ve lordlara benzetmektedir⁴⁷⁷.

Bir başka öne çıkan zümre ise ruhban sınıfıdır. Daha önce belirttiğimiz gibi Komana merkezli olan bu ruhban sınıfının kökeni, bir yüzyıl boyunca Pontos Rahipliği'ni elde tutan zümreden oluşmaktadır. I. Arkhelos'un dedelerinden gelen ruhban geleneği, Kappadokia Krallığı'nda iktidar olunca yeni bir hanedanlık ailesi meydana getirmiştir⁴⁷⁸. Strabon ise pasajlarında krallıktan sonra gelen ikinci bir gücün söz konusu olduğunu, bunun ise krallarla birlikte rahipler olduğunu belirtmektedir⁴⁷⁹. Aynı şekilde *de bello Alexandrino* adlı eserde, kral tarafından ikinci bir erk gücünün Kappadokia'daki Bellona'nın en kadim ve kutsal tapınağı ve

⁴⁷¹ Iustinus. 37, 1, 5: *nam propter crudelitatem eam **populus** extinxerat.*

⁴⁷² Pastor, 2008: 46.

⁴⁷³ Iustinus, 38, 5, 9; *Libertatem etiam in contumeliam sui a senatu ultro delatam Cappadociae, quam reliquis gentibus abstulerunt; dein **populo Cappadocum** pro libertate oblata Gordium regem orante ideo tantum, quoniam amicus suus esset, non obtinuisse.*

⁴⁷⁴ Iustinus. 38, 2, 8; *Sed **Cappadoces** munus libertatis abnuentes negant vivere gentem sine rege posse. Itaque rex illis a senatu Ariobarzanes statuitur.*

⁴⁷⁵ Polybios, 24, 14, 9: ἔνθα καὶ Ἀριαράθης ὁ τῶν Καππαδοκῶν βασιλεὺς συνέμιξεν αὐτοῖς μετὰ τῆς οἰκείας δυνάμεως, καὶ παρεισῆλθον εἰς τὴν Μωκισσέων χώραν. Çev.: “Kappadokialılar’ın kralı Ariarantes, tabi güçler eşliğinde onlara katıldı ve Mokissuslular’ın bölgesinde bir araya geldiler.”

⁴⁷⁶ Pastor, 2008: 46.

⁴⁷⁷ Magie, 1950: 201.

⁴⁷⁸ Sullivan, 1976: 919.

⁴⁷⁹ Strabon, XXI, 2, 3: καὶ ἔστιν οὗτος δευτερος κατὰ τιμὴν ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ μετὰ τὸν βασιλέα: ὥς δ' ἐπὶ τὸ πολὺ τοῦ αὐτοῦ γένους ἦσαν οἱ ἱερεῖς τοῖς βασιλεῦσι.

rahibine pay edildiği belirtilir.⁴⁸⁰ Bunun yanında Cicero'nun Cilicia Eyaleti'ndeki *proconsul*'lük görevi döneminde, Kappadokia'da büyük savaşın kışkırtılma olasılığı sırasında yetişkin bir rahibin para, piyade ve süvari temin ederek devrim yapmak isteyenlerin peşlerinden gidebileceğini söyleyerek, ruhban sınıfının kolluk kuvveti toplayabilme ihtimaline atıf yapmıştır⁴⁸¹. Ruhban sınıfına yönelik epigrafik belge ise Komana'da bulunan bir onurlandırma yazıtıdır. Kral I. Arkhelaos'un *philopater*, *soter* ve *ktistes* epitetleri ile onurlandırıldığı yazıtta, onurlandıran özne *demos* (δημος) olarak göze çarpmaktadır⁴⁸². Bu durum halk meclisine sahip olan Komana Kenti'nin, kral I. Arkhelaos Dönemi'nde çoktan *polis* (πόλις) statüsü kazandığının göstergesidir⁴⁸³. Genel itibarıyla diğer bölgelerdeki tapınak devletleri gibi Kappadokia'daki tapınak devletleri de krallar tarafından idare edilen "ulus devlet" gibi, rahipler tarafından idare edilen bir devlet yapısı barındırmaktaydı⁴⁸⁴.

3.1.4. Augustus Öncesi Kapadokia Krallığı'nın Roma ile Siyasi İlişkileri

Bu bilgiler ışığında elimizde taraflar arasında resmi bir antlaşma verisi⁴⁸⁵ (bilhassa epigrafik ya da nümizmatik) olmamasına rağmen, Kappadokia Krallığı'nın çoklu otorite yapısı Roma ile olan son birinci yüzyıldaki siyasi ilişkisinde belirleyici etken olacaktır. Bu ilişkilerin Roma etkisi altında Kappadokia'ya nasıl yansıdığı asıl meseledir. Kronolojik olarak Roma Cumhuriyeti'nin Kappadokia Krallığı'na diplomatik ve siyasi müdahalesine değinecek olursak; IV. Ariarathes'in İ.Ö. 163'teki ölümünden sonra başa geçen oğlu V. Ariarathes ve tahtta hak iddia eden kraliçe Antiokhis'in oğlu Orophernes arasındaki siyasi gerilim krallık idaresinde krize sebep olmuştur.

V. Ariarathes açısından kendisinin Roma ile olan ilişkisinin farklı bir konumu oluşmuştur. Livius'a göre V. Ariarathes babası tarafından Roma toplumuna ve örflerine uyum

⁴⁸⁰ *De Bello Alexandrino*, 66: *vetustissimum et sanctissimum in Cappadocia Bellonae templum, quod tanta religione colitur ut sacerdos eius deae maiestate, imperio, potentia secundus a rege consensu gentis illius habeatur.*

⁴⁸¹ Cicero, *ad Fam.* 15, 4: *cumque magnum bellum in Cappadocia concitaretur, si sacerdos armis se, quod facturus putabatur, defenderet, adolescens et equitatu et peditatu et pecunia paratus toto iis qui novari aliquid volebant.*

⁴⁸² OGIS 358: βασιλέα Ἀρχέλα[ον] φιλόπατριν τὸν κτίστην καὶ σωτῆρα ὁ δῆμος.

⁴⁸³ Sullivan, 1976: 920.

⁴⁸⁴ Sullivan 1976, 920.

⁴⁸⁵ White, 1986: 40.

sağlaması adına eğitim alması için Roma'ya gönderilmişti⁴⁸⁶. Bu durumundan kaynaklı Romalılar ile kültürel bir bağ yakalayan V. Ariarathes, Galatlar ve Syria meselelerinde verilen sözlerle diplomasi başarısı sergileyerek Roma'nın en iyi dostlarından biri olmayı başarmış⁴⁸⁷ ve dost ve müttefiklik antlaşmasını

Şekil 3.2 Kral Orophernes sikkesi (BMC Galatia, no. 5, 354.)

teyit etmek için *senatus*'a elçilerini göndermiştir⁴⁸⁸. V. Ariarathes açısından bu gelişmeler yaşanırken krallık tahtında hak iddia eden Orophernes ise Ionia Bölgesi'nde eğitim görmüş olduğundan Yunan Kentleri'nden ve Syria Kralı Demetrios'tan destek görüyordu. Appianos'a göre Demetrios, Kappadokia iktidarını ele geçirerek bin *talanta* karşılığında kardeşi Orophernes'i tahta layık görmüştür⁴⁸⁹. Fakat Roma bu yönetsel paradoksa müdahale ederek arabulucu konum almıştır. Pastor, Roma'nın Kappadokia Krallığı'nda yaşanan yönetim sıkıntısına yönelik çözümü Solomonik adalet⁴⁹⁰ (Hz. Süleyman'ın adaleti) anlayışıyla iki kardeşin iştirak ettiği çift başlı *diarkhi* hükümeti ilan ederek sağladığını belirtir. Bu tedbirin taşıdığı gayeler; Roma tarafından desteklenen bu *diarkhi* üyelerinin, Attalos ve Demetrios'a

Şekil 3.3 Kral III. Ariarathes sikkesi (Simonetta, 1961: no. 7, 51.)

ölçsüz iktidar hırsı vermeksizin kendilerini kral gibi hissedeceği tatmin bir zemini oluşturmak ve tahtta hak iddia eden iki kanadın Roma tarafından desteklenerek uzlaştırılmasıydı. Bu doğrultuda iki tarafın Roma üzerinden siyaset yapması engellenecekti⁴⁹¹. Böylece Demetrios,

⁴⁸⁶ Livius, XLII, 19: *legati Ariarathis puerum filium regis secum adducetes Romam venerunt; quorum oratio fuit, regem educendum filium Romam misisse, ut iam inde a puero adsuesceret moribus Romanis hominibusque.*

⁴⁸⁷ Polybios, XXXI, 8: κρίνειν γὰρ αὐτὸν ἕνα τῶν ἀληθινῶν Ῥωμαίοις φίλων.

⁴⁸⁸ Polybios, XXXI, 3: ὅτι παρεγένοντο κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν παρ' Ἀριαράθου τοῦ νεωστὶ διαδεδεγμένου τὴν Καππαδοκῶν βασιλείαν πρέσβεις, ἀνανεωσόμενοι τὴν τε φιλίαν καὶ συμμαχίαν τὴν προϋπάρχουσαν.

⁴⁸⁹ Appianos, Syr. 47: Δημήτριος δὲ καὶ ἐκ τῆς Καππαδοκῶν ἀρχῆς Ἀριαράθην ἐκβαλὼν, Ὀλοφέρνην ἐπὶ χιλίοις ταλάντοις ἀντ' αὐτοῦ κατήγαγεν, ἀδελφὸν εἶναι δοκοῦντα Ἀριαράθου.

⁴⁹⁰ *Vetus Testamentum, Regum I, III, 16–28.*

⁴⁹¹ Pastor, 2008: 48.

senatus ve Roma elitleriyle iyi ilişkilerinden dolayı desteği alan V. Ariarathes ile Orophernes'in müşterek iktidarını kabullenmiştir⁴⁹².

Roma Cumhuriyet'inin Kappadokia Krallığı'na yönelik bir sonraki önemli politikası Lykaonia'nın Asya Eyaleti'ne bağlanma konusudur. Aristonikos İsyanı'nda V. Ariarathes'in hayatını kaybettiğini, yardımından dolayı Lykaonia'nın çocuklarına mükâfat olarak bırakıldığını Iustinus'tan bilmekteyiz⁴⁹³. Fakat bu toprak mükâfatı *senatus* tarafında tartışmaya sebep olmuş ve Asya Eyaleti'nin düzenlenmesinde yer alan Manius Aquilius, Lykaonia ve Phrygia Bölgeleri konusunda rüşvet aldığı gerekçesiyle mahkemeye sevk edilmişti⁴⁹⁴. Her ne kadar mahkeme sonucu M'. Aquilius lehine beraat çıksa da, Phrygia gibi Lykaonia Bölgesi'nin paylaşımı *senatus* tarafından tasdik edilmeyerek durumları belirsizliğini korumuştur⁴⁹⁵.

Vasiyet olarak Roma'ya bırakılan Pergamon Krallığı'nın Asya Eyaleti'ne dönüştürülmesinden sonra ilk politik hamleler dönemin halkçı siyasetçileri (*populares*) olan 133 yılı *tribunus plebis*'i (halk *tribunus*'u) Tiberius Sempronius Gracchus ve 123 yılı *tribunus plebis*'i olan kardeşi Gaius Gracchus tarafından gerçekleştirilmiştir. Gracchus Kardeşler savaş süreçleri ve *latifundium*'dan⁴⁹⁶ kaynaklı topraksız kalıp kentte göç eden köylüler lehindeki toprak yasasını (*lex agraria*)⁴⁹⁷ yürürlüğe sunmuş ve finans kaynağı için Asya Eyaleti'nden gelecek vergileri hedeflemişti. Her ne kadar Tiberius bu politika sonucunda *senatus*'taki muhafazakâr grup (*optimates*) tarafından katledilse de yasa yürürlükte kalmıştır. 123 yılı *tribunus plebis*'i Gaius, abisinin topraksız köylünün çıkarına yönelik olan politikasını izlemesinin yanı sıra *senatus* sınıfına karşı güçlü bir konum alabilmek adına *equites* sınıfını da

⁴⁹² Appianos, Syr. 47: καὶ Ῥωμαίοις ἔδόκει μὲν, ὡς ἀδελφούς, Ἀριαράθην καὶ Ὀλοφέρνην βασιλεῦειν ὁμοῦ; Livius, XLVII: Ariarathes, Cappadociae rex, consilio Demetri, Syriae regis, et viribus pulsus regno a senatu restitutus est.

⁴⁹³ Iustinus, XXXVIII, 1, 2: Post haec regibus, qui adversus Aristonicum auxilia tulerant, praemia persoluta: Mithridati Pontico Syria maior, filiis Ariarathis, regis Cappadociae, qui eodem bello occiderat, Lycaonia et Cilicia datae.

⁴⁹⁴ Cicero, de Oratore, II 45,188.

⁴⁹⁵ Appianos, Bellum Civile, I 3, 22. Magie, 1950: 169; Tozan, 2012: 26.

⁴⁹⁶ Özellikle kırsal kesimdeki Romalı ve İtali vatandaşlara ait olan ve toprak sahibi aristokratlar tarafından el konularak köle iş gücüne dayalı tarımın yapıldığı geniş araziler.

⁴⁹⁷ Livius, Perioch. LVIII: Tib. Sempronius Gracchus trib. pleb. cum legem agrariam ferret aduersus voluntatem senatus et equestris ordinis: nequis ex publico agro plus quam mille iugera possideret in eum furorem exarsit ut M. Octauio collegae causam diversae partis defendenti potestatem lege lata abrogaret. Çev.: "Tribunus plebis Tiberius Sempronius Gracchus, senatus ve eques sınıfının taleplerine karşı hiç kimsenin kamu arazilerinden bin iugera'dan fazla (240 x120 ayak) toprak sahibi olmamasına dair toprak yasa tasarısı verdiğinde, partinin ortağı Octavianus davadan saptıktan sonra yürürlüğe sunulan yasayı reddederek ilga etti."

yanına çeken bir yol izlemiştir. Gaius'un Roma Halkı'nın gelirlerini arttırmak için hedeflediği kaynak ise daha önce Pergamon Krallığı'na ait olan Lykaonia ve Phrygia'nın zenginliklerinden gelecek olan gelirdi. Şu anki değinilmesi gereken konu Lykaonia'nın belirsiz olan durumunun nasıl sonuçlandırıldığıdır.

Şekil 3.4 Kral VII. Ariarathes sikkesi (Morkholm 12)

Gaius Gracchus'un *lex Aufeia* hakkındaki söylevinden yola çıkarsak, vergileri yükselterek halkın refahını arttırmak isteği açıktır⁴⁹⁸. Bunun yanında Nikomedes'i ve Mithradates'i rüşvet girişimlerine karşı uyarırken, Kappadokia'yı buna dahil etmemiş ya da göz yummuş olabilir. Bunun Roma açısından sebebi Gaius'un babası Tiberius Gracchus'un Küçük Asya'da görevli olduğu dönemde Ariarathes Ailesi ile kurduğu dostluk ilişkisine bağlanmaktadır⁴⁹⁹. Duruma Kappadokia açısından bakacak olursak; hem Aristonikos İsyanı'nda V. Ariarathes hayatını kaybetmiş hem de eşi kraliçe Laodike'nin beş çocuğunu öldürtüp krallıkta kolayca söz sahibi olabilmek için en küçüğünü başa geçirmiştir⁵⁰⁰. Dolayısıyla Kappadokia'nın yaşadığı iç karışıklıklar sebebiyle bu duruma güç aktaracak şartları sağlayamadığını tahmin edebiliriz⁵⁰¹. Lykaonia'nın Asya Eyaleti'ne bağlanma durumunu antik kaynakları referans alarak incelediğimizde; Plinius Maior hukuken Asya Eyaleti *conventus*'una

Şekil 3.5 Kral VIII. Ariarathes sikkesi (SNG von Aulock 6297.)

dahil olan bölgeleri sayarken Lykaonia'yı da eklemiştir⁵⁰². Lykaonia ile ilgili en önemli epigrafik kaynak ise *lex de provinciis praetoriis*'tir⁵⁰³. Yazıtta geçen “ἐπαρχία Λυκαονία” ifadesi Lykaonia'nın bir *provincia* olduğunu belirlese de bu kavram eyalet değil, bir Roma *magistratus*'unun görev alanı olarak değerlendirilmelidir. Sonuç itibari ile daha

⁴⁹⁸ Gellius, XI,10: *Ego ipse, qui apud vos verba facio, uti vectigalia vestra augeatis, quo facilius vestra commoda et rempublicam administrare possitis.*

⁴⁹⁹ Pastor, 2008: 49.

⁵⁰⁰ Iustinus, XXXVII 1, 4.

⁵⁰¹ Magie, 1950: 202, Tozan, 2012: 35.

⁵⁰² Plinius, V, 95: *Hos includit Lycaonia, in Asiaticam iurisdictionem versa, cum qua conveniunt Philomelienses, Tymbriani, Leucolithi, Pelteni, Tyrienses.*

⁵⁰³ I. Knidos 31: str. 25, III/B, str. 14: ἐπαρχία Λυκαονία; Delphoi, Block B: [δια]κατέχει, ὥς ἑλασσον αὐτῶι ἐ[παρχία Λ]υκαονίας ἔσται, καθ[ὼς].

önce Pergamon Krallığı'na ait olan Phrygia Bölgesi gibi Lykaonia da vasiyetten doğan hukuki bir durum gereği bölgenin Roma tarafından geri alınmasına meşru zemin sağlamıştır⁵⁰⁴.

İ.Ö. son yüzyılın erken dönemleri Kappadokia Krallığı'nın siyasi açıdan dış müdahalelere maruz kaldığı süreçtir. Özellikle

Şekil 3.6 Kral IX. Ariarathes sikkesi (Simonetta, 1961: no. 29.)

Bithynia Krallığı'nın da dahil olduğu VI. Mithradates Eupator ile Roma arasındaki rekabet bunun en belirgin yansıması olacaktır. Özellikle VI. Mithradates Kappadokia Hanedanlığı'nın siyasi istikrarsızlığını fırsat bilerek doğrudan hedef almıştır. Roma'nın askeri ve siyasi anlamda doğrudan müdahil olmadığı süreçte, net şekilde Kappadokia Krallığı'nı kendi denetiminde tutmak isteyen VI. Mithradates, Kappadokia Soylusu Gordios ile kurduğu tuzakla VI. Ariarathes'i devirerek yerine oğlu VII. Ariarathes'i Gordios denetiminde krallığın başına geçirmiştir⁵⁰⁵. Bu yönetim kısa sürmemiş VI. Mithradates öz yeğeni VII. Ariarathes'i komplo ile öldürmüştü⁵⁰⁶. Kappadokia krallığı VII. Ariarathes'in katli ile önceki kralın kardeşi VIII. Ariarathes'in taraftarları ve Mithradates Eupator'un kuzeni IX. Ariarathes arasında gerçekleşen iç savaşın içine sürüklenmişti. Bu çekişme sürecinde Roma tarafından Küçük Asya'da siyasetçi ve asker Gaius Marius görevlendirilmişti. Plutarkhos'dan öğrendiğimiz kadarıyla Marius'un Mithradates'i "Ey kral! Ya Romalılar'dan daha büyük olmaya muktedir ol ya da buyurulana sessiz kal!"⁵⁰⁷ diye uyararak Roma'nın dış politikasının genel kaygısını yansıtmıştır⁵⁰⁸. 98 yılında Gaius Marius VI. Mithradates'in sekiz yaşındaki oğluna Ariarathes adını koyup onu yegâne kral ilan etti ve kral Kappadokialı soylu sınıfı ile olan anlaşmazlığa rağmen Gordios denetiminde hüküm sürdü⁵⁰⁹. Buna binaen Kappadokia'daki muhalif soylu kesim, yöneticilerin zalimliği ve keyfiliğinden huzursuz olunca VI. Mithradates'e karşı, kralın kendisini ve Ariarathes adındaki kardeşini Asya'da eğitim gördüğü sırada geri çağırdılar⁵¹⁰.

Bu gelişmeler çerçevesinde Roma Küçük Asya'daki politika ve seferlerini Marius ve Sulla aracılığıyla yürütmüştü. Muhtemelen krallıktaki fikir ayrılığı, IX. Ariarathes'in ilk

⁵⁰⁴ Magie, 1950: 169.

⁵⁰⁵ Iustinus, XXXVIII, 1.

⁵⁰⁶ Iustinus, XXXVIII, 1.

⁵⁰⁷ Plutarkhos. *Marius*, 31, 2-3.

⁵⁰⁸ Pastor, 2008: 55

⁵⁰⁹ Iustinus XXXVIII, 1.

⁵¹⁰ Iustinus XXXVIII, 2.

ihracından sonra Roma'nın Kappadokia'yı özgür ilan etmesinden kaynaklıdır. Kappadokia'nın bölünmesini engellemek adına, tek bir hükümete V. Ariarathes ve Orophernes arasında uygulanmaya çalışılan çift başlı yönetim olan “*diarkhi*” (διαρχία-*duoviri*) amaçlanmış olabilir. Romalılar bu duruma ne özgürlük sevdalarından ne de monarşi karşıtı

Şekil 3.7 Kral I. Ariobarzanes sikkesi (BMC Galatia, no. 6.)

görüşlerinden dolayı teşebbüs etmişlerdi. Pastor bu teşebbüsün nedenini politik doğruculuğa bağlamıştır⁵¹¹. Fakat Romalılar'ın, Kappadokia Krallığı'na bahşedilen özgürlüğün kabul edilmeyip kral olmaksızın yaşamayı reddetmeleriyle niyetlendikleri şeyin Kappadokia toplumunda bir karşılığı olmadığını görmüşlerdi. Strabon Romalılar'ın Kappadokia Halkı'nın bu tavırları karşısında şaşkınlığa uğradığını belirtmiştir⁵¹².

Kappadokia soylularının, idari özgürlük algıları olmaksızın Küçük Asya, Hellas ve İtalya'daki kentleşmeden ve Yunan *polis* örgütlenme biçiminden uzak bir yapıda olmaları böyle bir tavır almalarında etkili olmuş olabilir. Bu soylu sınıf muhtemelen bahsi geçen özgürlük kavramının aristokrasi ve taht kavgaları için rekabete giren taraflara yönelik olduğunu algılamasının yanı sıra, Magie'ye göre hanedanlığın tasfiye edildiği bir toplumda, bunun anarşiye sebep olabilme ihtimaline yönelik bir kaygı da beslemiş olabilirdi⁵¹³. Bu gelişmeler sonucunda Kappadokialılar'ın seçtiği kişi doğrultusunda *senatus*'un tasdik etmesiyle I. Arizobarzanes başa geçirilmiştir⁵¹⁴. Ariarathes Hanedanlığı'nın karşılaştığı dış müdahalelere I. Arizobarzanes de maruz kalarak otuz yıllık iktidar sürecinde VI. Mithradates ve Armenia Kralı Tigranes'e karşı mücadele etmekte zorlanmış ve birçok kez tahtından indirilmişti. Kappadokia Krallığı'nın askeri ve siyasi çaresizlik yaşadığı bu süreçte ilk müdahale İ.Ö. 92 yılında askeri yetkiyi devralan *praetor* L. Cornelius Sulla tarafından yapılmış ve I. Arizobarzanes tahta geri getirilmiştir⁵¹⁵. Sulla'nın Küçük Asya'da uyguladığı politika daha ılımlı ve uzlaşmaya yönelik olmuştur. Özellikle Parthlar ile olan diplomasi ilişkisi bunun bir göstergesidir⁵¹⁶.

I. ve II. Mithradates savaş süreçleri I. Arizobarzanes'in tahtından kovulmaya maruz kaldığı dönemlerdir. Bu gelişmeler Roma'ya ulaştığında *consul*'lük görevi Sulla'ya verilmiştir.

⁵¹¹ Pastor, 2008: 55.

⁵¹² Strabon 12, 2, 11: οἱ δὲ θαυμάσαντες εἴ τινες οὕτως εἶεν ἀπειρηκότες πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

⁵¹³ Magie, 1950: 205.

⁵¹⁴ Iustinus, XXXVIII, 2, 8.

⁵¹⁵ Livius, *Perioch.* 70.

⁵¹⁶ Vell. Pater., II, 24, 3.

Hellas, Ege Adaları ve Küçük Asya genelinde geçen I. Mithradates Savaşları'ndan zaferle ayrılan Sulla, II. Mithradates Savaşı'nda daha uzlaşmacı bir tavır sergileyerek I. Ariobarzanes ve VI. Mithradates arasında siyasi evliliğe aracılık etmiştir.⁵¹⁷ Fakat bu uzlaşmacı politikanın VI. Mithradates tarafında bir geçerliliği olmamış I. Ariobarzanes tahtan indirilmeye karşı karşıya kalmıştır. Roma'nın bu sıralarda İ.Ö. 91-88 arası iç siyasetinde gelişen İtalik halklarının vatandaşlık haklarına yönelik isyanından kaynaklı Müttefikler Savaşı (*Bellum Italicum* veya *Bellum Sociale*) ile uğraşmasına bağlı olarak bu meselelerle fazla ilgilenememe durumu ve Sulla'nın 78 yılındaki ölümü Kappadokia Krallığı aleyhine olmuştur. Tüm bu olayların akabinde İ.Ö. 74-63 arasında sürececek olan III. Mithradates Savaşı başlamıştı.

Üçüncü muharebe için 73-71 yıllarında, 74 yılı *consul*'ü L. Licinius Lucullus görevlendirilmiştir. Lucullus I. Ariobarzanes ile hem VI. Mithradates'e hem de müttefiki Tigranes'e karşı başarılı askeri seferler düzenlemesine rağmen savaşın fazla uzaması, Roma askerlerinin savaş koşullarından dolayı kıtlık çekmesi ve Roma'ya ulaşan yolsuzluk haberlerinden dolayı Roma'ya dönerek görevi Gnaeus Pompeius Magnus'a devretmiştir. Bildiğimiz üzere Pompeius'a *lex Gabina* yasasıyla Kilikialı korsanlar ile *lex Manilia* yasasıyla VI. Mithradates ile savaşması için tüm yetkiler verilmişti.⁵¹⁸ Verilen yetkiyi en iyi şekilde kullanan Pompeius, Mithradates'e karşı kesin zafer kazanarak 63 yılında intihar etmesinde etkili olmuştur⁵¹⁹. Küçük Asya'da Mithradates'in siyasi ve askeri etkinliği tasfiye edilmesinden sonra gerçekleşen Pompeius'un düzenlemeleri Kappadokia Krallığı lehine gelişmiştir. İlk aşamada M.Ö. 65 yılında I. Ariobarzanes'e krallığı teslim edilmiştir. Kral Tigranes'in oğluna pay ettiği Sophene ve Kappadokia'da idare edilen Gordyene bölgeleri Kappadokia Krallığı'na bırakılmış⁵²⁰, Mithradates Savaşları sırasında harap olup zarar gören Mazaka Kenti yeniden inşa ettirilmiş⁵²¹.

Bu toprak bağıışı politikaları çerçevesinde Kappadokia Krallığı, Kilikia'nın bir bölümünü kapsayarak Armenia Krallığı'na ve Fırat'ın batısına sınır olacak şekilde denetim elde etmiş ve Roma'nın güvenilir tampon bölgesi olmuştur. Pompeius'un düzenlemeleri kapsamında meydana gelen *status quo* İ.Ö. 63 – 33 arasındaki gerçekleşecek politik durumda etkin bir rol oynayacaktı. Özellikle Cicero'nun Cilicia Eyaleti'nde *proconsul*'lük yaptığı süreçte Parthlar ile gerçekleşen çarpışmada ve iç savaşlar süreçlerinde Kappadokia Krallığı

⁵¹⁷ Appianos, *Mith.*, 66.

⁵¹⁸ Appianos, *Mith.*,97; Livius, *Perioch*, 100; Cassius Dio, 36.42.

⁵¹⁹ Appianos, *Mith.*, 100; Plutarkhos, *Pompeius*, 32.

⁵²⁰ Appianos, *Mith.*, 105.

⁵²¹ Appianos, *Mith.*, 115; ἐν δὲ Καππαδοκίᾳ Μάζακα, ὑπὸ τοῦ πολέμου λελυμασμένην ἐς τέλος, ἤγειρεν αὐθις.

doğrudan önemli bir unsur olacaktı. Bu noktada özellikle Kappadokia Krallığı adına gelişen süreçlerde sırasıyla yer alan II. Ariobarzanes Philopator, III. Ariobarzanes Eusebes Philorhomaïos ve X. Ariarathes Eusebes Philadelphos'un Roma ile konjonktürel siyasetine değinmek faydalı olacaktır. Kappadokia Krallığı her ne kadar Pompeius'un düzenlemelerinden avantajlı çıksa da II. Ariobarzanes Dönemi'nde siyasi kriz yaşanmaya devam etmiştir. Bilhassa Pompeius, hanedanlığın siyasi itibarını zedelemeye çalışanları yıpratmayı umsa da hanedanlığa muhalif olan soyluların ve Parthlar'ın tehdidi en büyük sorunlar arasındaydı⁵²².

Epigrafik ve antik edebi kaynaklar ışığında II. Ariobarzanes'in şahsi, siyasi ve kültürel kimliğine değinecek olursak: Kendisi, Atina'da bulunan iki yazıttan birinde, Atina halkı tarafından *philopator* (φιλοπάτωρ) ve *euergetes* (εὐεργέτης) epithetleri ile onurlandırılmıştır. Yazıtta II. Ariobarzanes'in annesinin adı Athenais Philostorgos olarak geçerken⁵²³, yine diğer bir yazıtta oğlu III. Ariobarzanes Eusebes Philoromaïos'un annesi olarak gözükmektedir⁵²⁴. Bu süregelen evlilikle, iç siyasette krallık erkini pekiştirmek için Ariobarzanes Hanedanlığı'na muhalif olan VI. Mithradates sempatizanlarını doğrudan karşılarına almaktansa onları tatmin etmeye yönelik bir politika güdülmüş olabilir⁵²⁵. Diğer önemli yazıtlar ise yine Atina ve Samos'da ele geçenlerdir. Atina Kenti'nin önde gelenleri tarafından onurlandırılan II. Ariobarzanes'in hasar gören *odeon*'un restorasyonuna finans sağladığı görülmektedir⁵²⁶. Ünlü Romalı mimar ve mühendis Marcus Vitruvius Pollio'nun, *de Architectura* adlı eserinde bu durumu kanıtlar nitelikte ifadeleri bulunmaktadır. Vitruvius, harap olan tiyatro ve *odeon*'un bir bölümünden bahsederken VI. Mithradates Savaşı sırasında ateşe verilen *odeon*'u kral II. Ariobarzanes'in yeniden inşa ettirdiğini belirtmektedir⁵²⁷. Diğer önemli bir yazıt ise Atina'daki *epheboi* (ἐφηβοί) listesinde II. Ariobarzanes'in çocukları Ariobarzanes ve Ariarathes'in kaydedildiği görülmektedir. Yazıttan II. Ariobarzanes'in Yunan Kültürü'nü benimsediği ve

⁵²² Sullivan 1980, 1137.

⁵²³ IG II/III² 3,1, 3428: Ὁ δῆμος | βασιλέα Ἀριοβαρζάνην | Φιλοπάτορα τὸν ἐκ βασιλέως Ἀριοβαρζάνου Φιλορωμαίου καὶ βασιλίσσης Ἀθηναίδος Φιλοστόργου τὸν ἑαυτοῦ εὐεργέτην ἀνέθηκεν.

⁵²⁴ IG II/III² 3,1, 3427: ὁ δῆμος | βασιλέα Ἀριοβαρζάνην Εὐσεβῆ Φιλορωμαίων τὸν ἐκ βασιλέως Ἀριοβαρζάνου Φιλοπάτορος καὶ βασιλίσσης Ἀθηναίδος Φιλοστόργου τὸν ἑαυτοῦ εὐεργέτην ἀνέθηκεν.

⁵²⁵ Sullivan, 1980: 1137.

⁵²⁶ IG, 3426: βασιλέα Ἀριοβαρζάνην Φιλοπάτορα τὸν ἐκ βασιλέως | Ἀριοβαρζάνου Φιλορωμαίου καὶ βασιλίσσης | Ἀθηναίδος Φιλοστόργου οἱ κατασταθέντες | ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τὴν τοῦ ὠιδείου κατασκευὴν | Γάιος καὶ Μάρκος Στάλλιοι Γαίου υἱοὶ καὶ | Μενάλιππος ἑαυτῶν εὐεργέτην.

⁵²⁷ Vitruvius, *De Arch.*, V, 9, 1: *ideo autem etiam incensum Mithridatico bello rex Ariobarzanes restituit.*

çocuklarının Yunan Kültürü temelinde eğitilmesini amaçladığı sonucu çıkarılabilir⁵²⁸. II. Ariobarzanes ile ilgili son yazıt ise Samos Adası'nda bulunmuştur⁵²⁹. Samos Halkı tarafından dindarlığı (εὐσεβεία) ve erdeminden (ἀρετή) dolayı onurlandırılan II. Ariobarzanes'in hem Hellas hem de Ege Bölgesi'ndeki Yunan dünyasıyla kültürel, ekonomik ilişkilere ve siyasal saygınlığa sahip olduğunu yorumlayabiliriz.

Dış politikada iyi bir görüntü çizse de II. Ariobarzanes iç işlerinde uyguladığı ılımlı siyasete rağmen krallık içindeki rakipleri tarafından katledilmiştir. Bilhassa Cicero'nun *proconsul*'lük yaptığı sırada yazdığı mektupta; III. Ariobarzanes'i ve onu destekleyen soyluları, babası ve dedesinin gazabına uğramaması amacıyla kendisini

Şekil 3.8 Kral III. Ariobarzanes sikkesi (BMC Galatia, no. 4.)

muhafaza etmeleri için teşvik ettiğini belirtmesi bu duruma açıklar⁵³⁰. III. Ariobarzanes iktidarı, Cicero'nun *proconsul*'lük yaptığı döneme, Caesar ile Pompeius arasındaki iç savaş sürecine denk gelir. Bu sürece yönelik gelişmeleri Cicero'nun mektuplarından öğreniyoruz. Cicero'nun resmi göreve başladığı İ.Ö. 51 yılında da Kappadokia Krallığı'ndaki siyasi ayrım ve hanedana muhalif tarafların Armenia ve Parthlar'a yakın durmasından kaynaklı bir kaygı mevcuttu⁵³¹. Bu süreçte hızlı bir hamle ile III. Ariobarzanes, Cicero'nun referansı ile *senatus* tarafından kral ilan edildi⁵³². Cicero bizzat yetkililer aracılığıyla III. Ariobarzanes'in selametini ve emniyetini muhafaza etmeyi hem krala hem de krallığa hami olmayı ve tüm bunların *senatus* ve Roma Halkı adına büyük yükümlülük taşıdığının bilincinde olarak taahhüt ettiğini belirtmiştir.⁵³³ Roma açısından bölgenin konjonktürel çıkarı sadece Parth ve Armenia tehdidini bertaraf etmek değil aynı zamanda müttefiklerin çıkarlarının korunmasıydı⁵³⁴.

Bu süreçte Cicero, III. Ariobarzanes'i iç tehditlere karşı koruma yükümlülüğünü de almış bulundu. Cicero Parthlar'ın süvari birlikleriyle Fırat'ı geçtiği haberini kral I. Antiokhos

⁵²⁸ SEG 22, 110; SEG 38, 117; IG II² 1039: [Αριοβαρζάνης] καὶ Ἀ[ρι]αράθης | βασι[λέως] Ἀριοβαρζάνου | [Σ]υπ[αλήττιο]ι Φιλορωμαῖοι.

⁵²⁹ IG XII, 6; IG XII, 6 1:349, 20: ὁ δῆμος ν ὁ Σαμίων | βασιλέα ν Ἀριοβαρζάνην φιλοπάτορα | βασιλέως υἱὸν | Ἀριοβαρζάνου | φιλορωμαίου καὶ βασιλίσσης | Ἀθηναῖδος φιλοστ<ό>ργου, ἀρετῆς | ἔνεκεν καὶ εὐσεβείας Ἡρη.

⁵³⁰ Cicero, *Ad Fam.*, 15, 2, 6. Sullivan, 1980: 1138.

⁵³¹ Sullivan, 1980: 1140.

⁵³² Cicero, *Ad Fam.*, 2.17.7.

⁵³³ Cicero, *Ad Fam.*, 15.2.4.

⁵³⁴ Tozan, 2016: 109.

ve kral I. Tarkondimotos'un uyarı mektuplarından öğrendikten sonra Kybistra'ya doğru yol aldı. Kentin yakınlarında kurduğu karargâhta üç gün vakit geçirdiği⁵³⁵ III. Ariobarzanes ile bir araya gelerek Kappadokia'nın iç meselelerine dair istişarede bulundu. Kardeşi Ariarathes ve babasının yaşlı arkadaşlarının da dahil olduğu görüşmede Cicero bizzat kendi kaleminden; altüst olmuş bir şekilde feryat ederek karargâha geldiklerini, ona verilen sadakat yükümlülüğünü yerine getirmesi için yalvardıklarını, kendilerine

Şekil 3.9 Kral X. Ariarathes sikkesi (BMC Galatia, no. 13.)

ulaşmış bir tuzak girişiminin istihbaratının aldıklarını fakat korktukları için sessiz kaldıklarını belirtir⁵³⁶. Bu komplo girişiminde bulunacak olanlar ve amaçları açıktı. Bunlar hanedana muhalif Athenais yandaşları ve daha önce Strabon ve Cicero'dan da aktardığımız Komana merkezli önemli bir zümre olan ruhban sınıfıydı. Nihai amaçları ise tahta küçük kardeş Ariarathes'i geçirmekti⁵³⁷.

Kappadokia gündeminde bu gelişmeler yaşanırken İtalya'dan gelen Caesar ve Pompeius arasındaki iç savaş haberi dengeleri değiştirmişti. Pompeius'un düzenlemelerinden belli imtiyazlar elde eden Kappadokia Krallığı da iç savaşta yakın olduğu Pompeius'un yanında saf tutmuştu⁵³⁸. Özellikle III. Ariobarzanes Pompeius'a X. Ariarathes komutasında (Appianos'a göre kral; *Civ. Bell.* 2: 71) 500 kişilik asker temin ederek destek olmuştur⁵³⁹. İç savaşın Caesar lehine sonuçlanmasından sonra sonucun getirisi Kappadokia açısından diğer krallıklara nazaran olumlu yansımıştı⁵⁴⁰. Bilhassa bunun somut yansıması Armenia'nın bir bölümünün Galatia Kralı Deiotaros'dan alınıp Ariobarzanes'e teslim edilmesi idi⁵⁴¹.

Bu gelişmelerin akabinde mevcut iç sorun X. Ariarathes'in konumuydu. Çünkü X. Ariarathes bu süreçte bazı hanedanlık yükümlülüklerini üstlenmeye başlamıştı. Caesar ise bölgede yaşanabilecek ihtilafı önlemek için Roma'ya olan dönüşünü ertelemiş, özellikle Kappadokia'nın siyasi rekabet tarihini bilip bilmemesinden bağımsız, X. Ariarathes'in potansiyel tehlike teşkil ettiğini fark etmişti. Özellikle savaş sırasındaki askeri tecrübesinden

⁵³⁵ Cicero, *Ad Fam.*, 15.2.3.

⁵³⁶ Cicero, *Ad Fam.*, 15.2.6.

⁵³⁷ Sullivan, 1980: 1140.

⁵³⁸ Appianos, *Bell. Civ.*, 2.71.

⁵³⁹ Caesar, *Bell. Civ.*, 3.4.

⁵⁴⁰ Sullivan, 1980: 1140.

⁵⁴¹ Cassius Dio, 41,36,3; Cicero, *Phil.*, 2,94.

dolaylı ve tahta olan hırsını sezmişti⁵⁴². Cicero'dan öğrendiğimiz kadarıyla Ariarathes'in Caesar'dan talep ettiği tahtın reddedildiğini görüyoruz⁵⁴³. Bu talebin reddedilmesinin altındaki sebep iki kardeşin arasındaki gerginlikten bağımsızdı ve Caesar açısından endişe veren durum ise Armenia Minor'u Parthlar'a karşı mücadelede stratejik açıdan güvenli bir isme bırakmak istemesiydi⁵⁴⁴. Bu gelişmelere rağmen X. Ariarathes'in tahttaki veraset hakkını daha fazla bekleme yönünde tavrı yoktu. Caesar'ın Cumhuriyetçiler tarafından suikaste uğramasından sonra Küçük Asya'daki yandaşlarını konsolide etmeye gelen Brutus ve Cassius, III. Ariobarzanes'i Lykialı ve Rhodoslular gibi iç savaşa tarafsız kalmasına şüphe ile yaklaşarak katletmişlerdir⁵⁴⁵. Fakat Appianos'a göre bu katledilmenin sebebi III. Ariobarzanes'in Cassius'a yönelik bir komplo kurarak onu öldürme teşebbüsünde bulunmasıydı. Lakin X. Ariarathes'in özellikle kardeşine yönelik olan suikaste dahil olduğuna dair net bir kaynak yoktur⁵⁴⁶. Genel itibariyle III. Ariobarzanes'in on yıllık iktidar sürecini gözlemlediğimizde, hanedanlığa muhalif kesime karşı pragmatist bir siyaset izlemesi, dış düşmanlara karşı krallığını muhafaza etmesi ve Roma iç savaşlarından karlı çıkması düşünüldüğünde başarılı bir görüntü verdiği söylenebilir⁵⁴⁷.

İ.Ö. 42 yılında tahta geçen X. Ariarathes, sikkelerden de bildiğimiz kadarıyla altı yıl iktidarda kalmıştır⁵⁴⁸. İktidar yılları, iç savaştan galip çıkan *triumviri* Octavianus, Antonius ve Lepidus'un Roma'nın elindeki bölgeleri paylaştığı döneme denk gelmiştir. Doğu'nun M. Antonius'a düşmesiyle Kappadokia'nın bölgesel siyaseti Antonius'un düzenlemeleri çerçevesinde şekillenecekti. Bunun yanında X. Ariarathes'in genel politikasına bakacak olursak; sahip olduğu *eusebes* epitheti, muhtemelen Komana'da bir rahip olarak hizmet ettiğini gösterir⁵⁴⁹. Bunun yanında X. Ariarathes'in üç kuşak ardından hanedanın tek üyesi olması, onun istikrarsız durumundan bağımsız Roma açısından güven sorunu yaratmıştı⁵⁵⁰. Dış politikada ise yine gündem Parthlar idi. Parthlar'ın Küçük Asya'ya yönelik devam eden girişimleri Kappadokia'nın güvenliği için tehditti. Her ne kadar krallık içinde Parth yandaşları mevcut olsa da X. Ariarathes'in Parthlar ile iş birliğine girdiğine dair bir ibare yoktur.

⁵⁴² Sullivan, 1980: 1145.

⁵⁴³ Cicero, *Ad Att.*, 13.2.

⁵⁴⁴ Sullivan, 1980: 1145.

⁵⁴⁵ Cassius Dio 47.33.1.

⁵⁴⁶ Appianos. *Bell. Civ.*, 4.63.

⁵⁴⁷ Sullivan, 1980: 1145.

⁵⁴⁸ Simonetta, 1961: 47.

⁵⁴⁹ Sullivan, 1980: 1147.

⁵⁵⁰ Strabon, XII, 2, 11.

İç işlere yönelik olarak ise; X. Ariarathes'in, iktidara yönelik rekabet içinde olduğuna Appianos bizzat değinerek Antonius'un, X. Ariarathes ve Sisines'i güzelliyle ön plana çıkan annesinden dolayı krallık erkine ortak olmaları konusunda uzlaştırdığını söylemiştir⁵⁵¹. İdare açısından antik edebi metinler ile sikkeler arasındaki çelişkili durum, X. Ariarathes'in mutlak hâkimiyet kurmadığına işaret etmektedir. Bu doğrultuda Antonius'un 41 yılında bazı bölgelerin idaresini I. Arkhelaos'a teslim ettiği de tahmin edilir⁵⁵². Hem Tacitus'un I. Arkhelaos'un Kappadokia'daki iktidarı elli yıl elinde tuttuğunu belirtmesi⁵⁵³ hem de sikkeler iktidar değişiminin İ.Ö. 36 yılında gerçekleştiğine işaret eder. 36 yılında X. Ariarathes'in Antonius tarafından defedildiği açıktır. Bu olayın bizzat Antonius'un X. Ariarathes'i katletmesi ile gerçekleştiği Valerius Maximianus'un "Antonius tarafından öldürüldüğü açık olan Ariarathes" sözlerinden anlaşılmaktadır⁵⁵⁴. Sonuç itibari ile X. Ariarathes hanedanının son üyesiydi ve Kappadokia Krallığı'nın iktidarı hanedana mensup olmayan I. Arkhelaos'a aitti.

3.2. Augustus ve Tiberius Dönemlerinde Kappadokia Krallığı

3.2.1. I. Arkhelaos'un Siyasi ve Kültürel Konumu

İ.Ö. 36 yılında Antonius vasıtasıyla iktidarı devralan I. Arkhelaos'un konumu daha öncekilerden farklı olmuştur. Strabon'un deyimiyle üçüncü kuşağın son temsilcisi de ölünce Antonius tarafından kendileriyle hiçbir ilişkisi olmayan I. Arkhelaos iktidara getirilmişti⁵⁵⁵. Burada en önemli husus neden tercih edildiği sorusudur. I. Arkhelaos'un soy ağacını incelediğimizde, köken olarak Makedonialı olmasının yanında, aynı adı taşıyan dedesinin ve babasının hem Pontos aristokrasisine hem de ruhban sınıfına mensup olarak Komana Tapınak Devleti rahipliği yaptıklarını görmekteyiz. Her ne kadar hanedan soyundan olmasa da⁵⁵⁶ Pontos Komanası'nda rahip olan babasından dolayı ikinci dereceden soyluydu⁵⁵⁷.

Şekil 3.10 Kral I. Arkhelaos sikkesi (Simonetta, 1961: 37.)

⁵⁵¹ Appianos, *Bell. Civ.*, 5.7.

⁵⁵² Sullivan, 1980: 1148.

⁵⁵³ Tacitus, II, 42. 2.

⁵⁵⁴ V. Maximianus, IX, 15.

⁵⁵⁵ Strabon, XII,2,11: εἰς τριγόνιον δὲ προελθόντος τοῦ γένους ἐξέλιπε, κατεστάθη δ' ὁ Ἀρχέλαος οὐδὲν προσήκων αὐτοῖς Ἀντωνίου καταστήσαντος.

⁵⁵⁶ Strabon, XII, 2, 11.

⁵⁵⁷ Sullivan, 1980: 1149; Jacopson, 2001: 24.

I. Arkhelaos'un büyük dedesi ise Birinci Mithradates Savaşı sırasında VI. Mithradates Eupator'un bilinen önde gelen deniz donanması komutanlarından⁵⁵⁸. Lakin bu duruma rağmen savaşta taraf değiştirerek Roma lehinde saf tutmuştur. Bu tavrından dolayı ise Sulla ve *senatus* tarafından onurlandırıldıktan sonra dönemin *consul*'lerinden Gabinius'un dostlarından biri olmuştur⁵⁵⁹. Dede Arkhelaos ise Pompeius'un Pontos Bölgesi'nin düzenlemeleri sırasında, Pontos Komanası'nda tapınağın çevresindeki iki dönüm araziyle ve tapınak köleleriyle rahiplik görevine atanmıştır⁵⁶⁰. Fakat ileriki süreçlerde bu görevi yapan baba Arkhelaos'un görevine Caesar tarafından son verilmiş ve yerine Lykomedes atanmıştı⁵⁶¹. Pontos Ruhban Sınıfı'na mensup dede Arkhelaos'un kardeşi Diogenes ise VI. Mithradates Eupator'un bünyesinde asker olarak görev almıştı⁵⁶². Bu çerçevede aile bireylerinin kişisel kariyerleri önemli yer tutsa da I. Arkhelaos kişisel anlamda ne Komana Tapınak Devlet'inde rahiplik ne de Pontos'ta herhangi bir memuriyet üstlenmiştir⁵⁶³.

I. Arkhelaos'un siyasi açıdan kimliksel ve ailevi özelliğinin Roma ve M. Antonius'un bilgisi dışında olmadığını varsaydığımızda krallığa atanması soru işareti yaratmaktadır. Siyasi açıdan yeterli bir veri olmasa da Appianos ve Martialis'in verdiği bilgiler doğrultusunda tahta çıkmasının temelinde Antonius ve anne Glaphyra arasındaki duygusal ilişki olduğu öne sürülebilir⁵⁶⁴. Bunun yanında Cassius Dio I. Arkhelaos'un ailesini tanımlarken anne tarafından *hetaira*⁵⁶⁵ olan Glaphyra'dan olduğunu belirtmiştir⁵⁶⁶. Fakat Plutharkos'a göre Antonius ve dede Arkhelaos arasında farklı bir manevi geçmiş vardı. Hayatını kaybeden dede Arkhelaos'a karşı beslediği insani hissi birçok kişinin gözünden kaçmamıştı. Çünkü onunla dost ve misafir olduktan sonra zaruri bir şekilde savaşmıştı. Buna rağmen Antonius cansız bedenini bularak

⁵⁵⁸ Plutarkhos, *Sulla*, 11, 3: ἄλλους δὲ οἱ στρατηγοὶ τόπους ἐχειροῦντο δυνάμεις ἔχοντες, ὧν ὁ μέγιστος Ἀρχέλαος ταῖς μὲν ναυσὶν ὁμοῦ τι συμπάσης ἐπικρατῶν τῆς θαλάττης.

⁵⁵⁹ Strabon, XII, 3, 34: ἦν δ' οὗτος Ἀρχέλαος υἱὸς μὲν τοῦ ὑπὸ Σύλλα καὶ τῆς συγκλήτου τιμηθέντος, φίλος δὲ Γαβινίου τῶν ὑπατικῶν τινος.

⁵⁶⁰ Strabon, XII, 3, 34.

⁵⁶¹ *Bell Alex.* 66.

⁵⁶² Appianos, *Mith.*, 7, 49; Strabon, XII, 2, 11; Plutarkhos, *Sulla*, 11.3. Sullivan, 1980: 1152; Jacopson, 2001: 24.

⁵⁶³ Panichi 2005, 208.

⁵⁶⁴ Appianos, *Bell. Civ.*, V, 7; Martialis, XI, 20, 3; *Quod fuit Glaphyran Antonius*.

⁵⁶⁵ Yunanca'daki *hetaira* (ἑταῖρα) kelimesi, her ne kadar birçok dilde “metres” ya da “fahişe” gibi anlamlara çevrilse de özellikle Yunan dünyasındaki algıda (bilhassa arkaik ve klasik dönem Atina'sında) farklı tasvir edilmiştir. Özellikle toplumsal ve ekonomik statü açısından ve kültürel ve entelektüel konumları itibari ile daha işlevsel bir anlam yüklenirdi. *Hetaira* kavramına yönelik daha detaylı bilgi için bkz: Kurke, 1997: 106-150; Kennedy, 2015: 61-77.

⁵⁶⁶ Cassius Dio, 49.32.3-4: ἐκ δὲ μητρὸς ἐταίρας Γλαφύρας ἐγεγέννητο.

kendisini krala yakışır bir biçimde onurlandırarak cenaze töreni düzenlemişti⁵⁶⁷. Bu tanımlara baktığımızda duygusal ve manevi sebeplerin ön plana çıktığı görülmektedir. Fakat bunların ötesinde Küçük Asya'nın doğusunun güvenliği Roma için önemli yer tuttuğundan Kappadokia Krallığı'nın her zaman ileri karakol görevi gördüğü bir gerçektir. Yapılacak olan tercihin de bu doğrultuda olması gerekirdi.

I. Arkhelaos'un fiili olarak işlevselliğine baktığımız zaman, Pontoslu kimliğiyle Pontos Krallığı'na yönelik iyi bağlantılar kurabilme ihtimali bulunmaktaydı⁵⁶⁸. I. Arkhelaos'un tercih edilmesinin somut getirisi, uzun iktidarı sırasındaki hanedanlar arası diyalog kurmada gösterdiği başarısıdır. Son kral olmasına rağmen yazıtlardaki ve sikkelerdeki *ktistes* (kurucu) epithetini hakketmesi önemli bir başarısıydı⁵⁶⁹. I. Arkhelaos'un annesi Gylaphyra'nın da siyasi etkinliğinden bahsedebiliriz. Magnesia Kentinde bulunan yazıtta halka karşı erdemli oluşu ve şöhretinden dolayı onurlandırılmıştır⁵⁷⁰. Özellikle yazıtta βασίλισσα (kraliçe) olarak tanımlanarak sahip olmadığı bir unvanla nezaket gösterilmiştir⁵⁷¹. Anlaşılacağı üzere Glaphyra'nın Yunan kentleri nezdinde siyasi saygınlığı da mevcuttu. Her ne kadar antik edebi kaynaklarda ἐταίρα olarak bahsedilse de⁵⁷² oğlunun lütfunu kazandığı ve adını aynı şekilde kızına koyduğunu görmekteyiz.

I. Arkhelaos, M. Antonius ve Octavianus arasındaki iç savaşta kaybeden tarafta saf tutsa da mevcut konumu Augustus tarafından korunmuştur⁵⁷³. Augustus birçok kente, krallığa ve hanedana yaptırım uygularken Amyntas ile I. Arkhelaos'u hariç tuttuğunu görmekteyiz.⁵⁷⁴ İleriki süreçlerde değineceğimiz dava süreçlerine rağmen I. Arkhelaos'un kurduğu iyi ilişkiler ve karakter yapısı Augustus'un güvenini kazanabildiğini gösteriyordu. I. Arkhelaos'un iktidarını ve güvenilirliğini pekiştirdikten sonra elde ettiği hâkimiyet alanları da önemlidir. Galatia kralı Amyntas *Homonadeis* tarafından öldürüldükten sonra, elinde tuttuğu Kilikia Trakheia Bölgesi Seleukeia hariç I. Arkhelaos'a teslim edilmişti. I. Arkhelaos daha önce yerel hanedan Tarkondimotoi'un elinde olan Elaiussa'yı kent haline getirerek *basileon*'unu (krallık sarayını) tıpkı daha önce Kleopatra ve Amyntas gibi inşa ederek krallık merkezini buraya

⁵⁶⁷ Plutarkhos, Ant. 3, 5-6.

⁵⁶⁸ Sullivan, 1980: 1152.

⁵⁶⁹ Simonetta, 1961: 48; ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΡΧΕΛΑΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΔΟΣ ΚΑΙ ΚΤΙΣΤΟΥ. Sullivan, 1980: 1153.

⁵⁷⁰ OGIS, 361: ὁ δῆμος | βασίλισσαν Γλαφύραν Ο[—] | βασιλέως Ἀρχελάου φ[ιλοπάτρι]||[δ]ος μητέρα ἐπὶ τε τῇ περὶ αὐτὴν | ἀρετῇ τε καὶ δόξῃ κα[ὶ τῇ] | πρὸς τὸν [δ]ῆμον εὐ[νοίαι].

⁵⁷¹ Sullivan, 1980: 1153.

⁵⁷² Cassius Dio, 49, 32, 3.

⁵⁷³ Plut. Ant. 61, 1.

⁵⁷⁴ Cassius Dio, 51, 2, 1.

taşıdı⁵⁷⁵. Bu mükâfatlandırmanın karşılığında I. Arkhelaos Augustus'u onurlandırmak adına Elaiussa Kenti'ne *Sebaste* ismini ekledi⁵⁷⁶. Strabon'a göre ise bu bölgenin I. Arkhelaos'a teslim edilmesinin yegâne nedeni haydut ve korsan faaliyetlerine karşı hem karada hem de denizde Roma'nın egemenliğini en uygun şekilde I. Arkhelaos'un temsil edebileceğiydi⁵⁷⁷. I. Arkhelaos'a teslim edilen bir diğer önemli bölge ise Armenia Minor idi. I. Arkhelaos İ.Ö. 20 yılında Roma'ya muhalif Artavasdes'e karşı Armenia'da II. Tigranes'i iktidara getirme amaçlı düzenlemelerde Tiberius'a refakat etmiştir⁵⁷⁸. Aynı şekilde bu tarz yardımları sürdürerek Augustus'un güvenini boşa çıkarmamış topraklarının çoğaltılması hızlı şekilde devam ederek Armenia Minor'un idaresi de ona verilmiştir⁵⁷⁹.

I. Arkhelaos'un en önemli özelliklerinden biri de hem iç hem dış politikada akıllıca roller oynamasıdır. I. Arkhelaos'un bu niteliği Augustus'un doğu ile bağlantı kurmasında etkili olmuştur. Bu doğrultuda Augustus, I. Arkhelaos'u yalnızca bölgesel yükümlülük için değil aynı zamanda doğudaki krizler sırasında aracı rol oynaması için de teşvik ediyordu⁵⁸⁰. En belirginini, İÖ 7 yılında Berytos'da gerçekleşen Iudaia kralı Herodes ve oğlu Aleksandros arasındaki suikast davasına jüri olarak katılarak uzlaştırıcı davranış sergilemesi idi⁵⁸¹. Bu açıdan I. Arkhelaos, hanedanlığındaki yükümlülüklerinde çalışkan bir karakter çiziyordu. Sadece sorumlu olduğu Elaiussa çevresi ve Kilikia Trakheia Bölgesi'ndeki kişisel denetim değil aynı zamanda Herodes için Iudaia'ya kadar uzanan kullanışlı bir hizmet sunuyordu⁵⁸².

Epigrafik veriler ışığında I. Arkhelaos'un siyasal konumunu incelediğimizde; Kappadokia geleneklerine uygun şekilde Hellen Kentleri ile iyi ilişkiler kurduğunu görmekteyiz. Attika Bölgesi'nden Atina ve Olympia⁵⁸³ Kentleri'nin halk ve danışma meclisleri tarafından erdemi ve hayırseverliği sebebiyle onurlandırılan I. Arkhelaos'un, Hellas

⁵⁷⁵ Strabon, XIV, 5, 6.

⁵⁷⁶ Elaiussa'nın ilk darp edilen sikkeleri İÖ 1. yüzyıla tarihlenmektedir. Çoğunlukla bronz sikke darp edilse de gümüş *tetradrahmi* de görülmektedir. İÖ 20 yılına kadar ΕΛΑΙΟΥΣΙΩΝ lejantı olarak basılan sikkelerin yerini kentin yeni ismi olan ve ön yüzü başında miğferli Athena ve arka yüzü ΣΕΒΑΣΤΗΝΩΝ (CEBACTHNΩN) lejantlı sikkeler tedavüle sokulmuştur. Fakat aynı dönemlerde ön yüzünde ΕΛΑΙΟΥC diğerinde CEBACTHNΩN *ethnikon*'unun bulunması belli bir süre daha Elaiussa İsmi'nin kullanılmaya devam ettiğini göstermektedir: Tekin, 1998:152; Arslan – Polosa, 2019: 488.

⁵⁷⁷ Strabon, XIV, 5, 6: εὐφροῦς γὰρ ὄντος τοῦ τόπου πρὸς τὰ ληστήρια καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν.

⁵⁷⁸ Josephus, A.J. XV, 105; Vell. Pater.. II, 94, 4; Tacitus, Ann. II, 3, 4; Augustus, *Res Gestae*, 27.

⁵⁷⁹ Cassius Dio, 54,9,2; Strabon, XII, 3, 29.

⁵⁸⁰ Sullivan, 1980: 1157.

⁵⁸¹ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 357.

⁵⁸² Sullivan, 1980: 1157.

⁵⁸³ OGIS, 359: Ἡ πόλις ἡ τῶν Ἡλείων βασ[ιλέα Ἀρχέλαον] | Φιλόπατριν ἀρετῆς ἔνεκεν κ[αὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτήν].

Kentleri'yle siyasi anlamda yardımsever ve samimi bir ilişki kurduğunu söyleyebiliriz. Atina'daki yazıtlardan birinde *boule* tarafından *philopatris* unvanı ile onurlandırılırken⁵⁸⁴, diğerinde *demos* tarafından Kappadokia ve Kilikia Trakheia kralı olarak onurlandırılmıştır⁵⁸⁵. Bu doğrultuda I. Arkhelaos'un hâkimiyet alanına dair de net bir veri görmekteyiz. Komana'da ele geçen bir başka yazıtta *demos* tarafından kurtarıcı (*soter*) ve kurucu (*ktistes*) olarak onurlandırılmıştır⁵⁸⁶. I. Arkhelaos'un ruhban sınıfı kökeninden kaynaklı, Kappadokia Komanası'nı zenginleştirmesi ve kent statüsü kazanmasına yönelik politikası beklenmedik bir durum değildi⁵⁸⁷.

Roma imparatorluğu çıkarları doğrultusunda izlenen tüm bu politikaların yanında, I. Arkhelaos'un bir başka önemli dış politikası ise çevre krallıklar ile kurduğu ilişkidir. Bu politikalar I. Arkhelaos'un kendi krallığına dönük en büyük hırsıydı. Daha önce VI. Mithradates Eupator'un Kappadokia üzerinde süre gelen girişimi ve I. Arkhelaos'un krallık içinde Pontosluluk'u temsil etmesi, bu doğrultuda Roma çıkarları pahasına Pontos, Armenia ve Parth Krallıklarıyla kurduğu yakın bağlar, iki komşu krallığın aynı çıkarları paylaştığı fikrini canlı tutmasına yardımcı olmuştur. Bu ilişki de birçok fırsatın doğmasını sağlamıştır⁵⁸⁸. I. Arkhelaos'un ileriki süreçlerde onu zora sokacak hatta krallığına son verilmesine kadar varacak bu girişimine evlilik yoluyla sağladığı politikalar dahil olacaktı.

3.2.2. I. Arkhelaos'un Siyasi Evlilikler ile Uyguladığı Bölgesel Politika

Eskiçağlardan günümüze toplumların devlet ve yasalar nezdinde örgütlenmesinden beri evlilik kurumu önemli yer tutmuştur. Özellikle üreme ve aile kurma temelli olmasının haricinde, toprak sahibi soylu kesim, krallık erkini elinde tutan hanedan üyeleri ya da devlet kademesinde yüksek memur olan elit kesim için gücü elde tutmak adına siyasi ve ekonomik bir ittifak aracı da olmuştur. Hellenistik Dönemde bu yöntemin sıkça uygulanarak siyasi bir hamle haline gelmesi konumuz itibari ile önemlidir. Özellikle kadınlar, hanedanlar arası siyasi evlilikler için iyi ilişkiler kurmada ve hanedanlar arası ziyaretlerin diplomatik birer sonucu olarak önemli bir figürdü. Her daim olmasa da birbirlerinin işlerine olan ilgileri genel olarak

⁵⁸⁴ OGIS 360: [ἡ β]ουλὴ ἡ ἐξ Ἀρ[είου πάγου βασιλεία] | [Ἀρ]χέλαον Φιλό[πατριν εὐεργεσίας] | ἔνεκα τῆς εἰς [ἐαυτήν].

⁵⁸⁵ OGIS 357: [ὁ] δῆμος | [βασιλέα Καπ]παδοκί[ας καὶ τῆς] | [τραχείας] Κιλικίας Ἀ[ρχέλαον] | [Φι]λόπατριν ἀρε[τῆς] | ἔνεκα.

⁵⁸⁶ OGIS 358: βασιλέα Ἀρχέλα[ον] | φιλόπατριν τὸν | κτίστην καὶ σωτήρα | ὁ δῆμος.

⁵⁸⁷ Sullivan 1980, 1158.

⁵⁸⁸ Sullivan 1980, 1158.

yakın ilişkilerini güçlendirmede etkiliydi⁵⁸⁹. Bu doğrultuda kadının da siyasi vitrinde önemli bir figür olduğunu görmekteyiz.

Bu politikayı, Hellenistik Krallıklar arasında en bilinçli ve sık uygulayanlardan biri de Kappadokia Krallığı olmuştur. Bilhassa bağımsızlığını elde ettiği süreçten itibaren bölgesel anlamda siyasi meşruluğunu sağlamak adına kritik hamleler yapmıştı. Bildiğimiz üzere baba II. Ariaramnes tarafından III. Ariarathes'in, Seleukos kralı II. Antiokhos Theos'un kızı Stratonike ile evlendirilmesi, bu siyasi evliliğin ilk somut yansımasıydı⁵⁹⁰. Diğer bir önemli ittifak evliliği ise, Roma ve Kappadokia arasında aracı olan Pergamon kralı II. Eumenes ile IV. Ariarathes'in kızı Stratonike arasında gerçekleşmiştir. Bu siyasi evlilikler sayesinde hem Roma'ya olan 600 *talanta* tazminat 300'e indirilmiş hem de Roma'nın dostluğu kazanılmıştır⁵⁹¹. Bu süreç zarfında Kappadokia Krallığı'nın siyasi evliliklerdeki temel gayesi, krallığın bölgesel meşruluğunu muhafaza etmek olduğunu ve bunu özellikle güçlü olan komşu krallıklar ile uyguladığını söyleyebiliriz.

I. Arkhelaos'un iktidarı döneminde de siyasi evlilik politikaları sürdürülmüştür. Bu politikada ise kızı Glaphyra ve kendisi ön planda olacaktı. Kökenini, annesinin geldiğini iddia ettiği Persler'e dayandıran Glaphyra⁵⁹², başarılı politikasıyla annesi gibi patriarkal siyaset içinde *gynaiokratia* sahibi bir rol oynuyordu. Bununla birlikte I. Arkhelaos Dönemi'ndeki Küçük Asya ve doğudaki siyasi konjonktür, yapılan bu siyasi evliliklerin gayesini farklı bir boyuta taşıyordu. I. Arkhelaos Dönemi'nde uygulanan evlilik bağları yalnız komşu krallıklar ile değil uzak mesafedeki krallıklar ile de kurulmuştur. Glaphyra'nın siyasi evlilik sonucu etkili olması beklenen saha Iudaia ve Armenia Krallığı olacaktı. Iudaia prensi ile yapılan evlilikte, kızının muhtemel kraliçe olmasına dayanması I. Arkhelaos için bir taraftan krallığın iç işlerine rahatça müdahale zemini yaratırken⁵⁹³, öte taraftan da doğacak torunu V. Tigranes'in kökeni itibariyle Armenia Krallığı'na müdahale etmek için meşru koz yaratacaktı⁵⁹⁴.

Böylece I. Arkhelaos, İÖ 18/17 yılında kızı Glaphyra'yı Iudaia Kralı Herodes'in oğlu Aleksandros ile evlendirerek ilk siyasi evlilik girişimini gerçekleştirmiştir⁵⁹⁵. Bu evlilik bir taraftan Herodes'in I. Arkhelaos vasıtasıyla Roma İmparatorluğu ile diplomatik ilişkisini

⁵⁸⁹ Jacobson 2001, 27.

⁵⁹⁰ Diodoros., XXXI, 19.

⁵⁹¹ Polybios XXI, 45, 1.

⁵⁹² Josephus, *de bello Judaico libri*, 476.

⁵⁹³ Kasher, 2008: 247.

⁵⁹⁴ Sullivan, 1980: 1161.

⁵⁹⁵ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 11.

sağlayacak⁵⁹⁶, öte taraftan da I. Arkhelaos'un Iudaia Krallığı'nın iç işlerine karışmasına olanak verecekti⁵⁹⁷. Ancak, Glaphyra'nın, babası tarafından Herodes'in krallığının iç işlerine müdahale etmede kullanılması sorunlara sebep olacaktı. Bu hususlar gerçekleştiğinde I. Arkhelaos'un Roma'da olduğu biliniyordu ve Herodes'in oğlunun babasına yönelik suçlamalarının Augustus'un kulağına varması umuluyordu⁵⁹⁸.

Iudaia Hanedanlığı'nda yaşanan bu entrika ve suç süreçlerini, Flavius Josephus'un bizzat aktardığı bilgilerden öğreniyoruz. Iudaia Krallığı'nda yakışıklılığı ve kişiliğiyle hem halk tabanında meşruluğunu kanıtlamış hem de gelecekteki tahtın varisi olma potansiyelini taşıyan Aleksandros, babası Herodes'in yandaşları açısından tehdit teşkil ediyordu. Aleksandros'a yönelik ilk suçlama amcası Pharanos tarafından yapılmıştır. Suçlama mahkemeye taşınsa da Aleksandros davadan beraat etmiştir. Lakin bu durum hanedan içi krizin daha da kızışmasına sebep olacaktı. Krizin Aleksandros muhalifleri açısından sebebi, Glaphyra'nın varlığından kaynaklı Kappadokia Krallığı'ndan gelecek müdahale tehlikesiydi. Özellikle bir yandan Herodes'in kardeşleri tarafından oğulları Aleksandros ve Aristobulos'a karşı kışkırtma yapılırken⁵⁹⁹, diğer yandan Herodes'in Glaphyra'ya karşı derin bir aşk beslediğine dair Aleksandros'a karşı bir entrika yansıtılıyordu⁶⁰⁰.

Hanedan içi yaşanan bu kriz akabinde, Herodes kendisine suikast yapmayı planlayan oğlunu Roma'ya şikâyet ederek Augustus'un durumu kovuşturmasını talep etmiştir. I. Arkhelaos açısından ise Iudaia Hanedanlığı'nda yaşanan kriz, krallığın iç işlerine karışmasına engel olabilirdi. Özellikle kızı Glaphyra ve damadı Aleksandros'un siyaseten tasfiye olma ihtimali I. Arkhelaos'u uzlaşmacı politika izlemeye itmiştir⁶⁰¹. İki taraf arasında uzlaşma sağlamak adına Hierosolymos'a (Kudüs) giderek zeki diplomasi politikasıyla baba ve oğulun arasını düzeltmeye çalışmıştır. Josephus *de bello Judaico libri* adlı eserinde bu hamleyi “*Onlara doğrudan ileri görüşlü yardımı oldu ve kralın becerisi tehdidi bertaraf etti*”⁶⁰² olarak değerlendirirken *antiquitates Judaicae* adlı eserinde “katakulli/düzen” (τάξις) olarak yorumlamıştır. Akabinde I. Arkhelaos baba ve oğul arasında geçen savaşın uzlaşısı ile sona

⁵⁹⁶ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 74: προσετίθεσαν δ' ἔτι καὶ ὡς ταῖς παρ' Ἀρχελαίου τοῦ Καππάδοκος ἐλπίσιν ἐπανέχοιεν, ὡς δι' ἐκείνου πρὸς τε Καίσαρα ἀφιζόμενοι καὶ κατηγορήσοντες τοῦ πατρός.

⁵⁹⁷ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 74.

⁵⁹⁸ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 74.

⁵⁹⁹ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 73–75.

⁶⁰⁰ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 206.

⁶⁰¹ Kasher, 2008: 311.

⁶⁰² Josephus, *de bello Judaico libri*, 1, 31, 618: Γίνεται δὲ βοηθός αὐτοῖς μάλα προμηθής, καὶ τέχνη τὴν τοῦ βασιλέως ἀπειλήν διεκρούσατο.

erdiğini Augustus’a detaylıca bildirir⁶⁰³. Bunun yanında uzlaşmanın sağlam temele dayanması için sürecin Roma’da yüz yüze çözülmesini de önermiştir. Lakin maalesef Roma’da gerçekleşen sürece dair kaynak mevcut değildir⁶⁰⁴.

Bu gelişmelere ilişkin kriz yine çözüme ulaşmamıştır. Bundan kaynaklı I. Arkhelaos tarafından ikinci uzlaştırma süreci başlayacaktı. Durumun soruşturma ve incelenmesi için Melas adında elçisini Hierosolymos’a göndermişti. Elçisi Hierosolymos’a vardığında Glaphyra’nın sorgulanma sürecinde olduğu bir manzara ile karşılaşmıştı⁶⁰⁵. Suçlama ise, Aleksandros ve kardeşi Aristoboulos’un Kappadokia üzerinden Roma’ya kaçma planı ve Herodes’e karşı komplo kurmasıydı⁶⁰⁶. Glaphyra savunmasında komploya dair bilgisi olmadığını belirtirken, kaçma planını inkâr etmemiştir⁶⁰⁷. Kardeşler savunmadaki ifadelerinde aynı şekilde komplo girişimini reddederken, kaçma girişimini kabul etmişlerdir⁶⁰⁸. Bu gelişmeler üzerine Herodes komplo ekibine I. Arkhelaos’un da dahil olduğundan şüphelenerek elçileri Volumnios ve Olympos’u olayı soruşturmak üzere Kilikia’ya göndermiştir. Fakat I. Arkhelaos’un bu gelişmelere karşı agnostik bir tavır alması Herodes’i daha şüpheli bir durumu sokmuştur⁶⁰⁹.

Olayı bizzat yakından gözlemleyen Augustus, mektubunda Herodes’in tebligatına karşılık olayın kovuşturulması için ona Romalıların koloni kurduğu Berytos civarında müzakere meclisi (*synedrion*) ilan edip toplantı yapılmasını ve yöneticileri yanına almasını, Kappadokialı’ların kralı I. Arkhelaos’u ve dostluk ve saygınlık bakımından seçkin olduğunu düşündüğü kişileri bu toplantıya dahil etmesini, onların iradeleriyle karar alınmasının uygun olduğunu bildirdi⁶¹⁰. Augustus’un bu mektubuna karşılık Herodes ikna olur ve Berytos’a geldiğinde, Augustus’un emrettiği yerde mahkemeyi toplar. Yöneticiler imparator tarafından kendilerine yazılanlar doğrultusunda otururlar, Saturninus ve Pedanius’un etrafındaki elçiler, diğerleri ile birlikte *procurator* Volumnios, daha sonra kralın akrabaları ve dostları Salome ve

⁶⁰³ Josephus, *de bello Judaico libri*, 1, 510.

⁶⁰⁴ Kasher, 2008: 320.

⁶⁰⁵ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 328–339.

⁶⁰⁶ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 326.

⁶⁰⁷ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 330–332.

⁶⁰⁸ Josephus, *de bello Judaico libri*, 1, 469.

⁶⁰⁹ Kasher 2008, 338.

⁶¹⁰ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 357: συμβουλευεῖν δὲ ἔχειν αὐτῷ συνέδριον ἀποδείξαντα περὶ Βηρυτόν, ἐν ᾗ κατοικοῦσιν Ῥωμαῖοι, καὶ παραλαβόντα τοὺς τε ἡγεμόνας καὶ τὸν βασιλέα τῶν Καππαδόκων Ἀρχέλαον ὅσους τε τῶν ἄλλων οἶται φιλία τε καὶ ἀξιώματι ἐπιφανεῖς μετὰ τῆς ἐκείνων γνώμης ὃ τι χρὴ διαλαμβάνειν.

Pheroras, onlardan sonra kral I. Arkhelaos dışında bütün Syria'nın en seçkin kişileri toplanır⁶¹¹. Herodes, Aleksandros'un kayınbabası olan I. Arkhelaos'tan aralarındaki kendisine yönelik iş birliğinden şüphelendiği için böyle bir tavır almıştı. Mahkeme sürecine dair Augustus'un Herodes'e gönderdiği mektuplarda, şayet çocuklarının sadece Roma'ya kaçma düşüncesi varsa daha ılımlı bir karar alabileceğini, lakin bunun yanında cezaya dair inisiyatif olabileceğini belirtmiş, Herodes ise bu durumdan memnun kalmıştı⁶¹². Sonuç olarak mahkeme tahminen İ.Ö. 6 civarında Aleksandros dahil olmak üzere birçok kişinin idamı ile sonuçlanmıştır. Glaphyra ise usulleri gereğince Kappadokia'ya gönderilmiş⁶¹³ ve I. Arkheloas'un Iudaia Krallığı'na yönelik planları hüsrana uğratılmıştır.

Augustus tarafından İ.Ö. 20 yılında Kilikia Trakheia ve Armenia Minor bölgelerinin I. Arkhelaos'a devredilmesiyle birlikte, Kappadokia Krallığı'nın hâkimiyet alanı Akdeniz kıyılarından Pontos Krallığı ve Armenia Krallığı sınırlarına kadar uzanmıştı. Daha önce de irdelediğimiz I. Arkhelaos'un hırsını göz önünde tutarsak, oluşan bu manzara karşısında yeni bir siyasi evlilik yine etkili bir hamle olacaktır. I. Arkhelaos bu politikaya bizzat dahil olarak İ.Ö. 8 yılında Augustus'un da teşvikiyle ve Pontos kralı I. Polemon'un ölmesini de fırsat bilerek dul kalan kraliçe Pythodoris ile evlenmiştir⁶¹⁴. Bu evliliğin Augustus onayıyla olup olmadığından bağımsız, Augustus tarafından I. Arkhelaos'un toprakla mükâfatlandırılması ve I. Arkhelaos tarafından ise krallığın merkezi Elaiussa kentine *Sebaste* isminin verilmesi, ikili arasında paralel gelişen bir güven ve vefalı tutum olduğunu göstermektedir. Pontos Kraliçesi ile yapılan bu siyasi evlilik sayesinde ise, I. Arkhelaos Pontos, Armenia Minor ve Kappadokia dahilinde iktidar gücünü Karadeniz'den İskenderun körfezine kadar pekiştirdi⁶¹⁵. Pontos'un iç işlerine yönelik girişimleri Pythodoris ile yaptığı evlilik ile gerçekleştirmeye çalışan I. Arkhelaos'un, aynı zamanda gelecekteki Armenia Kralı Zenon'un, Pythodoris'in oğlu olmasından dolayı oluşan akrabalık bağı neticesinde Armenia Krallığı'na yönelmesi için de bir fırsat oluşmuştu.

I. Arkhelaos'un siyasi evlilik sonucu elinde olan bir başka kozu da torunu olan kızı Glaphyra'nın oğlu V. Tigrenes idi. I. Arkhelaos'un torunu üzerinden izlemeye çalıştığı bu emperyal politika belki de hem kendi kaderi hem de krallığının kaderini etkileyecek ve ikinci mahkeme sürecinin en büyük sebeplerinden biri olacaktır. V. Tigranes İ.S. 6 yılında Augustus

⁶¹¹ Josephus, *de bello Judaico libri*, 1, 538.

⁶¹² Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 358.

⁶¹³ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 394.

⁶¹⁴ Strabon, XII, 3, 29.

⁶¹⁵ Sullivan 1980, 1159.

tarafından Artavasdes ölünce Armenia Hanedan Soyu'ndan geldiği için Armenia Krallığı'na gönderildi⁶¹⁶. Lakin olasılıkla iktidarda kısa bir süre kaldı. Muhtemelen Parthlar ile olan vaziyet sürecinde Armenia'ya vekil olarak gönderilen I. Vonones⁶¹⁷ tutunamayarak Artabanos tarafından kovulup başarısız olmuş ve Armenia'ya sığınmıştı.⁶¹⁸ Tiberius'un başa gelişi ile birlikte Armenia Krallığı'nda iktidar çıkmazındaki iki isim olan I. Vonones ve V. Tigranes'in Romalılar'ın gözünde değerlerinin olmadığı belirtilir. Net bir veri olmasa da bu manzara karşısında V. Tigranes dedesinden tahtını tekrardan elde etmek için yardım istemişti. Emperyal hevesleri doğrultusunda buna olumlu cevap veren I. Arkhelaos, Romalılar'ın gözünde hiçbir işlevselliği olmayan birine yardım etmeye çalıştığı için ihanet suçunu üstüne almıştı⁶¹⁹. Her ne kadar torununu desteklenmesinin ihanet teşkil etmemesi gerektiği fikri söz konusu olsa da⁶²⁰, Roma'nın *status quo*'suna ters düşen girişimleri davalık olmasına sebep olacaktı.

Gelişmeler akabinde Tiberius'un, halkın ve Parthialı'ların isteği doğrultusunda, Pythodoris'in oğlu Zenon'u (Artaksias) Armenia tahtına geçirtebilmesi için Vonones ve Tigranes'in tasfiye edilmesi gerekiyordu. Tacitus'a göre Armenia'ya bir dönem hükmeden Tigranes Roma'da ölüme mahkûm edilmiştir⁶²¹. Aynı şekilde Josephus, Tigranes'in Armenaia Kralı olduğu sırada Roma'da suçlandığı ve hiç çocuğu olmadan yaşamının son bulduğunu belirtir⁶²². Antik yazarların verdiği bilgiler doğrultusunda Tiberius tarafından V. Tigranes'e yönelik bir suçlama ve bu doğrultuda bir infaz süreci gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Buna paralel olarak I. Arkhelaos'un Roma'da çıkacağı ikinci duruşma sürecinin nedenlerinden birinin Armenia Krallığı'ndaki iktidar rekabetinde Roma aleyhinde tavır alması olduğunu söyleyebiliriz.

Sonuç olarak I. Arkhelaos'un stratejik açıdan uygulamaya sokmak istediği evlilik politikaları bölgesel hâkimiyet açısından iştah kabartıcı olsa da pratikte istenilen sonucu vermeyen bir girişim olmuştur. Teslim edilen bölgelerin yanında, Pontos kraliçesi Pythodoris ile evliliği coğrafi hâkimiyet olarak büyük kazanım sağlarken, oluşan akrabalık bağlarından

⁶¹⁶ Augustus, *Res Gestae Divi Augusti*, 27: *quo interfecto Tigranem qui erat ex regio genere Armeniorum oriundus in id regnum misi.*

⁶¹⁷ Tacitus, *Ann.*, II, 3.

⁶¹⁸ Tacitus, *Ann.*, II, 3.

⁶¹⁹ Sullivan, 1980: 1160.

⁶²⁰ Sullivan, 1980: 1161.

⁶²¹ Tacitus, *Ann.*, 6.40: *ne Tigranes quidem, Armenia quondam potitus ac tunc reus, nomine regio supplicia civium effugit.*

⁶²² Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 18.139: *καὶ Τιγράνης μὲν βασιλεύων Ἀρμενίας κατηγορῶν αὐτοῦ ἐπὶ Ῥώμης γενομένων ἁπαις τελευτᾷ.*

kaynaklı iç işlere karışma girişimleri ters tepmişti. Bilhassa kızı Glaphyra ile Iudaia Krallığı'nın iç işlerine karışma girişimleri sonucu hanedandaki Herodes yandaşlarının gazabına uğramıştır. Bunun yanında Sullivan'a göre torunu V. Tigranes için Armenia Krallığı tahtına yönelik hamleleri başarılı olsaydı bile, belli bir süre sanal bir imparatorluğu yönetmiş olacaktı⁶²³. Çünkü iktidar hırsının yaratmaya çalıştığı küçük imparatorluk kurma girişimi Roma İmparatorluğu'nun *status quo*'sunu tehdit ederek bir güven sorununa sebep olmuş ve sonunu getiren ikinci mahkeme sürecini başlatmıştır.

3.2.3. I. Arkhelaos'un Mahkeme Süreçleri ve Krallığın Kaderi

I. Arkhelaos'un iktidarda olduğu yıllarda onu zorlayan durum aleyhinde açılmış dava süreçleri olmuştur. Tiberius'un savunmasını yaptığı I. Arkhelaos'un mahkemesine yönelik üç önemli konu duruşmaların sebebi, tarihi ve sonucudur. I. Arkhelaos'a yönelik ilk dava Cassius Dio'ya göre yerel halkı tarafında açılmıştı ve bu yüzden kendisini savunması için Tiberius'a yalvarmak zorunda kalmıştı⁶²⁴. İ.Ö. 26/25 yılında açıldığı tahmin edilen davada⁶²⁵ kralın avukatlığını Tiberius üstlenmişti.

Dava sürecine yönelik B. Levick ve G. W. Bowersock tarafından farklı tarihlendirmeler yapılmıştır. Bowersock 26/25'ten daha erken bir tarih öne sürmektedir. Cassius Dio'dan yola çıkan Bowersock, mahkemeye yönelik olarak I. Arkhelaos'un İ.Ö. 20 yılından önce Tiberius'dan yardım talep edemeyeceğini söyler⁶²⁶. İ.Ö. 20 civarında ise Tiberius II. Tigranes'in tahtını düzenlemeye gittiği sırada I. Arkhelaos'un ona refakat etmesinden kaynaklı⁶²⁷ yardım isteme fırsatı bulduğunu ve muhtemelen bunun Tiberius'un gözünden düşmeden önceki onunla son eylemi olduğunu düşünür⁶²⁸. Aynı yıl Augustus'un I. Arkhelaos'u Kilikia Trakheia ve Armenia Minor ile mükâfatlandırdığı senedir⁶²⁹. Augustus tarafından yapılan bu jest I. Arkhelaos'un bölgesel anlamda emperyal dürtüsünü tetiklemeye zemin sunan unsurlardan biri olarak düşünülür⁶³⁰. Şayet Tiberius'un I. Arkhelaos'a olan desteği için bu tarih kabul edilirse, iki şahsın tarihsel konumu netleşebilir. Özellikle Tiberius ve I. Arkhelaos'un

⁶²³ Sullivan, 1980: 1159.

⁶²⁴ Cassius Dio 57.17.3: ὅτι πρότερόν οἱ ὑποπεπωκὸς ὥστε καὶ συνηγόρω, ὅτε ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου ὑπὸ τῶν ἐπιχωρίων κατηγορήθη.

⁶²⁵ Levick, 2003: 9.

⁶²⁶ Bowersock, 1965: 159.

⁶²⁷ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 15 105.

⁶²⁸ Bowersock, 1965: 159.

⁶²⁹ Cassius Dio., 54,9, 2.

⁶³⁰ Bowersock, 1965: 159.

arasını bozan sebeplerden birinin de Syria Valisi olduğu düşünülür. Titus ve Tiberius'un arkadaşlık bağının bozulması ve Titus'un Syria Valiliği sırasında Herodes'in iki şahsın arasındaki uzlaşmada etkili oluşu ve böylesi entrika barındıran bir bağlantı, bir zamanlar kralı savunmuş olan Tiberius'un Rhodos'da neden görmezden gelindiğini açığa çıkarır⁶³¹. Bu doğrultuda I. Arkhelaos 20 yılında Tiberius'dan yardım talep etmiş olabilir. Mahkemenin Augustus'un Roma'da bulunmadan önce görülme ihtimali muhtemeldir. İmparatorun izlenecek seyahat programının üvey oğlunun doğudaki seyahati ile aynı olmadığını ve Tiberius'un İ.Ö. 16 yılında Augustus ile Gallia'ya gittiğini göz önünde bulundurursak⁶³² Bowersock'a göre duruşma 19 ve 16 yılları arasında görülecekti, hatta büyük olasılıkla 18 yılında görüldüğünü belirtir⁶³³.

Barbara Levick ise depremde zarar gören kentlerin dava süreçleri ve Tiberius'un *cursus honorum*'u çerçevesinde durumu incelemiştir. Suetonius'un pasajlarından yola çıkarak Tiberius'un davaları kronolojik olarak kamu memuriyetlerinin başında üstlendiğini belirtmiştir. Bizzat sürece yönelik belirgin ipucu Suetonius tarafından dile getirilmektedir:

“(Tiberius) kamu memuriyetinin başlangıcında Kral Arkhelaos, Tralles ve Thessalialılar'ı tek tek Augustus'un da kovuşturmasıyla çeşitli davalara göre savundu. Depremle sarsılan ve mali yardım talep eden Laodikeia, Thyatira ve Kos Halkı için senatus'a ricada bulundu. Hain sanıklardan Varro Murena ile Augustus'a karşı ittifak kuran Fannius Caepio'yu, vatana ihanet suçundan yargıçlar huzuruna çıkartı ve mahkûm etti. Bu durumların arasında iki görevin idaresini ele aldı. Bunlar; hububat temini (*cura annonae*) ve bütün İtalya'daki köle hapisanelerinin (*ergastula*) düzenlemesiydi.”⁶³⁴.

Velleius Paterculus'a göre ise Tiberius *quaestor*'luk görevini on dokuz yaşında eline alarak Ostia'da hububat temininden sorumlu olmuştur⁶³⁵. Bu durumda Kasım İ.Ö. 42 yılında doğan Tiberius'un göreve 23 yılı civarında başladığı gözükmemektedir. Pasajda geçen “*interque haec'in*” kapsadığı dava, yardım talepleri ve Caepio'nun mahkûmiyet süreçlerinin 23 yılı ve sonrasını kapsadığı düşünülmektedir⁶³⁶. İ.Ö. 27-23 arasında gerçekleştiği tahmin edilen

⁶³¹ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, 16, 270.

⁶³² Cassius Dio., 54. 19. 6.

⁶³³ Bowersock, 1965: 160.

⁶³⁴ Suetonius, *Tib.* 8: *Civilium officiorum rudimentis regem Archelaum Trallianos et Thessalos, varia quosque de causa, Augusto cognoscente defendit; pro Laodiceis Thyatirensis Chii terrae motu afflictis opemque implorantibus senatum deprecatus est; Fannium Caepionem, qui cum Varrone Murena in Augustum conspiraverat, reum maiestatis apud iudices fecit et condemnavit. Interque haec duplicem curam administravit, annonae quae artior inciderat, et repurgandorum tota Italia ergastulorum.*

⁶³⁵ Vell. Pater., II, 94, 3: *quaestor undevicesimum annum agens capessere coepit rem publicam maximamque difficultatem annonae ac rei frumentariae inopiam ita Ostiae atque in urbe mandatu vitrici moderatus est.*

⁶³⁶ Levick, 1971: 480.

depremden etkilenen kentler, *senatus*'a yardım talebini gönderdiği sırada Augustus 26 senesinde Hispania'daki Keltibar Kabileleri ile savaş halindeydi. 24 senesinden önce ise *senatus*'un yardım talebini duyma imkânı yoktu. Levick, S. A. Jameson'un kronolojisini referans alarak Fannius Caepio'un davasını Eylül 23 olarak öne sürer. Bunu takiben I. Arkhelaos'un mahkemesinin bu davadan önce 26/25 tarihlerine denk geldiğini belirtir. Tralleis ve Thessalia kentlerine dair net bir ipucu olmasa da 26/25 sonrası görüldüğünü tahmin etmektedir⁶³⁷. Sonuç itibari ile Levick'in öne sürdüğü en geç 25 yılı, Bowersock'un öne sürdüğü 18 yılına göre daha tutarlı bir tarihleme olarak gözükmektedir.

Davanın sonucunun I. Arkhelaos lehinde sonuçlanmasından sonra ise Tiberius ile yakın bir ilişki başlamıştır. Fakat sonraki süreçte gerçekleşecek olan Syria valisi Titus'tan kaynaklı gerginlik dışında, I. Arkhelaos'un Roma İmparatorluğu'ndaki siyasi konjonktüre göre de Tiberius'a karşı tavır aldığı görülmektedir. Bilindiği üzere bunun en somut yansıması Tiberius'un Rhodos'ta sürgün olduğu süreçte gerçekleşmiştir. I. Arkhelaos, Augustus'un imparatorluğun varisi olarak Gaius Caesar'ı görmesine bağlı olarak politik açıdan Gaius'a yakın bir tavır takınmayı tercih etmiştir. I. Arkhelaos Rhodos'u ziyareti sırasında Tiberius'un adada olduğunu bildiği halde onunla görüşmek yerine onu görmezden gelmiştir, lakin Tacitus'a göre I. Arkhelaos kibrinden dolayı değil, Augustus'un dostlarının uyarısıyla bu tavrı almıştı ve yıldızı parlayan Gaius doğudaki meseleler için gönderildiğinde, Tiberius ile olan dostluğunun tehlike yaratabilme ihtimali vardı⁶³⁸. Cassius Dio da aynı şekilde I. Arkhelaos'un Tiberius'u ihmal ederek Asya'da Gaius'u ziyaret edip özel olarak ilgilendiğini söylemiştir⁶³⁹.

İkili arasında yaşanan bu gelişmeler bir sonraki süreçte gerçekleşecek olan ikinci mahkemenin sebebini oluşturacaktı. İkinci mahkemenin tarihlemesi daha kolay olsa da sebebine yönelik farklı yorumlar mevcuttur. İ.S. 16/17 yılları arasında gerçekleştiği düşünülen davanın Cassius Dio'ya göre iki önemli sebebi vardı. Bunlardan biri I. Arkhelaos'un Rhodos ziyareti sırasında Tiberius'u görmezden gelmesi ve Gaius'u ziyaret edip ona özel ilgi göstermesiydi. Bu doğrultuda Tiberius, I. Arkhelaos'a öfke duymuştur⁶⁴⁰. İkinci neden ise *status quo*'yu değiştirme (νεωτερίζειν) teşebbüsünden dolayı I. Arkhelaos, Tiberius tarafından Roma'ya celp ettirilmiş⁶⁴¹. Cassius Dio bu sebeplerin yanında Tiberius'un kral aleyhinde yalnız yaşlı olmadığını aynı zamanda kötü bir şekilde gut hastalığına yakalandığını ve bunun

⁶³⁷ Levick, 1971: 481.

⁶³⁸ Tacitus, Ann. II, 42.

⁶³⁹ Cassius Dio 57, 17, 4.

⁶⁴⁰ Cassius Dio 57, 17, 4.

⁶⁴¹ Cassius Dio 57, 17, 4: μετεπέμψατο ὡς καὶ νεωτερίζοντά τι.

yanında aklının başında olmadığını belirterek sonucu *senatus*'un oylamasına bıraktığını belirtmiştir⁶⁴². Davaya yönelik Tacitus'un beyanı daha farklıdır. Tacitus suçlamaların uydurma olduğunu belirtir ve bunu takiben I. Arkhelaos'un uydurulan suçlamalardan dolayı değil, ama kederle ve yaşlılıkla bezmiş hale geldiğini aktarır⁶⁴³.

Her ne kadar I. Arkhelaos duruşma süresince kötü muameleye maruz kalsa da Tacitus ve Cassius Dio'nun söylemleri doğrultusunda mahkemenin sonucuna dair beraat kararı çıktığını söyleyebiliriz. Çünkü ölümünün *senatus consultum*'dan çıkan kararname ile değil kendi eceli ile gerçekleştiğini belirtmişlerdir⁶⁴⁴. Mahkeme sonucu doğrultusunda I. Arkhelaos'un ve krallığının kaderi de netleşmiştir. Son iç savaş sürecinden itibaren I. Arkhelaos'un Augustus açısından bir güven sorunu olduğu açıktı. Özellikle M. Antonius'a olan yakınlığı ve iç savaşta desteği bunda büyük etkendi. Yerel halk tarafından açılan birinci davanın Augustus tarafından ciddiye alınıp bizzat kendisi tarafından kovuşturulması, Antonius ile olan ittifakına yönelik bir sorgu biçimi olabilir⁶⁴⁵.

Tüm bu gelişmelere rağmen Augustus'un Galatia kralı Amyntas'ın ölümünden sonra Kilikia Trakheia Bölgesi'ni I. Arkhelaos'a bırakması ve bunun yanında Armenia Minor'un denetimini de vermesi bölgesel strateji açısından Parthlar'a ve korsanlara karşı kraldan taahhüt aldığı ve onu affettiği anlamına gelebilir. Bu gelişmelerin ışığında I. Arkhelaos'un Pontos Kraliçesi Pythadoris ile yaptığı siyasi evlilik ve kızını Herodes'in oğluyla evlendirmesi Pontos, Iudaia ve Armenia Krallıkları üzerinde söz sahibi olabilme imkânı sağlamıştır. Bu çerçevede hem coğrafi hem de stratejik anlamda hakimiyet alanını genişleten I. Arkhelaos'un emperyal güdüler temelinde siyaset izlememesi için bir engel yoktu. Daha önce de Cassius Dio'nun I. Arkhelaos için *status quo*'yu değiştirmek için *νεωτερίζω* fiilini kullandığını belirtmiştik. I. Arkhelaos'dan çok sonra yaşamış Philostratos ise: “*Halk (Kappadokialılar) yol boyunca Kappadokia Kralı Arkhelaos ile birlikte Romalıları karşı yenilik/devrim yapmaya kalkışan o küstahi*⁶⁴⁶ *katletti*” şeklindeki cümlesinde de *νεώτερα* (yenilik, devrim, ihtilal) kelimesini

⁶⁴² Cassius Dio 57, 17, 4.

⁶⁴³ Tacitus, *Ann.* II, 42; *non ob crimina quae fingebantur sed angore, simul fessus senio et quia regibus aequa, nedum infima insolita sunt.*

⁶⁴⁴ Tacitus, *Ann.* II, 42: *finem vitae sponte an fato implevit.*

⁶⁴⁵ Demir, 2011: 339.

⁶⁴⁶ Philostratos'un anlattığı üzere *hybristos* (küstah) olarak belirtilen kişi Kilikalı resmi bir memurdu. Tyanalı Apollonios'un Aigai'da olduğu süreçte kendisini öldürmekle tehdit eden kişi olan bu memur, üç gün sonra yol ortasında katledilmişti: Philostratos, *Vita Apollonii*, I, 12.

kullanmıştır⁶⁴⁷. Arada kuşak farkı olsa da antik yazarların olaylara aynı bakış açısıyla değinmeleri, yaşanan bu sürecin etkisini uzun süre hissettirdiğini göstermektedir.

Bunu takiben duruşmalarda I. Arkhelaos’a yönelik “*maiestas*” suçlamasından yani bir düzen karşıtı girişim olup olmadığına dair net bir bilgiden bahsedilemez⁶⁴⁸. Lakin özellikle I. Arkhelaos’un evlilik politikaları ve denetimine verilen bölgeler ile doğudaki krallıkların iç işlerine karşıma girişimleri doğrultusunda Roma İmparatorluğu otoritelerini kızdırmış ve antik yazarların tabiriyle onları *invidia* ya da *ὀργή* içine düşürerek güvenlerini sarsmış olması muhtemeldir⁶⁴⁹. Bu doğrultuda ikinci mahkeme sürecinin başlama sebeplerinden birinin bu olduğunu söyleyebiliriz. Daha önce de belirttiğimiz gibi mahkeme sonucunda I. Arkhelaos’a yönelik bir ölüm kararnamesi çıkmamıştı. I. Arkhelaos’un ölümüne yönelik ise Tacitus ve Cassius Dio’nun yanında, Strabon da *communis opinio* durumunda iken Suetonius olayı farklı anlatmıştır. Strabon, I. Arkhelaos’un yaşamının sona ermesinden sonra Caesar ve *senatus* tarafından Kappadokia’nın Roma Eyaleti haline getirildiğini belirterek I. Arkhelaos’a yönelik Tiberius ve *senatus* tarafından alınan bir ölüm kararından bahsetmez⁶⁵⁰. Suetonius ise, Tiberius’un yanına çağırdığı kralları alı koyup geri göndermediğini söyleyerek bunlardan biri olan Arkhelaos’un krallığını eyalet haline getirdiğini ifade eder⁶⁵¹.

Bu çerçevede farklı görüşler olsa da I. Arkhelaos’un ölümünün doğal yollarla gerçekleştiği söyleyebiliriz. Konuya dair diğer bir tartışma ise Kappadokia Krallığı’nın I. Arkhelaos öldükten sonra mı, yoksa Roma’daki yargılanma süreci sırasında mı eyalete haline getirildiğidir. Tacitus’a göre Kommagene Kralı III. Antiokhos ve Kilikia Kralı II. Philopator’un ölümü ile Kappadokia Krallığı’nın eyalet haline gelme süreçleri aynı dönemde gerçekleşmiştir. İki kralın ölümü de İ.S. 17 yılında gerçekleştiğine göre krallığın Roma idaresine girmesi de aynı tarih olmalıdır. Lakin Tacitus aynı pasajında I. Arkhelaos’un elli yıl hüküm sürdüğünden bahseder⁶⁵². Buna binaen I. Arkhelaos’un İ.Ö. 36 yılında iktidara geçtiğini kabul ettiğimizden, mahkeme için Roma’ya geliş tarihi ve eyalet haline getiriliş süreci İ.S. 14 yılına tekabül eder.

⁶⁴⁷ Philostratos, *Vita Apollonii*, I, 12: ἐν ἧ δῆμοι κατὰ τὴν ὁδὸν ἀπέκτειναν τὸν ὕβριστὴν ἐκεῖνον, ὡς ξὺν Ἀρχελάῳ τῷ Καππαδοκίας βασιλεῖ νεώτερα ἐπὶ Ῥωμαίους πράττοντα.

⁶⁴⁸ Romer, 1985: 99.

⁶⁴⁹ Sullivan 1980, 1161; Romer, 1985: 99.

⁶⁵⁰ Strabon, XII, 1. 4: τῆς δὲ μεγάλης Καππαδοκίας νῦν μὲν οὐκ ἴσμεν πῶς τὴν διάταξιν: τελευτήσαντος γὰρ τὸν βίον Ἀρχελάου τοῦ βασιλεύσαντος, ἔγνω Καῖσάρ τε καὶ ἡ σύγκλητος ἐπαρχίαν εἶναι Ῥωμαίων αὐτήν.

⁶⁵¹ Suetonius, *Tib.*, 37.4: *quosdam per blanditias atque promissa extractos ad se non remisit, ut Marobodum Germanum, Rhascuporim Thracem, Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in formam prouinciae redegit.*

⁶⁵² Tacitus, *Annales*, II, 42: *rex Archelaus quinquagesimum annum Cappadocia potiebatur.*

Bu manzarada Tacitus'un I. Arkhelaos'un iktidarda olduğu yılları küsurat olarak belirtmiş olduğuna ihtimal verebiliriz. Durumu aynı zamanda mahkeme için Roma'da olduğu sırada krallığının çoktan eyalet haline geldiği şeklinde de yorumlayabiliriz⁶⁵³. Cassius Dio'nun I. Arkhelaos'un Roma'daki duruşma sırasında akıl sağlığını yitirdiğine dair beyanını belirtmiştik. Cassius Dio ilaveten kralın bu durumundan kaynaklı Augustus tarafından krallığı idare etmesi için bir *procurator* (ἐπίτροπος) atandığını belirtir⁶⁵⁴. Augustus'un ölüm tarihini göz önünde bulundurursak *procurator* atamasının İ.S. 14 yılından önce gerçekleştiği varsayılmalıdır. Bunun yanında Suetonius'a göre Augustus, müttefik krallara yönelik akıl sağlığını yitiren ve yaşça küçük olanlara olgunlaşınca ve kendilerine gelene kadar *rector* atamış ve birçoğunun çocuklarını kendininkilerle aynı şekilde eğitmiş ve yetiştirmiştir⁶⁵⁵.

Sonuç olarak Kappadokia Krallığı Augustus tarafından değil, Tiberius tarafından eyalet haline getirilmiştir. Resmi bir kararla Roma Halkı adına (*aerarium populi Romani*) vergiye tabi tutulmuş⁶⁵⁶ ve önde gelen kentlerin kendi adıyla anılmasını emrederek, önceden Mazaka olarak bilinen kent Kaisareia olarak adlandırılmıştı⁶⁵⁷. Ancak I. Arkhelaos'un ardılları olduğu halde krallık neden sonlandırılmıştır? Kappadokia Krallığı'nın *membra partesque imperii* sürecini siyasi, ekonomik ve stratejik koşullara göre değerlendirelim: Öncelikle Tiberius'un I. Arkhelaos'a yönelik öfkesinden dolayı Kappadokia Krallığı'nın Roma idaresine girdiği yüzeysel kalabilir. Birçok antik yazarın vurguladığı gibi Tiberius'un bölgesel idarede önem verdiği nokta sükûneti sağlamaktır⁶⁵⁸.

Siyasi idare açısından bölgede nüfuzu olan üç kralın ölmesi bir otorite boşluğu yaratmıştı. I. Arkhelaos'un oğlu II. Arkhelaos'un idare alanı Kilikia Trakheia ve Doğu Lykaonia olduğundan krallığa güç aktaracak durumda değildi⁶⁵⁹. Fakat Strabon'dan bildiğimiz kadarıyla daha önceden Kappadokia Halkı'nın Roma'dan kral ataması talep etmek gibi teslimiyetçi yapısına aşınayız. Bunun yanında Tiberius'un *legatus* olarak Kappadokia'ya

⁶⁵³ Gwatkin, 1930: 8-9.

⁶⁵⁴ Cassius Dio 57, 17, 4: ἔπαθε μὲν γὰρ ποτε τοῦτο ὄντως, ὥστε καὶ ἐπίτροπον παρὰ τοῦ Αὐγούστου τῆς ἀρχῆς λαβεῖν.

⁶⁵⁵ Suetonius, *Augustus*, 48.

⁶⁵⁶ Vell. Pater. 2, 39: *ita auctoritate Cappadociam populo Romano fecit stipendiariam.*

⁶⁵⁷ Eutropius, *Breviarium Historiae Romanae* 7, 11: *in quibus Archelaum Cappadocem, cuius etiam regnum in provinciae formam redegit et maximam civitatem appellari nomine suo iussit, quae nunc Caesarea dicitur, cum Mazaca antea vocaretur.*

⁶⁵⁸ Levick, 1999: 107.

⁶⁵⁹ Levick, 1999: 110.

atadığı Q. Veranius ile uygulanan vergi indirimi politikası ile daha ılımlı bir görüntü verilerek⁶⁶⁰ krallıkta Roma karşıtlarının oluşmaması sağlanmıştı. Ekonomik ve askeri çıkarlar da birbirine paralel olarak Kappadokia'nın eyalet haline gelmesinde etkili olabilir. Tiberius Parth tehdidine karşı Fırat Sınırı'nı oluşturan Kappadokia ve Kommagene Krallıkları'nı eyalete dönüştürerek iki imparatorluk arasında bir nevi tampon bölge oluşturmuştu. Bunun yanında askeri seferler ve Roma Halkı Bütçesi için eyaletlerden alınan vergilerle hem *aerarium militare* (askeri hazine) hem de *aerarium populi Romani*'ye finansal kaynak sağlanmış oluyordu⁶⁶¹.

Genel olaylar itibari ile hanedan soyundan gelmemesine rağmen I. Arkhelaos, koşulların kendi lehine gelişmesini iyi değerlendirerek tahta oturmuştur. Krallığın iç işlerinde uyguladığı ılımlı denge politikası ile siyasi sükûneti sağlamıştır. Özellikle uyguladığı evlilik politikaları ile kurduğu ittifaklar sayesinde Pontos, Armenia ve Iudaia gibi krallıkların iç işlerinde söz sahibi olma şansı elde etmiş ve Augustus tarafından teslim edilen topraklarla bölgede emperyal bir güce dönüşmüştür. Ne yazık ki ilerleyen süreçlerde hem Roma İmparatorluğu iç siyasetinde yer aldığı yanlış konumlar hem de Roma'nın doğudaki *status quo*'sunu tehdit eden girişimleri gözden düşmesine sebep olmuştur. Bu gelişmeler ışığında maruz kaldığı davalar sonucunda krallık kariyeri de sonlanarak tarih sahnesinden çekilmiş ve krallığı Roma idaresine girmiştir.

3.2.4. Roma Egemenliğinde Kappadokia Krallığı'nın Kronolojik İktisadi Durumu

Kappadokia Krallığı ve Roma İmparatorluğu arasındaki siyasi ilişkilerin yanında bunun ekonomik yansımaları da önemli bir konuyu teşkil etmektedir. Magnesia Savaşı ve Apameia Barışı ile başlayan diplomatik ilişki *patronus-cliens* çerçevesinde şekillendiğinden, bir vasal krallık olarak varlığını sürdürdüğü dönem boyunca Kappadokia'nın Roma etkisi altında istikrarsız ekonomik süreçler yaşadığı söylenebilir. Bu süreç bilhassa Roma Devleti'nin Küçük Asya'da söz sahibi olduğu İ.Ö. 2. yüzyıldan beri kurduğu *status quo*'yu tehdit eden isyanlar ve İtalya'da meydana gelen iç savaşlarda belirgin olmuştur. Bu savaş, isyan ve kıtlık koşullarını Kappadokia Krallığı bizzat derinden hissettiğinden ekonomik tahribata değinmek önemlidir. Bu süreçlere elimizde tek kaynak olan edebi metinlerden faydalanarak değineceğiz.

Kısaca Kappadokia'nın ekonomik yapısına değinecek olursak; bölge kendi kaynakları açısından zengindi. En bereketli bölüm Fırat Nehri'nin aktığı, yağ ve üzüm gibi (sonraki süreçte Yunan şarabı ile çekişecek derecede) meşhur ürünlerin yetiştiği yüksek bir ova olan Melitene Bölgesi'ydi. Kappadokia'nın tahıl açısından zengin olmasının yanında, belli bölgelerde yerleşik yaşayanlar açısından ürünleri depolamak zor olduğundan pek de bereketli olmadığı ve bölgenin

⁶⁶⁰ Tacitus, *Annales*, II, 56.

⁶⁶¹ Levick, 1999: 111; Speidel, 2009: 587.

hassaslığından ve rakımından dolayı ürünlerin yer altındaki mağaralarda muhafaza edilebildiği görülmektedir.⁶⁶² Kappadokia, hayvan yetiştirmede de ön plana çıkan bir bölgedir. Daha önce de değindiğimiz gibi Kappadokia Krallığı Pers egemenliği altında senelik temin ettiği gümüş vergiler haricinde; 1500 at, 500 katır, 500 civarı da küçük baş hayvanı vergi olarak ödüyordu⁶⁶³.

Bu bilgiler ışığında değineceğimiz husus Kappadokia Krallığı'nın hüküm sürdüğü süreç zarfında Roma'ya olan ekonomik getirisi. Genel olarak vergi temelli olan bu ilişkide, yaşanan savaş ve isyan koşullarında Kappadokia'dan erzak desteği, borç ve faiz gibi durumlara da rastlandığını görmekteyiz. Bu konuda elimizdeki tek kaynak olarak antik yazarların aktardığı bilgilere dayanacağız. Öncelikli sorumuz Roma'nın Kappadokia Krallığı'ndan vergi alıp almadığı ve ne tür vergiler temin ettiğidir. En erken veri olarak Sallustius pasajında, İ.Ö. birinci yüzyılın erken dönemlerinde, VI. Mithradates'in Roma'nın bu zamana kadar vergi almayı sürdürdüğü müttefikleri için savaş gününü gözlediğinden bahseder⁶⁶⁴.

Pastor, Roma'ya *vectigal* ödeyen müttefikler arasında Kappadokia Krallığı'nın da olabileceğine işaret ederek bu pasajın kullanışsız bir bilgi olmadığına vurgu yapar⁶⁶⁵. Bunun yanında Roma Cumhuriyeti'nin vergi toplayan şirketi *publicani* ve Romalı tüccarların eyalet dışında Bithynia ve Iudaia Krallıkları'nda etkin olduğunu ve özellikle *publicani*'nin birçok Bithynia Krallığı'nda yaşayan yurttaşları soyarak köleleştirdiğini ve buna *senatus* tarafından görevlendirilen Gaius Marius'un karar verdiğini Diodoros'dan biliyoruz⁶⁶⁶. Buradan yola çıktığımızda Kappadokia'nın da *publicani* ve Romalı tüccarların etkin alanı olması muhtemeldir⁶⁶⁷. Yine Mithradates Savaşları dönemine dair Cicero *de imperio Pompei* adlı eserinde; otoritelerine Bithynia Eyaleti'nin köylerinin tahrip olduğunu ve sınırdaş olan Ariobarzanes'in Krallığı'nın vergileriyle birlikte bütünüyle düşmanın elinde olduğunu belirterek Kappadokia Krallığı'ndan alınan vergiye dair diğer bir bilgiyi sunmuştur⁶⁶⁸. Üçüncü Mithradates Savaşı'nda görevli L. Lucullus, bildiğimiz gibi savaşı gereksiz yere uzattığı için ve yolsuzluk iddiaları nedeniyle Roma'da rahatsızlık uyandırmıştı. Bunun yanında savaş ve hava

⁶⁶² Magie, 1950; 492.

⁶⁶³ Strabon, XI, 13, 8.

⁶⁶⁴ Sallustius, I, 67, 8: *Mithridates in latere vectigalium nostrorum quibus adhuc sustentamur, diem bello circumspicit.*

⁶⁶⁵ Pastor, 2008: 55.

⁶⁶⁶ Diodorus, 36.3: *ὁ δὲ ἀπόκρισιν ἔδωκε τοὺς πλείους τῶν Βιθυνῶν ὑπὸ τῶν δημοσιωνῶν διαρπαγέντας δουλεύειν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις.*

⁶⁶⁷ Pastor, 2008: 55.

⁶⁶⁸ Cicero, *de Imp. Pomp.* V, 3, 5: *Bithyniae quae nunc vestra provincia est vicos exustos esse compluris, regnum Ariobarzanis quod finitimum est vestris vectigalibus totum esse in hostium potestate.*

koşulları orduda kıtlık ve hastalıklara yol açmış, firarlara neden olmuştu. Hem Appianos hem Plutharkos'dan Lucullus'un askerlerinin erzak ihtiyacını karşılayabilmek için Kappadokia'dan hububat temin ettiğini öğrenmekteyiz. Özellikle savaşı Kyzikos ve Amanos civarında Kappadokia'ya taşıyan Lucullus, bu bölgede sıkışmış ve Kappadokia Krallığı'ndan, Mithradates'in adamları kaçana kadar hububat ve erzak temin etmesi için⁶⁶⁹ önce Sornatius adlı elçisini on *cohortes* eşliğinde Kappadokia'ya göndermiştir⁶⁷⁰. Lakin VI. Mithradates tarafından taciz saldırılları bunu zorlaştırıyordu. Bir sonraki Kyzikos Kuşatması sırasında

Şekil 3.11 Brutus'un hürriyeti simgeleyen propaganda sikkesi. Ön yüz: Brutus başı. Arka yüz: İki hançer arası pileus ve hürriyeti simgeleyen şapka (Tek, 2008:2224.)

Kappadokia'dan hububat teminini ise Hadrianus isminde bir komutan sağlamış ve bu sefer dar geçitteki kuşatmalar yarılabilmişti.

Pompeius'un göreve atandığı süreçte ise bölgedeki bütün müttefiklere, bölge halklarına bilhassa vasal krallıklara ve hanedanlıklara para, erzak ve asker yardımında bulunmalarına yönelik çağrı yapılmıştır⁶⁷¹. Bu krallıklar arasında Kappadokia'nın da olması

muhtemeldir. Braund'a göre Pompeius'un Küçük Asya'ya yönelik düzenlemelerinde vasal krallıklar daha önce Roma idari algısında var olmayan şekilde *membra partesque imperii* (yönetimin üyeleri ve parçaları) idi ve hemen hemen hepsi Roma halkına *tributum* ödemeye başlamıştı⁶⁷². Aynı zamanda Pompeius krallıkları vergilendirme konusunda tutarlı bir politika izlediği için güvenoyu almıştır. Bu argümana dair ise iki dayanak mevcuttur. Biri kesin biçimde kralların Pompeius'un düzenlemeleri altında Roma'ya *tributum* ödedikleri, bir diğeri ise Pompeius'un devlet gelirlerini önemli ölçüde arttırmasıdır⁶⁷³.

⁶⁶⁹ Appianos, *Mithr.* 80: ἀπορῶν δ' ἀγορᾶς ἐς Καππαδοκίαν ἔπεμπεν ἐπὶ σῖτον, καὶ ἐς τοὺς πολεμίους ἡκροβολίζετο, μέχρι, φευγόντων ποτὲ τῶν βασιλικῶν.

⁶⁷⁰ Plut. *Luc.* 17. 1: ἐκ τούτου Σωρνάτιος μὲν ἐπὶ σίτου κομιδὴν ἐπέμψθη μετὰ δέκα σπειρῶν καὶ καταδιωχθεὶς ὑπὸ Μενάνδρου, τῶν Μιθριδάτου στρατηγῶν ἐνός, ἀντέστη καὶ συμβαλὼν φόνον ἐποίησε πολὺν καὶ τροπὴν τῶν πολεμίων, αὐθις δὲ πεμφθέντος Ἀδριανοῦ μετὰ δυνάμεως, ὅπως ἐκ περιουσίας ἔχουσιν οἱ στρατιῶται σῖτον, οὐ περιεῖδε Μιθριδάτης, ἀλλ' ἀπέστειλε Μενέμαχον καὶ Μύρωνα πολλῶν μὲν ἵππεων, πολλῶν δὲ πεζῶν ἡγουμένους.

⁶⁷¹ App. *Mith.* 14, 94: βασιλεῦσί τε καὶ δυνάσταις καὶ ἔθνεσι καὶ πόλεσι πάσαις ἐπέστελλον ἐς πάντα συλλαμβάνειν τῷ Πομπηίῳ, καὶ αὐτῷ στρατιὰν καταλέγειν ἔδοσαν καὶ χρήματα ἀγείρειν.

⁶⁷² Braund, 1984: 65.

⁶⁷³ Braund, 1984: 65.

Pompeius ve Kappadokia Krallığı arasındaki finansal ilişkiye dair elimizdeki kaynaklar ise yine Cicero'nun mektuplarıdır. Fakat krallığın yalnızca Pompeius ile değil o dönem bölgede görevli olan ünlü siyaset adamı ve Cicero'nun yakın dostu olan Marcus Iunius Brutus ile de finansal ilişkisi olduğunu öğrenmekteyiz. Brutus'un amcası M. Porcius Cato *quaestor pro preatore* olarak Kıbrıs'a atanmıştı⁶⁷⁴. Görevini ifa ettiği sırada yeğeni Brutus da ona eşlik etmekteydi⁶⁷⁵. Brutus bu süre zarfında Kıbrıs'ta yüksek faizle kentlere ve şahıslara borç para vererek tefecilik yapmaktaydı. Daha önce Salamis Kenti'ne borç veren Brutus, 53 yılında Cilicia Eyaleti'ndeki *quaestor*'luğu sırasında III. Ariobarzanes'e de borç vermişti⁶⁷⁶. Cicero'nun Cilicia Eyaleti'nde *proconsul*'lük yaptığı dönemdeki yazdığı mektuplarda, dönemin kralı III. Ariobarzanes'in hem Pompeius'a hem de Brutus'a olan borçlarıyla kendisinin bizzat aracı olarak ilgilendiğini görmekteyiz⁶⁷⁷. Cicero Parthlar'a karşı askeri hazırlığından bahsederken hem otoritelerinin sert tutumlarından hem de müttefiklerinin yetersiz yardımlarından yakınmaktadır. Bunun devamında bahsettiği müttefiklerinden Kappadokia hakkında *Cappadocia est inanis* "Kappadokia faydasızdır" diyerek krallığın Roma'ya destek olmaktan aciz bir güç olduğunu belirtmiştir⁶⁷⁸. Romalı şair Horatius da şiirinde Kappadokia Kralı hakkında "*kölelerle dolu paraya muhtaç Kappadokia kralı: Sen bu olmayasın*"⁶⁷⁹ ifadesiyle kralın kötü durumuna gönderme yapmıştır.

Bu bilgiler doğrultusunda krallığın ve kralın finansal sıkıntılarını borç alarak kapattığını fakat ödeyecek koşullarının da olmadığını görmekteyiz. Cicero III. Ariobarzanes'den *talanta* 'yı ödemesi için taahhüt almıştır. Her ne kadar yanında güvende olduğunu söylese de Pompeius'un yüzlerce *procuratores*'i tarafından baskı altına alındığını ekler⁶⁸⁰. Çözüme dair uygulama ise şöyleydi: Söz konusu para, her otuzuncu günde 33 *Attica talanta*'sı ve III. Ariobarzanes'in kendi halkından topladığı *tributum* vergisinden gelenler ile temin edilecekti. Lakin bu gelirler anaparanın aylık faizini bile karşılamıyordu⁶⁸¹. Cicero mesafeye rağmen krala sürekli mektuplar ile ulaşarak iletişimi kesmemiştir. Ödeme yönteminde ise hem Pompeius'a hem de

⁶⁷⁴ Magie, 1950: 384-385; White 1984; 268-270; Tozan, 2016: 110.

⁶⁷⁵ Plut. *Brut.* 3. 1.

⁶⁷⁶ Tek, 2008:2222; Tozan, 2016: 116-117.

⁶⁷⁷ Tozan 2016, 113-114.

⁶⁷⁸ Cicero, *Ad., Fam.*, 15.1.6.

⁶⁷⁹ Horatius, *Epistulae*, 1.6.39: *mancupiis locuples eget aeris Cappadocum rex: ne fueris hic tu.*

⁶⁸⁰ Cicero, *Ad., Att.*, 6.1, 3: *primum ab Ariobarzane sic contendit ut talanta quae mihi pollicebatur illi daret. quoad mecum rex fuit, perbono loco res erat; post a Pompei procuratoribus sescentis premi coeptus est.*

⁶⁸¹ Cicero, *Ad., Att.*, 6.1, 3: *ei tamen sic nunc solvitur, tricesimo quoque die talanta Attica XXXIII, et hoc ex tributis. nec id satis efficitur in usuram menstruum.*

Brutus'a olan borçlarında yapılandırma yolunu seçerek ödeme koşullarında kolaylık sunmaya çalışmıştır⁶⁸². Cicero, mal varlığı hesabına göre Brutus'un Pompeius'a nazaran *liberalius* (daha özgürlükçü) şekilde meseleyi ele aldığını belirterek III. Ariobarzanes'in Brutus'a bu yıl yaklaşık 100 *talanta* temin ettikten sonra altı ay içinde Pompeius'a 200 *talanta* taahhüt ettiğini söylemiştir⁶⁸³.

Değineceğimiz bir diğer dönem ise II. *triumviri* sürecidir. İmparatorluğun doğu bölgesinin idaresi Antonius'a devredildikten sonra ekonomik düzenlemeler ve vergiler de Antonius idaresinde gelişmiştir. Lakin bu dönemde Kappadokia Krallığı'ndan gelen vergiye dair tek kaynak Appianos'dur⁶⁸⁴. Appianos'un pasajlarından ise Antonius'un Küçük Asya'daki düzenlemeleri sırasında birçok doğu krallıkların Kappadokia dahil olmak üzere ağır vergiler (βαρὺς εἰσφορά) yüklendiğini öğreniyoruz⁶⁸⁵. Augustus'un tek güç olduğu Cumhuriyet Yönetimi'nin yıkılıp imparatorluğun kurulduğu erken dönemlerde ise yine Kappadokia'dan yeniden vergi alındığına dair net bir antik ya da epigrafik kaynak yoktur. Bunun yanında Flavius Josephus ve Yeni Ahit'ten havari Luka gibi belli başlı kaynaklarda özellikle Iudaia Krallığı'na dair içeriği açık olmayan metinler mevcuttur⁶⁸⁶.

I. Arkhelaos ve sonrasında Kappadokia Krallığı'nın eyalete dönüştürülme ve II. Arkhelaos süreçlerine dair kaynaklar nispeten daha net durumdadır. Yine edebi kaynakları referans alacak olursak I. Arkhelaos Dönemi'nde krallığın ekonomik durumunun bir nevi daha iyileştiğini söyleyebiliriz. Bu ekonomik iyileşme Augustus'un Küçük Asya'da sağlamış olduğu *pax Romana*'ya paralel olarak tarım ve ticaret ağının da canlanmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle Yaşlı Plinius *Naturalis Historia* adlı eserinde I. Arkhelaos'un “çiftçilik üzerine” (*de cultura agri*) eser yazdığını belirterek vahşi tavşanlar, koyunlar ve üremelerine dair olan

⁶⁸² Sullivan, 1980: 1144.

⁶⁸³ Cicero, Ad., Att., 6.3.5: *summa haec est: pro ratione pecuniae liber<al>ius est Brutus tractatus quam Pompeius. Bruto curata hoc anno talanta circiter C, Pompeio in sex mensibus promissa CC.* Çev.: “Sonuç şu ki: Mal varlığı hesabına göre Brutus Pompeius'a nazaran meseleyi daha özgürlükçü ele aldı. Brutus'a bu yıl yaklaşık 100 *talanta* temin ettikten sonra altı ay içinde Pompeius'a 200 *talanta* taahhüt etti.”

⁶⁸⁴ Braund, 1984: 64.

⁶⁸⁵ Appianos, *Bell. Civ.* V.1.7: ἐπιπαριῶν δὲ Φρυγίαν τε καὶ Μυσίαν καὶ Γαλάτας τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Καππαδοκίαν τε καὶ Κιλικίαν καὶ Συρίαν τὴν κοίλην καὶ Παλαιστίνην καὶ τὴν Ἰτουραίαν καὶ ὅσα ἄλλα γένη Σύρων, ἅπασιν εἰσφοράς ἐπέβαλλε βαρείας.

⁶⁸⁶ *Novum Testamentum* (Yeni Ahit) Luka II, 1-5. bölümünde “O günlerde yerel halkın kaydedilmesi için Caesar Augustus tarafından kararname yayımlandı” sözüyle Iudaia genelinde bir *census* (nüfus sayımı) durumundan bahseder. Bu *census* uygulamasının Kappadokia'da da uygulandığı net değildir. (Latince: *factum est autem in diebus illis exiit edictum a Caesare Augusto ut describeretur universus orbis*; Yunanca: Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθεν δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην.).

pasajlarında I. Arkhelaos'a atıfta bulunur⁶⁸⁷. Bunun yanında değerli maden taşlarından bahsettiği otuz sekizinci kitabında yine krala atıfta bulunmuştur⁶⁸⁸. Strabon bunu doğrular nitelikte; I. Arkhelaos'un madencileri tarafından Galatlar'ın ülkesinin yakınında kristal tabletler ve *aniks* taşları bulunduğunu söyleyerek bunun yanında yüzey boyunca beyaz taştan fildişine benzeyen büyük bileme taşlarının çıkarıldığını da ekler. Aynı zamanda bunlardan hançerler için sap yapıldığını ve geriye kalan yerlerde büyük plakaların (*dioptras*) dışarıya ihraç edilebildiğini belirtir⁶⁸⁹. Buradan yola çıkarak Kappadokia Krallığı'nın I. Arkhelaos ile birlikte tarım, hayvancılık ve madencilikte gelişme kat ettiği çıkarımını yapabiliriz.

Kappadokia'nın eyalet haline getirilme sürecindeki durumları ise Romalı tarihçi Tacitus'un eserlerinden öğrenmekteyiz. Tacitus'a göre I. Arkhelaos'un yaşamı bir şekilde kendiliğinden ya da ecel ile sonlandıktan sonra krallığı eyalete dönüştürüldü. Eyaletle yönelik ilk iktisadi politika ise vergi artırımındı. Tiberius tarafından ürünlerin gelirlerini daraltabilmek için yılda %12 vergi olan *centesimam rerum venalium* (ayda %1) beyan edilmiş ve gelecek süreçte ise bu oran %1,5 (*ducentesimam*) olarak belirlenmişti⁶⁹⁰. Bu açık arttırma satışlarından alınan aylık %1'lik vergi sistemi Augustus tarafından Actium Savaşı sürecinde yürürlüğe konulan ve tepki gören bir sistemdi⁶⁹¹. Tiberius bu vergi uygulamasını halkın yalvarmasına rağmen uygulamıştı. Çünkü iç savaş sonrasında askeri hazinenin (*aerarium militare*) %1'lik vergiye ihtiyacı olduğunu ve emekli askerlerin (*veterani*) görevlerinin yirminci yılında terhis edilmezlerse aynı şekilde devletin bütçesinin denk olmayacağı fikrindeydi⁶⁹². Vergilerin *aerarium militare*'ye aktarılması ve aynı zamanda imparatorluk *patrimonium*'undan da finans

⁶⁸⁷ Plinius, N. H., 18, 5, 22; 8. 76; 8.81.

⁶⁸⁸ Plinius, N.H., 37, 30-35.

⁶⁸⁹ Strabon XII, 2.10: λέγεται δὲ καὶ κρυστάλλου πλάκας καὶ ὀνυχίτου λίθου πλησίον τῆς τῶν Γαλατῶν ὑπὸ τῶν Ἀρχελάου μεταλλευτῶν εὐρήσθαι. ἥν δὲ τις τόπος καὶ λίθου λευκοῦ τῷ ἐλέφαντι κατὰ τὴν χροῶν ἐμφεροῦς ὥσπερ ἀκόνας τινὰς οὐ μεγάλας ἐκφέρων, ἐξ ὧν τὰ λάβια τοῖς μαχαίριοις κατεσκεύαζον: ἄλλος δὲ εἰς διόπτρας βόλους μεγάλας ἐκδιδούς, ὥστε καὶ ἔξω κομίζεσθαι.

⁶⁹⁰ Tacitus, *Annales*, II, 42: *finem vitae sponte an fato implevit. regnum in provinciam redactum est, fructibusque eius levare posse centesimae vectigal professus Caesar ducentesimam in posterum statuit*. Çev.: “Ömrünün sonu (Arkhelaos) kendiliğinden ya da ecel ile vuku buldu. Krallık eyalete dönüştü. Caesar (Tiberius) ayda %1; gelecek süreçte ise %1,5 vergi beyan ederek onun gelirlerini daraltabilmeye karar verdi.”

⁶⁹¹ Cagnat, 1882: 227-229; Berger, 1953: 386; Levick, 1999: 111.

⁶⁹² Tacitus, *Annales*, I, 78: *centesimam rerum venalium post bella civilia institutam deprecante populo edixit Tiberius militare aerarium eo subsidio niti; simul imparem oneri rem publicam, nisi vicesimo militiae anno veterani dimitterentur*. Çev.: “Tiberius iç savaşlar sonrası düzenlediği “satışlardan %1'lik vergi sistemini” halk yalvardığı halde, askeri hazinenin çareye bel bağladığını ve şayet emekli askerlerin yirminci yılında terhis edilmezse aynı zamanda devletin gücünün bu yüke yetmeyeceğini tebliğ etti.”

kaynağı sağladığından, bu doğrultuda Kappadokia'daki hanedanlık topraklarının *patrimonium* bünyesinde toplandığı öne sürülmektedir⁶⁹³. Bununla beraber Tacitus başka bir pasajında, Kappadokia'nın eyalet olarak düzenlenmesinden sonra Kappadokialılar'ın Q. Veranius'u *legatus* olarak kabul ettiğini ve Roma otoritesine daha ılımlı bakılması için kraliyete ait *tributum* vergilerinden bir bölümünün indirildiğini belirtir⁶⁹⁴.

Son olarak II. Arkhelaos babasının etkin olduğu bölge olan Kilikia'da başarılı görevler üstlenmiştir. II. Arkhelaos'un, Atina'da ele geçen bir yazıtta kentin halk meclisi tarafından onurlandırıldığı görülmektedir⁶⁹⁵. Bunun yanında Tacitus'un aktardığına göre II. Arkhelaos, Roma tarafından Roma tarzında *census* (nüfus sayımı) yapmaya ve *tributum* ödemeye mecbur bırakılmıştır. Muhtemelen bunun altından kalkabilmek amacıyla yerel Kietis Kabilesi'ni zapt etmeye çalışmıştır. Fakat bölgede kabilenin direnişini kıramayınca, Roma'nın desteğine muhtaç kalmış ve dönemin Syria Valisi Vitellius'tan *legatus* Trebellius eşliğinde dört bin lejyon askeri ve yardımcı birlik sağlamıştır⁶⁹⁶. Genel olarak II. Arkhelaos'un İ.S. 36 yılına kadar idareyi elinde tuttuğunu ve Kilikia Trakheia'da yaşayan kentleşmemiş ilkel toplulukları etkisiz hale getirmede kısmen başarılı olsa da vergi düzenini Roma desteği olmadan sisteme entegre edemediğini görmekteyiz⁶⁹⁷.

Tüm bunların yanında krallığın eyalet haline getirildikten sonraki önemli süreç, krala ait olan mülk ya da toprakların *patrimonium*'a (imparatorun şahsına) mı, yoksa *aerarium populi*

⁶⁹³ Jones, 1998: 432.

⁶⁹⁴ Tacitus, *Annales*, II, 56: *at Cappadoces in formam provinciae redacti Q. Veranium legatum accepere; et quaedam ex regis tributis deminuta quo mitius Romanum imperium speraretur*. Çev.: “Bununla beraber eyalet olarak düzenlendikten sonra Kappadokialılar Q. Veranius'u *legatus* kabul ettiler. Roma otoritesinin daha ılımlı umulması için kraliyete ait kafa vergilerinden bir bölümü indirildi.”

⁶⁹⁵ OGIS 362: ὁ δῆμος | βασιλέως Ἀρχε|λάου υἱὸν | Ἀρχέ|λαον.

⁶⁹⁶ Tacitus, *Annales*, VI, 41: *Per idem tempus Clitarum natio Cappadoci Archelao subiecta, quia nostrum in modum deferre census, pati tributa adigebatur, in iuga Tauri montis abscessit locorumque ingenio sese contra imbellis regis copias tutabatur, donec M. Trebellius legatus, a Vitellio praeside Syriae cum quattuor milibus legionariorum et delectis auxiliis missus, duos collis quos barbari insederant (minori Cadra, alteri Davara nomen est) operibus circumdedit et erumpere ausos ferro, ceteros siti ad deditionem coegit*. Çev.: “Bu süreçte Kietis kabilesi Kappadokialı Arkhelaos tarafından zapt edildikten sonra zira (Arkhelaos) bizim yöntemimizle *census*'u (nüfus sayımı) uygulayarak *tributum* ödemeye zorlanıyordu, (Kietis kabilesi) Toros Dağları'nın yükseklerine çekiliyorlar ve Syria Valisi (praeses) Vitellius tarafından *legatus* M. Trebellius dört bin lejyon askeriyle ve seçilen yardımcı birlikler eşliğinde gönderilene ve Trebellius barbarların kamp kurduğu iki tepeyi (küçük olanın adı Kadra diğerininki Davara'dır) zorlukla kuşatıp cüret edenleri kılıçtan geçirinceye ve geriye kalanları susuz bırakarak teslim olmak zorunda bırakıncaya kadar mevzilerin doğal yapısı sayesinde savaşa uygun olmayan kralın birliklerine karşı kendilerini savunuyorlardı.”

⁶⁹⁷ Sullivan, 1980: 1167.

Romani (Roma halkı hazinesi) bünyesine mi aktarıldığıdır. Daha önceden bahsedildiği üzere Horatius'dan I. Arkhelaos'un birçok köleye sahip olduğunu ve Strabon'dan maden işletmeleri ve bunun yanında sikke basan darphaneleri olduğunu bilmekteyiz. Levick, geniş hanedanlık topraklarının ve ismi Kaisareia olarak değiştirilen Mazaka'daki gümüş para basan darphaneleri besleyen maden yataklarının devlete⁶⁹⁸ yani bizzat imparatorluğa geçtiğini belirtmiştir⁶⁹⁹. Gwatkin ise Tiberius'un Kappadokia'dan gelir arttırmaya yönelik ödenen aylık %1'lik vergiyi yenilediğinden ve bu verginin askeri hazineye aktarılmasından ve aynı zamanda askeri hazinenin imparator *patrimonium*'undan beslenmesinden kaynaklı hanedanlık topraklarının *patrimonium* bünyesinde bulunması gerektiği savını öne sürer. Gwatkin'in görüşü şayet doğru ise imparatorun şahsi kasasından askeri hazineye ödenek sağlanıyor olmalıydı. Tıpkı Mısır'ın halka dahil olması gibi Kappadokia Hanedan Toprakları'nın da dahil olması muhtemel görülmektedir⁷⁰⁰.

Velleius Paterculus'un ifadesinden yola çıkarak resmi bir kararla Kappadokia Krallığı'nın vergiye bağlandığını ve bu vergilerin *aerarium populi Romani*'ye aktarıldığını yukarıda belirtmiştik⁷⁰¹. Buradan yola çıktığımızda Kappadokia Krallığı'na ait olan birçok mülkün *senatus*'a yani Roma halkına ait olan hazineye geçtiği ifade edilebilir. *Patrimonium*'a dair elimizdeki epigrafik belge niteliğindeki tek kaynak ise Roma'da ele geçmiştir. Bir mezar yazıtı olan bu belge, Tiberius ve eşi, Arkhelaos'dan devralınmış kölesi (Archelaianus *servus*) Dardanos'un 38 yıl yaşayan eşi Bola'nın azatlısı Iulia Glykera için dikilmiştir⁷⁰². Bu doğrultuda I. Arkhelaos'un kölelerinin de diğer mülkleri gibi imparatorun özel mülkiyetine geçtiği yönünde bir *communis opinio*nun hâkim olduğu gözükmemektedir⁷⁰³. İmparatorların şahsi ve *familia* bünyesinde yer alan köleler ve azatlılarına dair kapsamlı bir çalışma yapan bilim insanlarından C. Weaver, imparatorluk kölelerinin iktidar değişimiyle birlikte bir sonraki başa geçen kişiye miras olarak *patrimonium*'a dahil olduğunu belirtir. Bir nevi mükâfatlandırma olan bu kölelerin konumu bir derece daha farklıydı. Bir imparatorluk kölesi, daima *patrimonium*'un

⁶⁹⁸ Levick özellikle hanedanlık mülk ve arazilerin “state” himayesinde toplandığını belirtmektedir: Levick, 1999: 111.

⁶⁹⁹ Levick, 1999: 111.

⁷⁰⁰ Gwatkin, 1930: 19-20.

⁷⁰¹ Vell. Pater. 2, 39: *ita auctoritate Cappadociam populo Romano fecit stipendiariam*.

⁷⁰² CIL, 6, 4776: *[I]ulia Bolae l(iberta) Glucera | Dardani Ti(beri) Caesaris Aug(usti) | et Augustae ser(vi) Archelaiani mulier v(ixit) a(nnos) XXXVII | vitalis delictum eor(um)*.

⁷⁰³ Gwatkin, 1930: 19; Weaver, 1972; 199-202, 212-213; Finley, 1976: 43; Braund, 1984, 143; Speidel, 2009: 587.

mirasçısı olarak yeni imparatora ailesinden kalırdı. Köleler miras olarak devrolmanın yanı sıra hediye ve satın alma yoluyla da elde edilebilirdi⁷⁰⁴.

Iulii Hanedanlığı sürecindeki Amyntianus, Archelaianus, Herodianus, Iubatianus, Pylaemenianus gibi köle isimlerinden anlaşılacağı gibi bu isimlerin vasal krallardan elde edildiği açıktır⁷⁰⁵. Bu isimler aynı zamanda imparatorluk *patrimonium*'unun büyümesi açısından, kanıt niteliği taşıyan önemli kaynaklardır. Yani köleler bir mülkiyet biçimi (*res Caesaris*) olarak sayılabilir ve *patrimonium* dahilinde olan villalar, konaklar, madenler gibi mülk edinme biçimini kapsayabilirdi. Bunu takiben başka bir efendiden edinilen bu köle veya azatlılar, ev kölelerine nazaran farklı konumdaydı. Özellikle erken dönemde *verna* olarak bilinen ve *familia* içinde doğup yetişen ev kölelerinden farklı olarak Caesar'ın kölelerinin çok daha işlevsel, donanımlı ve entelektüel oldukları söylenebilir⁷⁰⁶.

Sonuç olarak Archelaianus gibi -ianus bitimli *agnomina* sahibi kölelerin isimlendirmeleri *familia Caesaris*'e ilk geçiş durumunda meydana gelmiş olmalıdır. Sonraki imparatorun mülkiyetine devredildiğinde ise köle eski sahibinden aldığı *agnomen*'i taşımaya devam ederdi. Örneğin imparatorların seleflerinden kalan; Neronianus, Galbianus, Othonianus, Domitianianus gibi köleleri miras olarak elde ettiği örnekler mevcuttur. Şayet kölelerin bir önceki sahibinde kullandığı *agnomina* imparatorlar tarafından düzenli şekilde değiştirilseydi, elimizdeki kral isimli kölelerin örnekleri de inanılmaz derecede az olurdu. Bundan dolayı *agnomina* değişimi, yasal konum açısından zorunlu bir durum değildir⁷⁰⁷.

⁷⁰⁴ Weaver, 1972: 46.

⁷⁰⁵ I. yüzyılda dikkate değer sayıda köle dışardan imparator ailesine (*familia Caesaris*) dahil olmuştur. Augustus'tan Traianus'a kadar olan dönemde imparatorluk köleleri ve azatlılarının, yazıtlardan da anlaşıldığı üzere *agnomina* (takma ad) sonları genelde *ianus* bazen de *anus* ve *inus* ile bitmektedir. Bu isimler efendilerinin *nomen* ve *cognomen*'inden türemiştir. Bu tip *agnomina* içeren yazıt sayısı çok değildir. Bu tür kölelerin bilhassa Augustus ve Tiberius dönemlerinde yoğun oldukları görülmektedir: ILS 1795: Herodianus; CIL VI 4776: Archelaianus; CIL VI 9046: Iubatianus; CIL 06, 4035: Amyntianus; AE 1937, 72: Augustanus; AE 1926,164: Priscillanus.

⁷⁰⁶ Weaver, 1972: 212-213.

⁷⁰⁷ Weaver, 1972: 212-213.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

PONTOS KRALLIĞI

4.1. Augustus Öncesi Pontos Krallığı'na Genel Bakış

4.1.1. Pontos Krallığı'nın Kökeni ve İdari Yapısı

Pontos Krallığı coğrafi olarak Karadeniz'in güney kıyı sahillerini kapsamaktadır. Yunanca'daki deniz (Ποντος) anlamıyla özdeşleşen Pontos Krallığı, önceleri Kappadokia Pontos'u olarak adlandırılırken sonraları Pontos olarak anılmıştır. Krallık toprakları bölgenin kuzey sınırını Karadeniz, batı sınırını Paphlagonia Halkları'nın ikamet ettiği bölgeden ayıran Halys Nehri (Kızılırmak) oluştururdu⁷⁰⁸. Karadeniz'in güneydoğusunda ise Iris ve Halys'ün kaynakları arasında bölge sınırı devam eder; doğuda, Lykos'un (Kelkit) kaynağının aşağısındaki Armenia Minor'a ve Trapezos'un doğusundaki Kolkhis'e doğru uzanırdı⁷⁰⁹. Herodotos, pasajlarının birinde bölgeden *Pontos'u iskân edenler*⁷¹⁰ şeklinde bahsederken, bir başka pasajında *Pontos'tan sefere çıkanlar*⁷¹¹ şeklinde bir tanımlamada bulunmuştur. Pontos Bölgesi'ndeki toplumsal yapılanma; toprakların büyük bölümünü idare eden soylu sınıfı ve tapınak devletlerinin elinde tuttuğu zengin toprakları kapsıyordu. Devletin bu güçlü bileşenlerle iş birliğini içinde olması Pontos Hanedanlığı için gerekli bir yükümlülüktü⁷¹².

Pontos bağımsız bir krallık olarak İ.Ö. üçüncü yüzyıl ortasında tarih sahnesinde belirmiştir. Krallığın, Mysia Bölgesi'ndeki Kios Kenti'nde idareyi elinde bulunduran Pers soylu ailelerinden temellendiği belirtilmektedir. Bunlardan en bilineni meşhur Phrygia Bölgesi'nin Pers Satrapı Artabazos tarafından atanan Mithradates Ktistes idi⁷¹³. Pontos Krallığı'nın kökenini, antik yazarların birçoğu Pers İmparatorluğu'nun kurucu yedi soylu ailesine ve Büyük İskender'in haleflerine dayandırmaktadır. Polybios'a göre yedi Pers Ailesi'ne mensup olan Mithradates Ktistes, Dareios'un atalarına teslim ettiği krallığı korumuştur⁷¹⁴. Aynı şekilde Sallustius, Iustinus, Tacitus ve Florus'un iddialarını

⁷⁰⁸ Strabon, XII, 1, 1; Herodotos, I. 6; 72.

⁷⁰⁹ Strabon, XII, 3, 17-18.

⁷¹⁰ Herodotos, *Historiai* IV, 8: οἱ τὸν Πόντον οἰκέοντες.

⁷¹¹ Herodotos, *Historiai* VII, 95: οἱ ἐκ τοῦ Πόντου στρατευόμενοι.

⁷¹² Sullivan, 1990: 36.

⁷¹³ McGing, 1986: 248.

⁷¹⁴ Polybios, V, 43, 2: ὁ δὲ Μιθριδάτης εὐχετο μὲν ἀπόγονος εἶναι τῶν ἐπὶ Περσῶν ἐνὸς τῶν ἐπανελομένων τὸν μάγον, διατετηρήκει δὲ τὴν δυναστείαν ἀπὸ προγόνων τὴν ἐξ ἀρχῆς αὐτοῖς διαδοθεῖσαν ὑπὸ Δαρείου παρὰ τὸν

incelediğimizde; Sallustius, Iustinus ve Florus⁷¹⁵ krallığın yedi soylu Pers ailesinden geldiğini ve Phrygia Satrapı Artabazos'un devamı niteliğinde olduğunu belirtmektedirler⁷¹⁶. Iustinus aynı şekilde krallığın Pers kökeni yanında Makedon kökenini de vurgulamaktadır⁷¹⁷. Tacitus ise Pontos Hanedanlığı'nın kökenini Dareios ve Kyros Soyu'na dayanan Akhaimenides Ailesi'ne dayandırmaktaydı⁷¹⁸. Bu doğrultuda Pontos Krallığı'nın kökeninin Küçük Asya'da Pers Satrapları'ndan Makedon Halefler'e kadar uzanan soy ağacına dayandığı saptanmaktadır⁷¹⁹.

4.1.2. Krallık Erkinin Philomithradates'ten Philorhomaio's'a Geçiş Süreci

Pontos Krallığı'nın Romalılar ile ilk ilişkiye geçtiği zamanlar İ.Ö. 170-150 yılları arasında iktidarda olan IV. Mithradates Philopator Dönemi'ne kadar dayanır. Özellikle Bithynia Kralı II. Prusias'a karşı Pergamon Krallığı'na askeri destek vermesi Roma Cumhuriyeti ile olan dış ilişkilerindeki diplomatik dostluğunun önemli bir tarihsel parçasıdır⁷²⁰. Daha önceki Pontos Kralları'na göre daha uzlaşmacı bir diplomasi izleyen IV. Mithradates Philopator'un, Roma ile olan dostluğuna yönelik en belirgin kanıt ise Roma Kenti'nin Capitolum Tepesi'nde bulunan Latince ve Yunanca yazılmış çift dilli yazıttır⁷²¹. Yazıtta yer alan “*populum Romanum amicitiai et societatis*” ve “*τὸν δῆμον τὸν Ῥωμαίων φίλον καὶ σύμμαχον*” ifadesi Pontos Krallığı ve Roma Cumhuriyeti arasındaki dostluk ve müttefiklik

Εὔξεινον πόντον. Çev.: “*Magos'dan öç alan yedi Pers Ailesi'nden olduğunu öne süren Mithridates, Dareios tarafından Eukseinos denizi boyunca kendilerine teslim edilen atalarının hanedanlığını korumuştur.*”

⁷¹⁵ Florus, 1, 40, 1: *Ponticae gentes a septentrione in sinistrum iacent, a Pontico cognominatae mari. Harum gentium atque regionum rex antiquissimus Aetas, post Artabaxes, a septem Persis oriundus, inde Mithridates, omnium longe maximus.* Çev.: “Pontika denizinin eş anlamlısı olan Pontos halkı, kuzeyden batıya uzanmaktadır. Harus soyunun ve bölgenin en eski kralı, Artabaxes'ten sonra Aetes'i, yedi Pers ailesini neslinden olan Mithridates herkesten en iyi olanıydı.”

⁷¹⁶ Sallustius, Hist. II, 85: *A Dario Artabazes originem ducit, quem conditorem regni Mithridatis fuisse confirmat Sallustius Crispus.*

⁷¹⁷ Iustinus. XXXVIII.7.1.

⁷¹⁸ Tacitus XII, 18.

⁷¹⁹ Pontos Krallığı'nın kökenine dair daha detaylı bilgi için bkz: McGing, 1986: 248-259; Bosworth – Wheatley, 1998: 155-164.

⁷²⁰ Polybios, *Histories* XXV, 2.

⁷²¹ SEG XXVIII 803; OGIS 375; CIL I 2, 730; IGR I. 62; IG I 9: *[rex Metradates Pilopator et Pil]adelpus · regus · Metradati · f(i)lius) | [populum Romanum amicitiai e]t · societatis · ergo · quae · iam | [inter ipsum et Romanos? optin]et · legati · coiraverunt | [Nemanes Nemanei f(i)lius) Ma]hes Mahei f(i)lius) | [βασιλεὺς Μιθραδάτης Φιλ]οπάτωρ καὶ Φιλάδελφος | [βασιλέως Μιθραδάτ]ου τὸν δῆμον τὸν | [Ῥωμαίων φίλον καὶ] σύμμαχον αὐτοῦ | [γενόμενον εὐνοίας] ἔνεκεν τῆς εἰς αὐτὸν | [πρεσβευσάντων Ναιμά]νους τοῦ Ναιμάνους | [Μάου τοῦ Μάου].*

ilişkisi açısından önemli bir ibaredir. İki devlet arasındaki dostluğun bir başka somut yansıması Aristonikos İsyanı'nda gerçekleşmiştir. Pontos, III. Attalos'un krallığını Roma Cumhuriyeti'ne veraset yoluyla bırakmasını tanımayan isyancı Aristonikos'a karşı Roma'ya yardım gönderen krallıklar arasında yer almıştır⁷²². Bu yardım karşılığında Mithradates V Euergetes Roma İdarecileri tarafından Phrygia Maior Bölgesi'yle mükâfatlandırılmıştır⁷²³.

Pontos Krallığı ve Roma Cumhuriyeti arasındaki dostluk ve müttefiklik ilişkisinin bozulma süreci, IV. Mithradates'in ölümüyle birlikte başlamıştır. İki taraf açısından krizin belli siyasi ve diplomatik geçerli sebepleri savaşı tetiklemişti. En belirgin sebepler ise Pontos Krallığı aleyhinde gelişen siyasi süreçlerdi. Pontos Krallığı tahtına oturan genç VI. Mithradates Eupator açısından birkaç önemli sebep vardı. Öncelikle iktidar hırsı gittikçe yükselen VI. Mithradates'in hedefi siyasi konumundan çok krallığının sınırlarını genişletmekti⁷²⁴. Bunun yanında Aristonikos İsyanı sırasında yardımlarından dolayı V. Mithradates'e ödül olarak verilen Phrygia Bölgesi'nin büyük bölümünün Roma tarafından geri alınması⁷²⁵ VI. Mithradates'in Roma nefretini alevlendirmişti. Diğer bir gelişme ise Romalıların gittikçe Ege Sahilleri'ndeki ve Akdeniz Bölgesi'ndeki ticarete hâkim olmasının VI. Mithradates'i huzursuz etmesi idi⁷²⁶.

Daha önce de değindiğimiz üzere Lykaonia'nın Kappadokia Krallığı'ndan geri alınması gibi Büyük Phrygia Bölgesi de Pontos Krallığı'nın elinden alınmıştı. Buna binaen Lykaonia mevzusunda olduğu gibi Phrygia Bölgesi'nin de Asya Eyaleti'ne bağlanması hedefleniyordu. Bu durumda Phrygia, *tribunus plebis* olan Gracchus Kardeşler'in topraksız köylü için amaçladıkları toprak reformu yasasına finansal kaynak sağlayabilecekleri ikinci bölge olacaktı. Yine belirttiğimiz üzere Asya Eyaleti'nin düzenlenmesinde yer alan Manius Aquilius'un Lykaonia'da yaptığı gibi, Phrygia Bölgesi konusunda da V. Mithradates rüşvet aldığı

⁷²² Eutropius, Breviarium IV 20: *Adversus eum missus P. Licinius Crassus infinita regum habuit auxilia. Nam et Bithyniae rex Nicomedes Romanos iuvat et Mithridates Ponticus, cum quo bellum postea gravissimum fuit.* Çev.: “Ona (Aristonikos) karşı gönderilen P. Licinius Crassus, krallardan sınırsız yardım almıştı. Örneğin Bithynia Kralı Nikomedes Romalılar'a destek vermişti ve sonradan onunla en ağır savaşın gerçekleştiği Pontos'lu Mithridates.”

⁷²³ Appianos, Mithridateios VIII 57; Iustinus, XXXVII. 1. 2 (Iustinus'un bu pasajında VI. Mithridates'e Syria Maior'un bırakıldığını söylemesi konusunda yanlışlığa düştüğü düşünülmüştür).

⁷²⁴ Iustianus. XXXVII, 3, 1: *Ad regni deinde administrationem cum accessisset, statim non de regendo, sed de augendo regno cogitavit.* Çev.: “Bundan sonra krallık yönetimine saldırır saldırmaz, doğrudan hükmetmeyi değil krallığı genişletmeyi düşündü.”

⁷²⁵ Iustinianus. XXXVII, 5-3; Appianos. Mith. XII, 39.

⁷²⁶ Arslan, 95: 2000.

yılıdır. Çünkü toprak yasasının finansı için Lykaonia ve Phrygia Bölgeleri'nden gelecek olan vergiler önemliydi. Bunun yanında Gaius Gracchus'un desteklediği önemli zümre *ordo equester*'e⁷³⁷ mensup *publicani* daha imtiyazlı bir faaliyet zemini bulacaktı⁷³⁸. Sonuç itibari ile Büyük Phrygia'nın Asya Eyaleti'ne bağlandığı hem epigrafik olarak kanıtlanmaktadır hem de Livius ve Iustinus gibi antik yazarların ifade ettiklerinden bölgenin artık bir *provincia populi Romani* olduğu⁷³⁹ ve üç aşamalı gerçekleşecek Mithradates Savaşları'nın önemli nedenlerinden olduğu görülmektedir.

VI. Mithradates ile yapılan savaşlar, Roma otoritelerini İ.Ö. 90-64 yılları arasında yıpratıcı bir şekilde meşgul etmiştir. Üç aşamalı süren savaşın İ.Ö. 89-85 yılları arasında gerçekleşen birincisini VI. Mithradates kazanmış, müttefikleriyle birlikte Asya Valisi Gaius Cassius ve General Manius Aquilius emri altındaki Roma Ordusu'nu bozguna uğratmıştır. Bu zaferle birlikte idari ve askeri kadro olarak Roma bütün Küçük Asya'dan tasfiye edilmiştir⁷⁴⁰.

İkinci muharebede ise İ.Ö. 88 yılında Quintus Pompeius Rufus ile *consul* seçilen Lucius Cornelius Sulla⁷⁴¹ ertesi sene VI. Mithradates ile çarpışmak için komutayı eline almıştır. Öncelikle Hellas'ta Atina, Khaironeia, Orkhomenos Muharebeleri'nden zaferle ayrılan Sulla, Dardonos Antlaşması'ndan sonra VI. Mithradates'e ilk darbeyi vurarak rotayı Küçük Asya'ya çevirmiş ve taraf olan kentleri ödüllendirmek, bertaraf olan kentleri cezalandırmak için yola koyulmuştur⁷⁴².

⁷³⁷ *Senatus* tarafından İ.Ö. 218 yılında çıkarılan *lex Claudia de nave senatorum* yasasıyla, atlı sınıfı (*ordo equester*) ticarete etkin hale gelmiştir. Özellikle atlı sınıfının oluşmasında büyük etken olan bu yasa, *senatores*'in gemi donatım işleri ile ilgilidir. Yasa doğrultusunda artık ticaret, bankerlik, deniz aşırı ithalat ve ihracat gibi kâr amacı güden meslek kolları atlı sınıfının idare edeceği işler olmuştur. Yasa, böylece *senatus* sınıfını sermaye ekonomisinin baskısından bağımsız sadece toprak sahibi çiftçi ve devlet idaresinde yer alan memur yükümlülüğü bahşederek "kirli para işlerinden" uzak tutmayı amaçlamıştır. Bu sınıf, Gaius Gracchus'un siyasi olarak da *ordo senatorius*'a karşı desteklemesiyle siyasi ve bürokrasi alanında da konum edinmiştir: İplikçiöğlu, 1993: 18. Daha detaylı bilgi için bkz. Livius, XXI, 63; Cicero, Verrem, 5, 8.

⁷³⁸ White, 1984: 96; Ramsay, 1999: 238; Tozan, 2014: 32.

⁷³⁹ Livius, *perioch.*, LXXVII: *Mithridates, Ponti rex, Bithynia et Cappadocia occupatis et pulso Aquilio legato Phrygiam, provinciam populi R., cum ingenti exercitu intrauit*. Çev.: Pontos Kralı Mithridates, Bithynia ve Kappadokia'yı işgal ettikten ve legatus Aquilius'u bozguna uğrattıktan sonra büyük ordusuyla Roma Halkı'nın bölgesi (=provincia) Phrygia'ya girdi.

⁷⁴⁰ Cicero, Mur. XV. 32; Diodoros. XXXVII. 26; Appianos, *Mithr.* 11-19; Livius, *perioch.* 76; Iustinus, XXXVIII. 3. 8-9; Florus, epit. I. 40. 3-6; Iustius, XXXVIII. 3. 8-10; Eutropius, V. 5.

⁷⁴¹ Broughton, 1952: II, 36, 39.

⁷⁴² Plutarkhos. *Sulla*, XXV. 2; Tacitus, Ann. IV. 56. 2. Appianos, I. 79; VI. Mithridates Eupator ve Roma Cumhuriyeti arasında gerçekleşen savaşlara, diplomasi ve antlaşmalara dair detaylı bilgi için bkz: Arslan, 2007.

Üçüncü Mithradates Savaşı'nda görevli L. Lucullus, belli başarılar elde etse de savaşı gereksiz yere uzattığı ve yolsuzluk iddiaları nedeniyle Roma'da rahatsızlık uyandırmış, sonrasında yerine İ.Ö. 67 yılında o dönem Roma siyasetinde yükselen Gneaus Pompeius Magnus görevlendirilmiştir. VI. Mithradates egemenliğindeki Pontos Krallığı İ.Ö. 73-63 yılları arasında süren üçüncü muharebede, Pompeius tarafından tamamen mağlup edilmiştir. Pontos Krallığı'nın bölgeden tasfiye edilmesinden sonra toprakları Roma hakimiyetine girmiş, *lex Pompeia* düzenlenmeleri çerçevesinde kimi topraklar Roma'ya yardımcı olan krallıklar arasında paylaştırılmış ve bir kısmını da Bithynia Eyaleti'ne dahil edilerek *Pontus et Bithynia* Eyaleti kurulmuştur⁷⁴³. VI. Mithradates'in ölümü ise oğlu II. Pharnakes tarafından kendisine yapılan darbe girişimi sırasında intihar yoluyla gerçekleşmişti. Ölüm haberini İ.Ö. 63 yılında Petra Kenti yakınlarındaki kampında öğrenen Pompeius, II. Pharnakes'in iktidarını ilan etmişti⁷⁴⁴. Bunun yanında VI. Mithradates'in oğlu II. Pharnakes'in Kimmeria Bosporos Krallığı'nda hüküm sürmesine Pompeius tarafından izin verilmişti⁷⁴⁵.

Bu gelişmeler ile Pontos Krallığı'nın iktidar fikriyatını oluşturan *philomithradates* olgusunun siyasi anlamda silindiğini görmekteyiz. Pontos Krallığı'ndaki bu ideolojik kırılma, Pompeius'un onayı doğrultusunda iktidara geçen VI. Mithradates'in oğlu II. Pharnakes ile farklı bir boyut almıştı. Bilakis II. Pharnakes tahtın en güçlü adayı olmasına rağmen babası hayattayken darbe teşebbüsünde bulunmuştu⁷⁴⁶. Appianos'un aktardıkları doğrultusunda II. Pharnakes'in Pompeius'dan, babasının hâkim olduğu toprakları yönetmeyi talep ettiğini öğrenmekteyiz⁷⁴⁷. Bunu takiben Pompeius bu talebe uzlaşmacı bir tavır sergileyerek Bosporos Krallığı dahil olmak üzere krallığın idaresini teslim ettiği (ya da sadece Bosporos) II. Pharnakes'i *amicus et socius populi Romani* olarak kabul etmiştir⁷⁴⁸.

⁷⁴³ Strabon, XII. 3. 1; Primo 2010, 159. VI. Mithridates'in Pontos bölgesinden tasfiye edilmesinden sonra kurulan *Pontus et Bithynia* Eyaleti'nin Pontos Bölgesi'ne uzanan kısımlarına idari anlamda düzenlemeler yapılmıştır. Strabon'a göre Pompeius, Kolkhis Bölgesi civarında kendine savaşta destek vermiş olan yerel yönetimlere kendi yasama ve idari organlarıyla idare edilmelerini onaylamıştı. Pompeius idareyi paylaştırdığı on kent için *polis* (πόλις) değil *politeia* (πολιτεία) kelimesini kullanmıştır. Bu doğrultuda her ne kadar bağımsız kent devleti konumunu taşımasa da özyönetim statüsü şeklinde işleyen kent konumdaydılar. *Politeia* niteliğindeki bu kentler ise Amastris, Magnopolis, Amaseia, Diospolis, Amisos, Nikopolis, Pompeiopolis, Zela, Neapolis, Megalopolis ve Sinope idi: Arslan, 2007: 487.

⁷⁴⁴ Plut. Pomp. XLI. 3.

⁷⁴⁵ Sullivan, 1990: 151- 63; Kaya, 1998; 165; Sherwin-White, 2008: 265; Primo, 2010: 159.

⁷⁴⁶ Vel. Pater., II. 40. 1.

⁷⁴⁷ Appianos, Mithr. 113.

⁷⁴⁸ Appianos, Mithr. 113.

II. Pharnakes'in Bosporos'daki 14 yıllık iktidarı iki önemli bileşeni önümüze sunmaktadır. Bunlardan biri Roma'nın taleplerine tamamen tabi olarak uymak, diğeri ise atalarından kalan krallıklar Pontos ve Bosporos için bir Mithradates Eupator niteliğinde destek görme arzusudur. Bu çerçevede II. Pharnakes'in bir vasal kral olarak kendini VI. Mithradates Eupator ile özdeşleştirmesi ilginç bir görüntü verebilir. Bu duruma binaen II. Pharnakes'in Roma için *amicus et socius* olması ve epigrafik belgelerden gördüğümüz kadarıyla βασιλεὺς βασιλέων μέγας⁷⁴⁹ (krallar arasında en yüce olanı) olarak hem krallığın Akhaimenides ve Mithradates ile olan geçmişine sahip çıkmasına hem de iktidarının niteliğine ve sahip olduğu imtiyaza dair ipucu verebilir⁷⁵⁰. İ.Ö. 47 yılına kadar sorunsuz hüküm süren II. Pharnakes, babasının topraklarına tekrar hâkim olabilmek için Pontos'a yürümüş, Nikopolis kentinde Caesar'ın *legatus*'u Domitius Calvinus'u alt etmesine rağmen, Zela Muharebesi'nde Caesar'a mağlup olmuştur⁷⁵¹. Krallığına geri çekildiğinde yerini almak isteyen generali Asandros tarafından öldürülmüştür⁷⁵². Pontos Krallığı, 40/39 yılına kadar Trapezos ve Pharnekeia'yı kapsayan bölge dahil olmak üzere M. Antonius'un atadığı kral II. Pharnakes'in oğlu Dareios idaresinde devam etti. Bu süreçlerin ardından ise İ.Ö. 37/6 yılında M. Antonius Polemon, Galatia ve Armenia Krallığı'na ait olan Neapolis, Kolkhis, Amaseia ve Amisos Kentleri de Pontos idaresine dahil edilmek suretiyle bölgede kral ilan edildi⁷⁵³.

Pontos ve Bosporos Krallıkları bünyesinde, VI. Mithradates'in tasfiye sürecini ve Roma ile mevcut diplomatik ilişkileri takiben; Akhaimenides'den II. Pharnakes'e kadar iki siyasi akım meydana gelmiştir: *philorhomaioi* ve *philomithradates* olarak önerilen bu fraksiyonun ise çelişkili bileşenler olduğu düşünülmektedir. Pantikapaion Kenti'nde ele geçen yazıtta Asandros için de tıpkı II. Pharnakes'te olduğu gibi hem φιλορωμαίος hem σωτήρ unvanları kullanılmıştır⁷⁵⁴. Buradan çıkarılacak üç bağlantı öngörülebilir. Öncelikle Akhaimenides dünyasıyla olan yakınlığa atıfta bulunmak, diğeri Roma ile dostluk ilişkisine vurgu yapmak, üçüncüsü ise Pergamonlu Mithradates ile olan çatışma haline vurgu yapmak olabilir. Propaganda barındıran bu karmaşık ifadelerin hem IV. Mithradates'e olan saygının korunduğunu hem de Roma ile dostluğun süre geldiğini vurgulama ihtimali yüksektir⁷⁵⁵.

⁷⁴⁹ CIRB 28: [βασιλ]εὺς βασι[λέων] | [μέ]γας Φαρνάκ[ης] | [Ἀρ]τέμιδι συμ[βούλω].

⁷⁵⁰ Primo, 2010: 161.

⁷⁵¹ Plinius, N. H. 6, 3, 10.

⁷⁵² Strabon, VII, 4, 6; XI.2.11; XIII.4.3. Cassius Dio, LII. 46; LIV. 24. 4. Magie 1950, 414, 477, 1340; Sullivan 1990, 159-160.

⁷⁵³ Bowersock, 1965: 51; Magie, 1950: 434-435; Mitchell, 1993: I, 38-39.

⁷⁵⁴ CIRB 30; SEG 40, 627: βασιλεύοντος βασιλέως βασιλέων | μεγάλου Ἀσάνδρου [φιλ]ορωμαίου σωτή[ρ]ος.

⁷⁵⁵ Primo, 2010: 163.

4.1.3. Krallık Erkinde Değişim: Laodikeialı Hatip Zenon Ailesi ve I. Polemon

Pontos Krallık Erki kurulduğu andan itibaren; etnik ve sınıfsal açıdan Pers-Makedon kökenli olan soylu asker ve yönetici elit unsurlar barındırıyordu. II. Pharnakes'in generali Asandros tarafından öldürülmesinin ardından halefleri Dareios ve Arsakes'in idarede yer almaları geçici olmuştur. Roma Siyaseti'nin yeni erkleri II. *triumviri*'den Marcus Antonius, Doğu'nun hâkimiyetini aldıktan sonra diğer krallıklarda olduğu gibi Pontos Krallığı'ndaki idareyi de kendi eşrafi çerçevesinde şekillendirmiştir. Bu düzenlemeler doğrultusunda krallık idaresinin başına geçirilen I. Polemon, birçok yönden Pontos Krallığı geleneğinden farklı konumdaydı.

Her şeyden önce I. Polemon, Pontos Krallığı'nda süre gelen Pers-Makedon kökenli liderlerden değil, Küçük Asyalı ve Lykos Laodikeia'sından (Denizli) aristokrat bir Yunan idi. Strabon'dan öğrendiğimiz kadarıyla I. Polemon, Laodikeialı bir hatip olan Zenon'un oğluydu⁷⁵⁶. Laodikeialı Zenon büyük ihtimalle Mylasa Kenti'nin önde gelen meşhur hatip ve siyasetçileri Hybreas ve Euthydemus gibi isimlerle denk konuma sahipti⁷⁵⁷. Özellikle hatip Zenon'un Parthlar'ın Küçük Asya'ya yönelik seferi sırasında Hybreas ile M. Antonius'a destek olması ona Roma siyasetinde bir fırsat sağlamıştı⁷⁵⁸. Strabon tarafından I. Polemon ve babası için “*bununla birlikte hatip Zenon ve onun oğlu Polemon erdeminden dolayı önce Antonius tarafından sonra da Caesar Augustus tarafından krallığa layık görüldü*” ifadeleri kullanılmıştır⁷⁵⁹.

M. Antonius ve I. Polemon arasındaki ilişkiye dair en net ibarelerden biri de darp edilen sikkelerdir. Sikkelerin ön ve arka yüzlerde yer alan “M ANTΩNIOΣ AΓΓ TPIΩN ANΔPΩN” ve “BAΣIAEYΣ ΠOΛEMON” lejantları ikili arasındaki yakın ilişkiye kayda değer bir örnek vermektedir⁷⁶⁰. Bu ikili ilişkinin somut yansıması ise Caesar ve Pompeius arasında yaşanan iç savaşta da belirmektedir. Pontos Kralı I. Polemon'un her ne kadar sadece birlik gönderse de Actium Savaşı'nda Antonius'un yanında saf tutmuş olduğu görülmektedir⁷⁶¹. Lakin Actium'daki Octavianus'un zaferi sonrası, Antonius'u desteklemesine rağmen I. Polemon'un Augustus'un iktidarı sırasında bile konumunu muhafaza ettiği anlaşılmaktadır⁷⁶². Her ne kadar

⁷⁵⁶ Strabon, XVI, 2, 24.

⁷⁵⁷ Strabon, XVI, 2, 24.

⁷⁵⁸ Strabon, XVI, 2, 24.

⁷⁵⁹ Strabon 12. 8. 16: Ζήνων δὲ ὁ ῥήτωρ ὕστερον καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πολέμων, ὃς καὶ βασιλείας ἡξιώθη διὰ τὰς ἀνδραγαθίας ὑπ' Ἀντωνίου μὲν πρότερον ὑπὸ Καίσαρος δὲ τοῦ Σεβαστοῦ μετὰ ταῦτα.

⁷⁶⁰ Recueil2, 1925: 30.

⁷⁶¹ Plutarkhos. *Ant.* 61.

⁷⁶² Strabo XII, 8, 16; Marek, 1993: 52.

Polemon'nun krallığının elinden alınmadığı görülse de 14 yıl boyunca Augustus tarafından krallığı geciktirilmiştir. İ.Ö. 26 yılına geldiğimizde ise I. Polemon, Antonius'un yanında yer alması yargılanmaksızın Roma halkının dost ve müttefiklerinin listesine “*formula sociorum et amicorum populi Romani*” dahil olmuştur⁷⁶³. Bu tarihten sonra ise Marcus Antonius lejantını taşıyan sikkeler tedavülden tamamen kaldırılıp sadece I. Polemon'un isminin bulunduğu sikkeler basılmıştır⁷⁶⁴.

I. Polemon krallığının tasdik edilmesiyle birlikte, sikkelerde Mithradates ve Akhaimenides geçmişe vurgu yapan ve Antonius'a ait simgeler de kaldırılmıştı. Özellikle VI. Mithradates'in egemenliğini simgeleyen krallık yıldızı da buna dahildi. Buna karşın Bosporos Kralı Asandros ve karısı Dynamis tarafından ise Roma davasına sadık

Şekil 4.1 VI. Mithradates'in egemenliğini simgeleyen krallık yıldızının yer aldığı sikke

kalındığı gibi Mithradates ve Akhaimenides manevi geçmişine de sahip çıkıldığı görülmektedir⁷⁶⁵. I. Polemon'un Pontos Krallığı'nın idaresini almasındaki en büyük pürüz kültürel aidiyetiydi. Bildiğimiz üzere Pontos kimliğiyle herhangi bir bağı olmayan I. Polemon'un, krallık bünyesindeki halkların ve kentlerin gözünde meşru bir yönünün olması gerekiyordu. Bu soruna yönelik çözüm ise evlilik bağı ile kurulmaya çalışılmıştı. Bosporos Kralı Asandros'un kız kardeşi olan Dynamis ile olan evlilik hem yerel toplum hem Roma açısından meşru bir zemin oluşturmuştu⁷⁶⁶. I. Polemon yeniden biçimlendirilmiş küçük bir prensliğe bir hanedanlık gibi hizmet etmese de Doğu Lykaonia Bölgesi'ndeki Ikonion Kenti ile Dağlık Kilikia'nın bir kısmının (μέρος Κιλικίας)⁷⁶⁷ idaresini elinde tutuyordu⁷⁶⁸. Kraliçe Dynamis'in Augustus ve Agrippa açısından konumuna kısaca değinecek olursak, ikisi ile de manevi bir ilişkisi olduğunu görmekteyiz. Bu ilişkinin en net belirtisini ise epigrafik belgeler sağlamaktadır. Yazıtlardan gördüğümüz kadarıyla Augustus'un gözünde bir φιλοπόμοιος olan

⁷⁶³ Cass. Dio 53. 25. 1; Primo, 2010 164.

⁷⁶⁴ Recueil2, 1807-1831: 21; PIR² 531 1998, 230: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ΕΥΣΕΒΥΣ.

⁷⁶⁵ Sullivan, 1980: 916; Primo, 2010: 164.

⁷⁶⁶ Primo, 2010: 166.

⁷⁶⁷ Muhtemelen Dağlık Kilikia'nın kuzeyi kastedilmektedir: Pilhofer, 2018b: 33

⁷⁶⁸ Bu bölgeler I. Polemon'un babası hatip Zeno'na Persler karşısında gösterdiği destek sayesinde elde edilmişti.

Şekil 4.2 I. Polemon'u simgeleyen ve defne çelengi giyen Apollon'un yer aldığı sikke (Anokhin 286.)

Dynamis, Augustus'u σωτήρ ve εὐεργέτης olarak kabul ederek “*bütün denizlerin ve karanın hâkimi*” olarak onurlandırmıştır⁷⁶⁹.

Diğer yandan Phanagoria'da bulunan bir yazıtta kentin yerel yasama organı *demos* tarafından Dynamis'e yönelik onurlandırma mevcuttur⁷⁷⁰. Yazıtta dikkat çeken nokta ise kentin isminin Agrippeia (ὁ δῆμος ὁ Ἀγριππέων) olarak

adlandırılmış olmasıdır⁷⁷¹. Bu durum Agrippa'ya yönelik bir hürmet olarak görülmektedir. Bu gelişmeler çerçevesinde imparatorluğun yeni isimleri tarafından Dynamis'in neden tercih edildiği net bir şekilde görülmektedir. Agrippa tarafından uygulanan bu yöntem, I. Polemon ve Dynamis lehine Mithradates'in eski krallık sınırlarına hâkim olma amacı güdüyordu. Buna karşın, Roma'nın siyasi talepleri yerel taleplerle uzlaşarak VI. Mithradates'e yönelik geçmişten soyutlama amacı da güdebilir. Bu sebeple Mithradates'in anısının hala bölgede canlı ve işlevsel olduğu söylenebilir⁷⁷².

Cassius Dio'nun ifadeleri de evlilik yoluyla müşterek iktidar kurulduğu izlenimini vermektedir. Belli düzensizlikleri göz önünde bulundurmakla birlikte diğer bir sorun evlilik sürecine yönelik kaygıdır. Bildiği üzere I. Polemon ve Dynamis arasındaki evlilik, Augustus⁷⁷³ ve Agrippa için Pontos-Bosporos Krallıkları'nı tek bir idarede birleştirme amacıyla alınmış bir tedbirdir⁷⁷⁴. Bu çerçevede I. Polemon ve Dynamis arasında gerçekleşen evliliğin Augustus ve Agrippa tarafından teşvik edilen bir formalite uygulamasından başka bir

Şekil 4.3 İmparator Tiberius ve Aspurgus'un yer aldığı sikke

⁷⁶⁹ IosPE II 354: Αὐτοκράτορα Καίσαρα θεοῦ υἱὸν | Σεβαστὸν τὸν <π>άσης γῆς καὶ | [πάσης] θαλάσσης ἄ[ρχ]οντα, | τὸν ἑαυτῆς σωτ[ῆ]ρα καὶ εὐ[ε]ργέτη[v] | βασίλισσα Δύν[αμις φιλορώ]μαιος.

⁷⁷⁰ IosPE II 356.

⁷⁷¹ İ.S. 307 yılına tarihlenen bir yazıtta kentin isminin Agrippeia Cesarea (Ἀγριππέων Καισαρέων) olarak değiştirildiği görülmektedir. (IosPE II 363).

⁷⁷² Primo, 2010: 166.

⁷⁷³ CIRB 978: [Λιουί]α[v] τὴν τοῦ Σεβαστοῦ γυναῖκα | [β]α[sί]λισσα Δύναμις, φιλορώμαιος | [τὴν ἑαυ]τῆς εὐεργέτιν. (Yazıttan anlaşılacağı üzere Augustus'un eşi Livia Drusilla, bir *philoromaïos* olan kraliçe Dynamis'in hayırseveriydi.)

⁷⁷⁴ Primo, 2010: 166.

şey olmadığı⁷⁷⁵; ikisinin mevcut konjonktürdeki ortak iktidarının aslında tasdik edilmediği yönünde yorumlanmaktadır⁷⁷⁶. I. Polemon ve Dynamis'in kısa süren birlikteliği, resmi görüş açısından; Roma'nın siyasi taleplerinden kaynaklı zorla uygulanmış bir hamleydi. Primo'ya göre I. Polemon öldüğünde muhtemelen Dynamis de öldüğünden, Aspurgos boşta kalan tahtı elde edebilmek için çabalıyordu. Muhtemelen I. Polemon, Pontos ve Bosporos Krallıkları'nın kadim birliğini tekrar kurmak için tahtta hak iddia etmişti. Bu olaylar nezdinde Strabon'a göre I. Polemon ve Aspurgos Yandaşları'nın arasındaki çatışma I. Polemon'un ölümüne sebep olmuştu⁷⁷⁷. Bu durum I. Polemon'un yerel geleneklerden ve *philomithradates* geçmişten soyutlanmış tavrının, yerel halk nezdinde bir karşılığının olmadığına göstergesiydi. Bu çerçevede VI. Mithradates Dönemi'nden beri hedeflenen Pontos-Bosporos Birliği Davası'nın hala güncel bir politika olarak tahtta hak iddia edenler tarafından güdüldüğü söylenebilir. Bu sebeple Primo'nun bakış açısını referans alırsak, I. Polemon ölene kadar iki vasa krallığın siyasetini birlikte okumak mühimdir⁷⁷⁸.

Aspurgos herhangi bir engel ile karşılaşmadan 10 yıla yakın Bosporos Krallığı'nı idare edebilmiştir. Bu doğrultuda I. Polemon ve Dynamis birlikteliği işlevsiz bir durum sağlamamış görünmekle birlikte, muhtemelen VI. Mithradates'in iki krallığı arasındaki iş birliği ihtimalini de göstermektedir. Lakin I. Polemon'un himayesi altında birleşme politikasının, Augustus'u memnun etmeme ihtimali yüksekti. Bunun en belirgin sebebi ise Karadeniz Bölgesi'nde yeniden küllerinden doğacak olan güçlü bir VI. Mithradates Eupator Krallığı'ydı⁷⁷⁹. I. Polemon'un ölümünden sonra Pontos ve Bosporos Krallıkları'nın kaderi birbirinden ayrılmıştı. Bu durum aynı zamanda, hala diri olan *philomithradates* propagandasını ortadan tamamen kaldırmıştı. İlerleyen süreçlerde gözlemlediğimiz kadarıyla Pontos Krallığı ve Roma İmparatorluğu arasındaki diplomatik ilişkilerde mühim derecede ilerleme kat edilmiştir. Bunun en somut yansıması ise Iulii-Claudii Hanedanlığı döneminde görülmüştür⁷⁸⁰.

⁷⁷⁵ Magie, 1950: 1341.

⁷⁷⁶ Magie, 1950: 1341; Primo, 2010: 168.

⁷⁷⁷ Strabon, XII, 3, 29.

⁷⁷⁸ Primo, 2010: 169.

⁷⁷⁹ Primo, 2010: 170.

⁷⁸⁰ Primo, 2010: 170.

4.2. Iulii-Claudii Hanedanlığı Dönemi'nde Pontos Krallığı

4.2.1. Krallık Erkinde Yeni İktidar Ortağı: Pythodoroi Ailesi ve Sınıfsal Konumu

Pontos Krallığı, Roma İmparatorluğu'nda iktidar olan Iulii-Claudii Hanedanlığı Dönemi'nde hem siyasi hem kültürel açıdan büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Krallıkta yaşanan bu siyasi restorasyon, bahsettiğimiz üzere Laodikeia Vatandaşı bir ailenin üyesi olan I. Polemon ile başlamıştı. İkinci büyük yenilik ise I. Polemon'un Pythodoris ile yapılan evliliği ile gerçekleşecekti⁷⁸¹. Pontos Krallığı'nın yeni kraliçesi Pythodoris'in ailesini incelediğimizde tıpkı I. Polemon gibi Küçük Asyalı aristokrat bir Yunan aile olduğunu görmekteyiz. Romalı devlet adamlarının, Küçük Asya'daki Yunan Kent Devletleri'nde önde gelen soylu vatandaşlarla ilişkisi önemli bir yer tutardı⁷⁸². Bilhassa Roma'nın mevzilerinin güvenliğini sağlamada, Romalı generaller aynı zamanda kendi eşraf çevresini genişletmişlerdi. Bu vesile ile önde gelen yerli soylu sınıf, kentleri ve aynı zamanda kendi onurları için imtiyazlar elde etmişti. Bu ilişki düzeni istikrarlı bir şekilde kuşaklar boyu gayet nizamlı bir şekilde işlemekteydi⁷⁸³. Bu doğrultuda Romalı devlet adamları ile Pythodoroi Ailesi'nin ilişkisi de önemli yer tutmaktaydı.

Pythodoroi Ailesi'nin siyasi, iktisadi ve kültürel konumlarına yönelik bilgileri antik yazarlar ve mevcut epigrafik belgelerden öğrenebilmekteyiz. Strabon'dan bildiğimiz kadarıyla, Kraliçe Pythodoris Tralleis vatandaşı olan Pythodoros isminde aristokrat bir adamın kızıydı⁷⁸⁴. Pythodoros her ne kadar aslen Nysalı olsa da sosyal olarak faal olduğu kent Tralleis idi⁷⁸⁵. Aynı zamanda önde gelen *asiarkhes*'ler arasındaydı. Pythodoros ve ailesinin Roma otoriteleri ile olan yakın ilişkisi de göze çarpmaktadır. Bilhassa Cicero Flaccus'a dair savunmasında; kovuşturma

⁷⁸¹ Strabon, XII, 3, 29.

⁷⁸² Roma dış politikasının Yunan kent devletlerinde aristokratik türde yönetimleri teşvik etmeye yönelik davrandığına kuşku yoktur. Bilhassa uygun zemin oluştuğunda oligarşi ya da timokrasi gibi yönetim biçimlerini içeren anayasa kurulmasını desteklemiştir. (Bowersock, 1965:7.); Livius'un bu duruma dair görüşü için bkz. Livius XXXV, 34: *Inter omnes constabat, in civitatibus principes et optimum quemque Romanae societatis esse et praesenti statu gaudere, multitudinem et quorum res non ex sententia ipsorum essent, omnia novare velle.* Çev.: "Roma'nın, her önde gelen ve en iyi vatandaşlarla iş birliği kurduğunu ve mevcut mevkileriyle hoşnut olduğunu herkes bilir, onların yasaları bizzat kendi fikirlerinden olmasaydı, hepsine ıslahat yapması talep edilirdi."

⁷⁸³ Bowersock, 1965: 7.

⁷⁸⁴ Strabon, XII, 3, 29.

⁷⁸⁵ Strabon, XIV, 1, 42.

için tanıkları kötiledikten sonra, Roma'nın Doğu'daki gerçek dostlarına ve imtiyazlı soylu sınıfa seslenmekteydi. Bu seslendiği soylular arasına Pythodoroi ailesini de dahil etmişti⁷⁸⁶.

Tralleis Kenti'nin önde gelenlerinden olan Pythodoros, Pompeius'un az sayıdaki dostlarından biri olarak dikkat çekmekteydi. Bu dostluk neticesinden servetini büyüterek yaklaşık 2000 *talanta* elde etmişti⁷⁸⁷. Caesar bu ilişki dolayısıyla mevcut mal varlığına el koysa da Pythodoros rüşvet karşılığı bunu geri alabilmiştir⁷⁸⁸. Yine Strabon kendi döneminde, Pythodoros gücünün zirvesinde iken Zeus Larasios'un rahipliğini yaptığı ve o süreçte Menodoros olarak anıldığını belirtir⁷⁸⁹. Tralleis'de bulunan İ.Ö. 27 depremiyle ilgili epigram yazıtında da adı geçen Menodoros (Pythodoros) muhtemelen heykelin dikimiyle ilgilenmişti. Buradan yola çıkarak Tralleis Depremi'nden sağ çıkan Pythodoros'un, Pompeius sayesinde elde ettiği servetle⁷⁹⁰ Zeus Larasios'un rahipliğine ulaşabildiğini görmekteyiz⁷⁹¹.

Esas olarak Pythodoroi Ailesi'nin Romalılar ile ilişkisinin daha eskiye dayandığını görmekteyiz. Aile özellikle VI. Mithradates ile yaşanan birinci savaşta önemli rol oynamıştı. Nysa Kenti'nden ele geçen İ.Ö. 89 yılına ait yazıtları incelediğimizde, Asya Eyaleti *proconsul*'ü Gaius Cassius'un Nysa kentinin yöneticilerine yönelik teşekkür niteliğindeki mektubunda, Pythodoros'un babası Khairemon'un⁷⁹² Roma ordusuna 60.000 *modii* buğday erzakını hediye olarak temin ettiğini görmekteyiz⁷⁹³. Bunun üzerine VI. Mithradates takip eden senede, satrapı Leonippos aracılığı ile Nysa Kenti'ne ilettiği mektuplarda, Roma'ya yardımda bulunan Khairemon ve oğulları Pythodoros ve Pythion'un canlı teslim edildikleri takdirde 40 bin *talanta*, ölü teslim edilmeleri durumunda ise 20 bin *talanta* ödül olarak verileceğini ilan

⁷⁸⁶ Cicero, *Pro Flacco*, 52: *Nunc vero quid putem? Trallianos Maeandrio causam publicam commisisse, homini egent, sordido, sine honore, sine existimatione, sine censu? Vbi erant illi Pythodori, Aetidemi, Lepiones, ceteri homines apud nos noti, inter suos nobiles, ubi illa magnifica et gloriosa ostentatio civitatis?* Çev.: “Şimdi hangi bakımdan gerçeğe dair düşünüyüm? Trallesli Maendrios'un devletin davasını kendi üzerine almak için, alacakça; onuru, yargısı ve serveti olmaksızın insanlara ihtiyaç duymasını mı? Bizim tanıdığımız çevrede ve kendi aralarındaki soylular olan o Pythodoroslar, Aetidemoslar, Lepisonlar neredeler? Vatandaşların yüce ve gösterişli, şanlı olanları neredeler?”

⁷⁸⁷ Strabon, XIV, 1, 42.

⁷⁸⁸ Strabon, XIV, 1, 42.

⁷⁸⁹ Strabon, XIV, 1, 42: οὗτός τε δὴ καθ' ἡμᾶς ἤκμασε καὶ Μηνόδωρος, ἀνὴρ λόγιος καὶ ἄλλως σεμνὸς καὶ βαρὺς, ἔχων τὴν ἱερωσύνην τοῦ Διὸς τοῦ Λαρισαίου.

⁷⁹⁰ Strabon, XIV, 1, 42: οὐσίαν βασιλικὴν πλειόνων ἢ δισχιλίων ταλάντων.

⁷⁹¹ Tül ve Aydaş, 2011: 10.

⁷⁹² Syll², 741, yazıt I; *INysa*, no: 410: [Ο δῆ]μος [ὁ Νυσαέων καὶ ἡ βου]λῆ ἐ[τίμησαν] Χ[αίρη]μ[ον]α Ποθώρου. (Khairmon'nun, Nysa kentinin Halk ve Danışma Meclisleri tarafından onurlandırıldığı yazıt.)

⁷⁹³ *INysa*, no: 411, str. 7-8: ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου | δώσειν δώ[ρον αλ]εῦρων μοδίους ἐξακισμυρί[ους]

etmiştir⁷⁹⁴. Bu süreçte VI. Mithradates tarafından yazılan ikinci mektupta gördüğümüz üzere Khairemon ve oğulları Pythodoros ve Pythion, Gaius Cassius ile birlikte Rhodos'a kaçmıştır⁷⁹⁵. Sonrasında ise kendisi Ephesos'daki Artemis Tapınağı'na sığınmıştı⁷⁹⁶. Bu mektuplardan yola çıkarak Şekil 4.4 Pythion'un ΠΥΘΙΩΝ ΧΑΙΠΕ lejantlı Nysa Halkı'nın Roma'nın davasına sadık magistrat sikkesi (Metcalf, 2015: 316 no. 32.)

kalarak bu soylu aileyi ele vermediği söylenebilir⁷⁹⁷. Savaş sonrası Asya Eyaleti'nin tekrar düzenlemesini takiben, geriye kalan aile üyelerinin işlerinin yolunda gittiği görülmektedir. Pythion'un Nysa'ya döndükten sonra vatanında yerel bir *magistrat*'lık görevi üstlendiğini darp edilen sikkelerdeki ΠΥΘΙΩΝ ΧΑΙΠΕ(μνοϋς) lejantlarından görebilmekteyiz⁷⁹⁸. Pythodoros'un ise Tralleis Kenti'ne yerleşip oranın vatandaşı ve servet sahibi olduğunu bilmekteyiz. Sonraki süreçte Smyrna'da bulunan bir yazıta göre Pythodoros, Antonia isimli biri ile evlenmiştir⁷⁹⁹. Birçok görüş Antonia'nın *triumviri* ortağı Marcus Antonius'un kız kardeşi olduğunda hemfikirdir⁸⁰⁰. M. Antonius ile gerçekleşen bu akrabalık ilişkisinin Pythodoroi Ailesi'ne Roma Vatandaşlığı kazandırdığı açıktır. Bunun yanında ailenin birçok üyesinin Antonia *nomen gentile*'sini kullanma hakkının da olduğu aşikârdır⁸⁰¹. Her ne kadar kızı Pythodoris'de

⁷⁹⁴ Syll³ III, 741, III. yazıt; *INysa*, no: 412, str. 23-26: ὅπως ἐάν τις ζῶντ[ας ἀ]|γάγη Χαιρήμ[ο]να ἢ Πυθόδωρον ἢ | Πυθίωνα, λάβη [τάλαν]τα τεσσαράκοιντα, ἐάν δέ τ[ις] τὴν κεφαλὴν τινος [αὐτῶν] | ἐνέγκη, λάβη τάλαντα εἴκοσι.

⁷⁹⁵ Syll³, 741; *INysa*, no: 413, str. 2-4: Χαιρήμω[ν] Πυθοδώρου πρότερον μὲν τοὺς δι[αφυ]|γόντας Ῥωμαίων σὺν τοῖς | παισὶν εἰς τὴν Ῥοδ[ίῳν ἐξέ]θετο πόλιν.

⁷⁹⁶ Syll³ 741; *INysa*, no: 413, str. 4-5: νῦν τε τὴν ἐμὴν παρουσίαν πυθό[μενος] | εἰς τὸ τῆς Ἐφεσίας Ἀρτέμιδος ἱερὸν καταπ[έφευγεν].

⁷⁹⁷ Thonemann, 2011: 206.

⁷⁹⁸ CNG Triton VI, 2003: 396; Metcalf, 2015: 316; Thonemann, 2011: 206.

⁷⁹⁹ OGIS 377; IGRR IV 1407; ISmyrna 614.

⁸⁰⁰ Sullivan, 1980: 920; Thonemann, 2011: 206; Primo, 2011: 170.

⁸⁰¹ Thonemann, 2011: 208.

rastlamamak⁸⁰² da Ephesos’da yaşayan ve oğlu olduğu iddia edilen Marcus Antonius Pythodoros güzel bir örnektir⁸⁰³.

Pythodoros Ailesi’ne ve Romalılar ile olan ilişkilerine değinmemizin ardından, bizim için bir diğer önemli konu olan aile üyelerinin Pontos Krallığı’nda aldıkları konumdur. Yukarıda değindiğimiz üzere Roma Cumhuriyeti VI. Mithradates’e karşı zafer kazandıktan sonra krallıkta hala canlı olan *philomithradates* izini silmek için mücadele etmiştir. Özellikle bu mücadele temelinde Romalı otoriteler, iyi ilişkiler kurdukları iki Küçük Asyalı aristokrat Yunan aile üyelerini evlendirerek Pontos Krallığı’nda birleştirmişlerdir. Bu hamle krallık erkinde yeni bir *philorhomaioi* fikriyatı yaratmak için gayet mantıklı bir politik hamleydi. Elbette ki bu hamlede başrol oynayacaklardan biri Pythodoris idi.

4.2.2. Kraliçe Pythodoris’in Siyasi Konumu

Kraliçe Pythodoris’in ailesine yönelik edindiğimiz bilgilerin yanı sıra edebi, epigrafik ve nüvizmatik kaynaklardan kişisel olarak üstlendiği rolleri de net bir şekilde görebilmekteyiz. Öncelikle Romalılar tarafından neden tercih edildiğine değinmek önemlidir. Burada dikkat çeken durum ise Pythodoris’in anne tarafından Romalı kimliğe sahip olmasıdır. Değindiğimiz üzere Smyrna’da ele geçen onurlandırma yazıtında kentin *demos*’u tarafından onurlandırılan I. Polemon ve Pythodoris’in oğlu Zenon aynı zamanda Antonia’nın torunu olarak belirtilmiştir⁸⁰⁴. Bu durumda Marcus Antonius’un kızı Antonia’nın Pythodoris’in annesi olduğu gözükmemektedir⁸⁰⁵. Şayet bu durum doğru ise daha önceden Roma ile dostluk ilişkisi olan Pythodoros ailesi artık akraba ilişkisi de kurmuştu. Bu manzara karşısında bir Romalı ile akrabalık bağı olan kraliçe Pythodoris’in Doğu’daki bir vasal krallığın başında olması muazzam bir nitelikti⁸⁰⁶.

Pythodoris’in bir diğer özelliği de tercih edilmesinde büyük bir etken olabilir. Strabon’a göre zeki bir kadın olan Pythodoris siyasete yönelik becerisini kanıtlamıştı⁸⁰⁷. Bunun yanında I. Polemon’un ölümünden sonra bile devlet idaresinde gayet başarılı rol oynadığı söylenebilir.

⁸⁰² Göçük Asarı (=Göçük)’nda 2000 yılında bulunmuş fragment halindeki bir yazıtta adı geçen bir Pythodoris Antonia olarak geçmektedir: Rauh et alii 2009, 281-283.

⁸⁰³ *IEphesos* 615: ὁ δῆμος ἐτείμησεν]Μάρκον Ἀντώνιον Πυθόδωρον διὰ τὴν ἐκ τῆς μητρὸς εὐνοίαν?]. (Yazıtta Marcus Antonius Pythodoros, annesinden iyi yürekli olduğundan dolayı Ephesos halk meclisi tarafından onurlandırılmıştır.)

⁸⁰⁴ OGIS 377; IGRR IV 1407; *ISmyrna* 614: ὁ δῆμος | Ζήνωνα βασιλῆος | Πυθοδωρίδος Φιλομήτορος.

⁸⁰⁵ Sullivan, 1980: 920.

⁸⁰⁶ Sullivan, 1980: 920; Marek 1993, 52.

⁸⁰⁷ Strabon, XII, 3, 29: ἔχει Πυθοδωρίς, γυνὴ σώφρων καὶ δυνατὴ προΐστασθαι πραγμάτων.

Pythodoris'in hem darp edilen sikkelerde⁸⁰⁸, hem de Smyrna ve Kyzikos'da⁸⁰⁹ bulunan yazıtlarda βασίλισσα (kraliçe) unvanı ile anıldığını görmekteyiz. Kraliçe Pythodoris'in I. Polemon ile olan evliliğinden Zenon-Artaksias, Antonia Tryphaina ve Strabon'un değindiği ama adını bilemediğimiz lakin Strabon'un ιδιώτης olarak belirttiği kişiyle birlikte üç çocuğu olmuştur⁸¹⁰. Özellikle Kraliçe Pythodoris kendisi dahil olmak üzere çocukları Zenon-Artaksias, Antonia Tryphaina ile birlikte krallığın dış siyasetinde de önemli roller alacaktı. Bunlardan en göze çarpan olay ise kraliçe Pythodoris'in Kappadokia kralı I. Arkhelaos ile evliliği⁸¹¹. Bu evlilik ile birlikte Pythodoris ve oğlu Armenia Krallığı tahtına geçirilen Zenon-Artaksias, I. Arkhelaos'un Küçük Asya'daki yayılmacı politikasının dolaylı yoldan bir uzantısı olmuşlardır. Lakin I. Arkhelaos'un İ.Ö. 17 yılında ömrü sonlandığından bu durum gerçekleşmemiştir. Kraliçe Pythodoris bu süre zarfında krallığın idaresini gayet iyi yönetmiş, bilhassa adını bilmediğimiz oğlu ile birlikte krallığın yönetimini idare etmiştir⁸¹². Anlaşılabacağı üzere adı bilinmeyen oğlu bir kral rütbesi olmaksızın ιδιώτης olarak kurduğu önemli bağlantılarda kilit rol oynamış olabilir⁸¹³.

Kraliçe Pythodoris'in şahsi olarak Iulii-Claudii Hanedan Üyeleri'nden özellikle Augustus ve eşi Livia ile olan ilişkisi de göze çarpmaktadır. Hermonassa'dan ele geçen yazıttan anlaşılabacağı üzere Kraliçe Pythodoris Livia'yı *euergetis*'i (hayırseveri) olarak onurlandırmaktadır⁸¹⁴. Bunun yanında daha önce Pompeius tarafından düzenlenen ve adı Diospolis olarak değiştirilen krallığın merkezi Kabeira Kenti kentinin adı, Pythodoris tarafından Augustus'a itahafen *Sebaste* olarak değiştirilmiş ve böylece hürmetini kanıtlamıştır⁸¹⁵. Kraliçe Pythodoris'in iktidarı tamamen eline almasıyla birlikte ve sonrasında siyasi inisiyatifi eline alan kızı Antonia Tryphaina ve torunu II. Polemon ile Roma İmparatorluğu arasındaki dostluk ve diplomatik ilişkinin Nero Dönemi'ne kadar gayet payidar ve samimi bir görüntü çizdiği görülmektedir.

⁸⁰⁸ Recueil 2, 1925: 21-22: ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΠΥΘΟΔΩΡΙΣ ΕΤΟΥΣ.

⁸⁰⁹ IGR 4, 144, str. 3: βα[σιλίσσης] Πυθοδωρίδος.

⁸¹⁰ Strabon, XII, 3, 29.

⁸¹¹ Strabon, XII, 3, 29.

⁸¹² Strabon, XII, 3, 29: τῶν δὲ τῆς Πυθοδωρίδος υἱῶν ὁ μὲν ιδιώτης συνδίδκει τῇ μητρὶ τὴν ἀρχήν.

⁸¹³ Sullivan, 1980: 922.

⁸¹⁴ SEG 44, 658: [Πυθ]οδωρίς Λειουίαν τὴν | [ἐαυ]τῆς εὐεργέτιν.

⁸¹⁵ Jones, 1971: 171; Braund, 1984: 108; Primo, 2010: 170; Marek – Adak 2016: 108.

4.2.3. Pythodoris Ailesi'nin Prosopografik Yapısı ve Üstlenilen Görevler

Oldukça geniş ve imparatorluğun birçok idare ve memuriyetinde görev alan Pythodoris Ailesi'ne kişisel olarak değinmek önem taşımaktadır. Daha önce Pythodoris'in, Nysalı Khairemon'un torunu ve Pythodoros ile M. Antonius'un Smyrnalı kızı Antonia'nın kızı olduğunu belirtmiştik. Pythodoris'in I. Arkhelaos'dan çocuğu olmadığı için sahip olduğu üç çocuğu da I. Polemon'dan idi. Pythodoris'in oğullarından Zenon-Artaksias Armenia kralıydı⁸¹⁶. İmparatorluk bünyesinde önemli görevler alan kızı Antonia Tryphaina⁸¹⁷ ise Thrakia Kralı VIII. Kotys Sapaïos ile evlenmişti⁸¹⁸. Antonia Tryphaina bu evlilikten beş çocuk sahibi olmuştu⁸¹⁹.

Şekil 4.5 Kraliçe Gephyris sikkesi

Antonia Tryphaina'nın çocuklarının adları; Pythodoris, Kotys, Polemon, Rhoimetalkes ve net olmamakla birlikte Gephyris idi. Çocuklarından II. Pythodoris, Thrakialı II. Rhoimetalkes ile evlenmişti. Bu doğrultuda Antonia Tryphaina ve kızı II. Pythodoris Thrak Hanedan Üyeleri'yle akrabalık ilişkileri neticesinde krallık siyasetine de dahil olmuşlardı. Erkek çocuklardan Kotys Armenia Minor Krallığı'nı, Rhoimetalkes Thrakia Krallığı'nı, Polemon ise Pontos Krallığı'nı Roma İmparatorluğu'nun tasdikiyle idare etmişlerdir⁸²⁰. Tryphaina'nın çocuklarına bireysel olarak değinmek bazı pürüzler adına önemlidir. Birçok yönden Pythodoris'in aile üyelerinin genişliği karmaşık bir görüntü vermektedir. Bu karmaşıklıklardan biri de Antonia Tryphaina'nın kızı olduğu iddia edilen Gephyris ile ilgilidir⁸²¹. Sullivan ve Rostovtzeff gibi bilim insanları Gephyris'in Tryphaina'nın kızı olduğu konusunda hemfikirdir. Gephyris'in VIII. Kotys'ün kız kardeşi olduğu savı da ileri sürülen görüşler arasındadır⁸²². Thrak Hanedanı'na mensup Gephyris, Bosporos Kralı Aspurgos⁸²³ ile evlenerek Bosporos Kraliçesi olmuştur. Bu evlilikten Mithradates ve Kotys isiminde çocuklar dünyaya gelmiştir.

⁸¹⁶ Tacitus, II, 56.

⁸¹⁷ IGR 4, 144; IKyzikos, str. 3: Ἀντωνία Τρύφαινα βασιλέως Πολέμωνος καὶ βα[σιλίσσης] Πυθοδώριδος.

⁸¹⁸ IMT Kyz. 1540.

⁸¹⁹ Sullivan, 1980: 922.

⁸²⁰ Syll³ 7983; IGR IV 145, 3–7.

⁸²¹ Rostovtzeff, 1919: 107-108.

⁸²² Saprykin, 2002: 242; Cojocar, 2014, 6; Krş. Saprykin, 1993: 46.

⁸²³ IosPE II 36, IGRR I, 879: βασιλέα μέγαν Ἀσποῦργον φιλορόμαιον, τὸν ἐκ βασιλέως Ἀσανδρόχου, φιλοκαίσαρα.

Antonia Tryphaina'nın bir diğer kızı olan II. Pythodoris hakkındaki bilgileri epigrafik belgelerden öğrenmekteyiz. Apollonia ve Bizye Kentleri'nde bulunan iki yazıttan birinde, Kral I. Polemon'un ve Kral I. Rhoimetalkes'in kız torunu olarak belirtilen Pythodoris için kuzeni Lucius Antonius Zenon tarafından sağlığı ve kurtuluşu adına Apollon Ietros'a dua edilmiştir⁸²⁴. İkinci yazıtta ise Gaius Iulius Proklos isimli şahıs Koilaleti Savaşı boyunca tehlikeden kurtarması için II. Pythodoris ve olasılıkla eşi II. Rhoimetalkes uğruna dua ederek kutsal Ulu Tanrı'ya adakta bulunmuştur.⁸²⁵ Burada adı geçen Gaius Iulius Proklos'un hanedanının eşrafi ya da II. Pythodoris'in eğitmeni olup olmadığına dair net bilgi bulunmamaktadır⁸²⁶.

Diğer tartışılan isim ise Antonia Tryphaina ve VIII. Kotys'ün çocuklarından Polemon'un kim olduğu ve birçok sikke ve yazıtta ortaya çıkan Marcus Antonius Polemon ve Iulius Polemon'un kimler olduğuna dairdir. Bilim camiası tarafından bu karmaşıklık edebi, epigrafik, nümizmatik ve papirüs kaynakları vasıtasıyla çözülmeye çalışılmaktadır. Tartışmanın ana konusu birçok kaynakta geçen Marcus Antonius Polemon ve Iulius Polemon'un farklı mı, yoksa aynı kişiler mi olduğudur. Öne sürülen savlardan biri iki şahsın aynı kişi olduğu ve yerine getirilen görevleri tek bir kişinin birbirine paralel ya da farklı süreçte üstlendiğidir. Bu görevler Pontos Krallığı'nın idaresi ve Olba Tapınak Devleti'nin başrahipliği ve dynastlığıydı. Buradaki önemli sorun bu iki bölgede görev yapan şahsın iki farklı *gentilicium nomen* kullanmış olmasıydı. Önerilen savlardan biri; Pontos Kralı'nın, seçmek istediği takdirde her iki Roma *gentilicium nomen*'ini kullanma hakkına sahip olduğudur. Bu tercih, siyasi konjonktürde iktidarın ve *patronus*'un kim olduğuyula bağlantılı şekillenilmekteydi. Bu doğrultuda Marcus Antonius Polemon adlı şahıs Tiberius Dönemi'ne kadar Kilikia Trakheia bölgesinde δυνάστης ve ἀρχιερέυς unvanı ile varlık gösterirken, Nero ve Galba Dönemleri'nde bölgede βασιλεύς olarak faaliyet yürütmüştü⁸²⁷. Fakat sikkeleri kronolojik olarak

⁸²⁴ IGBulg I, 2, 399: [Απόλλ]ωνι Ἱητρ[ῶι | ὑπὲρ τῆς Ροιμ[η]ταλκου] βασι[λέ]ως Κοτ]υος κα[ὶ | βασιλ]έως Ρο[ι]μη[τα]λκου υἱ[ω]νοῦ κ[αὶ] Πυθο[δω]ρίδος βασιλέω[ς] | [Ροιμητ]αλκου | [βασιλέ]ως Πολ[έ]μωνος δ]ὲ θυγατ[ρι]δῆς ὑγ[ί]ας καὶ σ[ω]τηρίας εὐξάμ[ε]νος Λ]ούκιος | Ἀ[ντ]ώνιος | Ζ]ήνων.

⁸²⁵ IGR I 777: 1: Θεῶι ἀγίωι ὑψίστῳ | ὑπὲρ τῆς Ῥοιμη[τάλ]κου καὶ Πυθο[δω]ρίδος | ἐκ τῶν κατὰ τὸν Κοιλα[λ]ητικὸν | πόλεμον κινδύνου | σωτηρίας εὐξάμενος | καὶ ἐπιτυχὸν Γάιος | Ἰούλιος | Πρόκ(λ)ος χαρι[στ]ήριον.

⁸²⁶ Cojocaru, 2014: 5.

⁸²⁷ Sullivan, 1978: 6-9; Barrett, 1978: 447; Sullivan, 1980: 926-30; Dimitriev, 2003: 287.

incelediğimizde; 60 yıl süre zarfında tek bir kişinin birçok farklı yeri idare etmesi mümkün görünmemektedir⁸²⁸.

Diğer bir önerme ise iki şahsın farklı kişiler olduğu yönündedir. Öncelikle Marcus Antonius Polemon ve Iulius Polemon'un tam olarak kim olduklarını ortaya koymak gereklidir. Yukarıda bahsedilen Strabon'un ιδιώτης (*privatus*=kral unvanı olmayan kişi) olarak tanımladığı ve Pythodoris'e idari anlamda yardımcı olan oğlunu hesap edersek, bu şahsın Marcus Antonius Polemon I olması mümkündür⁸²⁹.

Amphipolis Kenti'nde ele geçen bir yazıt ise aile üyelerine dair ilginç bir görüntü vermektedir. Caligula Dönemi'ne ait olan yazıtta Polemon Eusebes Pater, Polemon Eupator (veya Philopator) ve Rhoimetalkes Philokaisar adlı üç şahıs tapınağa ihtafen servet bağışında bulunmuşlardır⁸³⁰. Bu yazıtta dair önerilen iki aile bağı vardır: Birincisi Marcus Antonius Polemon Philopator (aynı zamanda Iulius Polemon II. olarak da önerilen) olarak bilinen Olba Dynast'ının oğlu Marcus Antonius Polemon II, ilk evliliğini Iudaia Kralı Herodes Agrippa'nın kızı Iulia Berenike ile yapmıştır⁸³¹. Bu evliliği uzun soluklu olmamış ve ikinci evliliğini Emesa'nın soylu ailelerinden olan ve Roma İmparatorluğu bünyesinde başarılı hizmetlerde⁸³² bulunan Iulia Mamaea ile yapmıştır⁸³³. Söz konusu olan Eusebes Pater'in bu son evliliğinden Polemon Eupator ve Rhoimetalkes Philokaisar dünyaya gelmiştir⁸³⁴. Bu doğrultuda bu iki şahıs Antonia Tryphaina'nın torunlarıydı.

Daha makul görünen diğer bir öneri için ise: Yazıtta baba ve oğullardan birinin Polemon ismini kullandığı ama βασιλεύς unvanını kullanmadığından hareket edilmektedir. Bunun yanında *pater* Polemon, I. Polemon'un kullandığı *eusebes* unvanını kullanmıştır. Lakin I. Polemon, Caligula'nın iktidara gelmesinden çok önce öldüğü için bu kişinin Kral Polemon ile

⁸²⁸ BMC Lycaonia, 1900: 123: ön lejant: ΜΑΡΚ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ, arka lejant: ΔΥΝΑΣΤΟΥ ΟΛΒΕΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΚΑΙ ΚΕΝΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΛΑΣΣΕΩΝ; ön lejant: CEBACT. ΚΑΤΑ ΑΥΤΟΚΡΗ. ΝΕΡΩΝΑ ΤΟΝ ΕΥΕΡΓΕΤ, arka lejant: ΒΑΣΙΛΕΥΣ Μ. ΑΝΤ. ΠΟΛΕΜΩΝ.

⁸²⁹ Thonemann, 2004: 147; Primo, 2010: 174; Cojocaru, 2014: 6.

⁸³⁰ SEG 54:598: [— — — — —][— — — — —] [— — — — —] Ἀρ]μενίας τῆς προστεθείσης ὑπὸ | [Γαίῳ Καίσ]αρος Σεβαστοῦ Γερμανικοῦ Πολε|[μῶν — — — — —]ς εὐσεβῆς πατὴρ καὶ Πολέμων | [— — — — —] φιλο]πάτωρ καὶ Ῥοιμητάλκης φιλόκαισαρ | [ἀνέθηκαν] τῇ Ἀμφιπολειτῶν πόλει διὰ τὴν | [πρὸς τὸν ἱερὸν] οἶκον αὐτῶν εὐνοίαν τε καὶ τιμὴν.

⁸³¹ Josephus, *Antiquitates Judaicae*, XX, 7, 3.

⁸³² Levick, 2007: 68.

⁸³³ Levick, 2007: 10: Bu evliliğe dair az bilgiye sahip olsak da mevcut sikkelerin ön ve arka yüzlerindeki ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΜΕΓ Μ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ve ΙΟΥΛΙΑΣ ΜΑΜΜΑΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ lejantları elimizde tek veridir.

⁸³⁴ Sullivan, 1980: 929.

Polemon, Iulius Polemon ise *nomen gentilicium* açısından mantıklı bir açıklama da mevcuttur. Polemon'un dedesi Kral I. Rhoimetalkes aynı zamanda Tiberius Iulius isimlerine sahiptir. Bu doğrultuda Iulius ismi torununa da geçmiş olmalıdır⁸⁴³. Bunu destekleyen bir diğer veri ise; Polemon'un kardeşi Kotys'ün de Iulius ismini kullanmasıdır. Amphipolis'te bulunan yazıtta, diğer kardeş olan Armenia Minor Kralı Kotys'ün de Sextus Iulius ismiyle anıldığı görülmektedir⁸⁴⁴. Dolayısıyla Tryphaina'nın VIII. Kotys'ten olan üç oğlu da Iulius *nomen gentilicium*'una sahiptir ve Polemon II ile Iulius Polemon aynı kişi olmalıdır. Bu çerçevede Olba Dynasti Marcus Antoius Polemon'un ise; I. Polemon ve Pythodoris'in oğlu ve Strabon'un ἰδιώτης'i ile aynı kişi olması mantıklı görünmektedir. Antik kaynaklardaki belli pürüzler dışında hanedan üyelerinin az çok görev dağılımı açıktır. En kafa karıştırıcı durumlardan biri ise Cassius Dio'nun pasajlarıdır.

Kyzikos'daki yazıttan da bildiğimiz kadarıyla, Antonia Tryphaina'nın üç oğlu Rhoimetalkes, Kotys ve Polemon'a üç farklı krallığın idaresi İmparator Caligula tarafından yeniden teslim edilmişti⁸⁴⁵. Bunun en büyük sebeplerinden biri maneviydi. Tryphaina'nın dul kalmasının ardından çocukları henüz olgunlaşmadığı için *praetor* olarak atanan Trebellenus Rufus, *interregnum* durumundaki Thrakia Krallığı'nı idare etmiş ve çocuklarla ilgilenmiştir⁸⁴⁶. Akabinde Tryphaina'nın çocukları İmparator Tiberius denetiminde eğitilmeleri⁸⁴⁷ için Roma'ya gönderilmiştir. Kyzikos Yazıtı'ndaki “*kendisiyle birlikte yetişen ve yoldaşları olan Kotys'un çocukları Rhoimetalkes, Polemon ve Kotys*”⁸⁴⁸ ifadesinden anlayacağımız üzere Tryphaina'nın çocukları Caligula ile birlikte büyümüş ve uzaktan kuzen ve yoldaş ilişkisi kurmuşlardı. Bu maneviyattan kaynaklı Caligula yoldaşlarına “*babalarından ve atalarından kalan krallığı*” teslim etmişti⁸⁴⁹. Cassius Dio'nun pasajındaki görev dağılımına değinirsek, pasajın Türkçesi:

⁸⁴³ PIR² 1, 516; Dimitriev, 2003: 288.

⁸⁴⁴ Nigdelis, 2017: 139: Σέξτον Ἰούλιον Κότυν.

⁸⁴⁵ Syll³ 7, 187; IMT Kyz. 1439.

⁸⁴⁶ Tacitus, II, 67: *iisque nondum adultis, Trebellenus Rufus, praetura functus, datur, qui regnum interim tractaret; Vel. Pater. II, 129: Qua ille prudentia Rhascupolim, interemptorem fratris sui filii Cotyis consortisque eiusdem imperii, Romam evocavit.*

⁸⁴⁷ Sue-tonius'dan da bildiğimiz üzere müttefik kralların çocukları Roma'da imparatorun kendi çocuklarıyla birlikte aynı şekilde eğitim görüp yetiştirilirdi: Sue-tonius, *Augustus*, 48: *ac plurimorum liberos et educavit simul cum suis et instituit.*

⁸⁴⁸ Syll³, 7, 187; IMT Kyz. 1439, str. 6: Ποιμητάλην καὶ Πολέμονα καὶ Κότυν συντρόφους καὶ ἐταίρους ἑαυτῶι γεγο|νότας

⁸⁴⁹ Syll³, 7, 187; IMT Kyz. 1439, str. 7: τὰς ἐκ πα<τέρ>ων καὶ προγόνων.

“Bu sırada (Caligula) *senatus* kararnamesiyle Arabialılar’ın Ituraia’sını Sohaimos’a, Armenia Minor’u ve bundan sonra ise Arabia’nın bir bölümünü Kotys’e ve Kotys’ün topraklarını Rhoimetalkes’e ve babadan kalma nüfuz bölgelerini Polemon oğlu Polemon’a bağışladı”⁸⁵⁰.

Strabon’un varis olarak belirttiği Thrakia Kralı VIII. Kotys ve Antonia Tryphaina’nın en büyük çocuğunun, III. Rhoimetalkes olduğunu Cassius Dio’nun ifadelerinden de net şekilde görmekteyiz. Thrakia’daki Abdera Kenti’nde bulunan bir yazıtta III. Rhoimetalkes’in kentin *demos*’u tarafından βασιλεύς olarak onurlandırılması da güzel bir örnektir⁸⁵¹. Pasajdaki tartışılan konu Dio’nun Πολέμωνι τῷ τοῦ Πολέμωνος (Polemon’un oğlu Polemon’a) ifadesinin ihmalkâr bir tavırla hatalı olduğu, aslında torunu demek istediği belirtilmiştir. Çünkü I. Polemon’un Polemon isminde bir çocuğu olmadığı için Sullivan’a göre kastedilen torunu Iulius Polemon idi⁸⁵². Aksi yönde olan sav ise Dio’nun bizzat bu ifadeyi bilinçli şekilde kullanarak oğlunu işaret ettiğidir. Bilhassa bu şahıs Strabon’un ἰδιώτης olarak tanımladığı Olba Dynastî olan Marcus Antonius Polemon idi⁸⁵³. Görev dağılımına dair Cassius Dio’nun bir sonraki pasajı ise şu şekildedir: “(Claudius) Soyunu tamamıyla ondan (Büyük Mithradates) alan bir diğer Mithradates’e ise Bosporos’u bağışladı ve Polemon’a onun yerine Kilikia’nın bir bölgesini geri verdi”⁸⁵⁴.

Bir grup bilim insanına göre Dio’dan (60.8.2) yola çıkarak babadan kalma krallık ile Bosporos’un kastedildiği düşünülmektedir. Bu görüşe göre Claudius 41 yılında Bosporos Krallığını Mithradates VIII’e vermiş (annesi Gepaiyris ile beraber), bunun karşılığında Polemon’a (=Polemon oğlu Polemon’a) da Kilikia’nın bir parçasını vermiştir. Böylece Dio’nun hata yapmadığı ve M. Antonius Polemon’un (Pythodoris ile I. Polemon’un oğlu) Caligula’nın mükâfatıyla elde ettiği πατρώαν ἀρχήν den Bosporos’u Claudius aracılığıyla kaybettiği ve Kilikia’nın bir bölümünü idare etmeye başladığı sonucuna varılmaktadır⁸⁵⁵. Kilikia’nın bir bölümünden kastedilen ise dynast olarak yönettiği Olba ve Tapınağı idi⁸⁵⁶.

⁸⁵⁰ Cassius Dio, 59, 12, 2: ἐν δὲ τούτῳ Σοαίμῳ μὲν τὴν τῶν Ἰτυραίων τῶν Ἀράβων, Κότυϊ δὲ τὴν τε Ἀρμενίαν τὴν σμικροτέραν καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τῆς Ἀραβίας τινά, τῷ τε Ῥυμητάλκῃ τὰ τοῦ Κότυος καὶ Πολέμωνι τῷ τοῦ Πολέμωνος υἱεὶ τὴν πατρώαν ἀρχήν, ψηφισαμένης δὴ τῆς βουλῆς, ἐχαρίσατο.

⁸⁵¹ IGR I 829: ὁ δ[ῆμος] | [βασι]λέα Θρα[κ]ῶν Ῥοιμη[τάλ]||κην Κ]ότυος υἱὸν τὸν| [ἐκ προ]γόνων εὐεργέτη[ν].

⁸⁵² Sullivan, 1978: 6-12.

⁸⁵³ Hill, 1898: 53; Magie, 1950: 549; Dimitriev, 2003: 288; Thonemann, 2004: 147.

⁸⁵⁴ Cassius Dio, 60, 8, 2: καὶ τὸν Μιθριδάτην τὸν Ἰβηρα, ὃν ὁ Γάιος μεταπεψάμενος ἐδεδέκει, οἴκαδε πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς ἀπέπεμψεν. ἄλλω τέ τινι Μιθριδάτῃ, τὸ γένος ἀπ’ ἐκείνου τοῦ πάνυ ἔχοντι, τὸν Βόσπορον ἐχαρίσατο, καὶ τῷ Πολέμωνι χώραν τινὰ ἀντ’ αὐτοῦ Κιλικίας ἀντέδωκε.

⁸⁵⁵ Barrett, 1977: 1-9; Dmitriev, 2003: 290; Primo, 2011: 173-178.

⁸⁵⁶ Primo (2011: 174.) M. Antonius Polemon’un Olba Dynast’ı olmasını Pythodoris’in bunu kocası Arkhelaos’tan rica etmesine bağlamaktadır.

Thonemann tarafından da Dio'nun hata yapmadığı düşünülmektedir⁸⁵⁷. Ancak kendisi her ne kadar M. Antonius Polemon ile Olba Dynast'ının anlaşılması gerektiğini ifade etse de Polemon oğlu Polemon'un Pythodoris ile I. Polemon'un oğlu değil bir kuşak sonra yaşamış ve farklı bir soyağacı düşündüğü torunu ve Iulius Polemon'un ise kuzeni olduğunu önermektedir. Cassius Dio'nun atadan kalma olarak tarif ettiği

Şekil 4.6 I. M. Antonius Polemon'a ait ön yüz: **M ANT ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΣ**, arka yüz: **KOINON ΛΑΛΑΣΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΝΑΤΩΝ** lejantlı sikke (SNG Levante 641-642.)

bölgenin ise Lykaonia ile Polemon I'in tetrarkh olarak Pontos'dan önce yönettiği Kilikia Trakheia olduğu kanısına varmaktadır. Burada sorgulanması gereken ilk nokta M. Antonius Polemon'un gerçekten de 38 sonrası Bosporos Krallığı'nı alıp almadığıdır. Mithradates VIII'e ait Bosporos *era*'sına göre tarihlenmiş sikkeleri bilinmektedir. Bunlar 39/40/41/42/46⁸⁵⁸ yıllarına tarihlendirilmektedir. Dio'nun verdiği bilgiye göre ise 41'den itibaren Bosporos İdaresi'ne Mithradates VIII getirilmiştir. Ancak Mithradates Sikkeleri'nin ilki bunun biraz daha erken vuku bulmuş olabileceğine işaret etmektedir. Bu çok kısa zaman diliminde M. Antonius Polemon'un Bosporos'u gerçekten yönetip yönetmediği Primo tarafından olası görülse de⁸⁵⁹ aslında kuşkuludur. Bu nedenle babadan kalma krallığın Bosporos olmasına düşük bir ihtimal olarak bakılmalıdır. Thonemann ise πατρώαν ἀρχήν ifadesini babadan değil, atadan kalma olarak çevirmektedir. Oysaki bu ifadeyi babadan kalma olarak çevirdiğimizde kastedilen krallığın Olba Tapınak Devleti ile Lasseis ile Kennatai Bölgesi'nin yönetimi olduğu düşünülecektir. Marcus Antonius Polemon'a ait kendisinin Olba

⁸⁵⁷ Thonemann 2004. Thonemann ayrıca RPC 3844 numaralı sikkeden (ön yüz: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΕΤ Μ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ; arka yüz: ΙΟΥΛΙΑΣ ΜΑΜΜΑΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ) ve Tac. Ann. XIV, 26'dan hareketle Romalıların 60'larda Armenia'nın bir bölümünü verdiği kişinin de bu M. Antonius Polemon olduğunu söylemektedir. Ancak Tacitus'ta bahsi geçen ve Armenia ile sınırı olan Polemon (Pontos kralı Polemon II) ile Armenia sikkesindeki Polemon (=M. Antonius Polemon) farklı kişiler olmalıdır.

⁸⁵⁸ RPC 1908, 1908A, 1909, 1909A, 1909B.

⁸⁵⁹ Primo, 2011: 176.

Şekil 4.7 I. M. Antonius Polemon adına İ.Ö. 5 yılında Laodikeia bölgesinde magistrat'lık yaptığı süreçte philopatris lejantıyla darp edilen sikke (RPC 2898.)

ve Lasseis ile Kennatai halklarına ait bölgelerde δυνάστης ve ἀρχιερεύς unvanlarıyla anıldığına işaret eden Tiberius⁸⁶⁰ ve *basileus* olduğuna işaret eden Nero⁸⁶¹ ve Galba⁸⁶² Dönemleri'nden sikkeler bilinmektedir. Ancak bu sikkelerin tek ve aynı M.

Antonius Polemon'a işaret ettiğini düşünmemek gerekmektedir. Tiberius Dönemi'nde Olba Dynastı ve *arkhiereus* olarak sikke basan kişi Marcus

Antonius Polemon I ve Nero ile Galba

Dönemleri'nde *basileus* olarak sikke basan ve *arkhiereus* unvanına sahip olmayan M. Antonius Polemon ise oğlu M. Antonius Polemon II olmalıdır. Dolayısıyla babadan kalma krallık ile M. Antonius Polemon II'ye babasından kalan Olba ve Lasseis ile Kennatai Çevresi'nin Krallığı anlaşılmalıdır. Buna göre Lucius Antonius Zenon ve Marcus Antonius Polemon II kardeşler ve aynı zamanda Strabon'un ιδιώτης'i olan M. Antonius Polemon I'in çocuklarıdır⁸⁶³.

Diğer bir tartışma konusu ise Marcus Antonius Polemon'ların idare dönemleridir. Marcus Antonius Polemon I İ.Ö. 5 yılında Laodikeia'da magistrat'lık yaptığı süreçte *philopatris* lejantıyla sikke darp ettirmiştir. Buna binaen doğumunun İ.Ö. 30'dan geç gerçekleşmediği Thonemann tarafından tahmin edilmektedir⁸⁶⁴. Dio'nun ifadesine göre babadan kalma krallığın oğul Marcus Antonius Polemon II'ye geçiş tarihi ise 38 yılı idi. Buna göre M.

Şekil 4.8 II. M. Antonius Polemon'a ait sikke. Önyüz: Nero başı ve ΑΥΤΟΚΡ ΝΕΡΩΝΑ ΤΟΝ ΕΥΕΡΓ ΕΒΑΚΤ ΚΑΙC lejantı, arka yüz: iki yılan arasında kanatlı Hermes asası ve Μ ΑΝΤ ΠΟΛΕΜΩΝ ΒΑCΙΑΕΥC lejantı (SNG France II, 845.)

⁸⁶⁰ RPC 3735-39. RPC 3735=BMC 1898: ön yüz: ΜΑΡΚ. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥC, arka yüz: ΔΥΝΑCΤΟΥ ΟΛΒΕΩΝ ΤΗΣ ΙΕΡΑC ΚΑΙ ΚΕΝΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΛΑCΣΣΕΩΝ.

⁸⁶¹ RPC 3740: önyüz: ΑΥΤΟΚΡ ΝΕΡΩΝΑ ΤΟΝ ΕΥΕΡΓ ΕΒΑΚΤ ΚΑΙC arka yüz: Μ ΑΝΤ ΠΟΛΕΜΩΝ ΒΑCΙΑΕΥC

⁸⁶² RPC 3741: ön yüz: ΑΥΤΟΚΡ ΕΡΕΓΙΟΝ ΓΑΛΒΑΝ ΤΟΝ ΕΥΕΡΓ ΕΒΑΚΤΟΝ ΚΑΙCΑΡΑ arka yüz: Μ ΑΝΤ ΠΟΛΕΜΩΝ ΒΑCΙΑΕΥC. Dönemi belirsiz bir diğer sikke için bkz. RPC 3742: ön yüz: Μ ΑΝΤ ΠΟΛΕΜΩΝΟΣ ΒΑCΙΛΕΥC, arka yüz. ΚΟΙΝΟΝ ΛΑΛΑCΣΣΕΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΝΑΤΩΝ. Nero Dönemi'nden bir M. Antonius Polemon sikkesi ise Armenia Kralı ve Iulia Mamaea ile evli bir Polemon'a işaret eder: RPC 3844. Bu sikkedeki M. Antonius Polemon Kilikia dynastı ve kralı M. Antonius Polemon'dan farklı olarak Megas sıfatına sahiptir.

⁸⁶³ Thonemann, 2011: 209.

⁸⁶⁴ Thonemann, 2004: 147.

Antonius Polemon I ca. 68 yıl yaşamış olmalıdır. Bunun oğlu Olba Kralı Marcus Antonius Polemon II'nin ise yine Thonemann'ın hesabına göre İ.Ö. 5 yılında doğduğu tahmin edilmektedir ve Nero ile Galba Dönemi Sikkeleri doğrultusunda ca. İ.S. 70 yılına kadar takip edilebilmektedir. Böylece M. Antonius Polemon II ise ca. 75 yıl yaşamış olarak hesaplanabilir. Sonuç olarak Marcus Antonius Polemon I muhtemelen Tiberius'un İktidarı'nın sonuna kadar Olba ve Lasseis ile Kennatai Halkları'na ait bölgelerde dynast ve *arkhiereus* olarak hüküm sürerken, aynı bölgede (Dio'nun ifadesi ile babadan kalma) M. Antonius Polemon II kral unvanı ile hüküm sürmüştü. Bu doğrultuda Marcus Antonius Polemon I βασιλεύς μέγας unvanıyla hüküm sürmemiş olmalıdır. Bu unvanı taşıyan oğlu II. Marcus Antonius Polemon idi ve bölge idaresini ikinci eşi Kraliçe Iulia Mamaea ile birlikte yürütmekteydi⁸⁶⁵.

Iulius Polemon'a dönülecek olursa, yukarıda da belirtildiği üzere Vespasianus Dönemi'ne ait olduğu düşünülen Kilikia'daki Laertes Kenti'nde bulunan yazıtta⁸⁶⁶ ve bir papirüs üzerindeki Claudius'un mektubunda Iulius Polemon'un ismi geçmektedir. Ancak bu mektuptan Iulius Polemon'un Kilikia Trakheia Bölgesi'ni idare ettiğine dair herhangi bir ibare yer almamaktadır, burada Iulius Polemon sadece Pontos Kralı olarak görünmektedir. Papirüs'ün 21-27 arasındaki satırları ise şu şekildedir:

“Benim dönemimde cesur ve onurlu dostlarım Kommagene Kralı Gaius Iulius Antiokhos ve Pontos Kralı Iulius Polemon'a tanıklık ettiniz, zira sevgi adına kendileri tarafından müsabakaların yerine getirildiği sırada size karşı büyük çaba ve insani duygularla hareket ediyorlardı, bir yandan sizlerin onlara karşı, öte yandan da onların benim iyi niyetim karşısındaki minnettarlığını sizin insanîyetiniz çerçevesinde keşfettim ve daha çok hayran kaldım”⁸⁶⁷.

İ.S. 194 yılına tarihlenen ve imparatorlar Vespasianus ile Claudius'un Herakles çevresinde seyahat eden atletik *synodos*'a gönderdikleri mektuplara işaret eden bu papirüsün, İmparator Claudius ile alakalı kısmında dernek Claudius'u Britanya galibiyeti sebebiyle altın bir çelenkle onurlandırmıştır. Bundan birkaç yıl sonra ise bu dernek imparator Claudius adına

⁸⁶⁵ Levick 2007, 10; ön yüz: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΕΓ Μ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΠΟΛΕΜΩΝΟ arka yüz: ΙΟΥΛΙΑΣ ΜΑΜΜΑΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. (Hill, Thonemann, Dimitriev, Magie ve Barrett gibi birçok bilim insanına nazaran farklı yönde düşünenlerden olan Sullivan'a göre ise bu şahıs Tryphaina'nın oğlu Polemon idi ve Tiberius döneminde δυνάστης olarak tanımlanırken Claudius ve Nero dönemlerinde βασιλεύς unvanı ile tanımlanmıştı. Sullivan 1979:15)

⁸⁶⁶ Bean-Mitford, 1964-68: 95, 71.

⁸⁶⁷ BMC III, 1907: 214-9, 1178: εμ[α]ρ[τ]υρεῖτε ἐπ' ἐμοῦ Γαῖω Ἰουλίῳ Ἀντιόχῳ | τῷ Κομμαγενῆς] βασιλεῖ καὶ Ἰουλίῳ Πολέμωνι τῷ Πόντου, ἀνδράσι | τειμίῳ μο[υ καὶ] φίλοις, ὡς πάσῃ σπουδῇ καὶ φιλάνθρωπίᾳ χρήσαιν| το πρὸς ὑμᾶς, ἡνίκα τοὺς ἐπὶ τῷ ἐρῷ ὀνόματι τιθεμένους ὑπ' αὐ[τ]ῶν ἐπετέλουν ἀγωνας, ὑμᾶς, μὲν τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐχαριστίας | ἐπεδεξάμην, ἐκείνων δὲ τὴν πρὸς ἑμαυτον μὲν εὖνοιαν περὶ δὲ ὑμᾶς φιλάνθρωπίαν ἐγνωρίσα μᾶλλον ἢ ἐθαύμασά.

atletik yarışmaları (*agon*) destekledikleri için Kommagene Kralı C. Iulius Antiokhos ile Pontos Kralı Iulius Polemon'a verdikleri onurları bildiren bir kararnameyi imparatora yollamıştır. Mektuptan yola çıkarak Iulius Polemon'un Claudius Dönemi'nde Pontos Kralı olduğunu söyleyebiliriz. Yine Claudius Dönemi'nden 52-53'e tarihlenen bir sikkenin ön yüzünde ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΟΛΕΜΟΝΟΣ lejantıyla Kral Polemon, arka yüzünde ise imparator Claudius'un başı yer almaktadır⁸⁶⁸.

Laertes Yazıtı'nda adı geçen Iulius Polemon'un ise bir krala işaret ettiği şüphelidir. Laertes'in doğusundaki Syedra'nın Galatia Eyaleti'ne dahil olduğu anlaşılmaktadır. Syedra'dan bir yazıtta göre ismi yazıttan öğrenilemeyen ve kentin *protoi*'undan olduğu anlaşılan bir kişi Roma'ya, Armenia Minor'da bulunan Corbulo'ya ve πρὸς τοὺς τῆς ἐπαρχε[ί]ας ἡγεμόνας'a sık sık elçilik yapmıştır⁸⁶⁹. Muhtemelen Laertes'in de Galatia Eyaleti'ne dahil olduğunu düşünmek mantıklı görünmektedir⁸⁷⁰. Şu durumda Laertes Yazıtı'ndaki Iulius Polemon burada idari bir görev üstlenmiş bir kent memuru konumunda olabilir. Bununla birlikte Cassius Dio'nun (60, 8, 2) ifadesine başvuracak olursak Claudius'un Bosporos Yönetimi'ni elinden alıp karşılığında Kilikia'nın bir yerini verdiği kişi Iulius Polemon II olmalıdır⁸⁷¹. Bilindiği üzere Kilikia Trakheia Bölgesi'nin idaresi M. Antonius tarafından önce I. Polemon'a, daha sonra İ.Ö. 36 yılında Kleopatra'ya⁸⁷² devredilmişti. Actium savaşı öncesi (37/36) ve sonrası sırasıyla

⁸⁶⁸ BMC Pontus, 46, nr. 3; Smallwood 1967, nr. 206.

⁸⁶⁹ Hagel – Tomaschitz 1998. no. 35; Tomaschitz 1998, no. 27.

⁸⁷⁰ M. Adak tarafından Laertes Yazıtı'nda söz konusu olan kişinin kentte yeni bulunan ve Iulius Polemon adlı bir atlete işaret eden bir yazıtta dayanarak bu atlet olabileceği düşünülmektedir: Pilhofer, 2020: 93, dn. 136.

⁸⁷¹ Pilhofer, 2020: 92.

⁸⁷² Plutarkhos'a göre Antonius Dağlık Kilikia'yı Kleopatra'ya vermiştir: Plutarch, Antonius XXXVI 2. Kleopatra (veya oğlu Ptolemaios Philadelphos) Batı Dağlık Kilikia'yı yönetmiştir. Ancak kendisinin sahip olduğu topraklar sınıldığının aksine sadece kıyı şeridi ile sınırlı değildi: Kıyıda en azından Hamaksia'dan Seleukeia'ya kadar; kuzeyde Kalykadnos'un güneyi, olasılıkla Mut civarı kendisine ait olabilirdi; Kalykadnos Vadisi'nin güneyinde sonradan Titiopolis ve Dometiopolis olarak adlandırılacak olan kentler de muhtemelen Kleopatra tarafından kurulmuştur: Mitford, 1980: 1242; Rauh et alii, 2009: 277, 88; Pilhofer, 2018a: 27; Pilhofer, 2018b: 8.

Galatia Kralı Amyntas⁸⁷³, sonrasında ise kral I. Arkhelaos'un denetimine bırakılmıştı⁸⁷⁴. Netice olarak vaktiyle büyükbabasının idaresinde olan Kilikia Trakheia Yönetimi'nin Iulius Polemon II'ye devrolması mantıklı görünmektedir.

Ailenin geri kalan üyelerine değinecek olursak, yine eldeki edebi, epigrafik ve nüvizmatik veriler ışığında İmparator Antonius Pius'a kadar uzanan şahıslara rastlamaktayız. Yine çok karmaşık olmak ile birlikte öneriler doğrultusunda Olba Dynastı Marcus Antonius Polemon I'in çocukları olarak Lucius Antonius Zenon ve aynı ismi taşıyan Marcus Antonius Polemon II'yi görmekteyiz. Lucius Antonius Zenon'a ait Herakleia⁸⁷⁵, Apollonia⁸⁷⁶ ve Amisos'dan⁸⁷⁷ yazıtlar bulunmaktadır. Yazıtlardan Zenon'un net bir şekilde Marcus Antonius Polemon'nun oğlu olduğunu görebilmekteyiz. Laodikeia'da ele geçen yazıtta ise Lucius Antonius Zenon'un Antonia adında kızı⁸⁷⁸ ve Smyrna ve Laodikeia'da darp edilen sikkelerde Antonius Zenon adında magistratlık yapan bir oğlu olduğunu öğrenmekteyiz⁸⁷⁹.

Oldukça geniş coğrafyada çeşitli devlet adamları ve hanedan üyeleriyle ilişki içinde olarak akrabalığını genişleten Pythodoros ve Zenon Aileleri'nin İ.S. 2. yüzyıla kadar önemli mevkilerde görev yaptığını görmekteyiz. Bunlardan en meşhur olanı üçüncü kuşaktan Sofist Marcus Antonius Polemon'dur. Sofist Polemon her ne kadar Smyrna'da sosyal olarak faal olsa da aslen Laodikeialı idi⁸⁸⁰. Yine aynı isimdeki Marcus Antonius Zenon'un⁸⁸¹ Sofist Polemon'nun kardeşi olma ihtimalinin yüksek olduğu düşünülmektedir⁸⁸². Smyrna Kenti'nde

⁸⁷³ İ.Ö. 37/36 yılında Antonius, Polemon'un Kilikia'da sahip olduğu bölgeyi Galatia ve Pisidia Kralı olan Amyntas'a vermiş görünmektedir. Amyntas'ın Kilikia/Lykaonia'da kontrol ettiği yerler için bk. Strab. 12, 6, 1; 14, 5, 6 (671); 17, 3, 25 (840); App. Bell. Civ. 5, 75. 137. 140. 142; Cassius Dio 49, 3, 2; 49, 32, 3; 51, 2, 1; 53, 26, 3; Plut., Antonius 61. Ancak Lykaonia'nın Polemon ve Amyntas arasında paylaşılmış olması da mümkündür. Actium sonrasında ise Polemon'un sahip olduğu topraklar ile Kleopatra'nın Dağlık Kilikia'da sahip olduğu topraklar Antonius tarafından Amyntas'a devredilmiştir ve bu durum Amyntas'ın İ.Ö. 25 yılında Homonadeis tarafından öldürülmesine kadar devam etmiştir: Rauh et alii 2009, 277-78 ve dn. 90; Pilhofer 2018b, 8. Amyntas'ın ölümünden sonra Pamphylia ile birlikte Dağlık Kilikia'nın Pamphylia sınırındaki kısmı Galatia Eyaleti'ne bağlanmış, geri kalan kısım ise Kappadokia Kralı Arkhelaos'a verilmiştir: Sayar, 2019: 201.

⁸⁷⁴ Hoben, 1969: 183-86; Ferrary, 2001: 805; Michels, 2012; Marek, 2016: 319-20; Speidel, 2019: 128.

⁸⁷⁵ MAMA VI 104; Robert – Robert, 1954: no. 54: [Λο]ύκιον Ἀντῶ[νιον Πο]λλέ[μω]νος υἱὸν.

⁸⁷⁶ IGBulg I, 2, 39916; SEG 37, 855: Λούκιον Ἀντώνιον Μάρκου Ἀντῶ[νίου] Πολέμω[ν]ος υἱὸν Ζήνωνα.

⁸⁷⁷ IGR III 1436.

⁸⁷⁸ *Laodikeia*, 53: [Αν]τωνίαν Λ. Αν[τωνίου] | [Ζή]νωνος.

⁸⁷⁹ RPC I 2928; Franke – Nolle, 1997: 1162–97: Ἀντῶ(νιος) Ζήνωνιος Ζήνων υἱὸς Λαοδικέων Ζμυρναίων ὄμηρος.

⁸⁸⁰ Philostratos, V.S., 530; Suda, *Suidae Lexicon*, 1889.

⁸⁸¹ IGBulg IV, 1907.

⁸⁸² Akgün Kaya, 2016: 63.

Sofist Polemon'un oğlu olarak belirtilen ama adı yazıtta hasarlı olan bir kişi onurlandırılmaktadır⁸⁸³. Bu kişinin ise İmparator Marcus Aurelius Dönemi'ne denk gelen isminin M. Antonius Attalos olduğu belirtilmektedir⁸⁸⁴. Attalos'un ismi, Asya Eyaleti Kentleri'nden özellikle Smyrna olmak üzere Phokaia, Laodikeia ve Synnada'da darp edilen sikkelerde yer almaktadır⁸⁸⁵.

Genel itibari ile incelediğimizde Pythodoros'un torunu Antonia Tryphaina ile birlikte Thrak ve Bosporos Hanedanlıkları arasında akrabalık ilişkisi kurulduğunu ve Kyzikos Kenti'ne uzanan bir nüfuz alanı görmekteyiz. Bunun yanında I. Polemon'un ve Pythodoris'in oğlu kabul ettiğimiz Olba Dynasti Marcus Antonius Polemon ile onun oğlu Olba Kralı M. Antonius Polemon Ailesi Iudaia Hanedanlığı ve Emessa'nın soylu ailelerine kadar uzanarak akrabalık ilişkileri kurmuştur. Hatip Zenon'un Ailesi ise üç kuşak boyunca Laodikeia ve Smyrna Kentleri'nde nüfuz alanı yaratmıştır. Bu çerçevede hanedan kökenli iki ailenin üyelerinin İmparatorluk bünyesinde Hadrianus'a hatta Marcus Aurelius'a kadar idari, askeri ve dini memuriyetler üstlendiğini takip edebiliyoruz.

4.2.4. Hanedan Soylu Aile Üyelerinin İmparatorluk Bünyesinde Ulaştığı Mevkiler

Pontos Krallık erkinin son ortakları olan Pythodoros ve Zenon Aileleri'nin diğer vasal krallıklar ve hanedanlardan daha mühim manevi bir konumu olduğunu söyleyebiliriz. Bunun en net belirtisi üç kuşak boyunca aile üyelerinin İmparatorluk bünyesinde siyasi, idari, askeri, dini ve eğitim alanında birçok memuriyet ve yükümlülük üslenmeleri ve iktidardaki imparatorlar ve aileleri ile iyi ve samimi ilişkiler kurmalarıdır. İlk aşamada ise Antonia Tryphania'dan itibaren aile üyelerinin siyasi ve manevi konumlarına değineceğiz. Antonia Tryphania ile Pontos Krallığı'nın son hanedanı ve aile üyelerinin imparatorluk bünyesinde manevi ve siyasi anlamda daha farklı bir boyut aldığını söyleyebiliriz. Bunun yanında Thrakia ve Bosporos Hanedan Üyeleri'yle kurdukları akrabalık ilişkileri de bu süreçte önemli yer tutmaktaydı.

4.2.4.1. Antonia Tryphania'nın Siyasi ve Manevi Yükümlülüğü

Antonia Tryphaina'nın hem hanedanlıklar hem de Yunan Kentleri'yle ilişkisi açısından kayda değer bir siyasi nüfuzu olduğunu belirtebiliriz⁸⁸⁶. Her ne kadar antik kaynaklarda adı

⁸⁸³ *ISmyrna* 676.

⁸⁸⁴ Münsterberg, 1915: 120; Keil, 1950: 58, nr. 11; Akgün Kaya, 2016: 63.

⁸⁸⁵ BMC Ionia, 307-308, 511-516: ἈΤΤΑΛΟC CΟΦΙCΤΗC ΤΑΙC ΠΑΤΡΙCΙ CΜΥΡ(νq) ΛΑΟΔ(ικεία)

⁸⁸⁶ Sullivan, 1980: 922.

kısmi olarak geçse de mevcut nümizmatik ve epigrafik belgelerden aldığı konumu net bir şekilde görebilmekteyiz. İ.S. 39/40 (Marek'e göre 38/9) yılına tekabül eden sikkelerin ön ve arka taraflarındaki ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΠΟΛΕΜΟΝ ve ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΤΡΥΦΑΙΝΗΣ lejantlarına dayanarak Tryphaina'nın, oğlu Iulius Polemon ile krallıkta ortak rol aldığı anlaşılmaktadır⁸⁸⁷. Buna kesin bir veri olarak Amphipolis'te bulunan yazıtı gösterebiliriz. Armenia Minor Kralı Sextus Iulius Kotys'e ait onurlandırma yazıtında; annesi Tryphaina net bir biçimde kraliçe olarak belirtilmektedir⁸⁸⁸. Thrakia Kralı Kotys ile evli olan Tryphaina'nın bu krallıkta aldığı role dair net bir bilgi yoktur. Eşi VIII. Kotys'ün suikast sonucu ölmesinin ardından, çocukları arasındaki en büyük olan (ὁ πρεσβύτατος αὐτῶν) kişi idareyi ele almıştı⁸⁸⁹.

Antonia Tryphaina'nın en dikkat çeken özelliği Mysia Bölgesinde yer alan Kyzikos Kenti ile olan yakın ilişkisidir. Ele geçen üç kararname yazıtı aracılığıyla erişebildiğimiz bilgiler, Küçük Asyalı aristokrat bir aile ve hanedan üyesi bir kadın olarak kendisinin bir Yunan Kenti ile kurduğu önemli ilişkiyi yansıtmaktadır. Propontis'in (Marmara Denizi) güneyinde stratejik bir konumda yer alan Kyzikos, Pergamon'dan Eukseinos'a (Karadeniz) kadar uzanan ticaret yolunda bulunmaktaydı. Önemli bir ticaret limanına ve müreffeh topraklara sahip olan kent⁸⁹⁰, Mithradates Savaşı'ndaki kuşatma sırasında Romalılara yaptığı yardımlardan ötürü *civitas libera* statüsü kazanmıştı⁸⁹¹. Lakin Kyzikos Halkı'nın Roma Vatandaşları'nı katletmesi sebebiyle Augustus'un gözünden düşmüş ve *civitas libera* statüsünü kaybetmiştir⁸⁹². Bu süreçte Marcus Vipsanius Agrippa'nın kenti ziyaret ettiği İ.Ö. 20 yılında bu hakkı tekrar kazansa da⁸⁹³, Tiberius Dönemi'nde kentte yaşayan Roma vatandaşlarına yönelik mahkûm etme⁸⁹⁴ ve kötü muamelede bulunmaya teşebbüsü sebebiyle⁸⁹⁵ yine kaybetmişlerdi. Mahkûm edilen Roma

⁸⁸⁷ Recueil 2, 1925: 22-25. Pythodoris öldüğünde Polemon küçük olduğu için Tryphaina'nın bir süre Pontos'da hüküm sürdüğü ama henüz kraliçe unvanı taşımadığı belirtilmektedir. Caligula Pontos'un mülkiyetini II. Polemon'a verdiğinde 38/39 yılından itibaren kral olarak hüküm süren Polemon II'ye zaman zaman annesinin kraliçe olarak eşlik ettiği belirtilmektedir: Leschhorn, 1993: 99-105; Marek, 2016: 12.

⁸⁸⁸ Nigdelis, 2017: 143, str. 4: βασιλίσσης Τρυφαίνης.

⁸⁸⁹ Strabon, XII, 3, 29.

⁸⁹⁰ Rostovtzeff 1941, 587-589; Dimopoulou 2009, 223.

⁸⁹¹ Strabon, 12.8.11.33: Ρωμαῖοι δ' ἐτίμησαν τὴν πόλιν, καὶ ἔστιν ἐλευθέρα μέχρι νῦν.

⁸⁹² Cassius Dio, 54, 7, 6: τοὺς τε Κυζικηνούς, ὅτι Ρωμαίους τινὰς ἐν στάσει μαστιγώσαντες ἀπέκτειναν, ἐδουλώσατο.

⁸⁹³ Cassius Dio, 54, 23, 7: καὶ Κυζικηνοῖς τὴν ἐλευθερίαν ἀπέδωκε.

⁸⁹⁴ Cassius Dio, 57, 24, 6: καὶ Κυζικηνῶν ἡ ἐλευθερία αὐθις, ὅτι τε Ρωμαίους τινὰς ἔδησαν καὶ ὅτι καὶ τὸ ἥρῳον ὁ τῷ Αὐγούστῳ ποιεῖν ἤρξαντο οὐκ ἐξετέλεσαν, ἀφηρέθη.

⁸⁹⁵ Suetonius, Tib. 37.7: *Cyzicenis in cives R. violentius quaedam ausis publice libertatem ademit, quam Mithridatico bello merverant.*

Vatandaşları'nın konumları tartışılmakla birlikte muhtemelen Kyzikos'un yerli Yunan Vatandaşları tarafından kabul edilip ağırlandıkları düşünülmektedir. Bundan sonraki süreçte ise Kyzikos Kenti kendi idari organları ve yasalarıyla yönetilebilmek için çaba harcamıştır⁸⁹⁶.

Soyu Küçük Asya'nın iki önde gelen aristokrat ailesi Laodikeialı hatip Zenon ve Nysalı Pythodoros'dan, Roma'nın en meşhur Antonii *gens*'ine kadar uzanan Antonia Tryphaina, bu noktada Kyzikos Kenti'nin Roma nezdindeki imtiyazlarının iyileştirebilmesinde kilit bir rol oynayacaktır⁸⁹⁷. Bu gelişmeleri Tiberius ve Caligula Dönemleri'ne ait kentin danışma (*boule*) ve halk (*demos*) meclislerinden çıkan üç farklı kararnameden takip edebilmekteyiz. Tiberius Dönemi'ne ait kararnamede, Tryphaina'nın Tiberius'un annesi Livia ve tanrıça Athena Polias kültlerinin rahibeliğini yaptığını ve Livia'nın heykelini sunduğunu, bunun yanında geriye kalan yıllarda kentin rahibeliğini elde ederek Panathenaia Şenlikleri'nde vergi muafiyeti elde ettiğini⁸⁹⁸ bundan kaynaklı şahsi geleneklerine göre birçok kurban törenini gerçekleştirdiğini görmekteyiz⁸⁹⁹. Tryphaina, eşi Kral VIII. Kotys'e yönelik suikast davasının *senatus*'ta görüldüğü sırada, Kyzikos Kenti'nde sığınmacı olarak yer almıştı⁹⁰⁰. Caligula Dönemi'ne ait diğer kararnamede ise Tryphaina'nın siyasi kariyerinin sonunda Kyzikos Kenti'nde yerleştiğini görmekteyiz. Kentin bu konukseverliğinin⁹⁰¹ karşılığını, onların koruyucusu olarak ödemiş orayı vatani belleyerek halkın sevgisini kazanmıştır⁹⁰².

Caligula Dönemi'ne ait kararname yazıtlarından birinde; Tryphaina'nın savaş felaketiyle hasar görmüş kamu yapılarının *pax Romana* sürecinde restore edilmesine finansal

⁸⁹⁶ Dmitriev 2005: 305.

⁸⁹⁷ Dimopoulou 2009, 224.

⁸⁹⁸ Hasluck, 1902: 131; IGR 4, 144, str. 11-13: δεδόχθαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ... ἀτέλειαν τὴν ἀγομένην ἐν Κυζικῷ τοῖς Σεβαστοῖς καὶ τῇ Πολιάδι Ἀθηνᾶ | Ἀντονίαν Τρύφαιναν. Marek, 2016: 26.

⁸⁹⁹ IGR 4, 144, str. 4-7: συγκαθιέρωσ[ε] | τῇ Πολιάδι Ἀθηνᾶ ἄγαλμα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Σεβαστ[ῆς Νε]κηφόρου καὶ λαβοῦσα παρὰ τῆς πόλεως ἱερῆτείαν αὐτῇ[ς] | ἐν τῇ πέρσῳ {²⁶πέρσῳ}²⁶ ἀγομένη ἀτελείᾳ τῶν Παναθηναίων τ[οῖς Σε]βαστοῖς πάντα μὲν τὰ πρὸς εὐσέβειαν τῶν θεῶν κα[τὰ] τὸ ἔθος αὐτῆς ἐκπρεπῶς <θυσιῶ>ν πολλῶν ἱεουργ[οιμένων]ν | ἐξέπληρωσεν.

⁹⁰⁰ Dimopoulou, 2009: 226.

⁹⁰¹ Appianos'tan Kyzikos Halk'ının ve Trakyalılar'ın ilişkilerinin eskiye dayandığını öğrenmekteyiz.

⁹⁰² IGR IV 145; Syll.³ 798, str. 12-15: οὐχ ὥς | εἰς φύλιν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὥς εἰς γνησίαν πατρίδα, ὅτι καὶ ἡ βασιλέων μὲν θυγάτηρ, βασιλέων δὲ μήτηρ, ἡ μήτηρ | αὐτῶν Τρύφαινα, ταύτην ἡγημένη πατρίδα, οἴκου τε τὸ ἐφύσιον καὶ βίου τὸ εὐτυχὲς ἀνεμεσῆτοῖς ἐνευδαί | μονήσουσα τέκνων βασιλείαις ἐνταῦθα ἱδρύεται; (Tryphaina Kyzikos'ta ikamet ettiği dönemde zaman zaman da Pontos'ta oğlunun yanında krallığı da gerek kraliçe unvanı olmadan gerekse de sonradan aldığı kraliçe unvanı ile yönetmiştir: Leschhorn, 1993: 99-105; Marek, 2016: 12.

kaynak sağladığı ve bunu özellikle Caligula adına yaptırdığı belirtilmiştir⁹⁰³. Kyzikos Kenti ticari ve kamusal alanları ile öne çıkmaktaydı. Özellikle Kent ticari gemilerin ve aynı ticari malların takası için aktarma liman merkezi olarak anılmaktaydı⁹⁰⁴. Yazıtın 14. ve 18. satırları arasında ise Tryphaina'nın kentin *agora*'sına yönelik cömert masraflarından bahsedilmektedir⁹⁰⁵. Kyzikos Kenti'nde kutsal, merkezi ve erkeklerin toplandığı yer olmak üzere üç *agora* mevcuttu⁹⁰⁶. Bunun yanında yazıtta belirtildiği üzere, Tryphaina'nın temin ettiği yapıların masraflarına (πολυδάπανον αὐτῆς τῶν κατασκευαζομένων ἔργων) ve *agora* için bizzat kendi cömert tekliflerine yönelik tüccarların mümkün olabilecek iftiralarına karşı kentin idarecileri bizzat mücadele etmiştir. Bu türden dayanaksız görüşlerin *agora*'da yaygın şekilde duyulma ihtimalinin yüksek olması yanında, Tryphaina'nın teklifleri iş gücünü ciddi şekilde etkilemişti⁹⁰⁷. Bu doğrultuda yazıtın geri kalanında kentin idari organları, *agoronomoi* (ἀγορονόμοι)⁹⁰⁸ ve *stephanephoroi* (στεφανηφόροι)⁹⁰⁹ memurları aracılığıyla oluşabilecek enflasyona karşı piyasaya müdahale kararları almıştır⁹¹⁰.

Antonia Tryphaina'nın eşi Kral VIII. Kotys'ün suikaste uğramasından sonraki süreçte eşinin soyunun manevi geçmişi olan Kyzikos Kenti'ne sığınarak ömrünün geriye kalanında sosyal yaşamını orada tamamlamıştır. Sadece eşinin mensup olduğu hanedandan dolayı değil kendi soylu kimliğinin de etkisiyle kentte fahri anlamda önemli bir statü edinmiştir. Antonia Tryphaina bu önemli sınıfsal ve siyasi konumu sayesinde Kyzikos Kenti ile imparator ailesi

⁹⁰³ IGR IV 146; Syll.³ 799, str. 7-9: τὰ τε συνχωσθέντα τῶν εὐ|ρείπων πρότερον φόβοις πολέμου τῇ τοῦ Σεβαστοῦ συνανοίγνους[α] εἰρήνῃ μεγί|στω καί|πιφανες(τά)τω {²⁶καὶ ἐπιφανεστάτω}²⁶ θεῶ [Γαίω] Καίσαρι.

⁹⁰⁴ Rostovtzeff, 1941: 1264; Dimopoulou, 2009: 229.

⁹⁰⁵ IGR IV 146; Syll.³ 799, str. 14-18: ὅπως μὴ τὸ πολυδάπανον αὐτῆς τῶν κατασκευαζομέ|νων ἔργων [αἱ] περὶ τὴν ἀγορὰν ἐνποδίσωσι δυσφημίαι, ἐκ παντὸς αὐτῆς βουλομένης | τῇ τῶν ιδίων ἀναλωμάτων δαψιλίᾳ ἀνεπιβάρητον περὶ τὴν ἀγορὰν μεῖναι τὴν εὐε|τηρίαν, καὶ ταῦτα παρεσκευασμένης ἐκ τῶν ιδίων τοῖς ὑπηρετοῦσιν ἀνενλιπῇ παρασ|χεῖν τὴν ἀγορὰν.

⁹⁰⁶ Dimopoulou, 2009: 229.

⁹⁰⁷ Dimopoulou, 2009: 230.

⁹⁰⁸ Seçimle göreve atanan ve pazar zabıtası olarak görev yapan *agoronomoi*'un kanunen başlıca görevleri piyasaya sürülen bilumum ürünlerin usule uygun ve temiz satılmasını denetlemektir. Bununla birlikte pazarcıların ve piyasaya dahil olan tüccarların ödemesi gereken vergileri topluyorlardı: Aistoteles, *Atheniensium Respublica*, 51.

⁹⁰⁹ Taç giyen kişiler anlamına gelen *stephanephoroi*, mevcut yazıtlar doğrultusunda kentlerdeki kültlerin kuruluşunda, festival düzenlenmesi ve geçit törenlerine başkanlık etme, kurbanların kesilmesindeki maliyet ve sorumlulukları karşılama gibi görevleri yerine getirmektedir: Dmitrev, 2005: 46-63; Gökalp, 2018: 197-205.

⁹¹⁰ Kyzikos Kenti'nin piyasaya yönelik kararnamesi hakkında daha detaylı bilgi için bkz: Dimopoulou, 2009: 223-239.

arasında mühim bir politik görev görmüştür. Bunun yanında kente yönelik iktisadi yardımlarından ve kral soylu olmasından ötürü dini memuriyet elde edebilme şansını da kazanmıştır.

4.2.4.2. Aile Üyelerinin Roma İdari Sistemine Evrilmesi: Senatoryal ve Askeri Memuriyetleri

Hanedan üyelerinin Roma'ya olan en önemli yükümlülüğü vasal krallık olarak idareyi sağlamaktı. Bu çerçevede Roma idaresi öncesi βασιλεύς, δυνάστης olarak rastladığımız aile üyelerinin Roma idaresi sonrası üstlendikleri imperial memuriyetlerle Roma idari sisteminin bir parçası haline geldikleri ve çok büyük bir olasılıkla hanedanlıktan kalan servetlerini bu sisteminin idamesi için harcadıkları dikkati çekmektedir.

Bu çerçevede aile üyeleri imparatorluk bünyesinde atlı sınıfına (*ordo equester*) has askeri bir görev olarak *tribunus militum* 'luk (χιλίαρχης) ve senato sınıfına (*ordo senatorius*) has bir memuriyet olarak *legatus Augusti pro praetorelik* ((πρεσβευτής Σεβαστοῦ ἀντιστράτηγος: askeri vali) ve *consul* 'lük gibi görevler üstlenmiştir. Özellikle Augustus'un mutlak hâkimiyet kurduğu imparatorlukta atlı sınıfı devletin askeri ve mali bürokratik organlarında *senatus* sınıfından bağımsız imparatorun öz memur sınıfı konumuna gelmişti⁹¹¹. Bilhassa Claudius Dönemi'nde rayına oturan bu sınıfın kariyer basamakları *senatus* sınıfına nazaran keskin değildi. Atlı sınıfının askeri kariyeri *tres militiae equestres* olarak ilk üç basamağı *praefectus cohortis*, *tribunus militum cohortis* ve *praefectus alae* idi⁹¹². Bu askeri kariyerler bilhassa imparator eyaletlerinde ifa edilirdi.

Atlı *cursus honorum*'u yapanlardan biri Olba Dynast'ı Marcus Antonius Polemon I'in oğlu Lucius Antonius Zenon idi. İdari anlamda βασιλεύς rütbesine ulaşabilme umudu olmadığı düşünülen Zenon, atlı sınıfı askeri kariyeri yapmıştır⁹¹³. Apollonia'da Zenon için dikilen onurlandırma yazıtında Zenon'un XII. *Fulminata* Lejyonu'nun *tribunus militum* 'luk görevini üstlendiğini ve Augustus tarafından mor renk giyme hakkı (πορφυραφορία βασιλική) ile onurlandırıldığını görmekteyiz⁹¹⁴. XII. *Fulminata* Lejyonu Cumhuriyet Dönemi'nde Iulius

⁹¹¹ İplikçioğlu, 1993: 18.

⁹¹² İplikçioğlu, 1993: 18.

⁹¹³ Thonemann, 2011: 209.

⁹¹⁴ SEG 37, 855: Λούκιον Ἀντώνιον Μάρκου Ἀνω[νί]ου Πολέμωνος υἱὸν Ζήνωνα μ[έ]λλαν ἀριστῆ, χιλιάρχισαντα λεγ[ι]ῶνος ἰβ' Κεραινοφόρου, τετειμ[η]μένον ὑπὸ τοῦ θεῶν ἐνφαν[ε]σ[ε]ς τάτου Σεβαστοῦ βασιλικῆ διὰ τῆς οἰκουμένης πορφυραφορία.

Caesar ile Gallia Savaşları'na katılmıştı. İmparatorluk Dönemi'nde ise İ.S. 14-69 yıllarında Syria Eyaleti'nde, İ.S. 47-200 arasında ise Cappadocia Eyaleti'nde faal olarak konuşlanmıştı⁹¹⁵.

Diğer bir hanedan kökenli şahıs, üçüncü kuşaktan Sofist Polemon'un kardeşi olduğu ileri sürülen Marcus Antonius Zenon ise senato kariyeri yapmıştır. Serdika Kenti'nde ele geçen yazıtta kentin halk ve danışma meclisleri tarafından Thracia Eyaleti'de askeri vali (*legatus Augusti pro praetore*)⁹¹⁶ görevini üstlendiği sırada onurlandırılmıştır⁹¹⁷. İ.S. 142 yılına tarihlenen bu yazıttan ve Perinthos'da darp edilen sikkelerden⁹¹⁸ anlaşılacağı üzere Marcus Antonius Zenon, Antoninus Pius'un *legatus Augusti pro praetore*'si idi. İ.S. 148 yılını takiben Antoninus Pius Dönemi'nde Marcus Antonius Zenon'un *consul suffectus*'luğa kadar yükseldiğini de görmekteyiz⁹¹⁹.

Bu çerçevede her ne kadar bilinen örnek sayıca çok olmasa da hanedan kökenli aile üyelerinin üç kuşak boyunca askeri ve senatoryal anlamda imparatorluk bünyesinde idari memuriyetler üstlenmeyi sürdürerek eyaletlerde ulaşabilecekleri en üst konumlara evrildiklerini ve manevi olarak da konumlarını muhafaza ettiklerini görebilmekteyiz.

4.2.4.3. Aile Üyelerinin Roma İdari Sisteminde Eğitim, Bayram ve Dini Memuriyetleri

Bu bölümde ise, imparatorluk bünyesinde γυμνασιάρχης, ἀγωνοθέτης, νεωκόρος, ἱερεύς, ἀρχιερεύς gibi sıfatlarla kamusal eğitime yönelik ve bunun yanında bayram ve şenliklerin düzenlenmesi de dahil dini memuriyetleri üstlenen hanedan kökenli aile üyelerine göz atacağız. Bunlardan biri olan *gymnasiarkhes*'lik Yunan Kent Devletleri bünyesinde önemli bir memuriyetti. Bir kamusal eğitim kuruluşu olan *gymnasion*'da görev alan *gymnasiarkhes* kentlerin yasama organları tarafından atanırdı. *Gymnasiarkhia* memuriyetini üstlenmek oldukça külfetli ve mali anlamda yük barındırdığı için kentin önde gelen zenginlerinin üstlenebileceği ve gönüllülüğe dayalı idi. *Gymnasiarkhai*'ın başlıca görevleri çocukların

⁹¹⁵ Onur, 2007: 14.

⁹¹⁶ Cumhuriyet sonrası dönemde imparatorluk; *senatus* eyaletleri ve imparator eyaletleri olarak iki tür eyalet düzenine ayrılmıştır. İmparatorun sorumluluğunda olan eyaletlerde görev yapan valilere ise *legatus Augusti propraetore* denilmektedir.

⁹¹⁷ IG Bulg IV 1907: ἡγεμ[ο]ν[νέοντος τῆς Θρα]κῶν ἐπαρχείας · Μ(άρκου) · Α[ντωνίου Ζήνων]·[νος πρεσβ(ευτοῦ) Σεβ(αστοῦ) ἀν]τιστρατήγου · ἐπὶ συν[αρχίας —].

⁹¹⁸ Bowersock, 1965: 143; PIR² A 883; Akademie Verlag 1965, 161: ΕΠΙ ΑΝΤ. ΖΗΝΟΝΟΣ ΠΡ(εσβευτοῦ) ΣΕΒ(αστοῦ) ΑΝΤ(ιστρατήγου) ΠΕΡΙΝΘΙΩΝ.

⁹¹⁹ Akademie Verlag, 1965: 8.

gymnasion'da eğitim göreceği programı belirlemek, çalışacak olan görevlileri istihdam etmek ve önemli bir gereklilik olan atletler için zeytinyağı teminini sağlamaktır⁹²⁰.

Elimizdeki yazıtlar doğrultusunda Lucius Antonius Zenon'un bu görevi üstlendiğini görebilmekteyiz. Zenon'un birçok yazıtta bu görevi üstlendiği belirtilmese de, kızı Antonia adına olan yazıtta *genetivus* halde olan [Ζή]νωνος ve “γυ]μνασιάρχου” kelimeleri Zenon'un bu görevi üstlendiğine işaret etmektedir⁹²¹. Atinalı Yunan Sofist Philostratos sofistlerin hayatı (βίοι σοφιστῶν) adlı eserinde ise hanedanın üçüncü kuşak üyelerinden Sofist Polemon'un Smyrna Kenti için Asya Eyaleti'ndeki en ihtişamlı *gymnasion*'u inşa ettirdiğini belirtmektedir⁹²². Her ne kadar memuriyete dair bir şey belirtilmese de eğitime yönelik *euergesia*'sı ile kamusal bir hizmette bulunarak Smyrna Kenti'nin ününü yaymıştır.

Bir diğer memuriyet ise *agonothesia* görevi idi. *Magistratii* tarafından atanan *agonothetai* genel itibarıyla varlıklı vatandaşlar arasından seçilir, resmi ya da vekâleten görev alırlardı. Bu memuriyetin başlıca sorumluluğu bayram ve şenliklerin düzenlenmesindeki maliyeti karşılamaktı. Bunun içinde tahsis edilen arazilerin süslenmesi, şenliklerde yer alan müzisyenleri, dansçıları ve oyuncularını istihdam etme gibi yükümlülükler mevcuttur⁹²³. Bu görevi üstlenen Antonia Tryphaina, Iulius Polemon, III. Rhoimetalkes, ve Sextus Iulius Kotys gibi aile üyelerini görmekteyiz. Caligula Dönemi'ne ait olan kararname yazıtının 11 ve 12. satırlarında gördüğümüz üzere; III. Rhoimetalkes ve kardeşi Iulius Polemon anneleri için düzenlenen festivale ve rahibesi olduğu Tanrıça Aphrodite ve Drusillia'nın oyunlarını gerçekleştiren anneleri için yerine getirilecek olan oyunlarına katılmış, festivali ve kurban kesme törenlerini düzenlemişlerdir⁹²⁴. Bu doğrultuda hanedan üyeleri Kyzikos Kenti'ndeki şenlik ve oyunların düzenlenmesine iştirak etmişlerdir⁹²⁵. Bir başka örnek ise yine Iulius Polemon'un, Claudius'un Fermanı'nın yer aldığı papirüste Kommagene Kralı VI. Antiokhos ile birlikte Claudius adına olan şenlik ve oyunların düzenlenmesinde yer almasıdır⁹²⁶. Amphipolis'te ele geçen ve Sextus Iulius Kotys'e ait olan onurlandırma yazıtında; Kotys'ün

⁹²⁰ Golden, 2004: 73; Dmitriev, 2005: 39.

⁹²¹ *I.Laodikeia* 53.

⁹²² Philostratos, V. S. 531: γυμνάσιον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγαλοπρεπέστατον.

⁹²³ Golden 2004: 5; Dmitriev 2005: 42.

⁹²⁴ Syll³ 7, 1872; IMT Kyz. 1439, str. 11-12: Ποιμητάλκης καὶ Πολέμων, συνιερουργήσον|τες καὶ συνεορτάσοντες τῇ μητρὶ, ἐπιτελούση τοὺς τῆς θεᾶς νέας Ἀφροδείτης Δρουσίλλης ἀγῶνας.

⁹²⁵ Sullivan, 1978: 924.

⁹²⁶ BMC III 1907, 214-9, 1178: Ἰουλίῳ Πολέμονι τῷ Πόντου... ἥνικα τοὺς ἐπὶ τῷ ἑρῷ ὀνόματι τιθεμένους ὑπ' αὐ[τ]ῶν ἐπετέλουν ἀγῶνας, ὅμᾳς, μὲν τῆς πρὸς αὐτοὺς εὐχαριστίας.

“kralların *agonothetes*’i ve *arkhiereius*’u” olduğunu görmekteyiz⁹²⁷. Yazıtta kral unvanıyla anılmayan Kotys, muhtemelen Caligula tarafından Armenia Minor Krallığı’nı elde etmeden önce Amphipolis Kenti’nde bu memuriyetleri ifa etmekteydi. Kotys yazıtta *gymnasion* gençleri (οἱ ἀπὸ τοῦ γυμνασίου νέοι) tarafından onurlandırılmıştı. Bu durum, oyunları düzenlemeden sorumlu kişi olarak yaptığı masraf ve emeklerinin karşılığında *gymnasion*’da eğitim gören sporcular tarafından bir mükâfat olarak açıklanabilir.⁹²⁸

Yine Philostratos’un aktardıkları kadarıyla hanedanın üçüncü kuşak üyelerinden Sofist Polemon’un da *agonothetes*’lik görevini üstlendiğini görmekteyiz. Sofist Polemon’a Asya Eyaleti genelinde İmparator Hadrianus’un buyruğu ile düzenlenen *Olympia* Oyunları’na başkanlık etme yetkisi verilmiştir. Bu onursal görev aynı şekilde aile bireyleri ve tüm soyuna da verilmiştir⁹²⁹. Sofist Polemon’un başkanlık ettiği *Olimpia* Oyunları’nda ilginç bir olay da yaşanmıştır. Philostratos’a göre Sofist Polemon, Asya genelindeki *Olimpia* Oyunları’nda denetlediği bir tragedya sanatçısının kovulmasını söylemiştir. Sanatçının Sofist Polemon’u İmparator Antonius Pius’a şikâyet etmesi üzerine, imparator sanatçıya bu olayın hangi saatte gerçekleştiğini sormuştur. Sanatçının öğle saati gibi *skene*’de⁹³⁰ boş boş dolaştığı zaman karşılaştığını söylemesi üzerine, Pius nezaketle “beni de gecenin ortasında evden kovdu ama (olayı) körüklemedim” diye cevap vermiştir⁹³¹. Hanedan kökenli aile üyelerinin bayram ve şenliklerde aldığı görevleri de göz önünde tuttuğumuzda, iki kuşak boyunca bu tip organizasyonlarda yer alan şahısların imparator tarafından bizzat imtiyazlı olduğunu görmekteyiz. Bilhassa Sofist Polemon’un Smyrna’daki *Hadrianeia Olympia* Festivali’nde *agonothetes* olarak yer alması önemli bir örnektir. Çünkü *Hadrianeia Olympia* Festivali diğer bütün festivallerden ayrı tutulması gereken bir organizasyondur⁹³².

Geriye kalan dini memuriyetler ise *arkhiereia* (başrahip) ile *hiereia* (rahip)’dir ve kentin ikinci kez *neokoria* (tapınak bekçiliği) elde etmesinde öncü rol oynamıştır. *Arkhiereia* Augustus Dönemi’nden itibaren Küçük Asya’da kurulan ve imparator kültlerine yönelik maddi ve manevi sorumluluk yüklenen başrahiplik memuriyetiydi. Tarihsel olarak İ.Ö. 29 yılında Pergamon Kenti’nde görülmeye başlanan imparator kültleri, daha sonraki süreçlerde kurulacağı kentler

⁹²⁷ Nigdelis, 2017: 139: Σέξτον Ιούλιον Κότυν, βασιλέως Ροιμητάλκου | ὑωνόν, βασιλέως Πολέμωνος καὶ βασιλίσσης | Πυθοδώριδος θυγατρίδοῦν, δυνάστου Κότυος | καὶ βασιλίσσης Τρυφαίνης υἱόν, τὸν ἀρχιερέα | καὶ ἀγωνοθέτην τῶν Σεβαστῶν, | οἱ ἀπὸ τοῦ γυμνασίου νέοι προστατοῦντος | Κύντου Σπελλίου Οὐοπείσκου.

⁹²⁸ Nigdelis, 2017: 142.

⁹²⁹ Philostratos, V.S., 530; προκαθῆσθαι γὰρ τῶν Ἀδριανῶν Ὀλυμπίων ἔδοσαν τῷ ἀνδρὶ καὶ ἐγγόνοις.

⁹³⁰ Tiyatrodaki orkestranın gerisinde bulunan sahne binası aynı zamanda kulis olarak da kullanılır.

⁹³¹ Philostratos, V.S., 534-35.

⁹³² Burrell, 2004: 44.

arasında rekabete sebep olmuştur. Özellikle imparator kültleri Ephesos, Smyrna, Kyzikos ve Miletos gibi kentlerde ön plana çıkmıştır. Bu memuriyeti üstlenenler mevcut yazıtlarda ἀρχιερεὺς Ἀσίας ya da ἀρχιερεὺς Ἀσίας ναοῦ τοῦ ἐν Ἐφέσῳ olarak belirtilmektedir. Kent düzeyinde ifa edilen bu memuriyeti üstlenen kişinin başlıca görevi ise kültün işletilmesi ve külle ilişkili oyun ve şenliklerin düzenlenmesinden sorumlu olmaktır. Oldukça saygın nüfuza sahip kişilerin görevlendirilmesinden kaynaklı kent çapında soylu eşraf sınıfına mensup olanlar görevi üstlenebiliyordu. Geleneksel anlamda başrahiplerin görev süreleri bir yıl ya da bir ömür boyu sürebilmekteydi.

Arkhiereius olarak ön plan çıkan hanedan üyelerinden biri de Olba Dynastı Marcus Antonius Polemon idi. Darp edilen sikkelerde Polemon *arkhiereus* olarak zikredilmektedir. Ayrıca ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ lejantıyla Aias (Αἶας) sikkeleri de mevcuttur⁹³³. Bununla birlikte Polemon adına muhtemelen Augustus ve Tiberius'un Başrahipliği'ne atfen de sikke darp edilmiştir⁹³⁴. Sikkelerde farklı lejantların tercih edilmesi, Polemon'un Pontos Hanedanı'ndan gelen biri olarak kendini mevcut Aias Sikkeleri'nden ayrı tutması ile bağlantılı olabilir⁹³⁵.

Aile üyelerinden dini memuriyet üstlenen diğer şahıslar ise Lucius Antonius Zenon ve kızı Antonia'dır. Zenon ve kızının kariyerinin ve unvanlarının belirtildiği Apollonia ve Laodikeia yazıtlarından gördüğümüz üzere, Asya Eyaleti'nde *arkhiereus*lik görevini, kızı ise aynı şekilde Asya Eyaleti'nde *arkhiereia*, *neokoria*⁹³⁶ ve *hiereia* görevlerini üstlenmiştir⁹³⁷. Zenon'un daha önceden *gymnasiarhes* ve *tribunus militum* olarak memuriyet üstlendiğini belirtmiştik. Görünüşe göre makul bir askeri kariyer yaptıktan sonra Tiberius'un erken dönemlerinde Asya'ya dönerek İmparator Caesar Augustus'un (Caligula) *arkhiereus*'lik görevini üstlenmiştir. Yazıtta aynı zamanda uzun süre inzivaya çekildikten sonra kent rahipliği de yaptığını görmekteyiz. Claudius'un son dönemlerine denk gelen bu süreç bronz sikke darp edilerek kutlanmıştır. Sikkenin ön yüzündeki lejantta, Zenon'un Symrna ve Laodikea kentlerinin *demos*'u iki kentin idari organlarını temsil etmektedir. Smyrna ve Laodikea kentleri arasındaki bağlantıda Zenon'un bizzat rolü olduğu görülmektedir. Her ne kadar Laodikea

⁹³³ BMC, Lycaonia, 119-23: ΑΙΑΝΤΟΣ ΤΕΥΚΡΟΥ ΑΡΧΙΕΡΕΩΣ ΤΟΠΑΡΧΟΥ ΚΕΝΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΛΑΛΑΣΣΕΩΝ

⁹³⁴ Sullivan, 1979: 8.

⁹³⁵ Sullivan, 1979: 10.

⁹³⁶ *Neokoria* esas olarak kente verilen bir unvan olduğu halde burada bir memuriyet olarak ifade edilmiştir. Krş I.Laodikeia 136. Burrell, 2004: 124.

⁹³⁷ I.Laodikeia: [Αν]τωνίαν Λ. Αν[τωνίου] | [Ζή]νωνος μεγ[ίστου ἀρχι] | [ιερ]έως μὲν τῆς [Ἀσίας, ιερ] | [έως] δὲ τῆς Πόλεως — — —] | [γυ]μνασίαρχο[υ — — — ?γυναῖ] | [κα] ἀρίστην, νε[ωκόρον καὶ] | [ἀρ]χιέρειαν τῇ[ς Ἀσίας καὶ] | [ιε]ρείαν τῇ[ς — — —] | [] γυμ[νασιαρχ- — — —].

vatandaşı olsa da büyük anneannesi Antonia'dan kaynaklı Smyrna'ya özel bir ilgisi olduğunu belirtme ihtimali yüksektir⁹³⁸.

Bunun yanında oğlu Antonius Zenon'un da iki kent arasındaki ilişkiye atfen darp ettiği sikke lejantlarında “*Smyrna ve Laodikea halklarının oğlu*” olarak belirtilmiştir.⁹³⁹ Zenon'un kızı Antonia da aynı şekilde Asya Eyaleti'nde *arkhiereia* memuriyetini üstlenirken kent çapında da *hiereia* görevini ifa etmiştir. Yazıtta Antonia γυνή ἄριςτος “*en iyi*” kadın olarak belirtilmiştir. Bunun yanında yüksek rahipliği öncesi belli olmasa da Antonia'nın henüz genç yaşta öldüğünü görmekteyiz.⁹⁴⁰ *Hiereia* görevini üstlenen son hanedan üyesi ise ailenin büyüklerinden Antonia Tryphaina idi. Kyzikos kentine temelli yerleştikten sonra maddi ve manevi birçok hizmet veren Tryphaina'nın dini anlamdaki verdiği hizmet ise *hiereia* göreviydi. Tiberius dönemine ait Kyzikos kararname yazıtında Tryphaina'nın, Tiberius'un annesi Livia Augusta ve tanrıça Athena Polias rahibeliğini yaptığını görmekteyiz.⁹⁴¹ Caligula dönemine ait olan Kyzikos kararname yazıtında ise Tryphaina'nın, Caligula'nın kız kardeşi Yeni Aphrodite Drusilla'nın rahibeliğini üstlenmiştir.⁹⁴²

Hanedan kökenli aile üyelerinin üstlendiği son dini memuriyet ise *neokoria* memuriyetiydi. Bu görevi üstlenenlerden biri Lucius Antonius Zenon'un kızı Antonia'nın olduğunu belirtmiştik. Yunanca kelime kökeni itibariyle νεός (tapınak) ve κορέω (siliyorum, süpürüyorum) kelimelerinin bir araya gelmesiyle meydana gelen, Türkçe anlamı tapınak bekçisi olan *neokoros* (νεώκορος) terimi İ.S. I. yüzyılda Asya Eyaleti kentlerinde memuriyet olarak kullanılmaya başlanmıştır. Memuriyeti üstlenen kişi, birçok ibadethanede tapınağın hazinesi ve değerli eşyalarını korumakla mükelleftir. Tapınağın temizlik ve bakımından sorumlu olmalarının yanında, kent nezdinde tapınağın süslemelerini de kendi keselerinden ödemeleri beklenilirdi. *Neokoros* memuriyeti özellikle Roma İmparatorluğu döneminde imparatorluk kültleri açısından da sorumlulukları ve saygınlıkları artmıştı. Bilhassa imparator adına düzenlenen şenliklerde masrafları karşılamaktaydılar⁹⁴³.

Ailenin üçüncü kuşak üyelerinden sofist M. Antonius Polemon ise, Smyrna kenti için ayrı bir önem taşımaktadır. Bir *philohellen* (Yunan dostu/sever) olarak sanatçı ruha sahip olan

⁹³⁸ Thonemann, 2011: 211.

⁹³⁹ RPC I 2928; Franke ve Nolle', 1997: 1162–97: Ἀντώνιος Ζήνωνιος Ζήνων νιός Λαοδικέων Ζμυρναίων ὄμηρος.

⁹⁴⁰ Thonemann, 2011: 211.

⁹⁴¹ IGR 4, 144: καὶ ἀτέλειαν τὴν ἀγομένην ἐν Κυζικῷ τοῖς Σεβαστοῖς καὶ τῇ Πολιάδι Ἀθηνᾶ | Ἀντονίαν Τρύφαιναν, βασιλέως Πολέμωνος καὶ βασιλίσσης Πυθοδώριδος Φιλομήτορος θυγατέρα, ιερῆαν Σεβαστῆς Νεικηφόρου.

⁹⁴² Syll³ 7,1872; IMT Kyz., 1439: ἐπιτελοῦση τοὺς τῆς θεᾶς νέας Ἀφροδείτης Δρουσίλλης ἀγῶνας.

⁹⁴³ Burell, 2004: 4-6; Dmitriev, 2005: 39.

Hadrianus ikinci kez *neokoros* olma hakkını da Pergamon'dan sonra Smyrna'ya vermişti. Bunun gerçekleşmesindeki en büyük etki de Sofist Polemon'un idi. Bilhassa Hadrianus'un Asya gezisi sırasında yanında yer alan kişi olarak diğer sofistlerden farklı konumdaydı⁹⁴⁴. Hadrianus'un iktidar olduğu dönemde, Smyrna kenti imparator ve ailesi için tapınak kurabilme hakkını elde edebilmiş ikinci kentti⁹⁴⁵. Hanedan kökenli olarak zikredilen Sofist Polemon İ.S. 90-144 arasında yaşayan bilge, Laodikeia vatandaşı bir Yunan'dı. Kendisi için İ.S. ikinci yüzyıl Hellen kültürünün temsili Rönesans bireyi tanımı da yapılmaktadır⁹⁴⁶.

Her sofist zenginliğiyle, entelektüelliği ve vatanseverliğiyle ön plan çıkarak yaşadığı kentte hayırseverlik ve kamusal hizmette bulunurdu. Bilhassa yerel idarecilik konusunda kent ile imparator arasında önemli bir aracı rol oynardı. Özellikle imparator ile kurduğu etkili iletişimin kente getirisi büyüktü⁹⁴⁷. Bu tanımlara bizzat uyan ve aynı zamanda Smyrna kentinin ikinci kez *neokoros* statüsü kazanmasında etkili rol oynayan kişi de Sofist Polemon idi. Sofist Polemon'un özellikle Smyrna ile imparator arasındaki ilişkide kilit bir rol oynadığını hem edebi hem de epigrafik kaynaklardan görebilmekteyiz. Philostratos'a göre Smyrna'daki vatandaşlar arasında yaşanan karışıklıkları çözmek amacıyla kentin idaresiyle uzlaşarak yüksek kesimde ve kıyı kesimde yaşayanları uzlaştırmada önemli rol oynamıştır⁹⁴⁸. Kent için ortaya koyduğu uzlaşmacı tavrı ile imparatorun huzurunda yaşanan anlaşmazlıklarda elçi görevi görerek ön plana çıkmıştır. Özellikle net biçimde Ephesos Kenti'nin lehinde tavır alan imparator Hadrianus'a karşı Smyrna Kenti'ni savunmuş ve bunun sonuncunda bir günde 10.000 *drachma* elde etmiştir. Elde ettiği geliri Smyrna Kenti için harcayarak hububat üretim merkezi kurmuş ve Asya dolaylarındaki en ihtişamlı *gymnasion*'u ve yüksek kesimde göze çarpan tapınağı inşa ettirmiştir⁹⁴⁹.

⁹⁴⁴ I.Smyrna 594. Dmitriev, 2005: 251.

⁹⁴⁵ Kentin ilk *neokoros* hakkını elde etmesi ise Tiberius Dönemi'nde gerçekleşmişti: Dmitriev 2005; 251; I.Smyrna 593 = Reynolds, Aphrodisias, 113–115, 14.

⁹⁴⁶ Thonemann, 2011: 212; Akgün Kaya, 2016: 61-63.

⁹⁴⁷ Bowersock, 1969: 43; Akgün Kaya, 2016: 54.

⁹⁴⁸ Philostratos, V.S. 531: ἔπειτα ὁμονοοῦσαν καὶ ἀστασίαστον πολιτεύειν, τὸν γὰρ πρὸ τοῦ χρόνον ἐστασίαζεν ἡ Σμύρνα καὶ διεστήκεσαν οἱ ἄνθρωποι πρὸς τοὺς ἐπὶ θαλάττῃ.

⁹⁴⁹ Philostratos, V.S. 531: πλείστον δὲ ἄξιός τῃ πόλει καὶ τὰ πρεσβευτικὰ ἐγένετο φοιτῶν παρὰ τοὺς αὐτοκράτορας καὶ προαγωνιζόμενος τῶν ἡθῶν. Ἀδριανὸν γοῦν προσκεείμενον τοῖς Ἑφεσίοις οὕτω τι μετεποίησε τοῖς Σμυρναίοις, ὥς ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ μυριάδας χιλίας ἐπαντλήσαι αὐτὸν τῇ Σμύρνῃ, ἀφ' ὧν τὰ τε τοῦ σίτου ἐμπόρια ἐξεποιήθη καὶ γυμνάσιον τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν μεγαλοπρεπέστατον καὶ νεῶς τηλεφανῆς ὁ ἐπὶ τῆς ἄκρας ἀντικεῖσθαι δοκῶν τῷ Μίμαντι.

Smyrna Kenti'nde ele geçen ve bina inşasına ve süslemesine söz verenlerin yer aldığı listenin bulunduğu yazıtta, Sofist Polemon'un ismi de geçmektedir. Yazıtın 33-45. satırları arasında: Smyrna kentinin Sofist Polemon aracılığıyla İmparator Hadrianus'dan ve *senatus*'un bir sonraki kararıyla; ikinci kez *neokoros* statüsü, kutsal oyunlar, vergi muafiyeti, *teologoi* (kâtipler) ve *hymnodoi* (ilahi okuyanlar) için 1500 *denarii*, ve *aleipterion*'un (*gymnasium*'un yağlanma bölümü) inşası için 72 Synnada Mermeri, 20 Numidia Mermeri ve 200 erguvan rengi mermer temin etmiş; bunun yanında başrahip Sextus tarafından *gymnasion*'daki *heliocaminus* (güneş alan terası) inşa ettirilmiştir⁹⁵⁰. Bu bilgiler çerçevesinde Sofist Polemon'un memleketi Laodikeia'ya nazaran Smyrna Kenti'ne büyük hizmetlerde bulunduğunu görüyoruz. Her ne kadar nümizmatik ve epigrafik veri olmasa da antik kaynaklarca Sofist Polemon'un memleketi Laodikeia'da da hizmette bulunduğu belirtilmektedir. Genel itibari ile bir sofist olarak Polemon'un hem maddi zenginliği ve geldiği soy hem de kişisel yetenekleri onun hem kentler hem de imparator nezdinde itibarlı bir bilge olmasına vesile olmuştur.

Genel itibariyle hanedan kökenli aristokrasinin senato ve atlı sınıfına yükselerek Roma idari sisteminde *cursus honorum* yaptıklarını ve Roma sistemine entegre olmada önemli bir adım attıklarını gözlemlemekteyiz. Bunun sonucunda bu soylu iki aileden üç kuşak boyunca; Pontos, Thrakia ve Bosporos Kralları, kraliçeleri, *consul*, elçi, hatip, sofist ve şair çıkmış; başarılı bir hanedan ve *philoromaïos* örneği meydana gelmiştir.

⁹⁵⁰ CIG 3148; IGRR IV 1431; ISmyrna 697: καὶ ὅσα ἐπετύχουμεν παρὰ τοῦ κυρίου Καίσαρος | Ἀδριανοῦ διὰ Ἀντωνίου Πολέμωνος· δεύτερον δόγμα συνκλήτου, | καθ' ὃ δις νεωκόροι γεγόναμεν· | ἀγῶνα ἱερῶν, ἀτέλειαν, θεολόγους, | ὕμνοδούς, μυρτιάδας ἑκατὸν | πεντήκοντα, κείονας εἰς τὸ | ἀλειπτῆριον Συνναδίους οὐβ', | Νουμεδικούς κ', πορφυρείτας ἑ' | κατεσκευάσθη δὲ καὶ ἡ ἡλιοκάμεινος ἐν τῷ γυμνασίῳ ὑπὸ Σέξτου | ἀρχιερέως.

SONUÇ

Roma İmparatorluğu'nun Küçük Asya'da Magnesia Savaşı ile başlayan ve Apameia Barış Antlaşması'yla pekişen egemenliği kendisine, bölgenin yerel krallıkları, hanedan kökenli ve Yunan kent devletlerindeki aristokrat vatandaşlar ile kaçınılmaz sıcak temas sağlamıştır. Tez çalışması kapsamında incelediğimiz Galatia, Tarkondimotai, Kappadokia ve Pontos Krallıkları'ndan elde ettiğimiz veri ve sonuçları sırayla belirtmek daha faydalı olacaktır: Galat Toplumu'nun Küçük Asya'ya göç ettiği İ.Ö. üçüncü yüzyıldan, eyalet olarak Roma İdare Sistemi'nde varlığını sürdürdüğü İ.S. ikinci yüzyıl zarfında Galat Toplumu'nun büyük bir dönüşüm geçirdiği gözlemlenmektedir. Galatlar'ın yağmacı ve savaşçı yapıları, müttefiki Pergamon Krallığı'na zorluk çıkarmasına rağmen Roma kurduğu denge düzeni ile “*status quo*”nun bozulmaması adına bu duruma göz yummuştur. Bilhassa farklı dönemlerde *consul*'lük yapan Manlius Vulso ve P. Licinius, müttefiklerin bu zor durumu karşısında Galatlar üzerinden danişıklı dövüş politikalar izlemiştir. Roma'nın dış politikadaki pragmatist ve ikircikli yöntemi, güzel bir *divide et impera* örneği göstererek hem müttefikleri Pergamon Krallığı ve Rhodos Cumhuriyeti'nin güçlenmesini önlemiş hem de Magnesia Savaşı'nda hasmı konumundaki Galatlar'ı kazanmıştı.

Galat toplumunun ilkel ve aristokratik yapıdaki siyasi örgütlenme biçimi olan *tetrarkhia* I. Mithradates Savaşı'na kadar faal durumdaydı. Birçok *tetrarkhes* üyesinin VI. Mithradates tarafından suikaste uğramasıyla *tetrarkhia* yönetiminin dağıldığı ve bu süreçten sonra önemli bir değişim gördüğü gözlemlenmektedir. Özellikle sağ kalan *tetrarkhes*'lerden Deiotaros ve Brogitaros, III. Mitradates Savaşı'ndaki yardımlarından dolayı Roma otoriteleri nezdinde saygınlık kazanmıştı. Bu şahısların *senatus* tarafından βασιλεύς/*rex* ilan edilmesi suretiyle Galatlar Roma'nın vasalı olarak Hellenistik bir krallık biçimini almıştı. Buna paralel olarak Galat Aristokrasisi'nin uzun soluklu süreçte Hellenleştiği açıktır. Romalı otoriteler tarafından Kral Deiotaros'un denetimine bırakılan toprakları göz önünde bulundurduğumuzda, Kral'ın Parthlara karşı önemli bir tampon ve ileri karakol görevi gördüğü anlaşılmaktadır. Kral Deiotaros'un ardından gelen yazmanı Amyntas'ın da önemli bir figür olduğunu gözlemlemekteyiz. Özellikle Roma siyasetindeki iktidar savaşında yaşanan iki iç savaşta da kazanmaya yakın tarafa geçmesiyle ön görüşlü biri olduğu anlaşılmaktadır. Amyntas'ın krallığının Augustus tarafından tasdik edilmesinin ardından Galatia Krallığı güneye kadar uzanarak Akdeniz ve Toroslari kapsayan geniş bir alanı elinde tutar hale gelmişti. Kral Amyntas'ın elinde tuttuğu bölgelerdeki faaliyetlerini incelediğimizde; kentleşmeden uzak dağlık bölgede yaşayan ilkel kabileleri etkisiz hale getirmek için askeri harekâtlar düzenlediği

görülmektedir. Özellikle bu harekâtlar sırasında kent devletleriyle koordineli halde hareket ettiği gözlemlenmektedir. Lakin ilkel kabileleri etkisiz hale getirme politikası Amyntas'ın Homanadeis tarafından katledilmesiyle yarım kalmıştır.

Tez kapsamında Galatia Krallığı'nın eyalet haline gelmesinden sonra krallık arazi ve mülklerinin imparatorun şahsına (*patrimonium*) ya da Roma halkına (*ager publicus*) geçip geçmediği yönündeki önemli bir soruya cevap aranmaya çalışılmıştır. Elimizdeki epigrafik veriler ışığında ve edebi kaynakların da desteğiyle kesin olmamak ile birlikte Tymbriada'daki bazı arazilerin Roma vatandaşı emekli askerlerin de yerleşik yaşadığı Apollonia Kenti'ne, Yukarı İğde Ağacı Köyü'deki *praedia* Considiana Arazisi'nin de imparatorun mülkiyetine geçtiği görülmektedir. Pergeli İtali bir aile olarak hanedan kökenli evlilik yapan ve bu evlilik yolu ile kendisine çok benzeyen C. Iulius Severus ailesi ile akraba olan Plancii'nin Galatia ve Asia'daki topraklarının varlığına bağlı olarak bu arazilerin bu aileye hanedanlık mensuplarından veraset yolu ile devrolmuş olabilir mi sorusu ortaya atılabilmektedir. Bu sorunun ortaya atılabilmesinde, yine Plancii Ailesi ile hanedan kökenli Quadrati (*praedia Quadratina*) Ailesi'nin Asia Eyaleti'ndeki arazilerinin iyi ilişkiler içinde olmalarına rağmen imparator tarafından *patrimonium*'a dahil edilmesinin nedeninin söz konusu arazilerin bu ailelere hanedanlık mensubu kişilerden intikal etmiş olabilme ihtimaline dayanılmıştır. Bunun yanında yazıtlar ışığında Amyntas'a ait kölelerin ve pastoral zenginliklerin de imparator ve ailesine geçtiğine yönelik izler gözlemlenmektedir.

Kral Amyntas'ın ölümünden sonra bile hem kentleşme hem de sosyokültürel anlamda hala oldukça ilkel olan Galat Toplumu ve Yönetici Sınıfı'nın, eyalet haline gelme süreciyle birlikte önemli bir dönüşüm geçirdiği anlaşılmaktadır. Bilhassa Kral Deiotaros ve Kral Amyntas ile başlayan kültürel entegrasyon, Kral ve *tetrarkhes* soylu Galat Aristokratlar ile farklı bir boyut kazanmıştır. Ankyra temelli başlayan bu dönüşüm Pessinus ve Tavion Kentleri'nde de sürmüştür. İ.S. 2. yüzyılda, kral ve *tetrarkhes* soylu Galat aristokrasisi dışında alt mevkideki kabile liderleri de memurlar olarak aileleriyle birlikte Ankyra'nın çekirdeğini oluşturuyorlardı. Galat Kentleri'nin, Yunan Kent Devletleri'nde var olan halk ve danışma meclisleri gibi yasama organları kurarak anayasal bir tüzüğe kavuştukları görünmektedir. Yürütme ve yargıda ise *galatarkhon*, *phylarkhes*, *eirenarkhes* *agoranomos*, *agonothetes* gibi memuriyetlerle örgütlenmişlerdir.

Roma imparatorluğuna siyasi anlamda net bir şekilde tabi olmanın imparator kültleri ile gerçekleştiğini görmekteyiz. İmparatorluk kültlerin yapılanma biçimi bizzat kral ve *tetrarkhes* soylu Galat aristokrasisinin başını çektiği Galatia *Koinon*'u merkezli yürütülüyordu. Üç büyük kentin toprak sahibi aristokrat sınıfının dahil olduğu yapılanmada hem kadınlar hem erkekler

yer alabiliyordu. Muhtemelen bir yıllık ya da ömür boyu olmak üzere *arkhiereus*, *sebastophantes* ve *hierophantes* gibi memuriyetler ifa ediliyordu. Kral Amyntas'ın oğlu Pylaimenes, Kral Brigatos'un oğlu Tarkondarios Kastor gibi haleflerin başını çektiği, daha sonrasında Gaius Iulius Severus gibi kral soylu Romalı ailelerin yer aldığı bu yapılanma, imparatorluk kültüne yönelik oldukça cömert harcamalarla gerçekleşen kamusal şenlikler, ziyafetler ve arazi tahsislerini gerektiriyordu. Bunun yanında başta kral ve *tetrarkhes* soylu Galatlar olmak üzere Galat elitleri hem *ordo senatorius*'a hem de *ordo equester*'e mensup olabilme şansı elde ederek imparatorluk bünyesinde siyasi ve askeri kariyer yapmış ve önemli mevkilere ulaşabilmişlerdi. Bu kişiler bilhassa imparatorlar ile şahsi ve yakın ilişkiler de kurabilmekteydiler.

İ.S. 2. yüzyıl itibarıyla Galat Toplumu'nun, kültürel anlamda Kelt ve Greko-Romen kimliklerini bir arada yaşayarak ortak kültür inşa etmede başarılı oldukları söylenebilir. Bu süreçte her ne kadar savaşçı, saldırgan ve ilkel özelliklerinden soyutlansalar da özellikle kral ve *tetrarkhes* soylu Galat aristokratlar yazıtlarda Kelt Soylu atalarına vurgu yapmaktan onur duymaktadır. Bunun yanında dönemin medeni toplum simgesi olan Yunan-Roma yurttaşlığı yaşam tarzını benimsemeleri güzel bir modernleşme göstergesiydi. Bilhassa Yunan eğitim geleneğini benimseyerek güzel konuşma sanatı (*logos*) ve mütevazılığı (*metriotes*) kazanmışlardı. Kentin önde gelenleri Kelt isimlerinin yanında Yunan ve Latin isimlerini çoğunlukla kullanmışlardır. Dil konusunda başta Yunanca olmak üzere Latince'yi de günlük konuşma dillerine dahil ederek yeni terminolojiler oluşturmuşlardır. Bu çerçevede başta Galat kralları olmak üzere, kral soylu aristokratlar ve yerel halk Yunan ve Roma değerlerine uyumlu şekilde entegre olmuşlardır.

Tez kapsamımızda yer verdiğimiz diğer bir krallık ise Ovalık Kilikia'daki bir otoriteydi. Herhangi bir kaynakta "Kilikia Krallığı" olarak adlandırılmaması sebebiyle, hanedan ailesini simge ismini "Tarkondimotai Krallığı" olarak belirtmek tercih edilmiştir. Krallığın kökenine ve iktidara nasıl geldiğine dair kaynaklar kısıtlı olduğundan, krallığın etkin olduğu İ.Ö. 1. yüzyılın ortalarından itibaren takip edilebilmektedir. Roma devleti, Akdeniz sahillerinde kendisini en çok meşgul eden korsanlık ve haydutluk sorununu Pompeius'a verilen sınırsız yetki sayesinde çözmüştü. Bölgedeki idari ve ticari istikrarsızlığı bitirmek adına Cilicia ve Syria Eyaletler'i kurulmuş ve bu iki eyalet arasında kalan Dağlık ve Ovalık Kilikia'nın asayışı ise krallığı tasdik edilen I. Tarkondimotos'a bırakılmıştı. I. Tarkondimotos'un hâkimiyet alanındaki siyasi ve kültürel konumunu incelediğimizde; küçümsenemeyecek bir şahıs olduğu görülmektedir. Krallığının iki başkenti konumundaki Hierapolis-Kastabala ve Anazarbos Kentleri nezdinde siyasi ve kültürel saygınlığının olduğu anlaşılmaktadır. I. Tarkondimotos,

kültürel olarak ve köken itibari ile Yunan normlar barındırmasa da Yunan kentleri ile olan uyumlu ilişkisi güzel bir *patronus-cliens* örneğiydi. Kendisi eski bir korsan olmasına rağmen kentlere yönelik tiranca bir politika uygulamak yerine kentlerin kendi idari organlarıyla Yunan *polis* düzeninde yönetilmesine izin verdiğinden ve haydutların ve ilkel Kilikialılar'ın faaliyetleri karşısında güvenliği sağladığından κηδεμὼν τοῦ δήμου (halkın koruyucusu) ve εὐεργέτης (hayırsever) olarak adlandırılmıştır. Tarkondimotos ve Philopator *monogram*'lı sikkelerden yola çıkarak Kral I. Tarkondimotos iki liman kenti olan Aigeai ve Soloi-Pompeopolis Kentleri ile de ilişki halinde olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle yaşanan iki iç savaştaki filo destekleri ile kral-kent koordinesinin bu limanlardan yapıldığı ön görülmüştür. I. Tarkondimotos'un bilhassa Cicero ve M. Antonius gibi Romalı otoriteler ile de uyumlu ilişkisi olduğu gözlemlenmektedir. Kendisi, valilik yaptığı süreçte Cicero'ya Parth Orduları'na dair stratejik istihbarat sağlayarak güvenilir biri olduğunu göstermiştir. Bu tutumuna izafeten Cicero tarafından Roma halkının son derece sadık dostu ve müttefiki (*fidelissimus socius amicissimusque populi Romani*) olarak tanımlandığı gözlemlenmektedir. I. Tarkondimotos'un ayrıca M. Antonius ile ilişkisinde de başarılı olduğunu görmekteyiz. Özellikle sikkelerde yer alan “ΦΙΑΑΑΝΤΩΝΙΟΥ” (Antonius'un dostu) lejantı ikili arasında kişisel anlamda da dostluk geliştiğini göstermektedir.

I. Tarkondimotos öldükten sonra, ikinci *triumviri* üyeleri arasındaki iç savaş ve akabinde Cumhuriyet Yönetimi'nin yıkılmasını kapsayan süreçte; hiçbir Tarkondimotai Hanedan Üyesi'nin kral sıfatıyla bölge idaresinde yer almadığı anlaşılmaktadır. On yıllık bir aradan sonra I. Tarkondimotos'un torunu II. Philopator'un krallığı (kral unvanı ile) Augustus tarafından tekrar tasdik edilmiş ve Parth Tehlikesi'ne yönelik güvenli bir tampon bölge oluşturmak amacıyla babasından kalan bölgeler ile kıyı bölgelerini idare etmesine izin verilmiştir. Tarkondimotai Hanedanlığı'na yönelik hem hanedan kökenli aristokratlar hem de hanedan çevresinde şekillenen eşraf sınıfın prosopografik ilişkilerini ortaya çıkarmak mümkün olabilmektedir. Bu doğrultuda bu iki farklı dinamiğin hem kendi aralarındaki hem de Roma İmparatorluğu ile olan ilişkileri ve her bir bireyin aldığı idari ve dini memuriyetler ortaya konulabilmektedir. Bu çerçevede hanedan üyelerinin gerek Iulius *gentilicium nomen*'ini alması gerekse üstlendikleri *demiourgos*'luk, *duovir*'lik gibi municipal memuriyetlerle Hellenleşme ve Romanizasyon hareketine entegre oldukları gözlemlenmektedir. *Tria nomina*'ya sahip görünen tek hanedan üyesi Gaius Iulius Strato krallık ideolojisinden uzaklaşmada en etkili isim olarak görünmektedir. Çalışma kapsamımızda hanedan sınıfına mensup Iulia Neotera'nın ise Olba Dynastı Marcus Antonius Polemon I ile evli olmasının daha büyük bir olasılık olduğu yönünde öngörü sunulmuştur.

Tarkondimotai Hanedanlığı saray çevresinde krallık ve imparatorluk arasında önemli bir bağ teşkil eden bir eşraf sınıfın oluştuğu anlaşılmaktadır. Bu eşraf sınıfı Romalı Vali Gaius Sosius'dan, II. Philopator'un azatlısı Helenos'a kadar bazı isimlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Netice olarak, kral başta olmak üzere, hanedan soylu aristokratlar, saray çevresindeki kentsoylu eşraf ve Romalı idareciler arasında paralel gelişen siyasi, dini ve iktisadi anlamda uyumlu bir ilişki söz konusu olduğu ve bunun yanında hanedanlığa yakın olan eşraf sınıfının kentler, krallık ve imparatorluk arasında siyasi ve kültürel anlamda Greko-Romen kimliğe bürünerek işlevsel bir köprü görevi gördüğü söylenebilir.

Çalışmamız kapsamında yer alan Kappadokia Krallığı diğer krallıklara nazaran daha kısıtlı bilgiler içermektedir. Epigrafik belgelerin yetersizliğinin yanında belli düzeydeki edebi, nüvizmatik ve modern kaynakların yorumlarıyla gözlem yapılmıştır. Kappadokia Krallığı tıpkı Tarkondoimotai Krallığı gibi çöken Seleukos Krallığı'nı örnek alan bir krallık şeklinde örgütlenmişti. Pers kökenli hanedanlığın saray dili Yunanca olmasına ve iktidarda olan krallar özellikle *eusebes*, *philopator*, *philometor* ve *ktistes* unvanlarını kullanmalarına rağmen Hellenleşme saray hariç Kappadokia Toplumu'nda benimsenmemiştir. Özellikle epigrafik verilerin azlığı bunun sonucuydu. Edebi kaynaklar ışığında Kappadokia Krallığı sınırları içerisinde siyasi ve ekonomik olarak güçler ayrılığı olduğu gözlemlenmektedir. Dini ve laik olmak üzere hiyerarşinin başındaki hanedanlık, on bölgenin idaresini elinde tutan toprak sahibi aristokrasi ve Komana merkezli ruhban sınıfı müşterek hareket etmekteydi. Kappadokia Krallığı sınırları içinde Hellenleşmeye teşvik edilmesine rağmen başkent Mazaka ve iki ya da üç büyük kent dışında Yunan Kültürü'nün bir etkisi olmadığı görülmektedir. Yunan *polis* sisteminde örgütlenmenin olmamasından dolayı, toprak sahibi aristokrasi siyasi inisiyatifi eline alma iradesi gösterememiştir. Bunun sonucunda Roma otoritelerinden sürekli kral atama talebinde bulunmuşlardır.

Kappadokia Krallığı'nda iktidar olan Ariarathes Hanedanlığı siyasi olarak istikrarsız bir süreç geçirmiştir. Hanedan içi taht kavgalarına karşı Roma otoriteleri bizzat müdahale ederek kendilerini *diarkhi* gibi alternatif yönetimlere teşvik etmiştir. Kappadokia Krallığı'nın hem askeri hem de siyasi açıdan istikrarsız ve işlevsiz olması IV. Mithradates'in sürekli krallığın iç işlerine müdahale etmesinin önünü açmıştı. Krallığın bu istikrarsız durumu Ariobarzanes Hanedanlığı sırasında da sürmüş, krallık Roma'nın müdahaleleriyle ayakta kalabilmiştir. İ.Ö. birinci yüzyılın ortalarından itibaren iktisadi anlamda da istikrarsız bir süreç geçirmiştir. Edebi kaynaklar ışığında krallığın Romalı tüccar ve vergi mültezimleri tarafından ağır vergiler ile yıpratıldığı anlaşılmaktadır. Aynı şekilde Cicero'nun mektupları aracılığıyla III. Ariarathes'in

Romalı devlet adamları Pompeius ve Brutus gibi şahıslardan yüklü miktarda borç aldığı lakin ödemekte zorlandığı görülmektedir.

Kappadokia Krallık Erki İ.Ö. 36 yılı itibari ile farklı bir boyut almıştı. Ariobarzanes Hanedanlığı, III. Ariobarzanes'in ölümüyle son bulmuş ve iktidara getirilen I. Arkhelaos ile kültürel dönüşüm yaşanmıştı. I. Arkhelaos'un köken olarak Makedoniali olmasının yanında, aynı adı taşıyan dedesinin ve babasının hem Pontos Aristokrasisi'ne hem de ruhban sınıfına mensup olarak Komana Tapınak Devleti rahipliği yaptıklarını görmekteyiz. I. Arkhelaos'un dedelerinin M. Antonius ile olan yakınlığı saikiyle iktidara getirildiği anlaşılmaktadır. Kappadokia Krallığının I. Arkhelaos ile birlikte hem siyasi hem de idaresi altındaki bölgeler itibari ile zirvede olduğu görülmektedir. Özellikle Armenia Minor'dan Kilikia Trakheia'ya uzanan geniş alanın idaresini elinde tutmaktaydı. I. Arkhelaos uyguladığı siyasi evlilik hamleleriyle Pontos, Armenia ve Iudaia Krallıkları'nın iç işlerine karışma zemini yaratmıştır. Augustus sayesinde idari ve siyasi anlamda nüfuz elde eden I. Arkhelaos'un bölgesel anlamda emperyal dürtüsünün tetiklendiği görülmektedir. Bu durum imparatorluğun *status quo*'su için tehdit teşkil etmekteydi. Bunun yanında I. Arkhelaos'un Roma İmparatorluk siyasetindeki hatalı hamleleri kaderinde etkili olmuş görünmektedir. Sonuç itibariyle I. Arkhelaos'un Roma mahkemelerinde yargılanarak siyasi hayatına Tiberius tarafından son verilmiştir.

Kappadokia Krallığı lağvedilip eyalet haline getirildikten sonra, II. Arkhelaos hariç hanedan üyelerine dair herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Özellikle hanedan üyelerine dair epigrafik belgelerin olmayışından dolayı Roma idari sisteminde yer aldıklarına dair bir fikir ortaya koyulamamıştır. Kappadokia Toplumu'nun Hellenleşememesi ve kentlerinin Yunan *polis* 'i şeklinde örgütlenememesi bunda büyük etken olabilirdi. Hellenleşme örneği teşkil eden tek yer ise dini merkez olan Komana idi. Kappadokia Komana'sının zenginleşmesi ve *polis* statüsü kazanmasının I. Arkhelaos'un ruhban sınıfı kökeninden kaynaklandığı gözlemlenmektedir. Kappadokia'nın eyalet olması sonrası I. Arkhelaos'a ait olan Mazaka'daki (Kaisareia) maden işletmeleri ve sikke basan darphanelerin durumu net olarak bilinmemektedir. Gwatkin, Levick ve Jones gibi bilim insanları bu mülklerin *patrimonium*'a ya da *aerarium populi Romani*'ye aktarıldığını belirtse de I. Arkhelaos'un kölesine ait yazıt dışında net veri ortaya konulamamıştır.

Çalışmamızdaki son vasal krallık olan Pontos ve Roma arasındaki ilişki, IV. Mithradates Philopator'dan VI. Mithradates'in iktidarına kadar diplomatik anlamda sorunsuz bir şekilde ilerlemiştir. Roma'nın dost ve müttefikleri arasında yer alan Pontos Krallığı, bunu fiili olarak Bithynia Kralı II. Prusias'a ve Aristonikos İsyanı'na karşı yapılan savaşlardaki yardımlarıyla kanıtlamıştır. Lakin V. Mithradates İktidarı Dönemi'nde uygulanan Pontos aleyhinde toprak

vb. politikalar iki gücün arasının açılmasına sebep olmuştur. Bu durum VI. Mithradates İktidarı'nda düşmanlık ve isyan boyutu almış ve üç aşamalı sürece savaşı tetiklemiştir. Yaşanan uzun soluklu savaşların ardından VI. Mithradates tamamen bozguna uğramış ve Pontos Krallığı'nın kaderi Roma egemenliği altında şekillenmeye başlamıştı.

Pontos Krallığı'nda *philomithradates* iktidarı dağıtıldıktan sonra krallık erki Romalı otoritelerin iyi dostluk ilişkisi kurduğu Küçük Asyalı iki aristokrat aileye devredilecekti. Krallığın ilk ortağı olan Laodikeialı Hatip Zenon ile oğlu I. Polemon'un ailesi; ilk siyasi ve manevi ittifakını Marcus Antonius ile yapmıştır. Aynı şekilde Pythodoroı ailesi de M. Antonius'un? Smyrna vatandaşı olan kızı Antonia ve Pythodoros'un evliliğiyle bu ittifak taçlandırılmıştır. Hatip Zenon Ailesi'nin bu siyasi ve manevi ilişkisi sonucunda, ailenin üç kuşak boyunca siyasi olarak Laodikeia-Smyrna merkezli bir nüfuz alanı yaratmasında önemli bir adım attığı gözlemlenmiştir. Bunun yanında I. Polemon sonrası aile üyelerinin üç kuşak boyunca *Antonius gentlicium*'unu kullandığını görmekteyiz. Krallığın bir diğer ortağı olan Nysa-Tralleis kökenli Pythodoroı ailesinden, Kraliçe Pythodoris ve kızı Antonia Tryphaina Roma nezdinde politik olarak saygınlık elde etmiştir. Özellikle Antonia Tryphaina'nın Thrakia Kralı VIII. Kotys ile yaptığı evlilik, Roma Egemenliği kapsamında Pontos-Thrakia-Bosporos Hanedanları arasında geniş bir akrabalık ve siyasi birlik kurulmasında etkili olmuştur. Pontos Hanedanlığı Soyağacı oldukça geniş ve karışık ve halen daha tartışılmaya devam eden problemler içermektedir. Söz konusu problemler özellikle Iulius Polemon ve M. Antonius Polemon çevresinde gelişmektedir. Çalışma kapsamında bu kişiliklerin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi sonucunda baba Marcus Antonius Polemon I'in Olba Tapınak Devleti Dynast'ı, Lalasseis ve Kennatai Halkları Başrahibi unvanı ile bölgede görev aldığı, oğlu M. Antonius Polemon II'nin ise Olba Kralı (*basileus*) olarak başrahip unvanı olmaksızın babasından kalma bölgelerin idaresinde yer aldığı yönünde fikir öne sürülmüştür.

Roma, kendisini önceki yıllarda yıpratmış Pontos Krallığı'nın sadece VI. Mithradates'in öldürülmesiyle etkisiz hale getemeyeceğini anlamıştı. VI. Mithradates'in haleflerini yıpratma potansiyeli taşıyan normlarından kaynaklı, krallık tabanında var olan *philomithradates* varlığını tamamen silme politikası gütmüştür. Roma Pontos Krallığı'nı etkisiz ve kendine bağımlı hale getirmede, müttefiki olan Küçük Asya'nın ünlü iki aristokrat Yunan ailesini krallıkta birleştirerek politik doğruculuk adına akıllıca bir hamle yapmıştır. Bu hamle hem üç krallığı (Pontos-Bosporos-Thrakia) kontrol altında tutmuş hem de hanedan üyelerinin üç kuşak boyunca imparatorluk bünyesinde idari, askeri, dini ve birçok alanda memuriyet üstlenmelerine ve paralarını bu yönde harcamalarına ön ayak olmuştur. Bilhassa hanedan üyesi aristokratların senato ve atlı sınıfına yükselerek Roma idari sisteminde *cursus honorum* basamaklarını

tırmadıkları ve Roma sistemine entegre olmada önemli bir adım attıkları gözlemlenmiştir. Böylece bu soylu iki aileden; Pontos, Thrakia ve Bosporos kralları, kraliçeleri, *consul*, elçi, hatip, sofist ve şair çıktığı; başarılı bir hanedan ve *philoromaioi* örneği meydana geldiği görülmektedir.

Sonuç olarak Roma, Küçük Asia'nın Romanizasyonu ve kendi *status quo*'sunu tesis etme sürecinde, öncelikle hanedan soyundan gelen varis adaylarını devreden çıkararak hanedanlığın krallık soyundan gelmeyen bir şahsın eline geçmesini sağlamış ve bu yeni kral ile ailesini *divide et impera* politikaları çerçevesinde kendi emelleri doğrultusunda yönlendirmiştir. *Amicus et socius/Dost ve müttefik* adını verdiği farklı hanedanlıkların kral ve kraliçelerini evlilikler yolu ile birbirine akraba olmaları için teşvik etmiştir. Sonrasında bu krallıkları dostluk ve müttefiklik kisvesine dayandırarak Parthlar gibi dış güçlerle olan mücadelelerinde kullanmış; onlardan para ve erzak temin etmiştir. Öte taraftan da bu kraliyet mensuplarının Romalılaşmalarını sağlamak amacıyla çocuklarının Roma'da Romalı tarzda eğitim almalarını sağlamış, hanedanlık üyelerine Roma *nomen gentilicium*'unu (Antonius, Iulius) bahşetmek suretiyle isimleriyle de birer Romalı gibi görünmelerini teşvik etmiştir. Bunun yanı sıra kral veya kraliçeler başkentleri veya belirledikleri önemli bir kentlerini imparatorun adıyla yeniden kurmak suretiyle Küçük Asia'nın dört bir tarafında *Caesareas urbes* oluşturmuşlar ve bu kentlerde başta imparator kültü olmak üzere Greko-Romen tarzında bir kent görünümünü tesis etmişler, liman veya bazı binalarına dahi imparatorun adını vermişler ve o kentin tam bir imparator kenti gibi görünmesini sağlamışlardır. Krallıktan imparatorluğa geçiş aşamasında ise son kral adayını Roma'da *consul* mertebesini bahşetmek gibi bir karşılıkla krallıktan vazgeçmesi yönünde telkin etmiş ve böylelikle son kraliyet mensupları gerek municipal gerekse imperial düzeyde yeni görev ve roller üstlenmişlerdir. Bu bağlamda bir taraftan artık bir eyaletin parçası olan kentlerinde kentlerinin başta başrahiplikler olmak üzere tüm diğer liturjik memuriyetlerini üstlenmişler, kentleri için *euergesia*'lar yaparak muhtemelen veraseten getirdikleri tüm servetlerini Roma idaresi için sarf etmişlerdir. Öte taraftan da bu kişilerin *ordo equester* ve *ordo senatorius*'a yükselmek suretiyle imparatorluk çapında görevler aldıkları, *cursus honorum*'da *consul*'lük mertebesine kadar ulaştıkları da izlenebilmektedir. Bu aile üyelerinin bu görevlerini imparatorluk Dönemi'nin başından itibaren kuşaklar boyunca sürdürdüğü İ.S. 3. yüzyılda benzer görevlerle karşımıza çıkmalarıyla tasdik edilebilmektedir.

Netice itibarıyla Roma'nın Anadolu coğrafyasında hiçbir savaş gerçekleştirmeksizin *divide et impera* politikası çerçevesinde mevcut coğrafyadaki krallıkları eyalet haline getirerek Roma idari sistemine evriltmesi günümüz politikalarını anlamak bakımından da oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA KISALTMALARI

BMC	British Museum Catalogue.
BMC Galatia	Wroth, W. (Ed). (1899). BMC Catalogue of the Greek Coins of Galatia, Cappadocia, and Syria, London British Museum Press, London.
BMC Lycaonia	Hill, G.F. (Ed). (1900). Catalogue of the Greek Coins of Ionia, Oxford University Press, London.
BMC Ionia	Pole, S. R. (Ed). (1892). A Catalogue of the Greek Coins in the British Museum. Catalogue of the Greek Coins of Ionia, Oxford University Press, London.
CIG	Böckh, A. (Ed). (1828-1877). Corpus Inscriptionum Graecarum, Berlin.
CIL	Corpus inscriptionum latinarum.
CIL III	Mommsen, T. (ed.). (1873). Corpus Inscriptionum Latinarum. Vol. III, Pars I. Berlin.
EA	Epigraphica Anatolica.
I.Didyma	Rehm, A. (Ed). (1941). Inscriptions de Didyma, Mann, Berlin.
I.Ephesos	Wankel, H. (Ed). (1979-1984). I. Ephesos Die Inschriften von Ephesos I-VIII (= IK 11-17). Bonn.
I.Erythrai	Engelmann, H. Merkelbach, R (Ed). (1972- 1973). I.Erythrai Die Inschriften von Erythrai und Klazomenai I-II (= IK 1-2). Bonn, Berlin.
I.Knidos	Blümel, W. (Ed). (1992). Die Inschriften von Knidos, Bonn, Berlin.
I.Kyme	Engelmann, H. (Ed). (1976). Die Inschriften von Kyme, Bonn, Köln.
I.Laodikeia am Lykos	Corsten, T. (Ed). (1997). Die Inschriften von Laodikeia am Lykos, Bonn.
I.Pergamon	Fränkel, M. (Ed). (1890–1895). Die Inschriften von Pergamon 2 vols., Altertümer von Pergamon, 8, 1–2 (Vol. 1, nos. 1–250, Bis zum Ende der Königszeit), Berlin.
I.Priene	McCabe, D. F. (Ed). (1987). Priene Inscriptions, Texts and List, Princeton.
I.Smyrna	Petzl, G. (Ed). (1982). Die Inschriften von Smyrna I, Bonn.
I.Tralleis – Nysa	Blümel, W. (Ed). (2019). Die Inschriften von Tralleis und Nysa, Bonn.
IG	Inscriptiones Graecae, Berlin.
IG II, 2	Kirchner, J. (ed.). (1927-1931). Inscriptiones Graecae. Part II, 1-2. Berlin.

IG XII, 6, 1	Hallof, K. (ed.). (2000). <i>Inscriptiones Graecae. XII, VI, Pars I.</i> Berlin.
IGBulg	Mihailov, G. (Ed). (1970). <i>Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae, 1958-1970, 1997. Vol. 1, 2nd, Inscriptiones orae Ponti Euxini</i> , Sofia.
IGR	<i>Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes.</i> Paris.
IGR	Cagnat, R. (ed.) (1906-1927). <i>Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes, I-IV</i> , Paris.
IGR III	Cagnat, R. (ed.). (1906). <i>Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes. Tomus Tertius.</i> Paris.
IGR IV	Lafaye, G. (ed.). (1926). <i>Inscriptiones Graecae ad Res Romanas Pertinentes. Tomus Quartus.</i> Paris.
IK Anazarbos	Sayar, M. H. (Ed). (2000). <i>Die inschriften von Anazarbos und Umgebung I: Inschriften aus dem Stadtgebiet und der nächsten Umgebung der Stadt.</i> Bonn.
IMT	Barth, M., Stauber, J., Wenger, L. (Ed). (1996). <i>Inschriften Mysia & Troas, Mysia, «Kyzikene, Kapu Dağ», no. 1401-1856</i> , Leopold Wenger Institut, Institut Universität München.
IosPE	<i>Inscriptiones Antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae.</i>
OGIS	Dittenberger, W. (Ed). (1903–1905). <i>Orientis Graeci Inscriptiones Selectae</i> , Leipzig.
PIR	<i>Prosopographia Imperii Romani.</i>
RECAM	Mitchell, S., French, D., Greenhalgh, J. (Ed). (1982). <i>Regional Epigraphic Catalogues of Asia Minor, II: The Ankara District. The Inscriptions of North Galatia</i> , Britis Archaeological Reports, International Series, 135. Oxford.
SEG	<i>Supplementum Epigraphicum Graecum.</i>
SIG	Dittenberger, W. (Ed). (1915-1924). <i>Sylloge Inscriptionum Graecarum I-IV</i> , Leipzig.

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

- Appianus, (1912-1913). *Bella Civilia*. (Çev. H. White), The Loeb Classical Library, London.
- Appianus, (1912-1913). *Mithridateios*. (Çev. H. White), The Loeb Classical Library, London.
- Appianus, (1912-1913). *Syriake*. (Çev. H. White), The Loeb Classical Library, London.
- Arrianus, (1976). *Anabasis*. (Çev. P. A. Brunt), The Loeb Classical Library, London.
- Caesar, G. I. (1917). *De gallico Gallico* (Çev. H. J. Edwards), The Loeb Classical Library, London.
- Caesar, G. I. (2016). *De bello civili* (Çev. G. I. Cynthia Damon), The Loeb Classical Library, London.
- Cicero, M. T. (1933). *Academica Priora*, (Çev. H. Rackham), The Loeb Classical Library, London.
- Cicero, M. T. (1999). *Epistulae ad Atticum*, (Çev. D. R. Shackleton Bailey). The Loeb Classical Library, London.
- Cicero, M. T. (1939). *Brutus et de Claris Oratoribus*, (Çev. G. L. Hendrickson – H. M. Hubbell), The Loeb Classical Library, London.
- Cicero, M. T. (1942). *De Oratore*, (Çev. E. W. Sutton – H. Rackham), The Loeb Classical Library, London.
- Cicero, M. T. (2001). *Epistulae ad Familiares*, (Çev. D. R. S. Bailey). The Loeb Classical Library, London.
- Cicero, M. T. (1928). *de Legibus*, (Çev. W. Keyes), The Loeb Classical Library, London.
- Cicero, M. T. (1931). *In Pisonem; Pro Rabirio Postumo*, (Çev. N. H. Watts), The Loeb Classical Library, London.
- Cicero, M. T. (2002). *Epistulae ad Quintum Fratrem*, (Çev. D. R. S. Bailey), The Loeb Classical Library, London.
- Gellius, A. (1927). *Noctes Atticae*, (Çev. J. C. Rolfe), Loeb Classical Library, London.
- Iosephus, F. (1927-1928). *Historicus, Bellum Iudaium*, (Çev. H. St. J. Thackeray), The Loeb Classical Library, New York, London.
- Iosephus, F. (1930-1939). *Historicus, Antiquitates Iudaicae*, (Çev. H. St. J. Thackeray) (The Loeb Classical Library), New York, London.

- Iustinus, M. I. (1994). *Iuliani Iustini Epitoma Historiarum Philippicarum Pompei Trogi*, (Çev. J. C. Yardley), Atlanta.
- Ksenophon, (1918). *Hellenica*. (Çev. C. L. Brownson), The Loeb Classical Library, London.
- Livius, T. (1967). *Ab Urbe Condita*, (Çev. A. C. Schlesinger), The Loeb Classical Library, New York, London.
- Philostratos, (1871). *vitae sophistarum/βίοι σοφιστῶν*, (Çev. L. Kayser), Leipzig.
- Philostratos, (1980). *vita Apollonii/ Ἀπολλωνίου βίος τοῦ Τυανέως*, (Çev. F. C. Conybeare), The Loeb Classical Library, London.
- Plinius C. S. “Genç”, (1963). *Epistulae*, (Çev. W. Melmoth), The Loeb Classical Library, London.
- Plinius S. “Yaşlı”, *Naturalis Historia*, (Çev. H. R. Rackham, W. H. S. Jones, D. E. Eichholz), The Loeb Classical Library, Cambridge, London.
- Plutarkhos, (1959). *Bioi Paralleloi*, (Çev. B. Perrin), The Loeb Classical Library, New York, Londra.
- Strabon, (1917-1932) *Geographika*, (Çev. H. L. Jones), The Loeb Classical Library, London, New York.
- Suda, (1928-1935), *Lexicon/Λεξικόν*. (Çev. A. Adler), Leipzig.
- Suetonius, (1914). *De Vita Caesarium*, (Çev. J. C. Rolfe.) The Loeb Classical Library, London.
- Tacitus, (1969). *Annales*, (Çev. J. Jackson), The Loeb Classical Library, London.

Modern Kaynaklar

- Adak, M. (2006). “Batı Toroslar'da Yerel Ayaklanmalar ve Eşkîyalık”. *Olba*, 14: 115-128.
- Akdoğu Arca, E. N. (2008). *Küçük Asya'nın Sınır Yazıtları*. Yayınlanmamış doktora tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Akgün Kaya, E. (2016). *Anadolu'da II. Sofistik Dönem: Sofist, Retor ve Filozofların Kamusal Alandaki Etkinlikleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Ahmet, T. T. (2009). "Roma'da İktidar Mücadelesi Esnasında Yapılan Lykia Seferi ve Brutus Sikkeleri" *Toplumsal Tarih*, 185: 2222-2225.
- Anderson, J. G. “An Imperial Estate in Galatia”. *The Journal of Roman Studies*, 1(27): 18-21.
- Arslan, M., Bahçe, N. ve Bulut, E. (2016). “Revolts in Isauria During The Hellenistic And Roman Periods in The Light Of Ancient Sources”. *Uluslararası Sempozyum: Geçmişten Günümüze Bozkır*, 6-8 Mayıs 2016, Selçuk Üniversitesi, Konya, 49-64.
- Arslan, M. (2000). *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi Galatlar*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Arslan, M. (2007). “Uşak Müzesindeki Kistophorik Damgalı Side Tetrarahmi Definesi”. *Türk Tarih Kurumu Dergisi*, 71(261): 425-444.
- Arslan, M. (2007). *Mithradates VI Eupator Roma'nın Büyük Düşmanı*. Odin Yayıncılık, İstanbul.
- Atlan, S. (1965). “Side’de Basılan Amyntas Sikkeleri”. *Türk Tarih Kurumu Dergisi*, 39: 575-611.
- Bannett, J. (2006). “The Political and Physical Topography of Early Imperial Graeco-Roman Ancyra”. *Anatolica*, 32: 189-227.
- Barrett A. (1977). “Gaius' Policy in the Bosporus”. *Transactions of the American Philological Association*, 107: 1-9.
- Barrett A. (1978). “Polemo II of Pontus and M. Antonius Polemo”. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte Bd. 27*: 437-448.
- Bayram, S. (1993). “Kültepe Tabletlerinde Geçen Vergiler ve Özellikleri”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 36(1-2): 1-13.
- Baz, F. (2009). “Überlegungen zu Münzen aus Hierapolis in Kappadokien und dem dortigen Ma-Kult”. O. Tekin, (Ed). *Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the*

- Mediterranean World, Studies in memory of Clemens E. Bosch and S. Atlan and in Honour of N. Baydur*, Ege Yayınları, İstanbul, 65-70.
- Belke, K. ve Restle, M. (Ed.). (1984). *Tabula Imperii Byzantini 4: Galatien und Lykaonien*. Verlag de Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Viyana.
- Bloesch, H. (1982). "Hellenistic Coins Of Aegeae (Cilicia)". *American Numismatic Society Museum Notes*, 27: 53-96.
- Borgia, E. (2019). "The Role of Client Kingdoms in Cilicia (First Century B.C. – First Century A.D.) within the Promotion of Urbanisation". *Ancient Cities: Roman Imperial Cities in The East and in Central-Southern Italy*, 1: 157-175.
- Borrell, M. (1862). "Coins Of The Kings Of Cappadocia". *The Numismatic Chronicle and Journal of the Numismatic Society, New Series*, 2: 1-19.
- Bosworth A. B., Wheatley, P. V., (1998). "The Origins of the Pontic House". *The Journal of Hellenic Studies*, 118: 155-164.
- Bowersock G.W. (1965). *Augustus and the Greek World*. The Clarendon Press, Oxford.
- Bowersock G.W. (1969). *Greek Sophists in the Roman Empire*. The Clarendon Press, Oxford.
- Braund, D.C. (1984). *Rome and the Friendly King*. St. Martin's Press, New York.
- Broughton, T.R.S. (1933). "Some Notes on the War with the Homonadeis". *The American Journal of Philology*, 54(2): 134-144.
- Broughton, T.R.S. (1934). "Roman Landholding in Asia Minor". *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, 65: 207-239.
- Broughton, T.R.S. (1951). *The Magistrates of The Roman Republic*. American Philological Association, New York.
- Burrell, B. (2004). *Neokoroi: Greek cities and Roman Emperors*. Cincinnati Classical Studies; New Series, Boston.
- Bear, T.D. (1972). "Three Senatus Consulta Concerning the Province of Asia". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 21(1): 75-87.
- Calder, W.M. (1912). "Colonia Caesareia Antiocheia". *Society for the Promotion of Roman Studies. The Journal of Roman Studies*, 2: 78-109.
- Coşkun, A. (2019). "Galat Krallıkları-The Galatian Kingdoms". O. Tekin (Ed). *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu, Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri-Hellenistic and Roman Anatolia, Kings, Emperors, City States*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 146-161.
- Cojocaru, V. (2014). "Once More About Antonia Tryphaina". *Journal of Ancient History and Archeology*, 1(2): 3-8.

- Cranford, D.J. (1976). "Imperial Estates Appendix: A Working-List for The First Three Centuries A.D.". M. I. Finley (Ed). *Studies Roman Property*, The Cambridge Research Seminar In Ancient History, London, 35-70.
- Çağ, Ç. (2018). *Roma İmparatorluk Dönemi Küçük Asya'sında Bir Kent Memuriyeti Olarak Stratēgos'luk*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Demir, M. (2011). "Kappadokia Kralı Arkhelaos". 1. *Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri*, 16-19 Kasım 2011, Nevşehir, 331-359.
- Dimopoulou-Piliouni A. (2009). "Ἀποξενοῦσθαι: Ἀτιμία in Roman Times?". *Vorträge zur Griechischen und Hellenistischen Rechtsgeschichte*, Symposion 25-30 Ağustos 2009, Wien, 223-240.
- Dmitriev, S. (2003). "Claudius' Grant of Cilicia to Polemo". *Cambridge University Press on behalf of The Classical Association The Classical Quarterly*, New Series, 53(1): 286-291.
- Dmitriev, S. (2005). *City Government in Hellenistik and Roman Asia Minor*. Oxford University Press, New York.
- Dagron, G. ve Feissel, D. (1987). *Inscriptions de Cilicie*, De Boccard, Paris.
- Eckstein, A.M. (2008). *Rome Enters the Greek East: From Anarchy to Hierarchy in the Hellenistic Mediterranean*, 230-170 B.C. Blackwell, United Kingdom.
- Errington, R.M. (1989). "Rome against Philip and Antiochus". *The Cambridge Ancient History*, 2(8): 244-275.
- Erol, A. (2009). "Burdur Arkeoloji Müzesi'ndeki Bronz Amyntas Sikkeleri". O. Tekin (Ed.). *Ancient History, Numismatics and Epigraphy in the Mediterranean World*, Studies in memory of Clemens E. Bosch and Sabahat Altan and in honour of Nevzat Baydur, İstanbul, 147-155.
- Ferrary, J. L. (2001) "Le Roi Arche'laos de Cappadoce a` Delos". *Comptes rendus de l'Acade'mie des Inscriptions et Belles-Lettres*: 799–815.
- Gabelko, O. (2017). "Bithynia and Cappadocia: Royal Courts and Ruling Society in the Minor Hellenistic Monarchies". A. Erskine, L. L. Jones, S. Wallace (Ed.). *Hellenistic Court: Monarchic Power and Elite Society From Alexander to Cleopatra*, Classical Press of Wales, London, 319-342.
- Ghita, C.E. (2010). *Achaemenid and Greco-Macedonian Inheritances in the Semi-Hellenised Kingdoms of Eastern Asia Minor*. University of Exeter Press, United Kingdom.

- Gökçek, L. G. (2009). "Çivi Yazılı Tabletlere Göre Eski Anadolu'da Vergi Uygulamaları ve Kaçakçılık (M.Ö. 1975-1732)". *Gazi Akademik Bakış*, 2(4): 147-156.
- Grainger, J.D. (1997). *A Seleukid Prosopography and Gazetteer*. Brill Press, Leiden.
- Grainger J.D. (1995). "The Campaign of Cn. Manlius Vulso in Asia Minor". O. R. Gurney, M.A. D. Phil (Ed). *Anatolian Studies*, British Institute at Ankara, 45: 23-42.
- Güney, H. (2016). "New inscriptions from the Choria Considiana: Çalçak Roman Necropolis". *Anatolian Studies*, 66: 125-139.
- Güney, H. (2018). "New Epigraphic Documents from Northeast Phrygia". *Philia*, 4: 55-66.
- Gwatkin, W.E. (1930). *Provincia Cappadocia Cappadocia as a Roman Procuratorial Province*, 5 (4), The University of Missouri Studies, Columbia University.
- Halfmann, H. (1979). *Die Senatoren aus dem östlichen Teil des Imperium Romanum bis zum Ende des 2. Jahrhunderts n. Chr.* Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen.
- Hansen, E.V. (1971). *The Attalids Of Pergamon*. Cornell University Press, London.
- Hasluck, F. W. (1902). "An Inscribed Basis from Cyzicus Source". *The Journal of Hellenic Studies*, 22: 126-134.
- Hirschfeld, G. (1888). *Sitzungsberichte der Preussischen Akademie der Wissenschaften*. Akademie der Wissenschaften, Berlin.
- Hoben, W. (1969). *Untersuchungen zur Stellung kleinasiatischer Dynastien in den Machtkämpfen der ausgehenden römischen Republik*. Diss Press, Mainz.
- Horsley, G.H.R., Kearsley, R.A. (1998). "Another Boundary Stone between Tymbrianassos and Sagalassos in Pisidia". *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 121: 123-129.
- Houwink P.H.J. (1961). *The Luwian Population Groups of Lycia And Cilicia Aspera During The Hellenistic Period*. Brill Press, Leiden.
- Hudson, C.E.C. (1956). "The Principal Family at Pisidian Antioch". *Journal of Near Eastern Studies*, 15(2): 103-107.
- İplikçioğlu, B. (1993). *Ephesus Yazıtları Işığında İmparator Diokletianus'a Kadar Roma Şövalye Sınıfı ve Asia Eyaletindeki Resmî Görevlileri*. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- İplikçioğlu, B., Çelgin G. ve Çelgin, V. (2000). "Doğu ve Kuzeydoğu Lykia-Güneybatı Pisidia Epigrafik-Tarih Coğrafi Yüzey Araştırmaları Projesi 1999 Çalışmaları". 18. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları, 22-26 Mayıs 2000, İzmir, 141- 146.
- Jacobson, D. M. (2001). "Three Roman Client Kings: Herod Of Judaea, Archelaus Of Cappadocia And Juba Of Mauretania". *Palestine Exploration Quarterly*, 133: 22-38.

- Jeffery, L. H. (1973). "Demiourgoi in The Archaic Period". *Archeologia Classica*, 25/26: 319-330.
- Jones, A.H.M. (1940). *The Greek City From Alexander to Justinian*. Oxford University Press, New York.
- Jones, A.H.M. (1998). *Cities of the Eastern Roman Provinces*. Oxford University Press, London.
- Kadioğlu, M., Gökay, K., ve Mitchell, S. (2011). *Roma Dönemi'nde Ankyra*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kenyon, F. G. (Ed). (1893-1917). *Greek Papyri in the British Museum*. British Museum, London.
- Koçak, K. (2009). "Asur Ticaaret Koloniler Çağında Ticaret Yapılan Mallar ve Vergiler". *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27(2): 209-226.
- Koyuncu, C. (2015). *Yunan ve Roma Döneminde Kappadokia Bölgesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri (Latin Dili ve Edebiyatı) Anabilim Dalı, Ankara.
- Lenski, N. (1999). "Assimilation and Revolt in the Territory of Isauria, from the 1st Century BC to the 6th Century AD". *Brill Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 42(4): 413-465.
- Levick, B. (1967). *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford University Press, 1967.
- Levick, B. (1971). "The Beginning of Tiberius' Career". *The Classical Quarterly, New Series*. 21(2): 478-486.
- Levick, B. (2005). *Tiberius The Politician*, Taylor & Francis E-Library, New York.
- Magie, D. (1950). *Roman Rule In Asia Minor*, Princeton University Press, New Jersey.
- Marek, C. (1993). *Stadt, Ära und Territorium in Pontus-Bithynia und Nord-Galatia*, Verlag Ernst Wasmuth, Tübingen.
- Marek, C. (2010). *Geschichte Kleinasiens in der Antike*. München.
- Marek, C. (2016). *In the Land of a Thousand Gods. A History of Asia Minor in the Ancient World*, (Çev. S. Rendall), Princeton University Press, New Jersey.
- Marek C., Adak, M. (2016). "Epigraphische Forschungen in Bithynien, Paphlagonien, Galatien und Pontos". *Kabalcı Yayıncılık*, 1: 107- 109.
- McGing, B.C. (1980). "Appian, Manius Aquilius and Phrygia". *Greek, Roman and Byzantine Studies*, 21: 35-42.
- McGing B.C. (1986). "The King of Pontos Some Problems of Identity and Date". *Rheinisches Museum für Philologie*, 129: 249-259.

- Mcshane, R.B. (1964). *The Foreign Policy Of The Attalids of Pergamum*. University of Illinois Press, Urbana.
- Meadows, A.R. (2006). "Amyntas, Side, and the Pamphylian Plain". *Studies in Money and Exchange Presented to John H. Kroll, The American Numismatic Society*, 1-26.
- Metcalf, E. (2015). "The Cistophori of Nysa". *Contributions to Numismatics in Honor of Richard B. Witschonke, The American Numismatic Society*, 313-317.
- Michels, C. (2012). "Archelaos of Cappadocia". *The Encyclopedia of Ancient History*. 629-630.
- Mitchell, S. (1974). "Blucium and Peium: The Galatian Forts of King Deiotarus". *Anatolian Studies*, 24: 61-75.
- Mitchell, S. (1974). "The Plancii in Asia Minor". *The Journal of Roman Studies*, 64: 27-39.
- Mitchell, S. (1979). "Iconium and Ninica: Two Double Communities in Roman Asia Minor". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 28(4): 409-438.
- Mitchell, S. (1980). "Population and the Land in Roman Galatia". *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, 2(72): 1053-1081.
- Mitchell, S. (1993). *Anatolia: The Celts in Anatolia and the impact of Roman Rule*, Oxford.
- Mitchell, S. (1994). "Termessos, King Amyntas and the the War with the Sandaliotai: A New Inscription from Psidia". *Studies in memoriam A Hall*, 95-105.
- Mitchell, S. (1994). "Three Cities in Pisidia". *Anatolian Studies*, 44: 129-148.
- Mitchell, S., French, D. (2012). *The Greek and Latin Inscriptions of Ankara (Ancyra) From Augustus to The End of The Third Century AD*. I, Verlag C.H. Beck München.
- Mihailov, G. (Ed). (1966). *Inscriptiones graecae in Bulgaria repertae, 1958-1970, 1997*. Cilt. 4. Inscriptiones in territorio Serdicensi et in vallibus Strymonis Nestique repertae, Sofia.
- Nigdelis, P. (2017). "A Honorific Inscription from Amphipolis for the Sappaeon King Sextus Iulius Cotys". *Tyche Beiträge zur Alten Geschichte, Papyrologie und Epigraphik, Verein zur Förderung der Alten Geschichte in Österreich*, 139-148.
- Oktan, M. (2011). "The Route Taken by Cilicia to Provincial Status: Why and When," *Olba* 19: 267-286.
- Orlin, L. L. (1970). *Assyrian Colonies in Cappadocia*. Mouton De Hague, Paris.
- Öztürk, H.S. (2006). *M.Ö. II. – M.S. IV. Yüzyillarda Likya-Pamfilya Bölgesinde Kırsal Alan Güvenliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul.

- Pastor, L. B. (2008). "Cappadocia and Pontus, Client Kingdoms of the Roman Republic from the Peace of Apamea to the Beginning of the Mithridatic Wars (188-89 B.C.)." *Freundschaft und Gefolgschaft in den auswärtigen Beziehungen der Römer*, 45-63.
- Pilhofer, P. (2018a). *Das frühe Christentum im kilikisch-isaurischen Bergland: Die Christen der Kalykadnos-Region in den ersten fünf Jahrhunderten*, De Gruyter, Berlin.
- Pilhofer, P. (2018b). "Die Geschichte des Rauhen Kilikien unter den Römern". *Klio*, 29(61): 1-42.
- Pilhofer, P. (2020). "Die Geschichte des, Rauhen Kilikien' unter den Römern". *Klio*, 102(1): 71–120.
- Primo A. (2011). "The Client Kingdom of Pontus Between Mithridatism and Philoromanism". T. Kaizer, M. Facella (Ed). *Kingdoms And Principalities In The Roman Near East*, Franz Steiner Verlag, Stuttgart, 159-179.
- Ramsay, W. M. (1917). "Studies in the Roman Province Galatia: I. The Homanadeis and the Homanadensian War". *Society for the Promotion of Roman Studies, The Journal of Roman Studies*, 7: 229-283.
- Ramsay, W. M. (1918). "The Utilisation of Old Epigraphic Copies". The Society for the Promotion of Hellenic Studies, *The Journal of Hellenic Studies*, 38: 124-192.
- Ramsay, W. M. (1923). "Geography and History in a Phrygo-Pisidian Glen". *The Geographical Journal*, 61(4): 279-296.
- Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. (Çev. Mihri Pektaş), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Ramsay, W. M. (1999). "Mithridates, the Banner of Ch'ih-yu, and the Comet Coin". *Harvard Studies in Classical Philology*, 99: 197-253.
- Robinson, T.H. (2002). *City and Country in Pisidia from Classical Antiquity to the Middle Ages: Ariassos, Sia and their Territories*. Oxford University Press, London.
- Romer, F. E. (1985). "A Case of Client-Kingship". *The American Journal of Philology*, 106(1): 75-100.
- Rostovtzeff, M. (1919). "Queen Dynamis of Bosphorus". *The Journal of Hellenic Studies*, 39: 88-109.
- Saddington, D.B. (1993). "Preparing to Become Roman The "Romanization" of Deiotarus in Cicero, *Charistion CPT Naude*, University of South Africa Pretoria, 87-97.
- Sartre, M. (1995). *L'Asie mineure et l'Anatolie, d'Alexandre a Diocletien*, A. Colin, Paris.
- Sayar, M.H. (1994). "Antik Kilikya'da Şehirleşme". *XII. Türk Tarih Kongresi I*, 12–16 Eylül 1994, Ankara, 193–216.

- Sayar, H. M. (1999). "Tarkondimotos, seine Dynastie, seine Politik und sein Reich, La Cilicie". Institut Français d'Études Anatoliennes G. Dumézil (Ed). *Espaces et Pouvoirs Locaux Table Ronde Internationale*, Istanbul, 373-380.
- Sayar, M.H. (2019), "Roma Eyaleti Olarak Cilicia – Cilicia as Roman Province". O. Tekin (Ed). *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu, Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri-Hellenistic and Roman Anatolia, Kings, Emperors, City States*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 334-355.
- Sherk R.K. (1969). *Roman Documents from the Greek East: Senatus Consulta and Epistulae to the Age of Augustus*. Cambridge University Press, Baltimore.
- Sherk R.K. (1980). "Roman Galatia: The Governors from 25 B.C. to A.D. 114". *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, 2(72): 954-1052.
- Sherk R.K. (1984). *Rome and the Greek East to the Death of Augustus*. Cambridge University Press, New York.
- Simonetta, B. (1961). "Notes On The Coinage Of The Cappadocian Kings". *The Numismatic Chronicle and Journal of the Royal Numismatic Society*, 1: 9-50.
- Simonetta, B. (1977). *The Coins of the Cappadocian Kings*. TYPOS Monographien zur antiken Numismatik, Office Du Livre Fribourg.
- Speidel, M.A. (2009). "zur Cappadocia - Vom Königreich Provinz". Speidel, M.A. (Ed). *Heer und Herrschaft im Römischen Reich der Hohen Kaiserzeit*, Franz Steiner, Stuttgart, 581-594.
- Speidel, M.A. (2019). "Hellenistik Kappadokia Krallığı-The Hellenistic Kingdom of Cappadocia". O. Tekin (Ed). *Hellenistik ve Roma Dönemlerinde Anadolu, Krallar, İmparatorlar, Kent Devletleri-Hellenistic and Roman Anatolia, Kings, Emperors, City States*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 118-131.
- Sullivan, R.D. (1978). "Priesthood of The Eastern Dynastic Aristocracy". S. Şahin, E. Scwerthem, J. Wagner (Ed). *Studeien zur Religion und Kultur Kleinasiens*, Zweiter Band, Netherland, 914-939.
- Sullivan, R.D. (1979). "King Marcus Antonius Polemo". *Royal Numismatic Society*, 19(139): 6-20.
- Sullivan, R.D. (1980). "Dynasts from Pontus". *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, 2(72): 913-930.
- Sullivan, R.D. (1980). "The Dynasty of Cappadocia". *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, 2(72): 1125-1168.

- Sullivan, R.D. (1988). *Near Eastern Royalty and Rome, 100-30 BC*. University Of Toronto Press, Toronto.
- Strootman, R. (2011). "Kings and cities in the Hellenistic Age". O. M. Nijf, R. Alston (Ed). *Political Culture in the Greek City After the Classical Age*, Peeters, Paris, 141-153.
- Strobel, K. (2009). "The Galatians in the Roman Empire: Historical Tradition and Ethnic Identity in Hellenistic and Roman Asia Minor". T. Derks, N. Roymans (Ed.) *Ethnic Constructs in Antiquity: The Role of Power and Tradition: Amsterdam Archaeological Studies* 13, (In memory of D. Whittaker), Amsterdam University Press, Amsterdam, 117-144.
- Sterret, W.E. (1888). *The Wolfe Expedition to Asia Minor*. Papers of the American School of Classical Studies, Athens.
- Syme, R. (1939). *The Roman Revolution*. The Clarendon Press, Oxford.
- Şahin, S. (1996). "Perge Kentinin Kurucuları ve Plancia Magna". *Adalya*, 1: 45-52.
- Takmer, B. (2018). "Kotiaion Yazıtları Üzerine Notlar I- Kotiaion Civarında İmparator Azatlıları ve İmparator Arazileri". *Phaselis*, 4: 423-445.
- Taşdöner, K. (2016). "Anadolu'nun Galat Kökenli Kralları: Amnyntas ve Sonrası". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 2(53): 305-315.
- Tekin, O. (1998). "Elaiussa-Sebaste Sikkeleri". *Adalya* 2: 151-158.
- Thomson, G. (2017). *Tarih Öncesi Ege: Eski Yunan Toplumu Üstüne İnceleme*. (Çev. C. Üster), Payel Yayınları, İstanbul.
- Thonemann, P.J. (2004). "Polemo, Son of Polemo". *Bonn, aus: Epigraphica Anatolica*, 37: 144-149.
- Thonemann, P.J (2011). *The Meander Valley. A Historical Geography From Antiquity to Byzantium*. Cambridge University Press, New York.
- Tobin, J. (2001). "The Tarcondimotid Dynasty In Smooth Cilicia". Institut Français d'Études Anatoliennes-G. Dumézil (Ed). *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux Table Ronde Internationale*, l'Institut Français d'Études Anatoliennes, Istanbul, 381-387.
- Tozan, M. (2014). "Gaius Gracchus'un Politik Hedefleri ve Phrygia ile Lykaonia'nın Asia Eyaleti'ne Bağlanması". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Tarih Araştırmaları Dergisi*, 33(55): 23-43.
- Tozan, M. (2016). *Roma'nın Anadolu'daki Egemenlik Politikası: Kentler ve Bağımlı Krallıklar (İ.Ö.133 – İ.Ö.89)*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Tozan, M. (2016). "Cicero'nun Cilicia Valiliği". *Cedrus*, 4: 105-126

- Tül, Ş. ve Aydaş, M. (2011). "Mesogis üstündeki Larisa-Derira-Siderus". *Ege DeFTERleri*, 2: 3-19.
- Weaver, P.R.C. (1972). *Familia Caesaris A Social Study of The Emperor's Freedmen And Slaves*. Cambridge University Press, New York.
- White, S. (1977). "The Roman Involvement in Anatolia 167-88 B.C.". *The Journal of Roman Studies*, 67: 62-75.
- White, S. (1984). *Roman Foreign Policy in the East*. Duckworth Press, London.
- Wright, N.L. (2008). "Anazarbos and the Tarkondimotid King of Kilikia". *Anatolian Studies* 58: 115-125.
- Wright, N.L. (2009). "Tarkondimotid Responses To Roman Domestic Politics: From Antony to Actium". *Anatolian Studies*, 59: 73-81.
- Wright, N.L. (2012). "The House of Tarkondimotos: a Late Hellenistic Dynasty between Rome and the East". *Anatolian Studies*, 62: 69- 88.

İNTERNET KAYNAKLARI

Durukan, M., “Olba: Hanedanlık ve Sonrası”.

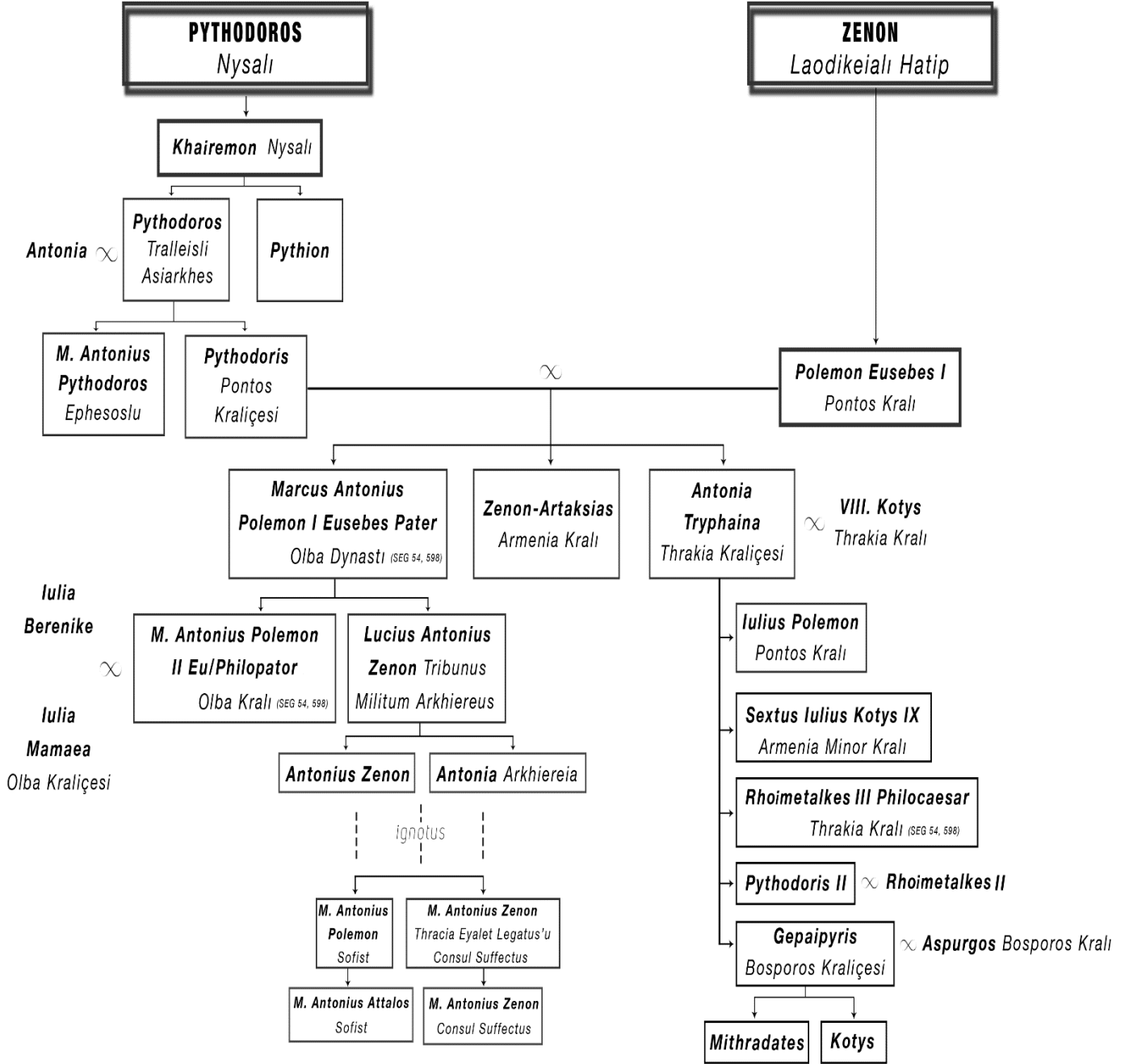
https://www.academia.edu/38550117/OLBA_HANEDANLIK_ve_SONRASI

(Erişim 12.08.2020).

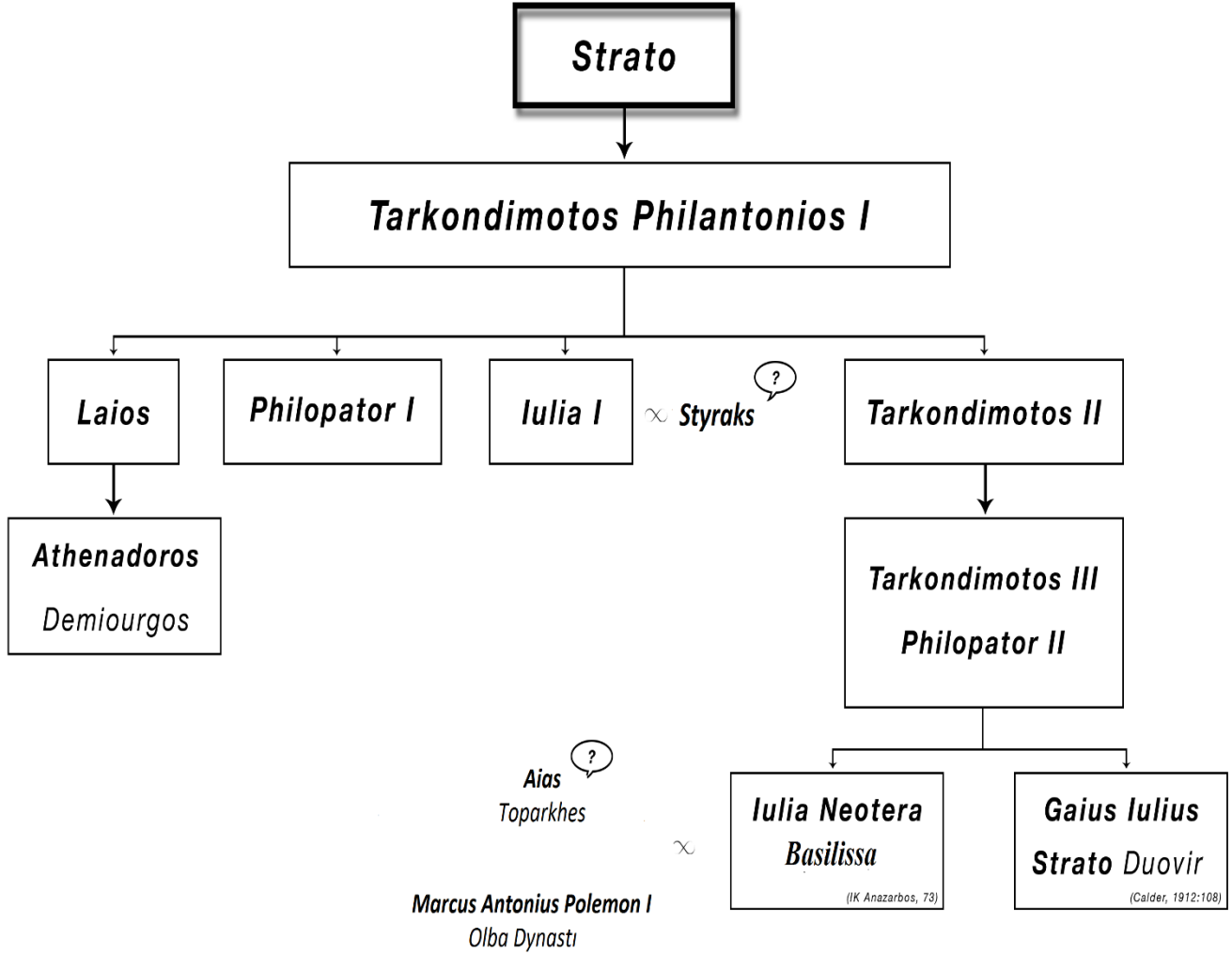
EK 1 – Pontos ve Tarkondimotai Hanedanlarının Soy Ağacı

PONTOS HANEDANLIĞI SOYAĞACI

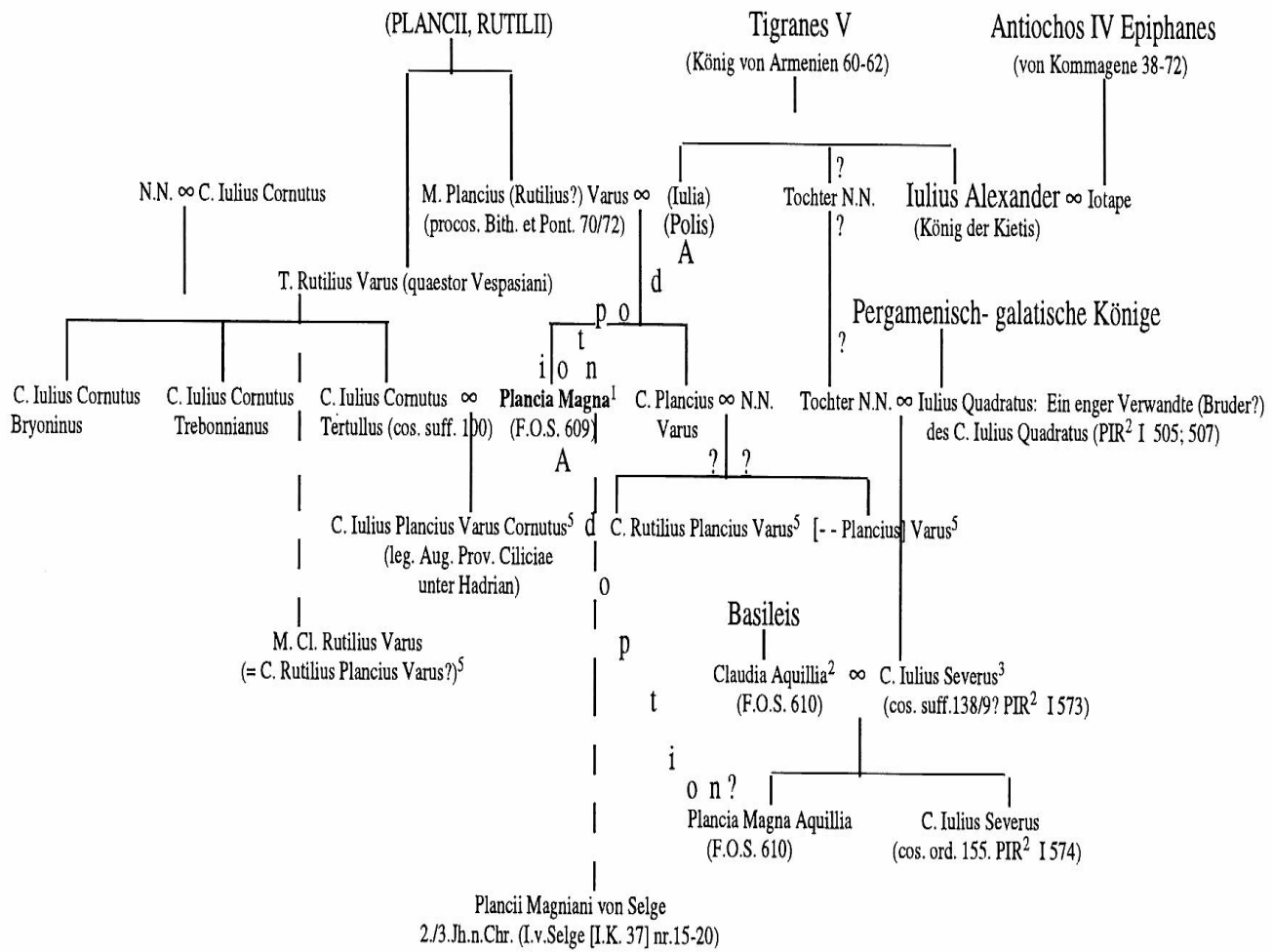
Soy Ağacı PIR, SNG, SEG ve Thonemann'dan referans olarak şekillendirilmiştir.

TARKONDIMOTAI HANEDANLIĞI SOYAĞACI

Soy ağacı Nicholas L. Wright'ı referans alarak şekillendirilmiştir.

Plancia Magna und das Stemma ihrer Familie

¹ Plancia Magna (PIR² P 444): ἀνεψιῶν βασιλέως Ἀλεξάνδρου (hier nr. 122); θυγάτηρ Πόλεως (hier nr. 117ff.).

² Claudia Aquillia (PIR² C1072): ἀπόγονος βασιλέων (OGIS 545 = IGR III 190 = Bosch, Ankara 108); θυγάτηρ τῆς μητροπόλεως (Bosch, Ankara 107).

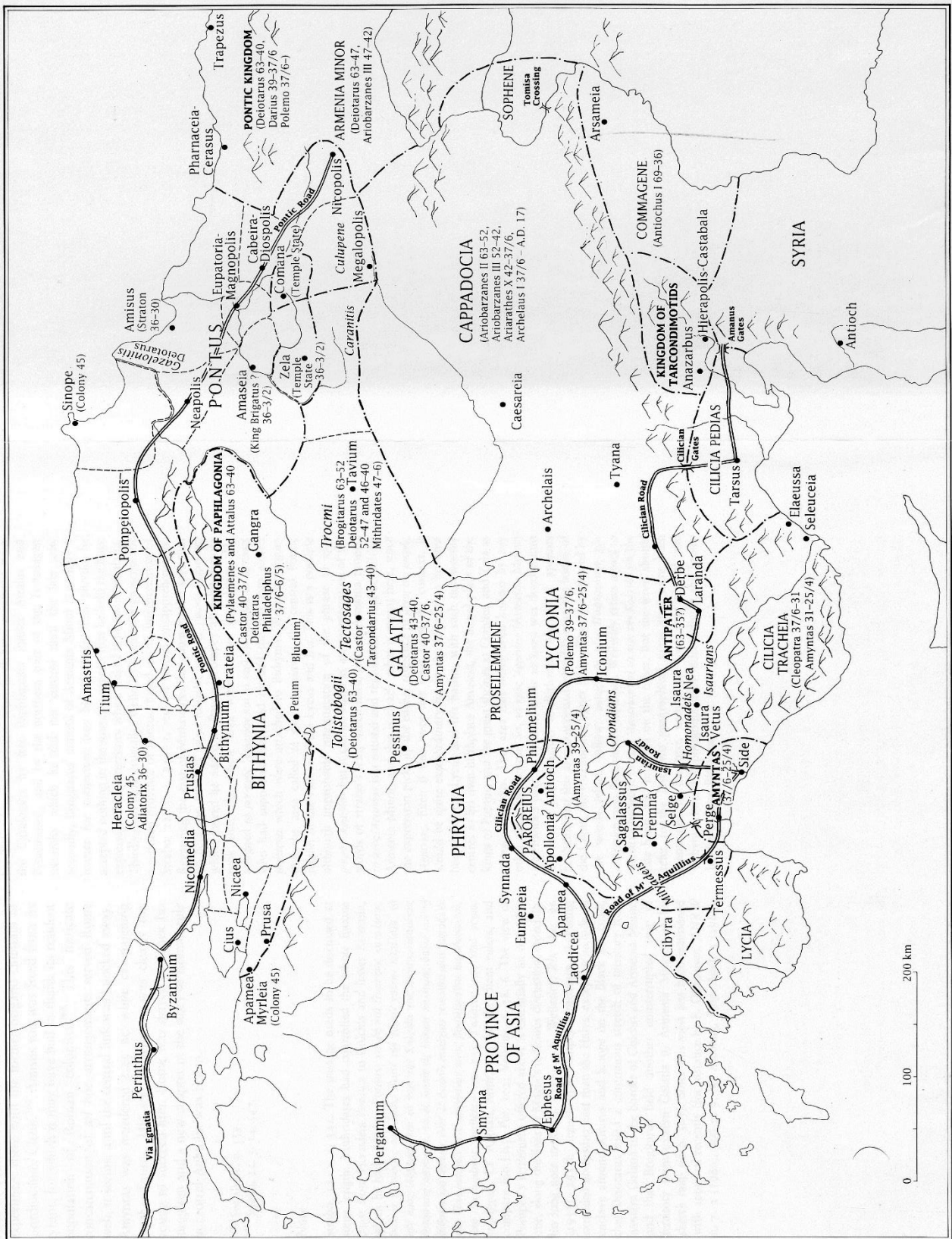
³ C. Iulius Severus (PIR² I 573): ἀνεψιὸν ὑπατικῶν Ἰουλίου Κουαδράτου καὶ βασιλέως Ἀλεξάνδρου (OGIS 544 = IGR 173 = Bosch, Ankara 105).

⁴ Plancia Magna Aquillia (PIR² P 445): ἐγ βασιλέων ἡρώϊδα θυγάτηρ τῆς μητροπόλεως (JRS 64, 1974, 34 nr. 3 [Tavium]).

⁵ C. Iulius Plancius Varus Cornutus (PIR² I 470): [C. Iulio] C. f. [Horatia] | [tribu Plancio] Varo | [nuto legat]o Aug. pr. [pr.] | [provinci]ae Ciliciae | [et - - C. f.] Pollia | [tribu - - Plancio] Varo | [- - -] Cypri. || C. Rutilius Plancius Varus] (vgl. hier S. 113).

Plancii Ailesinin soy ağacı IPerge I'den alınmıştır.

EK 2 – Vasal Krallıkların Küçük Asya'daki İdari ve Faaliyet Alanı

Harita: Mitchell 1993: not on Map 3.

EK 3 – CAESAREAE URBES

Suetonius'un Aug. 60'ta belirttiği üzere Augustus'un bütün *clientes* kralları onun onuruna *Caesareas urbes* kurmuşlardır. Gerçekten de kral ve kraliçelerin Romalı yöneticiler, imparatorlar ve eşleri adına kurdukları kentler veya bu kişilerin adlarını var olan bir kente eklemeleri söz konusudur. Bu da kralın dönemin imparatoruna veya kendisini tercih eden yöneticisine olan sadakatini göstermektedir. Hellenistik Döneme özgü bu gelenek Roma sistemine adapte olmuştur. Braund bir Romalının adıyla kent kurmanın Augustus veya muhtemelen Antonius ile başladığını ifade etmektedir. Braund 1984, 107-109. Bunun yanında kralların bizzat kendileri veya aile üyelerinin adlarıyla kurdukları kentler de mevcuttur. Antiokheia, Iotape, Garsaura-Arkhelais, Polemonion *etc.* Hem kendi adlarına ve hem de imparator adına kent kurmaları kralların söz konusu kentin hem kralı ve hem de emperyal olmak üzere iki hükümdarın varlığını ilan etmesi olarak değerlendirilmelidir: Braund 1984, 111. İncelediğimiz krallıklar çerçevesinde bu kentler arasından bilinenler şunlardır:

1. Dynamis Phanagoria'ya Agrippeia; Pantikapaion'a Kaisareia adını veriyor: Augustus için Phanagoria'dan onur yazıtı: IosPE II, 354; CIRB 1046. Phanagoria'dan [ó] δῆμ[ος ὁ Ἀγρίπ]πέω[v] tarafından Dynamis için onur yazıtı: IosPE II 356, CIRB 979. Pantikapaion'dan Augustus için yazıt: IosPE IV, 201, CIRB 38. Pantikapaion'dan Livia için onur yazıtı: IosPE IV, 420; CIRB 978. Braund 1984, 108. Ancak Phanagoria'nın adının İ.S. 307 yılından bir yazıtta Ἀγρίππέων Καίσαρέων ἄρχοντες (IosPE II 363, CIRB 1051) olarak geçmesi ve biri Agrippeon, diğeri Kaisareon lejantlı iki sikkenin (Head 1967, s. 495) mevcudiyeti dolayısıyla adının Agrippeia Kaisareia olma ihtimali de bulunmaktadır. Primo 2010, 167 ve dn. 73. Phanagoria'nın adını Polemon I'in mi yoksa Dynamis'in mi değiştirdiği kesin değildir: Braund 1984, s. 108–9 ve s. 118 dn. 35 ve Braund 1997, 125; Primo 2010, 167 ve dn. 76. Kotys I'den yani İ.S. I. yy. ortasından itibaren III. yüzyıla kadar Bosporos idarecileri düzenli olarak kendilerini ömür boyu Augustus'un yüksek rahibi olarak tanımladılar⁹⁵¹. Braund imparator kültüne ait merkez kentin Polemon I tarafından adlandırıldığı farz edilen Kaisareia olabileceğini önermektedir: Braund 1984, 113.

2. Daha önce Pompeius tarafından düzenlenen ve adı Diospolis olarak değiştirilen Kabeira kentinin adı, Pythodoris tarafından Sebaste olarak değiştirilmiştir: Jones 1971, 171; Braund 1984, 108; Primo 2010, 170. Kraliçe Pythodoris'in Augustus ve Livia ile iyi ilişki içinde

⁹⁵¹ Syria *tetrarkh*'ı Deksandros da Syria'nın eyalet haline dönüştürülmesinin ardından eyaletin imparatorluk kültünün ilk yüksek rahibi olmuştur: Jos. AJ 15, 217; Braund 1984, 113.

olduğu görülmektedir. (Hermonassa yazıtı Livia *euergetis*: Boltunova 1989, 86–91; SEG XXXIX, 695.

3. Bir Dağlık Kilikia Kenti olan Iuliosebaste kentinin de kim tarafından kurulduğu şüphelidir. İsmi ya Augustus'un kendisi tarafından veya Augustus Dönemi'nde veya başka bir Iulii-Claudii Dönemi'nde bir client kral/kraliçe tarafından kurulduğuna işaret etmektedir. K. Tomaschitz tarafından buranın bir client krallık tarafından kurulduğu düşünülmektedir. Göçük/Göçük Asarı'nda bulunan Kommagene kralı Antiokhos IV ve oğlu ile kraliçe Pythodoris'in adının geçtiği büyük krallar yazıtından (Rauh et alii 2009, 281; söz konusu yazıt M. Adak ve B. Takmer tarafından yayıma hazırlanmaktadır ve Iuliosebaste Kenti'nin hangi kral tarafından kurulmuş olabileceği söz konusu yayında ele alınmaktadır.) ve buradaki bir diğer yazıtta (Rauh et. al 2009, 280 dn. 109) Iuliosebaste adının geçmesinden yola çıkarak Göçük Asarı'nın Iuliosebaste'ye bağlı bir *kome* olduğu anlaşılmaktadır. Nephelion (Muzkent) olarak bilinen kentte Akdeniz Üniversitesinden M. Adak ve ekibi tarafından bölgede gerçekleştirdikleri yüzey araştırmaları sırasında 2018 yılında ele geçirilen yeni bir yazıtta daha Iuliosebaste kentinin adının geçmesine dayanarak ekip üyeleri tarafından Nephelion-Iuliosebaste özdeşliği öngörülmektedir. Kentin Arkhelaos I tarafından kurulmuş olabileceğine dair: Philhofer 2020, 87.

4. Arkhelaos Elaiussa Kenti'ni Sebaste olarak adlandırıyor ve Elaiussa-Sebaste oluyor, Kent için bk: Equini Schneider 2003. Arkhelaos I Philopatros Mazaka'dan ziyade Elaiussa Sebaste kentinde ikamet etmeye başlıyor (Residenzstadt): Hoben 1969, 189vd.

5. Bıçkıcı civarındaki Sivaste (Karatepe) yerleşimi Sebaste ile olan isim benzerliğine dayanarak bu türde kurulmuş bir kent olabilir: Jones 1971, 212.

6. Plinius Maior'a göre Anazarbos olarak adlandırılan kentin ismi o dönem Kaisareia olmuştu: Plinius V, 91: *intus autem dicendi Anazarbeni, qui nunc Caesarea*. Anazarbos kentinin ismi de Augustus'un Ovalık Kilikia'yı ziyaret ettiği İ.Ö. 19 yılında, bir hürmet göstergesi olarak değiştirilmiş ve bu süreçten sonra kentin Hierapolis'in ardından ikinci merkezi bir rol üstlenebilmesi söz konusu olmuş olabilir: Sayar, 1999: 376; Sayar, 2019: 342. İ.S. 2. yüzyıla ait yazıtları incelediğimizde, Anazarbos Kenti'nin “Καيسάρεια ἡ πρὸς τῷ Ἀναζάρβῳ” olarak belirtildiğini de görebilmekteyiz. IK Anazarbos 6; IK Anazarbos 11; SEG 12:516; I.Cilicie 101. (2. Philopator (III. Tarkondimotos))

7. Dağlık Kilikia'da Kalykadnos vadisinin güneyinde sonradan Titipolis ve Dometipolis olarak adlandırılacak olan kentler muhtemelen Kleopatra tarafından kurulmuştur: Mitford, 1980: 1242; Rauh et alii, 2009: 277, 88; Pilhofer, 2018a: 27; Pilhofer, 2018b: 8. Bu

kentlerin Kleopatra tarafından M. Titius ile Cn. Domitius onuruna kuruldukları da önerilmiştir: Jones 1971, 208 ve 439.

8. Olba Tapınak Devleti ile bağlantılı Diokaisareia muhtemelen Tiberius Dönemi'nde M. Antonius Polemon I tarafından kurulmuş olmalıdır. Esas olarak Diokaisareia'da inşa edilen İmparator Kültü Tapınağı (Zeus Olbios Tapınağı'na yaslanmış olarak) Olba'da rahip-yönetici geleneğinin bitmesi ile ilişkilendirilmektedir: Durukan 2019, 95-103; 108-112. Tez çalışmasında saptandığı üzere M. Antonius Polemon I Olba Dynastlığı'nı başrahip olarak üstlenmiş; M. Antonius Polemon II ise başrahip unvanı olmaksızın kral unvanıyla Olba'da hüküm sürmüştü. Dio'da öğrendiğimiz kadarıyla bu geçiş 38 yılında Caligula ile gerçekleşmişti. Esas olarak İmparator Kültü Tapınağı'nın da M. Antonius Polemon II ile ilişkili olması daha beklenen bir durum olsa da Tiberius'un kentte *ktistes* ve *soter* (Hagel - Tomaschitz 1998, 332) olarak onurlandırılması kültün Tiberius Dönemi'nde kurulmuş olabileceğini daha olası kılmaktadır. Barret (1978) tarafından 36 yılında Kietisliler'in isyanında bölgedeki karışıklardan ve yeni düzenlemeden isyana katılmadığı halde aynı coğrafyadaki Olba'nın da etkilenmiş olabileceği ifade edilmektedir. Gerçekten de İmparator Kültü'nün ve Diokaisareia'nın Tiberius'un son yıllarında kurulmuş olması kuvvetle muhtemeldir.

9. Paphlagonia'da Antonipolis Kenti bir kral tarafından kurulmuş olabilir: Jones 1971, 168.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Sargon BOYACI
Doğum Yeri - Tarihi	İsveç/Motala - 11/12/1992
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Elit Gençler Koleji Akşam Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Eskiçağ Dilleri ve Kùltürleri
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
2019 Nysa Antik Kenti Kazı Çalışmaları (Epigraf)	
İŞ DENEYİMİ	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Taç Kuyumculuk A.Ş.
E-Posta	sargonboyaci@hotmail.com
ORCID	https://orcid.org/0000-0002-9994-6685